

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

İNTİHARA YÖNLENDİRME (TCK MD. 84)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özgün ÖZYÜKSEL

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ümit KOCASAKAL

AĞUSTOS 2015

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

İNTİHARA YÖNLENDİRME (TCK MD. 84)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özgün ÖZYÜKSEL

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ümit KOCASAKAL

AĞUSTOS 2015

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez konumuz olan “İntihara Yönlendirme (TCK md. 84)” başlıklı bu çalışma, Türk Ceza Kanunu’nun 84’üncü maddesinin etraflıca incelenmesi amacı ile hazırlanmıştır.

Çalışma konusunda beni cesaretlendiren değerli tez danışmanım Doç. Dr. Ümit Kocasakal’a şükranlarımı sunarım. Yine “2211 Yurt İçi Lisansüstü Burs Programı” çerçevesinde tarafıma sağladığı destek dolayısıyla TÜBİTAK’a da müteşekkirim.

Mavi önlüğü giydiğim ilk günden bu yana desteklerini benden esirgemeyen biricik aileme de, bu vesileyle, minnettarlığımı belirtmek isterim.

Elim bir hadise neticesinde yitirdiğim sevgili kuzenime ve tanıma fırsatı bulamadığım kayınpederime sevgi ile...

Özgün Özyüksel
Trabzon, 2015

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vii
RESUME	viii
ABSTRACT	xii
ÖZET	xvii
GİRİŞ	1
A. Sunuş	1
B. Konunun Sınırlandırılması ve İnceleme Plânı	2
I. İNTİHAR	3
A. İntiharın tanımı	4
B. Psşik bir vakıa olarak intihar	10
C. Sosyolojik bir vakıa olarak intihar	13
D. Hukukî bir vakıa olarak intihar	16
1. Bir suç tipi olarak intihar ve intihara teşebbüs	16
a. İntihar fiilinin cezalandırılması sorunu	16
b. İntihara teşebbüs fiilinin cezalandırılması sorunu	20
c. İntihar ve intihara teşebbüs fiillerinin dekriminalizasyonu	23
2. Bir suç tipi olarak intihara yönlendirme	27
II. TCK MD. 84'TE DÜZENLENEN SUÇ TİPLERİ	32
A. Hukukî konu	32
B. Maddî konu	36
C. Fail (Aktif süje)	38
D. Mağdur (Pasif süje)	40
1. TCK md. 84/4'te düzenlenen suçların mağduru	41
a. İntihara sevk suçunun mağduru	41
b. İntihara zorlama suçunun mağduru	47

2.	TCK md. 84/3'te düzenlenen suçun mağduru.....	47
3.	TCK md. 84/1'de düzenlenen suçun mağduru.....	50
E.	Maddî unsur	51
1.	Genel açıklamalar.....	51
2.	TCK md. 84/1'de düzenlenen suçun maddî unsuru	62
a.	Genel açıklamalar.....	62
b.	Davranış	64
aa.	İntihara azmettirici davranış	64
bb.	İntihara teşvik edici davranış.....	69
cc.	İntihar kararını kuvvetlendirici davranış	72
dd.	İntiharı herhangi bir şekilde kolaylaştırıcı davranış	76
c.	Netice	82
d.	Nedensellik bağı.....	88
e.	Tipik davranışın ihmâl biçiminde gerçekleştirilebilirliği sorunu	90
3.	TCK md. 84/3'te düzenlenen suçun maddî unsuru	99
a.	Genel açıklamalar.....	99
b.	Tipik fiil: Alenen intihara teşvik	101
aa.	Aleniyet	101
bb.	İntihara teşvik	105
c.	Tipik davranışın ihmâl biçiminde gerçekleştirilebilirliği sorunu.....	111
d.	TCK md. 84/3 ile Basın Kanunu md. 20 arasındaki ilişki	112
4.	TCK md. 84/4'te düzenlenen suçların maddî unsuru.....	115
a.	Genel açıklamalar.....	115
b.	Davranış	118
aa.	İntihara sevk	118
bb.	İntihara zorlama.....	121
i.	Maddî cebir	123
ii.	Manevî cebir	125
c.	Netice	128
d.	Nedensellik bağı.....	130
e.	Tipik davranışın ihmâl biçiminde gerçekleştirilebilirliği sorunu.....	132
F.	Hukuka aykırılık unsuru.....	133
1.	Genel olarak ceza hukukunda hukuka aykırılık	133
2.	Genel hukuka uygunluk nedenlerinin TCK md. 84'teki suçlara tatbik edilebilirliği sorunu.....	136

a. Kanun hükmünü yerine getirme	136
b. Yetkili merciin emrini yerine getirme	138
c. Meşrû savunma	139
d. Zorunluluk hâli	140
e. Hakkın kullanılması	143
f. İlgilinin rızası	150
G. Manevî unsur	155
1. TCK md. 84/1’de düzenlenen suçun manevî unsuru	155
2. TCK md. 84/3’te düzenlenen suçun manevî unsuru	157
3. TCK md. 84/4’te düzenlenen suçların manevî unsuru	158
H. Suça etki eden nedenler	161
1. Netice sebebiyle ağırlaşmış hâl: İntiharın gerçekleşmesi	161
a. TCK md. 84/2’nin diğer fıkralarla ilişkisi	161
b. TCK md. 84/2’de düzenlenen hâlin hukukî mahiyeti	163
2. TCK md. 82’deki nitelikli hâllerin TCK md. 84 bakımından tatbik edilebilirliği meselesi	165
İ. Özel görünüş şekilleri	168
1. Teşebbüs	168
a. TCK md. 84/1-3’te düzenlenen suçlara teşebbüs	168
b. TCK md. 84/4’te düzenlenen suçlara teşebbüs	174
2. İştirak	178
3. İçtima	181
a. TCK md. 84/1 ve 84/3’te düzenlenen suç tipleri bakımından değerlendirme	181
i. Zincirleme suç	181
ii. Aynı türden fikrî içtima	183
iii. Farklı türden fikrî içtima	185
b. TCK md. 84/4’te düzenlenen suç tipleri bakımından değerlendirme ...	194
i. Zincirleme suç	194
ii. Aynı türden fikrî içtima	194
iii. Farklı türden fikrî içtima	194
J. Yaptırım ve muhakeme	195
1. Yaptırım	195
a. Genel olarak	195
b. TCK md. 84/1-2’de düzenlenen suçun yaptırımı	197
c. TCK md. 84/3’te düzenlenen suçun yaptırımı	200

d. TCK md. 84/4'te düzenlenen suçların yaptırımı	202
2. Zamanaşımı	204
a. Dava zamanaşımı	204
b. Ceza zamanaşımı	205
3. Muhakeme	206
a. Soruşturma ve kovuşturma	206
b. Görevli ve yetkili mahkeme	206
c. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması	207
SONUÇ	209
KAYNAKÇA	219
ÖZGEÇMİŞ	229

KISALTMALAR

AİBÜ	: Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Bkz.	: Bakınız
CD	: Ceza Dairesi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
DPN.	: Dipnot
E.	: Esas numarası
HAGB	: Hükümün açıklanmasının
K.	: Karar numarası
md.	: madde
s.	: sayfa
T.	: Tarih
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medenî Kanunu
TeMK	: Terörle Mücadele Kanunu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
vd.	: ve devamı
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

RESUME

Le suicide, sujet des discussions philosophiques depuis la Grèce antique et le domaine commun des champs scientifiques notamment de sociologie, de psychologie et de médecine constitue sans doute un fait important à l'égard du champ du droit. Dans l'ordonnement juridique actuellement en vigueur de Turquie, alors que les actes de « suicide » et la « tentative de suicide » ne font l'objet du crime, certains actes concernant le suicide d'autrui ou ses comportements à la veille du suicide ont été reconnus en tant que crimes. Dans ce travail où nous avons procédé à l'étude de cette sorte d'actes et essayé de mettre en évidence une analyse d'ensemble sur le sujet, l'article n° 84 de la loi n° 5237 du code pénal Turc est traité en détail.

Bien que l'article n° 84 portant l'intertitre de « provocation au suicide » ait une histoire de dix ans d'exécution, il ne trouve pas grand écho dans la doctrine. Cela est d'ailleurs la raison principale pour laquelle nous l'avons choisi comme sujet de notre étude. L'article n° 84 qui a un contenu assez vaste comparé à l'article n° 454 contenant un seul paragraphe de la loi n° 765, est important avant tout du fait qu'il se situe au-dessous du titre « Crimes contre la vie ». Cependant, il est assez clair que cette codification, à la différence des présuppositions, a de nombreux aspects discutables et dépourvus d'explication.

Dans la première partie de cette étude, la conception du suicide est tout d'abord expliquée en partant de la définition durkheimienne selon laquelle le suicide est « tout cas de mort dont la cause est directement ou indirectement -et en tout état de cause- liée aux comportements exécutifs ou négligents commis par la personne elle-même et en sachant devoir produire ce résultat ». Comme on comprend de cette définition, pour qualifier un acte en tant que « suicide », il est obligatoire que la personne doive « savoir et vouloir » le résultat de mort ; et il n'est pas possible de parler du suicide dans les cas où la mort est « prévue et acceptée » (où il s'agit d'intention éventuelle). L'intention de la personne de mettre un terme à sa vie ne contient aucune importance dans la qualification de cet acte.

Toujours dans la première partie, les points de vue de la société, de la religion et de l'Etat sur les sujets du « suicide » et de la « tentative du suicide » ont été traités dans un contexte historique. Comme il est expliqué avec les défenses fortes dans la Grèce antique et dans l'âge des Lumières, il n'est pas acceptable de punir le suicide et la tentative du suicide car cela est tout d'abord contre le « principe de la responsabilité pénale individuelle ». D'autre part, il est clair qu'on ne peut pas retourner une personne, qui renonce même à son existence vitale, de sa décision avec les menaces envers son corps ou son héritage. D'ailleurs, à l'égard de la tentative du suicide, ces menaces rendent son renoncement plus difficile et mettent en danger l'existence vitale qu'elles apprêtent à protéger. De ce fait, comme dans tous les crimes où le sujet actif et le sujet passif se superposent, il est évident que la peine ne sera pas utile.

Quant aux actes préliminaires au suicide d'autrui ou directement liés à ce dernier, le cas est différent et la menace de peine est utile au point de « protéger l'existence vitale ». Tenant compte de ce fait, le législateur a porté à l'assemblée le projet de verdict de la loi n° 84 portant l'intertitre de « provocation au suicide » et a consacré le paragraphe 1, 3 et 4 aux quatre types de crimes indépendants de l'un et l'autre. Le premier type qui se situe dans le premier paragraphe est le comportement à volonté dont le résultat est prémédité, le deuxième est le « crime d'exhortation manifeste au suicide », les deux derniers se trouvent dans le 4e paragraphe et sont les crimes de « forcer la personne au suicide » et « manipuler la personne au suicide ». Quand on examine les définitions juridiques de ces crimes, on verra que les crimes de paragraphes premier et troisième sont formulés en tant que participation et ceux-ci du quatrième catégorise le criminel comme auteur indirect du crime.

Dans la deuxième partie qui est en même temps la partie primordiale de ce travail où l'on a analysé l'article n° 84, on a suivi le plan classique d'analyse des crimes. Bien qu'en règle générale, les crimes indépendants situés dans les premier, deuxième et quatrième paragraphes doivent être traités séparément et chacun doit être isolément étudié selon le sujet juridique, l'auteur, l'élément moral, etc. ; ici, le même plan n'est pas répété quatre fois pour les raisons pratiques et les crimes en question ont été traités sur un plan essentiel et dans les sous-titres.

Parmi tous ces crimes qui violent (mettent en danger ou abiment) l'existence vitale de la victime et qui peuvent être commis par quiconque, sauf « forcer la personne au suicide », sont de nature du « crime spécifique » de la part de la victime.

Sous le titre de l'«élément matériel », chaque type du crime est séparément traité dans un contexte de « comportement », « résultat » et de « causalité ». Ici, on discute tout d'abord le positionnement -à l'égard de la différence du « crime de danger abstrait et crime de danger concret »- du crime du premier paragraphe et on adopte, en fin de compte, le point de vue du « crime de danger concret ». A la suite, on essaie de déterminer le danger (résultat) concret que l'on cherche dans l'accomplissement du crime et on constate un argument original et différent de celui des auteurs qui défendent le point de vue de « danger concret ». D'après cela, le crime du premier paragraphe ne s'accomplit par une tentative au suicide mais par la décision de la victime de se suicider ou par la remontée de cette décision ou par la facilitation du suicide. Egalement, la conclusion eu égard au type du crime du troisième paragraphe est pareille. Dans le dernier paragraphe qui régleme les apparitions du « homicide par préméditation » par un auteur indirect du crime, il existe deux différents types du crime de nuisance qui s'accomplissent par le suicide de la victime (la personne manipulée ou forcée vers le suicide).

Bien qu'il nous paraisse superflu de codifier séparément les actes de manipuler ou forcer la personne au suicide qui sont essentiellement « les apparitions d'homicide par préméditation » dans le quatrième paragraphe, le fait qu'on y constate que les auteurs de ces crimes seront tenus responsables du « homicide par préméditation » joue un grand rôle dans la pratique de sorte que la mise en exécution du verdict 43/3 et des articles n° 82 et 83 -qui n'ont pas de rapport avec les premier trois paragraphes de l'article n° 84- devienne possible.

Toujours sous le titre de l'«élément matériel », les notions d'« instigation », «repoussement », « renforcement de la décision » et d'« assistance » sont analysées

en détail. Les verdicts des articles n° 38 et 39 sont les références de base de l'interprétation de ces notions qui sont essentiellement en rapport avec la participation au crime. La notion d'« exhortation » se trouvant dans le troisième paragraphe est utilisée –comme dans l'article n° 227- en dehors de son sens technique (art. 39/2 –a) et de façon à signifier tous les actes du premier paragraphe. Quant à la « manipulation » qui se trouve dans le dernier paragraphe, ce que l'on doit comprendre de cette notion est tout acte « en dehors de violence/force morale ou physique/matérielle qui rapproche la victime –même un pas- du comportement qui finira par l'accomplissement de l'acte de suicide et qui peut avoir un rapport de causalité avec ce résultat ». En fin, la « force/violence » et la « menace » qui se trouvent dans le même paragraphe définissent la « violence/force physique/matérielle » et « violence/force morale ».

Une autre affaire traitée sous le titre d' « élément matériel » est le fait que ces actes exposés dans l'article n° 84 peuvent être commis avec négligence. D'après nous, ces crimes qui semblent pratiquement possibles d'être commis par négligence, ne sont pas théoriquement possibles d'être commis par négligence vu qu'il n'existe pas, dans la répartition générale, de verdict qui juge un comportement d'imprudence en tant qu'un comportement exécutif – concordant donc avec le type-. Toutefois, en cas de présence d'hypothèses de garantie exposées dans l'article n° 84, l'indifférence au suicide d'autrui constitue le crime de « homicide par imprudence » ; et, en cas d'absence de garantie, l'indifférence constitue le crime de « violation d'obligation de dénoncer et d'assistance ».

Sous le titre d'« élément moral », on révèle que la préméditation recherchée au regard des types du crime en question est la « préméditation générale » et on souligne qu'elle peut apparaître comme la « préméditation probable ». Eu égard à la pratique du deuxième paragraphe qui régit la situation aggravée à cause du résultat du crime mentionné au premier paragraphe, il suffit- au titre de l'article n° 23- la présence de simple négligence concernant un grave résultat.

Sous le titre de l'«élément contradictoire avec le droit » où une évaluation originale a été mise en évidence, on révèle que ces actes qui sont considérés incompatibles avec un fait justificatif peuvent être censés justifiés. D'après cela, tenant compte des dispositions telles que « respecter le verdict (l'ordre) de loi », « accomplir le commandement de l'autorité légitime (l'ordre d'autorité compétente) », «autodéfense / légitime défense », « état de nécessité » ou « exercer le/son droit » il est possible qu'un acte typique au regard des premier, troisième ou quatrième paragraphes soit de juge. Cependant, vu que l'existence vitale et le droit de cité ne sont pas parmi « les droits et les avoirs qu'on peut assurément exploiter » (art. 26/2), il n'est pas possible d'estimer l'« agrément de concerné » en tant qu'un fait justificatif.

Sous le titre de « facteurs exerçant influence sur le crime », le contenu du cas du deuxième paragraphe est discuté et on conclut que cela est «la situation aggravée à cause du résultat du crime mentionné au premier paragraphe ». Dans cette même partie, le rapport des cas qualifiés dans l'article n° 82 avec les types du crime se trouvant dans l'article n° 84 a été traité et on défend que ces cas puissent être en cause à l'égard des crimes d'« exhortation au suicide » et « forcer la personne au suicide ». Par conséquent, on pourra parler, dans la présence des cas qualifiés dans l'article n° 82, d' « exhortation grave au suicide » et de « force grave au suicide » ;

par-là, l'auteur pourra être puni d'« emprisonnement aggravé à perpétuité » dans les cas de « forcer une personne au suicide pour causes de mœurs ».

Sous le titre de « formes de l'apparition spécifique », on traite d'abord la question de « tentative » et on défend la possibilité que ces crimes dont l'aptitude à la tentative constitue un sujet contesté dans la doctrine peuvent être tentés. Dans ce contexte, on s'attarde surtout sur le contenu du danger dans les crimes de danger concret, en refusant l'opinion qui accepte la condition de punir objectivement le danger concret, on adopte l'approche du « résultat ». Toujours sous le même sous-titre, on essaie de constater le moment du commencement à l'exécution à l'égard des crimes de forcer et d'exhortation au suicide ; et, on aboutit à la conclusion qu'il n'est pas obligatoire de tenter au suicide pour qu'on puisse parler de tentative à ces crimes.

Sous le titre de « formes de l'apparition spécifique », on discute dernièrement le sujet de « concentration ». Selon la conclusion à laquelle nous avons abouti, les crimes exposés dans les premier et troisième paragraphes sont des crimes en cascade et ils sont aptes à la concentration du même type alors que les crimes de « forcer au suicide » et « exhortation au suicide » ne restent compatibles avec les situations mentionnées à cause de l'art. n° 43/3. La concentration intellectuelle de différents types, quant à elle, peut advenir sous des formes diverses. D'après cela ; les auteurs des crimes tels que l'insulte, la menace, le chantage, la diffamation, la persécution, la maltraitance, la torture, les harcèlements/ attaques/ abus sexuels peuvent être tenus responsables des deux premiers paragraphes de l'article 84 au cas où on parlerait de l'intention –probable au minimum- du résultat et qu'on pourrait attribuer ce résultat objectivement à l'auteur.

A la fin du travail, les crimes en question ont été traités eu égard à la « sanction » et à la « procédure ». Bien qu'il n'existe pas beaucoup de points contestés, les articles 82 et 84/2 ont été repris sous le titre de « sanction » ; et, il est souligné que ces deux verdicts peuvent être seulement exécutés avec les articles 84/4 et 84/1 successivement. Du point de vue de « procédure », le sujet essentiellement problématique est la « preuve » et l'article 84 vient au premier rang parmi les articles pour lesquels on exerce le plus le principe de « in dubio pro reo ».

Dans le cadre de ces explications, il faut indiquer que le domaine d'exécution de l'article 84 peut être agrandi ou amoindri selon l'interprétation des verdicts. Dans ce travail, nous avons donné une large place au domaine d'exécution de ce verdict soit en refusant le point de vue qui considère la tentative au suicide obligatoire pour que ces crimes indiqués dans les premier et troisième paragraphes puissent s'accomplir ; soit par les exemples que nous avons illustrés pour les comportements typiques ; soit par les constations qui retiennent le seuil de tentative –par rapport à la tendance générale de doctrine.

ABSTRACT

Suicide, which has been the subject of philosophical debates since the days of Ancient Greece and has constituted the common field of study for many disciplines, primarily psychology, medicine and sociology, is, without doubt, a case of great importance in respect of law. “Suicide” or “suicide attempt” acts are not punitive acts however certain acts concerning the suicidal or pre-suicidal behaviours of others are regarded as crimes within the current Turkish legal order. Within the scope of this study, through which the aforementioned acts are studied, article 84 of the 5237 numbered Turkish Penal Code is thoroughly addressed and a comprehensive analysis is tried to be produced.

Despite the fact that article 84, with the “*Diverting to suicide*” subheading, has a decade-long implementation history, it has not received the attention it deserves as a discipline. Concordantly, this has become the main reason in choosing this topic. First and foremost article 84, which contains a broader content in comparison to article 454, comprised of a single paragraph, of the 765 numbered law, is of vital significance for falling under the “Crimes Against Human Life” title. On the other hand, it is quite apparent that the regulation is open to dispute and in need of further explanation in many aspects, contrary to common belief.

In this first part of the study, the notion of “suicide”, from the point of view of *Durkheim*’s definition, is initially explained. According to this definition, suicide expresses “all kinds of incidents of death with a direct or indirect – however, in any case casual – result of an executory or negligent behaviour of an individual, willingly carried out with knowledge of the outcome of death”. As it can be comprehended from the above definition, for an act to be identified as “suicide” it is obligatory for an individual to “know and seek” the outcome of death and that it is impossible to assert “suicide” in cases where death is “foreseen and accepted” (eventual intent). The intent (motive) of an individual to end her/his life, on the other hand, does not hold any importance in terms of description of the act.

Once again in the first part of the study, the view of society, religion and the government towards the acts of “suicide” and “attempt to suicide” is addressed within the historical context. As it is also explained in powerful arguments put forth during the days of Ancient Greece and Age of Enlightenment, it is unacceptable to penalise suicide or attempt to suicide as, above all, the punishment of suicide is against the principle of “individual criminal responsibility”. On the other hand, it is also quite clear that an individual, who has abandoned the estate of life, cannot be dissuaded from her/his decision to self-annihilate with threats of penalty against her/his corpse or heritage. Moreover, with regard to attempt to suicide, the foresaid threat ensnarls the dissuading of individual from suicide and further endangers the estate of life, which is tried to safeguarded, let alone preserve it. In this respect, it is

clear the benefit, expected from the “penalty” will not be derived, as is the case for all crimes with conflicting active subject and passive subject.

The situation, with regard to suicide or pre-suicidal behaviours of others, is different as the threat of penalty towards such acts can provide the anticipated benefit in relation to “protecting the estate of life”. Thus, the legislator has consigned the provision of article 84, with the *“Diverting to suicide”* subheading, by taking the aforementioned circumstance into consideration; the first, third and fourth paragraphs of this article separately contains the distinctive four types of crimes. The first of the foresaid, which is included in the first paragraph, is the elective behaviour and elective consequence crime, the second is the “crime of overtly encouraging to suicide” and the last two crimes within the fourth paragraph are “suicide incitement” and “forced suicide”. When the legal definitions of the crimes are examined, it can be observed that the crimes within paragraphs one and three are formulated according to manner of participation and crimes in the last paragraph, according to manner of perpetratorship.

In the second and principal part of the study, within which the analysis of article 84 is conducted, the classical crime type examination plan is utilised for the most part. Even though separate handling of distinctive crimes, regulated in the first, third and fourth paragraphs and separate examining of each of the aforementioned in terms of aspects such as legal postulate, perpetrator, moral elements is mandatory, at this section, the same plan is reiterated four times; the said crimes have been examined in the manner of subheadings within the principal plan with practical justifications.

All of the crimes, which violates (threatens or damages) the estate of life of the victim and can be committed by anyone, except “forced suicide”, bears the nature of “particular crime” in terms of the victim.

Each type of crime is separately examined in terms of “behaviour”, “result” and “relation of casualty” under the “material element” title. At this juncture, situating the crime in the first paragraph in terms of “non-physical danger crime-physical danger crime” separation is initially discussed and consequently, the “physical danger crime” view is adopted. Afterwards, it is aimed to determine the physical danger (result), which will be searched in terms of completion of the said crime and a genuine view, different from the perspectives of all authors, asserting the “physical danger” view, is presented. Accordingly, the crime in the first paragraph is completed not with an attempt to commit suicide but with the victim to decide to commit suicide, strengthening of the will or decision to commit suicide or with the suiciding becoming easier to commit. The conclusion to be drawn with regard to the crime type in the third paragraph would also be the same with the foregoing. Within the last paragraph, which regulates the manifestation of crime of intentional homicide in the manner of “indirect perpetratorship”, two different crimes are referred and these crimes are resulted with the suicide of the victim (individual impelled or forced to suicide).

Even though it is –in our opinion- unnecessary to separately regulate the “suicide incitement” and “forced suicide” acts within the fourth paragraph, which are “manifestation of intentional homicide in the manner of indirect perpetratorship”, the explicit indication of those committing these crimes to be held “responsible for

intentional homicide” is of vital importance in practice. In fact, the enforcement of article 43/3 provision and article 82-83, not relevant to the first three paragraphs of article 84 in any manner, in respect of article 84/4 is only possible through such means.

Once again, the notions of “abetment”, “encouragement”, “judgment enforcement” and “aid” are thoroughly analysed under the “material element” title. The provision to be applied in the interpretation of these notions in relation to the consideration of participation is once more the provisions of articles 38 and 39. On the contrary, the notion of “incitement” in the third paragraph is used in the manner to cover all the acts within the first paragraph, excluding the technical meaning of the notion (article 39/2-a) – as is the case for article 227. With regards to the notion of “incitement” in the last paragraph, what must be understood is “any kind of behaviour which approximates the victim to conduct the act which will end her/his life - even if it is a single step forward - and which can be casually linked with the result, except from violence and compulsion”. Eventually, “force” and “threat” within the same paragraph correspond to the notions of “violence” and “compulsion”.

Another issue, which is studied under the “material element” title is the issue of practicability of typical acts, shown in article 84, with negligent behaviour. From our perspective, these crimes, which can practically be committed by means of negligence, are, in theory, not conducive to be committed by means of negligence, in consequence of non-existence of a provision, which establishes negligent behaviour and executory behaviour as equivalents and - thus type conformant - within the scope of the main section (article 1-75). Nevertheless, being indifferent to others committing suicide forms the crime of “intentional homicide by negligence” in case of existence of guarantorship hypothesis shown in article 83 or the crime of “violation of obligation to report or aid” defined in article 98, in case of exclusion of guarantorship.

The intent to be looked for in terms of the aforementioned types of crimes under the “Moral element” title is ascertained to be “general intent” and it is indicated that this intent may also emerge in the manner of “eventual intent”. On the ground of the consequence of the crime within the first paragraph, the presence of simple negligence with respect to heavy consequence, pursuant to article 23, in terms of the enforcement of the second paragraph, which regulates the aggravated state of the crime, is sufficient.

Once again another genuine assessment is produced under the “Contradiction to law element” title; within this assessment it is indicated that such acts, which are asserted not to consort with any reasons of compliance with law, may be regarded as lawful in rare occasions. Accordingly, it is possible for a typical act with regard to the first, third or fourth paragraph to be a lawful act in consideration of “fulfilment of provision of law”, “fulfilment of order of competent authority”, “self-defence”, “state of obligation” and “use of right”. On the contrary, there is no opportunity to consider the “assent of the concerned” in respect of the foresaid crimes as estate of life and the right to life are not “assets and rights which may absolutely be possessed” (article 26/2).

The nature of the state of the article within the second paragraph is debated under the “Causes impacting crime” title and the conclusion that ultimately the foresaid is the “aggravated state due to the outcome of the crime in the first paragraph” emerges. Again within the scope of this title, the relation between the qualified circumstances in article 82 and crime types in article 84 is addressed; it is asserted that these circumstances may come into question in terms of mere “suicide incitement” and “forced suicide” crimes. Accordingly, in the presence of qualified circumstances in article 82, “qualified suicide incitement” and “qualified forced suicide” may be mentioned and therefore, for instance, in “forced suicide by customs motive” cases, the offender can be sentenced to penal servitude for life.

Under the “Particular manners of emergence” title, the issue of “attempt” is firstly addressed; it is asserted that each of the said crimes, the convenience of which for attempting are contradictive in theory, may be attempted. Concordantly, the nature of the danger is concentrated upon for physical danger crimes, particularly; the “outcome” approach is adopted by dismissing the view embracing the “liability to objectively penalise” physical danger. Once again under the same sub-heading, the “time of commencing to execution”, in terms of suicide incitement and forced suicide crimes is tried to be determined and the result that it is not obligatory to attempt suicide for these crimes to be discussed.

Under the same “particular manners of emergence” title, the issue of “abetment” is accentuated and ultimately the conclusion that the crimes stipulated in the article do not present any peculiarity in terms of abetment is reached. Accordingly, it is possible to state that acts, which present typicality, with respect to article 84, are applicable for hypotheses such as joint perpetratorship, indirect perpetratorship, abetment and aid.

Finally, under the “Particular manners of emergence” title, the issue of “consolidation” is discussed. According to our outcome, following this discussion, while the crimes within the first and third paragraphs are applicable for successive offences and congenial intellectual consolidation, the “suicide incitement” and “forced suicide” crimes – on account of article 43/3 – do not comply with the mentioned ventures. Different forms of intellectual consolidation, on the other hand, may emerge in many various manners. Accordingly, offenders of crimes such as insult, threat, blackmail, aspersion, torment, maltreating, torture, sexual harassment-assault-abuse, may be held responsible for the first two paragraphs of article 84, in cases where eventual intent – at the least – concerning the result is a matter of question and this result can objectively be attributable to the offender. In the case of “forced suicide” cases, on the other hand, the offender may not be separately penalised due to physical violence and threat.

At the end of this study the aforementioned crimes were also examined in terms of “sanction” and “cognisance”. In addition to not diverting an issue of much contradiction, the article 82 and 84/2 were once again addressed under the sanction title and the fact that this provision may only be enforced with article 84/4 and article 84/1 – respectively – was emphasised. In terms of “cognisance”, on the other hand, the main troubling issue is the matter of “proof” and article 84 is the leading article among which the “*in dubio pro reo*” principle is applied.

Within the framework of these explanations, the range of application of article 84 may eminently shrink and expand, according to the interpretation of the provisions. Within the scope of this study, we have kept the range of application of the provision rather extensive both by rejecting the view, which postulates attempt to suicide obligatory in terms of completion of crimes in the first and third paragraphs and with the examples provided for typical behaviours and assessments which withdraw the punishment threshold for attempt slightly more – compared to the general tendency in discipline.

ÖZET

Eski Yunan'dan bu yana felsefî tartışmalara konu olan; psikoloji, tıp ve sosyoloji başta olmak üzere pek çok bilim dalının ortak çalışma sahasını oluşturan intihar, hukuk disiplini bakımından da, şüphesiz, önem arz eden bir vakıdır. Günümüz Türk hukuk düzeninde, “intihar” ve “intihara teşebbüs” fiilleri cezalandırmaya konu fiiller olmamakla birlikte, başkalarının intiharı yahut intihar öncesi davranışları ile ilişkili birtakım fiiller suç kabul edilmiştir. Söz konusu fiillerin incelendiği bu çalışmada, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 84’üncü maddesi etraflıca ele alınmakta; konuya ilişkin kapsamlı bir analiz ortaya konmaya çalışılmaktadır.

“*İntihara yönlendirme*” kenar başlıklı 84’üncü madde, on yıllık bir uygulama geçmişine sahip olmasına karşın, öğretide hak ettiği ilgiyi görebilmiş değildir. Nitekim bu konuyu seçmemizdeki başlıca etken de budur. 765 sayılı kanunun tek fıkradan ibaret 454’üncü maddesine kıyasla oldukça geniş bir muhtevaya sahip olan 84’üncü madde, her şeyden önce, “*Hayata Karşı Suçlar*” başlığı altında yer alması hasebiyle önemlidir. Diğer taraftan, düzenlemenin, sanılanın aksine, tartışmaya açık ve izaha muhtaç pek çok yönü olduğu aşikârdır.

Çalışmanın ilk kısmında, evvelâ, *Durkheim*’ın tanımından hareketle, “intihar” kavramı izah edilmektedir. Buna göre, intihar, “kişinin ölüm neticesini bilip isteyerek gerçekleştirdiği icraî ya da ihmâlî davranışın doğrudan veya dolaylı -ve fakat her hâlde illî bir- sonucu olan her tür ölüm olayı”nı ifade etmektedir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, bir fiilin “intihar” olarak nitelenebilmesi için, kişinin ölüm neticesini “bilmesi ve istemesi” zorunlu olup ölümün “öngörülüp kabullenildiği” (olası kastın söz konusu olduğu) hâllerde “intihar”dan söz edebilmek mümkün değildir. Kişinin yaşamına son verme amacı (saiki) ise, fiilin tavsifi bakımından hiçbir önem taşımamaktadır. Diğer taraftan, intihar fiili ihmâlî davranışla da gerçekleştirilebildiğinden, beslenmenin yahut tedavinin reddi gibi eylemler de -zamana yayılmış- “intihar” kabul edilmektedir.

Yine ilk kısımda, toplumun, dinin ve devletin “intihar” ve “intihara teşebbüs” fiillerine bakışı tarihsel bağlamda ele alınmaktadır. Eski Yunan’da ve Aydınlanma Çağı’nda yapılan güçlü savunularda da izah olunduğu gibi, intiharın ve intihara teşebbüsün cezalandırılması kabul edilebilir değildir. Zira, her şeyden önce, intiharın tecziyesi “suç ve cezaların şahsîliği” ilkesine aykırıdır. Diğer taraftan, hayat varlığından dahi vazgeçmiş bir kimsenin, cesedi yahut terekesine yönelik ceza tehditleri ile intihar kararından döndürülemeyeceği de açıktır. Bu itibarla, aktif süjesiyle pasif süjesi çakışan tüm suçlarda olduğu gibi, burada da “ceza”dan beklenen faydanın hâsıl olmayacağı açıktır.

Başkalarının intiharı yahut intihar öncesi davranışları ile ilişkili fiiller bakımından ise durum farklı olup bu gibi fiillere yönelik ceza tehdidi “hayat varlığını

koruma” noktasında kendisinden umulan faydayı temin edebilecek niteliktedir. Nitekim yasa koyucu da, bu durumu dikkate alarak, “*İntihara yönlendirme*” kenar başlıklı 84’üncü madde hükmünü sevk etmiş; bu maddenin birinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarında birbirinden ayrı, müstakil dört suç tipine yer vermiştir. Bunlardan ilki birinci fıkradaki seçimlik davranışlı ve seçimlik neticeli suç, ikincisi “alenen intihara teşvik suçu”, son ikisi ise dördüncü fıkradaki “intihara sevk” ve “intihara zorlama” suçlarıdır. Suçlara ilişkin kanunî tanımlar incelendiğinde, birinci ve üçüncü fıkralardaki suçların iştirak kalıbına, son fıkradaki suçlarınsa dolaylı faillik kalıbına göre formüle edildiği görülmektedir.

84’üncü maddenin analizinin yapıldığı ikinci ve temel kısımda ise, esas itibarı ile klâsik suç tipi inceleme plânı takip edilmiştir. Kural olarak birinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarda ihdas edilen müstakil suçların ayrı ayrı ele alınması ve her birinin hukukî konu, fail, manevî unsur gibi yönlerden ayrı ayrı incelenmesi gerekiyor ise de, burada, aynı plân dört kez yinelenmemiş; pratik gerekçelerle, söz konusu suçlar, temel plânda, alt başlıklar hâlinde incelenmiştir.

Her biri mağdurun hayat varlığını ihlâl eden (tehlikeye koyan yahut zarara uğratan) ve herkes tarafından işlenebilen bu suçlardan “intihara zorlama” hariç tamamı, mağduru yönünden “özü suç” niteliği taşımaktadır.

“Maddî unsur” başlığı altında, her bir suç tipi “davranış”, “netice” ve “nedensellik bağı” açısından ayrı ayrı incelenmektedir. Burada, evvelâ, birinci fıkradaki suçun “soyut tehlike suçu-somut tehlike suçu” ayrımı bakımından nerede konumlandırılacağı tartışılmakta ve neticede “somut tehlike suçu” görüşü benimsenmektedir. Akabinde, söz konusu suçun tamamlanması bakımından aranacak somut tehlikenin (neticenin) tespitine çalışılmakta ve “somut tehlike” görüşünü savunan tüm yazarlardan farklı, özgün bir görüş ortaya konmaktadır. Buna göre, birinci fıkradaki suç, intihara kalkışma ile değil, mağdurun intihara azmetmesi, mevcut intihar isteğinin veya kararının kuvvetlenmesi yahut intiharının herhangi bir şekilde kolaylaşması ile tamamlanmaktadır. Keza, üçüncü fıkradaki suç tipi bakımından da, varılacak sonuç aynıdır. “Kasten öldürme suçunun ‘dolaylı faillik’ şeklindeki bazı tezahürleri”ni düzenleyen son fıkroda ise, iki farklı zarar suçuna yer verilmiş olup bu suçlar mağdurun (intihara sevk olunan yahut intihara zorlanan şahsın) intiharı ile tamamlanmaktadır.

Dördüncü fıkroda “intihara sevk” ve “intihara zorlama” fiillerini işleyenlerin “kasten öldürme suçundan sorumlu” tutulacağının açıkça belirtilmiş olması, pratikte büyük önem arz etmektedir. Öyle ki, 84’üncü maddenin ilk üç fıkrası ile ilgisi bulunmayan md. 43/3 hükmü ile md. 82-83’ün md. 84/4 bakımından tatbiki, ancak bu sayede mümkün olabilmektedir.

Yine “maddî unsur” başlığı altında, “azmettirme”, “teşvik”, “karar kuvvetlendirme” ve “yardım” kavramları etraflıca tahlil edilmektedir. İştirak müessesesine ilişkin bu kavramların tefsirinde başvurulacak hüküm, yine 38 ve 39’uncu madde hükümleridir. Buna karşılık, üçüncü fıkradaki “teşvik” kavramı ise, -227’nci maddede olduğu gibi- teknik anlamı (md. 39/2-a) dışında, ilk fıkradaki tüm fiilleri kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Son fıkradaki “sevk” kavramına gelince; bu kavramdan anlaşılması gereken, “mağduru yaşamını sonlandıracak hareketi gerçekleştirmeye -bir adım dahi olsa- yaklaştıran ve bu neticeye nedensel olarak bağlanabilen, maddî ve manevî cebir haricindeki her tür davranış”tır. Nihayet, aynı

fıkradaki “cebir” ve “tehdit” ise sırasıyla “maddî cebir” ve “manevî cebir” kavramlarına tekabül etmektedir.

“Maddî unsur” başlığı altında irdelenen bir diğer mesele, 84’üncü maddede gösterilen tipik fiillerin ihmâlî davranışla gerçekleştirilebilirliği meselesidir. Kanaâtımızca, ihmâl suretiyle işlenebilmesi pratik açıdan mümkün gözükken bu suçlar, ihmâlî davranışı icraî davranışa eşdeğer -ve dolayısıyla tipe uygun- kılan bir hükme genel kısımda (md. 1-75) yer verilmemiş olması hasebiyle, teorik açıdan ihmâl suretiyle işlenmeye müsait değildir. Bununla birlikte, başkasının intiharı karşısında kayıtsız kalınması; 83’üncü maddede gösterilen garantörlük ipotezlerinin mevcudiyeti hâlinde “ihmâl suretiyle kasten öldürme” suçuna, garantörlüğün bulunmadığı hâllerde ise 98’inci maddede tanımlanan “ihbar veya yardım yükümlülüğünü ihlâl” suçuna vücut vermektedir.

“Manevî unsur” başlığı altında, mezkûr suç tipleri yönünden aranacak kastın “genel kasıt” olduğu tespit edilmekte ve bu kastın “olası kasıt” biçiminde de ortaya çıkabileceğine işaret olunmaktadır. Birinci fıkradaki suçun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hâlini düzenleyen ikinci fıkranın tatbiki bakımından ise, 23’üncü madde uyarınca, ağır neticeye ilişkin basit taksirin varlığı yeterlidir.

“Hukuka aykırılık unsuru” başlığı altında, yine, özgün bir değerlendirme ortaya konmakta; herhangi bir hukuka uygunluk nedeni ile bağdaşmadığı savunulan bu fiillerin, nadiren de olsa, hukuka uygun sayılabileceğine işaret edilmektedir. Buna göre, birinci, üçüncü yahut dördüncü fıkra bakımından tipik bir fiilin, “kanun hükmünü yerine getirme”, “yetkili merciin emrini yerine getirme”, “meşrû savunma”, “zorunluluk hâli” ve “hakkın kullanılması” dolayısıyla hukuka uygun hâle gelebilmesi mümkündür. Buna karşılık, hayat varlığı ve yaşama hakkının “üzerinde mutlak surette tasarruf edilebilecek varlık ve hak”lardan (md. 26/2) olmaması dolayısıyla, bu suçlar bakımından “ilgilinin rızası”nı hukuka uygunluk nedeni sayabilmeye olanak yoktur.

“Suça etki eden nedenler” başlığı altında, maddenin ikinci fıkrasındaki hâlin mahiyeti tartışılmakta ve sonuçta bunun “birinci fıkradaki suçun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hâli” olduğu kanaatine varılmaktadır. Yine burada, 82’nci maddedeki nitelikli hâllerin 84’üncü maddedeki suç tipleri ile ilişkisi ele alınmakta; bu hâllerin, salt “intihara sevk” ve “intihara zorlama” suçları bakımından söz konusu olabileceği savunulmaktadır. Buna göre, 82’nci maddede gösterilen nitelikli hâllerin mevcudiyetinde “nitelikli intihara sevk” ve “nitelikli intihara zorlama”dan söz edilebilecek; böylelikle, örneğin, “töre saikiyle intihara zorlama” vakalarında, fail, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılabilir.

“Özel görünüş şekilleri” başlığında ilk olarak “teşebbüs” meselesi ele alınmakta; teşebbüse elverişliliği öğretide tartışmalı olan bu suçların tamamına teşebbüs edilebileceği savunulmaktadır. Bu bağlamda, özellikle somut tehlike suçlarında tehlikenin mahiyeti üzerinde durulmakta; somut tehlikeyi “objektif cezalandırılabilirlik şartı” kabul eden görüş reddedilerek, “netice” yaklaşımı benimsenmektedir. Yine aynı alt başlıkta, intihara sevk ve intihara zorlama fiilleri bakımından “icraya başlama anı”nın tespitine çalışılmakta; bu suçlara teşebbüsten söz edilebilmesi için, intihara kalkışmanın zorunlu olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Yine “özel görünüş şekilleri” başlığında “iştirak” meselesi üzerinde durulmakta ve nihayetinde, maddede öngörülen suçların iştirak bakımından özellik arz etmediği kanaatine varılmaktadır. Buna göre, 84’üncü madde anlamında tipiklik arz eden fiillerin müşterek faillik, dolaylı faillik, azmettirme ve yardım gibi ipotezlerin tümüne elverişli olduğunu söylemek mümkündür.

“Özel görünüş şekilleri” başlığı altında, son olarak, “içtima” konusu tartışılmaktadır. Vardığımız sonuca göre, birinci ve üçüncü fıkralardaki suçlar zincirleme suç ve aynı türden fikrî içtimaa elverişli iken, “intihara sevk” ve “intihara zorlama” suçları -md. 43/3 dolayısıyla- anılan müesseselerle bağdaşmamaktadır. Farklı türden fikrî içtima ise çok farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Buna göre, hakaret, tehdit, şantaj, iftira, eziyet, kötü muamele, işkence, cinsel taciz-saldırı-istismar gibi suçların failleri, neticeye yönelik kastın söz konusu olduğu ve bu neticenin faile objektif açıdan isnat edilebildiği hâllerde, 84’üncü maddenin ilk iki fıkrasından da sorumlu tutulabilmektedir. “İntihara zorlama” suçlarında ise, failin, cebir ve tehditten ötürü ayrıca cezalandırılmasına imkân bulunmamaktadır.

Çalışmanın sonunda, söz konusu suçlar, “yaptırım” ve “muhakeme” bakımından da ayrıca incelenmiştir. Fazla tartışmalı bir husus bulunmamakla birlikte, yaptırım başlığında, md. 82 ve md. 84/2 yeniden ele alınmış; bu iki hükmün, -sırasıyla- yalnızca md. 84/4 ve md. 84/1 ile birlikte tatbik edilebileceğinin altı çizilmiştir. “Muhakeme” bakımından ise, esas sıkıntılı konu “ispat” meselesi olup 84’üncü madde “*in dubio pro reo*” ilkesinin sıklıkla uygulandığı maddelerin başında gelmektedir.

Bu açıklamalar çerçevesinde, belirtmek gerekir ki, 84’üncü maddenin tatbik sahası, hükümlerin yorumuna göre son derece daralıp genişleyebilmektedir. Biz, bu çalışmada, gerek birinci ve üçüncü fıkralardaki suçların tamamlanması bakımından intihara kalkışmayı zorunlu kabul eden görüşü reddetmekle gerek tipik davranışlara verdiğimiz örneklerle ve gerekse teşebbüste cezalandırma eşiğini -öğretideki genel eğilime kıyasla- biraz daha geri çeken tespitlerle hükmün tatbik sahasını oldukça geniş tutmuş bulunuyoruz.

GİRİŞ

A. Sunuş

Psikolojik, sosyolojik ve hukukî boyutları ile çok yönlü bir vakıa olan intihar, farklı disiplinler açısından ortak bir çalışma sahası teşkil etmektedir. Ancak, konuya ilişkin çalışmalara bakıldığında, psikolog, psikiyatr ve sosyologların aksine, hukukçuların bu konuyla fazla ilgilenmediği görülmektedir. Gerçekten de, “Ceza Hukuku Özel Hükümler” kitaplarında ve bir dizi makalede ortalama beş-on sayfada ele alınan “intihara yönlendirme” konusu, öğretide lâyıkı ile incelenmemiş; aydınlatılmaya muhtaç pek çok mesele hemen hiç tartışılmamıştır. Bunda, incelemeye konu hükmün (TCK md. 84) uygulamada kendisine az yer bulmasının payı, şüphesiz, büyüktür.

Kamuoyu ve hattâ pek çok hukuk uygulayıcısının “suç” sandığı intihara teşebbüs fiili, hukukumuzda, başlı başına cezalandırılabilir bir fiil olarak düzenlenmiş değildir. Lâik hukukun bir kazanımı olan bu durum, öğretide farklı gerekçelerle izah edilmiştir. Buna karşılık, 765 sayılı Kanunun 454’üncü maddesinde, bir başkasını intihara ikna ederek bu kimsenin intiharına yardım edenlerin, intihar gerçekleştiği takdirde üç seneden on seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılacakları belirtilmiştir. 765 sayılı Kanunu ilga eden 5237 sayılı Kanunun 84’üncü maddesinde ise, tipik fiiller çeşitlendirilmiş; bu çerçevede, başkasının intihara azmettirilmesi, teşvik edilmesi, başkasının intihar kararının kuvvetlendirilmesi yahut intiharının kolaylaştırılması; başkalarının alenen intihara teşvik edilmesi ve nihayet intihara zorlama ile algılama yeteneğinden yoksun kişilerin intihara sevki “intihara yönlendirme” kenar başlığı altında suç olarak düzenlenmiştir.

Gerek mülgâ gerekse mer’i kanundaki düzenlemelerin amacı “mağdurun hayat varlığını cezaî himâye altına almak” olduğundan, madde “*Kişilere Karşı Suçlar*” başlıklı (ikinci) kısmın “*Hayata Karşı Suçlar*” başlıklı (birinci) bölümünde, kasten öldürme suçu (md. 81-83) ile taksirle öldürme suçu (md. 85) arasında konumlandırılmıştır. İşbu çalışma ile güdülen gâye, aynı başlık altındaki diğer hükümlere kıyasla çok daha az incelenen 84’üncü madde hükmünün kapsamlı bir tahlilini yapmak ve tartışmalı hususlara elden geldiğince ışık tutmaktır.

B. Konunun sınırlandırılması ve inceleme plânı

İntiharın hukukî yönünü psikolojik ve sosyolojik yönlerinden ayrı düşünebilmek, esasen, mümkün değildir. Ancak, meselenin burada tüm boyutları ile ele alınabilmesine de imkân bulunmamaktadır. Bu nedenle, çalışmanın ilk kısmında, önce “intihar” kavramı tanımlanmaya çalışılmış, ardından intiharın psikolojik ve sosyolojik tahlillerine kısaca yer verilmiştir. Nihayet, bu kısımda, intihar ve intihara teşebbüsün cezalandırılmama sebepleri üzerinde de durulmuş; ardından “intihara iştirak”in tecziyesi sorunu irdelenmiştir.

Tezin ikinci kısmı ise, bütünüyle 84’üncü maddenin tahliline ayrılmıştır. Öğretide konuya ilişkin farklı görüşler bulunmakla birlikte, burada birinci, üçüncü ve dördüncü fıkraların birbirinden bağımsız suçlar ihdas ettiği kabul edilmiş; üçüncü fıkradaki “intiharın gerçekleşmesi” hâli ise birinci fıkradaki suçun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hâli olarak ele alınmıştır. Bu kısımda, incelemeye “hukukî konu” ve “maddî konu” ile başlanmış; ardından “fail” ve “mağdur”un tespiti yapılmıştır. Akabinde, suçun unsurlarına ilişkin üçlü ayırmadan hareketle, “maddî unsur”, “hukuka aykırılık unsuru” ve “maddî unsur” incelemesine geçilmiş ve nihayet “suça etki eden nedenler” ile “özel görünüş şekilleri (teşebbüs-iştirak-içtima)” ve “yaptırım-muhakeme” konuları üzerinde durulmuştur. Çalışma plânında, aynı başlıkların her bir suç tipi için yinelenmesi yerine, gerekli yerlerde her bir fıkranın ayrı alt başlıklarda incelenmesi pratik açıdan daha uygun görülmüş; bu çerçevede, örneğin, “fail” için tek başlık açılırken, özellik arz eden “mağdur” konusu her bir fıkra açısından, alt başlıklarda, ayrı ayrı ele alınmıştır.

765 sayılı Kanunun 454’üncü maddesi, başlı başına bir tez konusu olması hasebiyle, çalışmada ayrıca incelenmemiş; hükme ilişkin esaslı noktalara ve tartışmalara, ilgili başlıklarda, inceleme konusu maddeyle karşılaştırmalı olarak yer verilmiştir.

Yine çalışmada “karşılaştırmalı hukukta intihara yönlendirme” şeklinde ayrı bir başlık açılmamış; bunun yerine, farklı ceza yasalarındaki düzenlemeler, tespit edilebilen farklılıklarıyla, ilgili başlıklara serpiştirilmiştir.

I. İNTİHAR

A. İntiharın tanımı

“(Hayvanı) boğazından kesmek, boğazına vurmak, kurban etmek¹” manâsındaki Arapça “nahr²/nahara³” fiilinin iftiâl vezni ile “dönüştü” hâle getirilmesinden oluşan “intihar” kelimesi, TDK⁴ tanımı ile “bir kimsenin toplumsal ve ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi”ni ifade etmektedir. Farklı ansiklopedilerde ise, bu kavram, “*kişinin araç ya da amaç olarak gördüğü kendi ölümüne, kendi isteğiyle yol açması*⁵” yahut kısaca “*kendi kendini öldürme*⁶” biçiminde tanımlanmaktadır. Pek çok Batı dilinde Latince “*sui caedere*” kökünden türeyen sözcüklerle⁷ ifade edilen “intihar” kavramı yerine, yerli literatürde -yabancı kelimelerin Türkçeleştirilmesi çabalarının bir ürünü olarak- “özöldürüm⁸” veya “özkıyım⁹” sözcükleri önerilmiş ise de, bu sözcüklerin gündelik dile yerleştiğini söyleyebilmek güçtür.

Farklı disiplinlerin ortak çalışma sahasını oluşturması hasebiyle, “intihar” kavramı, farklı alanlara mensup yazarlarca farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Ruhbilimciler arasındaki hâkim görüşe göre, intihar, salt kişinin kendi yaşamına son verme eylemini değil, intihar düşüncesi ile başlayan ve ölüm ile neticelenen bir

¹ <http://fetva.diyaret.gov.tr/Dini-Kavramlar-Sozlugu/Cevap/?q=1487>. “Yevm-i / eyyâm-ı nahr” ise, “kurban kesim günü/günleri” anlamına gelmektedir. HÖKELEKLİ, Hayati, “İntihar”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: 22, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005, s. 351: “*Kelime Kur’ân-ı Kerîm’de yer almamakta, birkaç hadiste ise terim anlamıyla geçmektedir (Müsned, II, 310; IV, 135; Buhârî, “Kader”, 5, “Meğâzî”, 38). İslâmî kaynaklarda intihar eylemi genellikle ‘kendini öldürme’ (katele nefsehû) şeklinde ifade edilmekte, intiharın yakın zamanlarda kullanılmaya başlanan bir terim olduğu anlaşılmaktadır.*”

² Mahmut KOCA, **İntihara İkna ve Yardım Suçu (TCK m. 454)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 1993, s. 1.

³ <http://www.nisanyansozluk.com> Buna göre, intihar, etimolojik olarak “bıçak vurarak kendini öldürme, kendini kurban etme” manâsına gelmektedir.

⁴ Türk Dil Kurumu - Büyük Türkçe Sözlük (www.tdk.gov.tr)

⁵ Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., “İntihar”, **Meydan Larousse: Büyük Lûgat ve Ansiklopedi**, Cilt: 6, İstanbul: Meydan Yayınevi, 1973, s. 352.

⁶ Gelişim Yayınları A.Ş., “İntihar”, **Büyük Larousse**, Cilt: 11, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1986, s. 5724.

⁷ Fransızca ve İngilizcede “(le) suicide”, İtalyanca ve İspanyolcada “il/el suicidio” sözcükleri ile ifade edilen bu kavram, Oxford sözlüğünde “*the action of killing oneself intentionally*” biçiminde tanımlanmaktadır. (Bkz. <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/suicide>)

⁸ Cesare BECCARIA, **Suçlar ve Cezalar Hakkında**, Çev. Sami Selçuk, Ankara: İmge Kitabevi, Eylül 2014, s. 165-173. “Özöldürüm” sözcüğü Sami Selçuk tarafından Türkçeye kazandırılmıştır.

⁹ Celâl ODAĞ, **İntihar (Özkıyım): Tanım-kural-sağaltım**, İzmir: Halime Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Vakfı Yayınları, No: 2, 2002.

süreci, bir davranış yelpazesini ifade etmektedir¹⁰. Bu açıdan, öğretilde, “intihar” kavramı yerine, intiharla bağlantılı diğer davranış örüntülerini de içeren “intihar davranışı” kavramını kullanmanın daha isabetli olacağı belirtilmektedir¹¹. İntihar davranışı ise, farklı sınıflandırmalar¹² bulunmakla birlikte, yaygın olarak üç ana davranış altında incelenmektedir. Aaron Temkin Beck¹³’in başkanlığını yaptığı komite tarafından ABD Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü ve İntiharı Önleme Merkezi’ne önerilen bu tasnife göre, bu davranışlar “tamamlanmış intihar (*completed suicide*)”, “intihar girişimi (*attempted suicide*)” ve “intihar düşünceleri (*thoughts of suicide*)”nden ibaret olup “intihar” kavramından anlaşılması gereken “tamamlanmış intihar”dır¹⁴.

“*Le Suicide-Etude Sociologique*” isimli yapıtıyla (1897) intihar olgusunu ilk kez sosyolojik bir çerçevede ele alan Emile Durkheim’a göre ise, intihar, “ölen kişi tarafından ölümle sonuçlanacağı bilinerek gerçekleştirilen olumlu ya da olumsuz edimlerin doğrudan ya da dolaylı sonucu olan her tür ölüm olayı”nı ifade etmektedir¹⁵. İntihar fiilinin icraî davranışın yanı sıra ihmâl suretiyle de gerçekleştirilebileceğine işaret eden ve eylemin “intihar” olarak nitelenebilmesi bakımından kişinin doğrudan-genel kastını arayan bu tanım, günümüzde de pek çok yazar tarafından kabul görmektedir.

Hukukçuların yaptığı tanımlara gelince; intihar eylemini genel ve özel kasıttan bağımsız şekilde tanımlayan bir grup ceza hukukçusuna göre, intihar kısaca “*bir kimsenin kendi yaşamına son vermesi*”¹⁶’ni ifade etmektedir. Yanlışıklıkla zehir içen bir

¹⁰ Kâmil ALPTEKİN / Veli DUYAN, **İntihar ve İntiharı Önleme**, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, Mart 2012, s. 20; Mehmet ESKİN, **İntihar: Açıklama, Değerlendirme, Tedavi, Önleme**, Ankara: Çizgi Tıp Yayınevi, 2003, s. 5.

¹¹ ALPTEKİN/DUYAN, **İntihar ve İntiharı Önleme**, s. 20.

¹² Diğer sınıflandırmalar için bkz. ALPTEKİN/DUYAN, **İntihar ve İntiharı Önleme**, s. 26-27. Örneğin, Lester (Bkz. David LESTER, **Making Sense of Suicide: An in-depth look at why people kill themselves**, Philadelphia: The Charles Press Publishers Incorporation, 1997, s. 5-6.) intihar davranışını şu beş kategoriye ayırmaktadır: Tamamlanmış intihar (*completed suicide*), intihar girişimi (*attempted suicide*), intihar tehdidi (*threat of suicide*), intihar düşüncesi (*thought of suicide*), düşünülmemiş-plânlanmamış intihar (*no preoccupation with suicide*). (Aktaran: ALPTEKİN/DUYAN, **İntihar ve İntiharı Önleme**, s. 27.)

¹³ Psikiyatri alanında otorite kabul edilen Beck, hâlen (2015) Pensilvanya Üniversitesi görev yapmaktadır.

¹⁴ ALPTEKİN/DUYAN, **İntihar ve İntiharı Önleme**, s. 27-28; ESKİN, **İntihar: Açıklama, Değerlendirme, Tedavi, Önleme**, s. 10.

¹⁵ Emile DURKHEIM, **İntihar**, Çev. Prof. Dr. Özer Ozankaya, İstanbul: Cem Yayınevi, Ocak 2013, s. 25.

¹⁶ Ali PEHLİVAN, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda İntihara Yönlendirme Suçu”, **Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması**, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukukta Genç

kimsenin ölümünü dahi “intihar” kapsamına soktuğu gerekçesiyle eleştirilere maruz kalan¹⁷ bu tanıma genel kastın “bilme” ve “isteme” unsurlarını ilâve eden bir kısım ceza hukukçusuna göre ise, intiharı, “*kişinin herhangi bir sebeple ve herhangi bir şekilde, yaşama hakkını, kendi iradesiyle ve kendisi tarafından yok etmesi*¹⁸”, “*kendisini öldürmeye karar vermiş bir kişinin bu kararını yerine getirerek kendisini öldürmesi*¹⁹”, “*kişinin kendini bilerek ve isteyerek öldürmesi*²⁰” şeklinde tanımlamak mümkündür. Nihayet, bu tanıma özel kastı da ekleyen bir diğer yazara göre ise, intihar, “*bir kimsenin yakın ve muhakkak olan veya öyle zannedilen bir olayı bertaraf etmek niyetiyle kendi hayatına son vermesi*²¹” manâsına gelmektedir. İntihar hadiselerinde müntehirin saikin son derece çeşitli olabileceği dikkate alındığında, saiki eyleme dâhil eden bu tanımın çok da sağlıklı olmadığı söylenebilir²².

Yine ceza hukuku disiplininde ayrıksı bir görüşü savunan bir kısım yazara göre ise²³, “intihar”dan maksat “intihar girişi”dir. 84’üncü maddenin ikinci fıkrasındaki “intiharın gerçekleşmesi” ifadesini “intihar girişiminin gerçekleşmesi” şeklinde yorumlayan bu yazarlara göre, mezkûr fıkranın tatbiki açısından mağdurun ölümü aranmayacak; kişinin intihar girişiminde bulunması (intihara kalkışması) ile cezanın ağırlaştırılması yoluna gidilebilecektir. “İntihar”ın sözlük tanımını tümüyle reddederek “tamamlanmış intihar (*completed suicide*)” ile “intihar girişi (*attempted suicide*)” kavramları arasındaki kalın çizgiyi gözardı eden bu yaklaşımın kabulüne imkân bulunmadığı açıktır.

Yaklaşımlar Konferans Serisi No. 1 Ceza Hukuku, Ed. Prof. Dr. Nur Centel, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 264; Durmuş TEZCAN / Mustafa Ruhan ERDEM / Rıfat Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2014, s. 183. Littre’ye göre de, intihar, kendini öldüren insanın eylemidir. (Aktaran: Mehmet Emin ARTUK, “Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukukunda İntihara İkna ve Yardım Suçu”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1-3, İstanbul, 1995, s. 7.)

¹⁷ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 7, dpn. 1.

¹⁸ KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 1.

¹⁹ Mustafa ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 16, Ankara: Seçkin Yayınevi, Ağustos 2011, s. 32.

²⁰ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 7.

²¹ İtalyan ceza hukukçusu *Ferri*’ye ait olan bu tanım, *M. Muhtar ÇAĞLAYAN*’dan naklen buraya alınmıştır. Bkz. M. Muhtar ÇAĞLAYAN, **Türk Ceza Kanunu**, Cilt III, Ankara: Yetkin Yayınları, 1962, s. 974; M. Muhtar ÇAĞLAYAN, “Ötanezi ve İntihar”, **Adalet Dergisi**, Sayı: 1, İstanbul, 1966, s. 17.

²² Aynı yönde bkz. DURKHEIM, **İntihar**, s. 23-24: “*İntihar edeni hangi güdünün etkilemiş olduğunu ... nasıl bilebiliriz? Niyet, dışarıdan yapılan çok kaba tahminler dışında kendisine ulaşılması olanaksız, kişisel bir şeydir. Hattâ içsel gözlemler bile yakalanamaz. Hareketlerimizin gerçek nedenleri konusunda ne kadar çok yanlışızdır! (...) Zaten genel olarak bir edim, onu yapanın izlediği amaçla tanımlanamaz;...*”

²³ Veli Özer ÖZBEK, **TCK İzmir Şerhi**, Cilt II, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 368; Veli Özer ÖZBEK / Mehmet Nihat KANBUR / Koray DOĞAN / Pınar BACAĞSIZ / İlker TEPE, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayınevi, Mayıs 2011, s. 172-173.

Çalışmanın sağlıklı bir zemine oturtulabilmesi açısından “efrâdını câmî, ağyârını mânî” bir intihar tanımına ihtiyaç bulunduğu açıktır²⁴. Kanaâtimizce, intihar fiilinin, tıpkı cezalandırmaya konu bir fiil gibi, maddî ve manevî unsurdan hareketle tanımlanması, kavramın sınırlarının net bir şekilde çizilebilmesi bakımından daha isabetli olacaktır. Bir defa, intiharın, “davranış” ve bu davranışa illî olarak bağlanabilen bir “netice”den müteşekkil bir (neticeli) fiil olduğunu söylemek mümkündür. Buradaki netice, kavramın sözlük tanımından da anlaşılacağı üzere, “intihar girişimi (attempted suicide)” değil, “intihar (completed suicide)”dır. Ekseriyetle belli bir kas gücü harcanmak suretiyle, diğer bir deyişle “icraî bir davranış (hareket)” ile gerçekleştirilen intihar fiilinin, ihmâlî bir davranışla gerçekleştirilebilmesine ise hiçbir engel bulunmamaktadır²⁵. Örneğin, besin almayı²⁶ yahut tedaviyi reddederek ölümü bekleyen kişinin durumu böyledir. Nedenellik bağına gelince; davranış ile ölüm neticesi arasındaki illî rabitanın dolaylı yoldan kurulduğu hâllerde de, fiili “intihar” olarak nitelemek, bizce, mümkün olacaktır. Buna, öldürüleceğini bile bile, sırf “şehitlik” mertebesine yükselmek için gizlendiği siperden çıkarak koşmaya başlayan asker örnek olarak gösterilebilir²⁷.

Manevî unsur bakımından ise, bir defa müntehirin “yaşamını sonlandırmaya elverişli” davranışı gerçekleştirirken ölüm neticesi bakımından kastının bulunması gerektiğine şüphe yoktur. Tespiti bazı hâllerde zor olmakla birlikte, imkânsız olmayan bu unsur sayesinde, intihar fiili, kişinin bilmeden (basit taksirle) veya bilip de istemeden (bilinçli taksirle) kendi ölümüne neden olduğu diğer tüm olaylardan

²⁴ Aynı yönde bkz. DURKHEIM, *İntihar*, s. 21: “*İntihar sözcüğü günlük konuşmada sürekli olarak yer aldığından, sözcüğün anlamını herkes bildiği ve onu tanımlamanın gereksiz olduğu sanılabilmektedir. Ama gerçekte günlük dilin sözcükleri ve bunların anlatmakta oldukları kavramlar daima belirsizdirler ve onları günlük dildeki gibi ve başka bir işlemde geçirilmeden kullanacak olan bilgin, en ciddi karışıklıklarla karşılaşır. (...) birbirlerinden çok farklı olgu türleri sık sık birbirlerinden ayırt edilmeksizin aynı başlık altında toplanmakta ya da aynı nitelikteki gerçekliklere değişik adlar verilmektedir. Görüldüğü gibi kabul edilen biçimini kılavuz alacak olursak, ya bir araya getirilmesi gerekeni birbirinden ayırmak ya da birbirinden ayırt edilmesi gerekeni birbirine karıştırmak tehlikesi ile karşılaşmakta, böylece olgular arasındaki gerçek yakınlık kavranamamakta ve bunların niteliği üzerinde yanlışya düşülmektedir.*”

²⁵ DURKEIM, *İntihar*, s. 22-23.

²⁶ Örnek için bkz. DURKEIM, *İntihar*, s. 23.

²⁷ Benzer bir örnek için bkz. DURKEIM, *İntihar*, s. 23: “*Kiliselerde resim ve heykel bulunmasına karşı olan ve şehit sanını elde etmek için ölümle cezalandırılacağını bildiği en ağır günahı işleyen ve cellâdın elinden ölen kişi de, bizzat kendi kendisini öldürmüşçesine kendi sonunu hazırlamıştır.*” Ayrıca bkz. George MINOIS, *İntiharın Tarihi: İstemli Ölüm Karşısında Batı Toplumu*, Çev. Nermin Acar, Ankara: Dost Kitabevi, Nisan 2008, s. 25: “*Ortaçağ’da intiharın iki yüzü vardır. Bu çağda, neredeyse sadece köylüler cezalandırılır, soylulara ise dokunulmaz gibi görünür, çünkü ikame yolları onları ‘kendini öldürme’ zahmetinden kurtarır: turnuva, av, savaş, haclı seferi, kendini öldürmek ... için birer fırsattır, acılarından kurtulmak isteyen köylü ve zanaatçının elindeyse sadece ip ya da ırmak vardır. Dolaysız intiharlar bu yüzden onlarda çok daha fazladır.*”

ayrılmaktadır²⁸. Buna göre, önünü düzayak sandığı için asansör boşluğuna düşen kimsenin yahut çocuğunu alıp çıkabilmek ümidiyle alevler içindeki bir binaya dalan annenin ölümle neticelenen bu iki eylemini “intihar” olarak nitelemek mümkün olmayacaktır²⁹.

Kişinin ölüm neticesi bakımından olası kastının bulunduğu, diğer bir deyişle ihmâlî ya da icraî davranışın ölüm neticesi öngörülüp kabullenilerek gerçekleştirildiği hâllerde intihardan söz edilip edilemeyeceği ise çetrefilli bir meseledir. Örneğin, bir gemi kazasında ölümü göze alarak geriye kalan tek can yeleğini kızına veren ve azgın dalgalarla baş edemeyerek yaşamını yitiren annenin eylemini “intihar” olarak nitelemek çok da “kabul edilemez” görünmemektedir³⁰. Ancak, örnekler çeşitlendirildiğinde, ölüm neticesi bakımından olası kasıt ile hareket edilmiş olmakla birlikte, “intihar” sayılması güç pek çok hâlde karşılaşılmaktadır. Örneğin, ölüm tarihini erkene çekmek pahasına sigara kullanmaya devam eden bir KOAH hastasının bu eylemini -zamana yayılmış bir- intihar olarak nitelemek abartılı olacaktır. Oysaki “ölüm” neticesi bakımından olası kastın söz konusu olduğu bu örnekler arasındaki tek fark “davranış ile netice arasındaki zamansal uzaklık” olup bu ikisi arasında geçen sürenin nedensellik bağıını kestiğini söyleyebilmek çoğu zaman mümkün değildir. Örneğin, “sigara-KOAH hastası” örneği yerine, “kokain-kokain bağımlısı” örneği koyulduğunda, bu ikisi arasındaki farkın niteliksel değil, niceliksel olduğu daha kolay anlaşılmaktadır.

“Doğrudan kasıt-olası kasıt” meselesini “*Le Suicide*” adlı yapıtında kısaca ele alan *Durkheim*’a göre, olası kastın söz konusu olduğu hâllerde, kişinin eylemini “intihar” olarak tavsif etmek oldukça zordur³¹. Konuya ilişkin açıklamaları incelendiğinde; “olası kasıt ile kendi yaşamına son verme” eylemini “intihar olmayan ve fakat intihar ile arasında bir derece farkından başka bir şey bulunmadığı için ona yakın olan bir eylem” olarak gören *Durkheim*’ın, diğer yandan, tartışmanın sonunda,

²⁸ DURKEIM, *İntihar*, s. 25.

²⁹ Ölüm neticesi yönünden, ilk olayda basit taksir, ikinci olayda ise bilinçli taksir söz konusudur.

³⁰ Burada annenin, ölüm neticesi bakımından bilinçli taksirle değil, olası kasıt ile hareket ettiği açıktır. Buna karşılık, göçük altında kalan ve elindeki tek gaz maskesini çocuğuna vererek hayatını feda eden madenci babanın, doğrudan kasıt ile intihar ettiği söylenebilir.

³¹ DURKHEIM, *İntihar*, s. 27.

bu tür eylemleri “çekirdek hâlinde birer intihar türü” olarak nitelediği; dolayısıyla, meseleyi, esasen, kesin bir çözüme kavuşturamadığı görülmektedir³².

Olası kastın söz konusu olduğu hâlleri farklı disiplinler -örneğin psikoloji ve psikiyatri disiplinleri- açısından “intihar” tanımına dâhil etmek mümkün ise de, hukuk terminolojisi bakımından tanımın “doğrudan kasıt” ile sınırlı tutulması, kanaâtimizce, daha isabetli olacaktır. Zira, aksi takdirde, ceza sorumluluğun sınırları aşırı ölçüde genişleyecek; örneğin, bir kimseye akciğer kanseri olduğunu bile bile sigara ikram eden kişi, TCK md. 84 uyarınca, “intihara yardım”dan sorumlu tutulabilecektir.

Diğer yandan, yaşamını kasten sonlandıran bir kişinin eyleminin “intihar” olarak nitelenebilmesi için, söz konusu kişinin belli bir saikle hareket etmesi zorunlu değildir. Zira intihar vakalarında tek bir intihar güdüsünden³³ söz etmek çoğunlukla imkânsız olup kişilerin “çektiği acıları çevresine bildirme”, “çevresindekileri cezalandırma” gibi birden çok saik ile intihara yönelmesi olasıdır³⁴. Yine, bir kimsenin ölmeyi gerçekten arzulamaması, daha doğru bir ifade ile kendi yaşamına gönülsüzce son vermiş olması, fiilin “intihar” kabul edilmesine engel teşkil etmemektedir. Örneğin, tüm servetini yitirmiş bir kimsenin, yaşamını, “lehtar” pozisyonundaki çocuklarını hayat sigortasından yararlandırmak ve böylelikle maddî sıkıntılardan kurtarabilmek amacı ile sonlandırdığı farazî olayda durum böyledir. Kezâ, sevdiği bir kimsenin katli tehdidi ile intihara zorlanan kişinin kendi yaşamına

³² DURKHEIM, **Le Suicide**, s. 26-27: “... kurban, yaşamına son veren edimi yaptığı anda, bundan normal olarak ne sonuç doğacağını kesinlikle biliyorsa, intihar vardır diyoruz. Ama bu kesinlik az ya da çok güçlü olabilir. Ayrıntılara ilişkin kimi kuşkulu noktalar üzerinde duracak olursanız, artık intihar olmayan, ama aralarında bir derece farkından başka bir şey bulunmadığı için ona yakın olan yeni bir olgu karşısında kalırsınız. Ölüm kesin olmaksızın başkası için kendini tehlikeye atan kimse, davranışı ölümle bitse de, kuşkusuz intihar etmiş sayılmaz; ölümden kaçınmaya çalışmakla birlikte onunla kumar oynayan ihtiyatsız kişi ya da hiçbir şeye sıkıca sarılmayan, sağlığına özen göstermek zahmetine katlanmayan ve onu ihmâli sonucu tehlikeye atan kişi duygusuz kişi için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Yine de bu değişik davranış biçimleri, intihar olarak nitelendirdiklerimizden köklü bir biçimde ayrılmamaktadırlar. Onlar da benzer bir ruh durumundan kaynaklanmaktadırlar; çünkü ilgili kişinin bildiği ölümcül tehlikeleri içermektedirler ve bu tehlikeler onları durdurmamaktadır; bütün fark ölüm olasılığının daha az oluşudur. Bunun gibi, uykusuz kalarak kendini tüketen bilginin kendi kendini öldürdüğü görüşü de temelsiz değildir. Demek ki, bütün bu olgular çekirdek hâlinde birer intihar türleridir ve onları tam, gelişkin intiharla karıştırmak uygun düşmezse de, aralarındaki yakınlıkları daha fazla gözden kaçırmamak da gerekir. Çünkü bir kez birbirlerinden ayırt edilmez bir biçimde, bir yandan yüreklilik ve özveri davranışlarıyla, bir yandan da ihtiyatsız ve ihmâlcî davranışlarla bağlantılı olduğu görüldüğünde, intihar artık tümünden başka bir görünüm alır.”

³³ ALPTEKİN/DUYAN, **İntihar ve İntiharı Önleme**, s. 42: “İntihar güdüsü; fizyolojik, duygusal, bilişsel ve sosyal yaşantıya ilişkin birtakım nedenlerle kişiyi kendisini öldürmeye eğilimli kılan, ölme isteği ve arzusu uyandıran; itici ve dinamik güç olarak tanımlanabilir.”

³⁴ ALPTEKİN/DUYAN, **İntihar ve İntiharı Önleme**, s. 42-43.

son vermesi durumunda da, yine, gönülsüz ve fakat kasten gerçekleştirilmiş bir intihardan söz edilebilecektir. Buna göre, intihar -*Minois*'nın tabiriyle- salt "istemli (iradî) bir ölüm" olup bu ölümün "gönüllü" olması zorunlu değildir^{35,36}.

Bu itibarla, biz de intiharı, *Durkheim*'ın tanımından hareketle, "kişinin ölüm neticesini bilip isteyerek gerçekleştirdiği icraî ya da ihmâlî davranışın doğrudan veya dolaylı -ve fakat her hâlde illî bir- sonucu olan her tür ölüm olayı" şeklinde tanımlamayı uygun görüyoruz.

B. Psişik bir vakıa olarak intihar³⁷

İntihar davranışının ortaya çıkışında biyolojik³⁸ ve sosyolojik pek çok faktör etkili olmakla birlikte, intihar her şeyden önce psişik vakıadır³⁹. *Berksun*'a göre⁴⁰, intihar "dünün ve bugünün en mühim ruh sağlığı sorunu"dur. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, dünyada ortalama her kırk saniyede bir intihar, her üç saniyede bir intihar girişimi gerçekleşmektedir⁴¹. Yine tıp doktrininde, intihar, aynı zamanda bir "halk sağlığı sorunu" olarak ele alınmaktadır⁴².

³⁵ DURKHEIM, *İntihar*, s. 24: "Ölüm ister kovuşturulan amacın üzücü, ama kaçınılmaz bir sonucu olarak kabul edilsin, isterse kendi adına istenmiş ve aranmış olsun, her iki durumda da söz konusu kişi var olmayı istememektedir; bu isteksizliğin değişik biçimleri, aynı nitelikteki bir olayın türlerinden başka bir şey olamazlar. (...) Bu karara yol açmış olabilen güdülerin türölülüğü ise ancak ikincil önemde farklılıklar doğurabilir."

³⁶ Aksi görüş için bkz. ALPTEKİN/DUYAN, *İntihar ve İntiharı Önleme*, s. 29: "Lester ve Lester (1971:1) sözlükteki tanımına uygun olarak ölümle sonuçlanan intiharlarda gerek sorun ile doğrudan ilgilenen profesyonellerin gerekse dolaylı bir şekilde ilgilenen diğer kişilerin üzerinde anlaştıkları iki duruma işaret etmiştir: Onlara göre kişinin kendi yaşantısına yönelik bir eylem olan intihar, hem gönüllü (voluntarily) hem de bilerek/kasten (intentionally) gerçekleştirilmektedir."

³⁷ Aynı konuda bkz. ARTUK, "Mukayeseli ...", s. 7-8; ÇAĞLAYAN, *Türk Ceza Kanunu*, s. 975; ÇAĞLAYAN, "Ötanezi ve İntihar", s. 18; KOCA, *İntihara İkna ve Yardım*, s. 8-13.

³⁸ KOCA, *İntihara İkna ve Yardım*, s. 10: "İntiharın irsî olup olmadığı tartışılmıştır. İrsî olanın intihar olmayıp intiharı doğuran psikoz olduğu belirtilmiştir. İntiharın irsî olduğu söylenebilseydi, o zaman ırkın da intihar üzerinde tesiri olduğu söylenebilecekti. Bugün, şu ya da bu ırkın diğerlerine nazaran intihara daha fazla eğilimli olduğu ispat edilememiştir."

³⁹ ALPTEKİN/DUYAN, s. 22; ARTUK, "Mukayeseli ...", s. 7; ÇAĞLAYAN, *Türk Ceza Kanunu*, s. 975; ÇAĞLAYAN, "Ötanezi ve İntihar", s. 18; KOCA, *İntihara İkna ve Yardım*, s. 8.

⁴⁰ ALPTEKİN/DUYAN, s. 13. (Önsözden aktarılmıştır.)

⁴¹ ALPTEKİN/DUYAN, *İntihar ve İntiharı Önleme*, s. 19.

⁴² ALPTEKİN/DUYAN, *İntihar ve İntiharı Önleme*, s. 19; Kâsım TATLILIOĞLU, "Sosyal Bir Gerçeklik Olarak İntihar Olgusu: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme", *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 12, Yıl: 12, Sayı: 2, Bingöl, Güz 2012, s. 136. Bilindiği gibi, "halk sağlığı", pek çok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de başlı başına bir anabilim dalıdır.

Geçmişte, intihar vakıasının akıl hastalıklarından ileri geldiği, diğer bir deyişle “bir insanın akıl hastası olmadıkça intihar etmeyeceği” ileri sürülmüş ise de⁴³, bugün bu önermenin doğruluğu oldukça tartışmalıdır.

Beck’in tasnifine göre intihar davranışının ilk basamağını oluşturan “intihar düşüncesi”, daha çok şizofrenik düşünme biçimi olarak bilinen “paralojik düşünme” neticesinde ortaya çıkmakta ve çoğunlukla mantık hataları ile iç içe geçmektedir⁴⁴. İntihara meyyâl kişilerde düşünceler kalıplaşmakta ve bu kategorik düşünceler “ölümü ‘tek çıkar yol’ olarak görme” tehlikesini beraberinde getirmektedir⁴⁵.

İntiharı “melânkoli” üzerinden açıklayan *Freud*’a göre, intihar, egonun kendine bir nesne gibi davranarak dış dünyadaki nesnelere yönelik tepkisini ve bir nesneyle ilişkili olan düşmanlığını kendisine yöneltmesiyle gerçekleşmektedir⁴⁶.

Her müntehirin akıl hastası olduğunu söylemek mümkün değilse de, akıl hastalarında sıklıkla intihar vakalarına rastlanmaktadır⁴⁷. Akıl hastalarının (delilik) intiharları, psikiyatri biliminde, “manyak (kaçık) intiharları⁴⁸”, “melânkoli intiharları⁴⁹”, “saplantı (sabit fikir) intiharları⁵⁰” ve “tepisel (impulsif, otomatik)

⁴³ Örneğin Fransız psikiyatr *Esquirol* (Jean-Étienne Dominique ESQUIROL, **Des Maladies Mentales Considérées Sous les Rapports Médical, Hygiénique et Médico-légal**, Volume: I, New Jersey: J.B. Baillière, 1838, s. 649, 655.) intiharın akıl hastalıklarının bütün özelliklerini taşıdığını; insanın ancak delirdiğinde yaşamına son verdiğini; dolayısıyla da intihar edenlerin “deli” olduğunu ileri sürmüştür. Kezâ, Fransız psikiyatlardan *Jean-Pierre Falret* (1794-1870) ve *Jacques-Joseph Moreau (de Tours)* (1804-1884) da *Esquirol* ile aynı kanaâti paylaşmaktadır. (Aktaran: DURKHEIM, **İntihar**, s. 40.)

⁴⁴ Gene LESTER / David LESTER, **Suicide: The gamble with death**, New Jersey: Englewood Cliffs Prentice-Hall, 1971, s. 82-83. (Aktaran: ALPTEKİN/DUYAN, s. 31-32.)

⁴⁵ ODAĞ, **İntihar (Özkıym): Tanım-kural-sağaltım**, s. 35. (Aktaran: ALPTEKİN/DUYAN, s. 32.)

⁴⁶ Sigmund FREUD, “Yas ve Melankoli”, **Kriz Dergisi**, Çev. R. Uslu, Oğuz E. Berksun, Cilt: 1, Sayı: 2, Ankara, 1993, s. 1. (Online erişim: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/21/64/608.pdf>) Aynı yönde bkz. MINOIS, **İntiharın Tarihi**, s. 19: “İntiharın bilinen psikolojik nedenlerinden biri de, çoğu durumda, bireyin, uygarlaşmış toplumlarda başkalarına yöneltemediği saldırganlığı kendine çevirmesidir.”

⁴⁷ Aynı yönde bkz. ÇAĞLAYAN, **Türk Ceza Kanunu**, s. 975; ÇAĞLAYAN, “**Ötanezi ve İntihar**”, s. 18: “... Dr. *Esquirol*’un fikri her zaman doğru olarak kabul edilemez. Şüphesiz, bazı intiharlar ruh hastalıklarına bağlıdır. Bir kısım intiharlara, psikopat denilen ... kimseler arasında tesadüf edilir.”

⁴⁸ *Durkheim*, bu tür intiharlara bir tehlikeden veya utançtan kaçmak ya da yukarıdan gelmiş esrarengiz bir buyruğu yerine getirmek için gerçekleştirilen intiharları örnek göstermektedir. Yazarın da belirttiği gibi, bu tür sanrılar, hastayı karşılaştığı tehlikeler hususunda yanıltan, örneğin onun bir pencereyi kapı olarak algılamasına yol açan sanrılarla karıştırılmamalıdır. Nitekim, müteveffanın “ölüm neticesi bakımından kastının bulunmadığı bu gibi hâllerde, eylemi “intihar” olarak niteleyebilmek de mümkün değildir. (Bkz. DURKHEIM, **İntihar**, s. 47, dpn. 11.) Kaçık intiharlarının, akıl dışı da olsa, her daim bir nedeni vardır. (Bkz. DURKHEIM, **İntihar**, s. 50.)

⁴⁹ Bu tür intiharlar, ağır bunalım, yoğun üzüntü ve buna bağlı kronik ölüm arzusu neticesinde ortaya çıkmaktadır. Melânkoli intiharlarını normal intiharlardan ayırarak “delilik intiharları” arasına sokan temel fark, bunların -diğerlerinin aksine- nesnel olmayan, dış koşullarla tamamen ilgisiz nedenlerden ileri gelmesidir. (Bkz. DURKHEIM, **İntihar**, s. 47-51.) Melânkolik karakterdeki psikozların intihar

intiharlar⁵¹” şeklinde dört başlık altında incelenmektedir⁵². Delilik intiharlarından ilk ikisi gerçek dışı güdülerin neticesinde ortaya çıkarken, diğer iki intihar her tür güdüden yoksundur⁵³.

İntihar eğiliminin “genel bir akıl hastalığı” olduğu yolundaki görüşlerin zayıflamasıyla, öğretide görece daha makbul bir tez geliştirilmiş; bu tez çerçevesinde, intihar eğiliminin “intihar eylemi ile sınırlı, ‘tek konulu bir delilik’ (monomani) hâli” olduğu savunulmuştur⁵⁴. Tartışmalı bir kavram olan tek konu deliliği, “bir konu dışında tam anlamıyla sağlıklı bir bilince sahip hastaların içinde bulunduğu durum”u ifade etmek için kullanılmış olup bu tür deliliklere kleptomani (hırsızlık hastalığı) ve piromani (yangın çıkarma hastalığı) gibi hastalıklar örnek gösterilmiştir⁵⁵. Konuya ilişkin çalışmasında bu meseleyi de ele alan *Durkheim*, psikiyatri bilimi verilerinden hareketle, ruhsal işlevlerden birinde “delilik” şeklinde zuhur bulan bir bozukluğun -kaçınılmaz olarak- diğer ruhsal işlevlerde de bozulmaya yol açacağını ileri sürmüştü ve bu çerçevede “kısmî delilik” olgusunu reddetmiştir⁵⁶. Buna göre, tek konu deliliğinden muzdarip olduğu ileri sürülen kişilerde, delilik zamanla algılama (idrak, kavrama) yeteneğine etki etmekte ve böylelikle er ya da geç tam deliliğe dönüşmektedir⁵⁷.

Bizce de, her müntehiri “tam yahut kısmî akıl hastası” kabul edebilmek mümkün değildir. Örneğin, göçük altında kalan ve elindeki tek gaz maskesini

ile ilişkisi hakkında bkz. KAMAY, Behçet Tahsin, “**Adli Tıp Bakımından İntiharlar**”, **Adalet Dergisi**, Sayı: 8, İstanbul 1950, s. 998. (Aktaran: KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 9.)

⁵⁰ Kişinin, intihar etmek için -gerçek veya hayâlî- hiçbir nedeni olmadığını bildiği hâlde, zihnini bütünüyle tesiri altına almış olan ölüm (intihar) saplantısına yenik düşerek yaşamına son verdiği hâllerde “saplantı (sabit fikir) intiharı”ndan söz edilmektedir. (Bkz. DURKHEIM, **İntihar**, s. 48-49.)

⁵¹ Bu tür intiharların saplantı (sabit fikir) intiharlarından tek farkı, nedensiz ölüm saplantısının süregelen değil, anlık ve karşı konulamaz bir saplantı şeklinde ortaya çıkmasıdır. (Bkz. DURKHEIM, **İntihar**, s. 49-50.)

⁵² *Moreau de Tours*’dan aktaran DURKHEIM, **İntihar**, s. 46-49.

⁵³ DURKHEIM, **İntihar**, s. 50.

⁵⁴ Bu yöndeki görüşlerin izahatı ve eleştirisi için bkz. DURKHEIM, **İntihar**, s. 39-65.

⁵⁵ DURKHEIM, **İntihar**, s. 42.

⁵⁶ DURKHEIM, **İntihar**, s. 45.

⁵⁷ DURKHEIM, **İntihar**, s. 44-45: “... tek-konu-delilikleri varsayımının üzerine dayandırıldığı ilke, bilimin bugünkü verileriyle çelişmektedir. (...) ruhsal işlevlerin, biri zarar gördüğü hâlde öbürlerine bir şey olmayacak biçimde birbirinden yeterince ayrılmış organları yoktur. (...) bunlar öylesine birbirlerine karışmışlardır ki, deliliğin bunlardan birini etkileyip öbürlerine dokunmamasına olanak yoktur. Daha açıktır ki, deliliğin özel bir düşünce ya da duyguyu değiştirip ruhsal yaşamın kökünde bir değişikliğe yol açmaması kesinlikle olanaksızdır. (...) zihin bozuklukları belli bir bölgeyle sınırlı kalmadıklarına göre, gerçek anlamında tek-konu-delilikleri yoktur, olamaz.”

çocuğuna vererek ölümü seçen (intihar eden) madenci babayı⁵⁸, sırf bu eylemi dolayısıyla “akıl hastası” saymak oldukça zordur⁵⁹. Diğer yandan, her müntehirin “akıl hastası” kabul edilmesi hâlinde, md. 84/1’in tatbik sahasının aşırı ölçüde daralacağı ve neredeyse tüm intihara yönlendirme vakalarının “intihara sevk” (md. 84/4) kabul edileceği açık olup böyle bir yorumun kabulüne imkân bulunmamaktadır.

C. Sosyolojik bir vakıa olarak intihar⁶⁰

İntiharı “sosyolojik bir vakıa” olarak ele alan ilk yazar, yukarıda da belirtildiği gibi, “*Le Suicide-Etude Sociologique*” isimli yapıtıyla (1897) *Emile Durkheim* olmuştur. Eseri Fransızca aslından Türkçeye tercüme eden *Ozankaya*’ya göre⁶¹, *Durkheim*, bu eseriyle, esasen sosyolojiyi bir bilim olarak kabul ettirmeyi hedeflemiş ve “her insan eyleminin toplumsal bir yönü bulunduğu”na ilişkin tezini ispatlamak amacıyla, çalışma konusu olarak özünde “salt psişik bir vakıa” olduğu sanılan “intihar” vakiasını seçmiştir. Buna göre, eserde evvelâ intihar olgusuna dair ileri sürülen psikolojik, psikiyatrik, biyolojik, genetik, antropolojik tezlerin geçersizliği ve/veya yetersizliği ortaya konmaya çalışılmış; ardından, her toplumda “neredeyse sabit” bir “toplumsal intihar oranı” bulunduğuna işaret eden çok sayıda istatistikî veriden hareketle, intiharın “toplumsal bir vakıa” olduğu savunulmuştur⁶².

⁵⁸ Benzer örnek için bkz. ÇAĞLAYAN, **Türk Ceza Kanunu**, s. 975; ÇAĞLAYAN, “**Ötanezi ve İntihar**”, s. 18: “... intihar edenlerin pek çoklarının irade ve sinir bakımından zayıf yaratılmış, kararsız kimseler oldukları şüphesizdir. Fakat, düşman karşısında son kurşununu atıncaya kadar çarpıştıktan sonra, esir olmaktan başka hiçbir kurtuluş çaresi olmadığını görerek, tabancasını beynine ateşleyerek intihar eden bir kahramanın bu hareketi ‘delilik’ suretinde vasıflandırılabilir mi?” (Çağlayan’ın örneğini daha uygun ifadelerle tekrarlayan başka bir yazar için bkz. KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 9.) Çağlayan’ın düşmana esir düşmemek için yaşamına son veren askerin intiharını “kahramanlık” olarak niteleyen bu ifadeleri, ileride de görüleceği üzere, bizce, TCK md. 84/3’teki suçun “davranış” unsuru bakımından tipiklik arz etmektedir.

⁵⁹ Dinî inancı, siyasî görüşü yahut kuvvetli aile bağları dolayısıyla yaşamını birilerine/bir şeylere “feda” edenlerin istemli (iradî) ölümlerini, saikten hareketle “intihar” tanımı dışına çıkarmak, daha evvel belirttiğimiz gibi, mümkün değildir. Aynı yönde bkz. DURKHEIM, **İntihar**, s. 51: “... intiharın delilikle böylesine sıkı biçimde ilişkilendirilmesi, ancak kelimelerin anlamı keyfî olarak sınırlandırılmakla mümkün olmuştur. Esquirol ‘Yalnızca soylu ve yüce gönüllü duygulara kulak verip kendisini kesin bir tehlikeye atan, kaçınılmaz bir ölüme atılan ve yasalara uymak, bağlandığı inancı korumak ya da ülkesini kurtarmak için kendini feda eden kişi kesinlikle kendini öldüren bir kimse değildir.’ diye haykırıyor ve Decius, d’Assas vb. örneklerini anıyor. (...) Ama biliyoruz ki, ... intihara götüren güdülerin niteliği, intiharı tanımlamaya ve dolayısıyla onu kendisinden farklı olandan ayırt etmeye elvermez.” “Feda” niteliğindeki bu gibi istemli ölümleri, *Durkheim* “elcil intihar” başlığı altında incelenmektedir.

⁶⁰ ÇAĞLAYAN, **Türk Ceza Kanunu**, s. 976; KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 13-17.

⁶¹ DURKHEIM, **İntihar**, s. 5-6. (Çevirenin önsözünden aktarılmıştır.)

⁶² DURKHEIM, **İntihar**, s. 6-7 (Çevirenin önsözünden aktarılmıştır.); Nurettin Şazi KÖSEMİHAL, **Durkheim Sosyolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, Ekim 1971, s. 80-81.

Toplumların intihar oranlarına ilişkin olarak o günden bu yana yapılan istatistikî araştırmalar, *Durkheim*'ın tezini doğrular niteliktedir⁶³. Ancak bu, toplumsal intihar oranlarının tümüyle durağan (stabil) olduğu anlamına da gelmemektedir. Örneğin, savaş ve devrim hareketleri intihar oranlarını düşürürken⁶⁴, iktisadî buhran dönemlerinde intihar oranları yukarı yönlü seyretmektedir⁶⁵. Bu noktada dikkat çeken husus, intihar oranlarının toplumsal refahın keskin bir şekilde arttığı dönemlerde de yükseliyor oluşudur. *Durkheim*'a göre, bu durum, iktisadî buhran dönemlerinde intihar oranını yükselten faktörün “yoksulluk” olmadığına kanıttır. Buna göre, toplumsal intihar oranı üzerinde benzer bir etki yaratan iktisadî çöküş ve iktisadî sıçramalarda, bu orana etki eden esas faktör “yeni toplumsal koşullara uyum sağlama noktasında yaşanan güçlükler”dir. Bu gibi hâllerde, insanların ve nesnelerin kamu bilinci tarafından yeniden sınıflandırılması için zamana ihtiyaç duyulmakta ve “kuralsız” kalan toplumun intihar oranı yeni bir toplumsal dengeye ulaşılincaya dek genel ortalamanın üzerinde seyretmektedir⁶⁶. Bu açıdan, intihar oranının durağanlığı kadar, bu oranın toplumsal olaylara paralel olarak aşağı yahut yukarı yönlü dalgalanması da, yine, intiharın sosyolojik bir vakıa olduğunun kanıtıdır.

İntiharların -sanılanın aksine- delilik⁶⁷, sarhoşluk⁶⁸, ırk-soyaçekim⁶⁹, iklim⁷⁰, hava sıcaklığı⁷¹ yahut taklit (yansıma)⁷² gibi kozmik etkenlerle doğrudan bir ilişkisi olmadığını ileri süren *Durkheim*, intiharı sosyolojik bir vakıa olarak üçlü bir ayrıma tâbî tutmaktadır. Buna göre, toplumsal çevre ile bütünleşememe sonucu gerçekleşen intiharlar “bencil (*égoïste*) intihar⁷³”, aşırı toplumsal bütünleşme sonucu ortaya çıkan

⁶³ DURKHEIM, *İntihar*, s. 6. (Çevirenin önsözünden aktarılmıştır.)

⁶⁴ DURKHEIM, *İntihar*, s. 228; KÖSEMİHAL, *Durkheim Sosyolojisi*, s. 81: “Çünkü böyle durumlarda kolektif bilinç, bireysel bilinçleri sınımsız sarar.”

⁶⁵ DURKHEIM, *İntihar*, s. 275 vd. 1873 Viyana iktisadî bunalımına ve 1882 Paris borsa iflâslarına ilişkin intihar oranı verilerini sair istatistikî verilerle destekleyen *Durkheim*, bu verilerin tesadüfî değil, toplumsal bir yasanın sonucu olduğunu ileri sürmektedir.

⁶⁶ DURKHEIM, *İntihar*, s. 289-291. Bu açıdan, *Durkheim*, bu tür intiharları “kuralsızlık intiharı” başlığı altında incelemektedir.

⁶⁷ DURKHEIM, *İntihar*, s. 39-52.

⁶⁸ DURKHEIM, *İntihar*, s. 52-71.

⁶⁹ DURKHEIM, *İntihar*, s. 71-97.

⁷⁰ DURKHEIM, *İntihar*, s. 99-100.

⁷¹ DURKHEIM, *İntihar*, s. 100-102.

⁷² DURKHEIM, *İntihar*, s. 125-152.

⁷³ DURKHEIM, *İntihar*, s. 163-244. Bencil intihar örneği için bkz. DURKHEIM, *İntihar*, s. 174: “... Protestanlıkta intiharların daha yüksek oluşu, Katolikliğe göre daha az bütünleşmiş bir kilise oluşundan ileri gelmektedir.”

intiharlar “elcil (özgeci, *altruiste*) intihar⁷⁴”, bireyin davranışlarını uyduracak bir toplumsal ölçü saptamakta güçlük çektiği geçiş dönemlerinde gerçekleşen intiharlar ise “kuralsızlık intiharı (*le suicide anémique*)⁷⁵” olarak adlandırılmaktadır⁷⁶.

Durkheim’ın intihara ilişkin sosyolojik analizi, psikoloji-psikiyatri ve sosyal psikoloji-psikiyatri disiplinlerince ortaya konan önermeleri ret ve inkâr etmemekte; yalnızca, “psişik bir vakıa” olduğuna şüphe bulunmayan intiharın “aynı zamanda sosyolojik de bir vakıa” olduğuna dikkat çekerek bu disiplinlerin sosyolojiye yönelik dışlayıcı-inkârcı tavrının yanlışlığını ortaya koymaktadır⁷⁷. Buna göre, söz konusu disiplinlerin yöntem ve verileriyle sınırlı kalan intihar analizleri “eksik” olup intihar olgusunun her yönüyle anlaşılabilmesi bakımından “tamamlayıcı” nitelikteki sosyoloji disiplinine müracaat zorunludur⁷⁸.

Sosyolojik tahlilin önemi, özellikle intiharla mücadele (intiharın önlenmesi) noktasında daha da iyi anlaşılmaktadır. Buna göre, toplumsal koşulların/etkenlerin bir sonucu olan intihar oranının düşürülebilmesi bakımından, toplumsal yapıya ilişkin önlemlere başvurulması zorunludur⁷⁹. Nitekim, bugün artık, ulusal intihar oranının tek tek kişilerin tedavisi ile düşürülemeyeceği tıp mensuplarınca da kabul edilmekte; intiharla mücadelede “toplumsal korumaya odaklanan önleme çalışmaları” üzerine yoğunlaşılması gerektiği ifade edilmektedir⁸⁰. Girift bir yapıya sahip bulunan intihar davranışının bireye ve çevresine aynı anda odaklanan “sosyal hizmet” disiplini yöntemleriyle, multi-disipliner bir çerçevede incelenmesi, intiharın önlenmesine yönelik çalışmaların başarı oranını artırmaktadır⁸¹. “Toplumsal yapıya ilişkin önlemler” yahut “toplumsal korumaya odaklanan önleme çalışmaları”ndan maksat, *Durkheim*’a göre, eğitim, ceza yaptırımları yahut sair baskı yöntemleri değil,

⁷⁴ DURKHEIM, *İntihar*, s. 245-274. Özellikle bkz. DURKHEIM, *İntihar*, s. 250-252: “Bencilliği, ‘ben’in kendi yaşamını yaşadığı ve yalnız onun gereklerine uyduğu bir durum olarak tanımladığımızı göre, elcillik de bunun tersi durumu, yani ‘ben’in kendisine ait olmadığı, davranışlarının hedefinin kendisinin dışında, içinde yer aldığı kümelerden birinde bulunduğu durumu anlatır. (...) Çin’de, Koçin Çin’de, Tibet’te ve Siam Krallığı’nda ... yaşama bağlanmamak ... en üstün erdem sayıldığına göre, koşulların en küçük bir itişinde ya da yalnızca yiğitlik göstergesi olsun diye yaşamı gözden çıkaran kişi övgüyle karşılanmaktadır.”

⁷⁵ DURKHEIM, *İntihar*, s. 275-320.

⁷⁶ DURKHEIM, *İntihar*, s. 7-8. (Çevirenin önsözünden aktarılmıştır.)

⁷⁷ DURKHEIM, *İntihar*, s. 9. (Çevirenin önsözünden aktarılmıştır.)

⁷⁸ DURKHEIM, *İntihar*, s. 9. (Çevirenin önsözünden aktarılmıştır.)

⁷⁹ DURKHEIM, *İntihar*, s. 9. (Çevirenin önsözünden aktarılmıştır.)

⁸⁰ ALPTEKİN/DUYAN, *İntihar ve İntiharı Önleme*, s. 15.

⁸¹ ALPTEKİN/DUYAN, *İntihar ve İntiharı Önleme*, s. 21.

“toplumsal ortak bilincin tesisine yönelik çalışmalar”dır⁸². Bu noktada, ortak bilinçteki zayıflığın bencil intiharları, aşırı sıklığın ise elcil intiharları tetiklediği unutulmamalıdır.

D. Hukukî bir vakıa olarak intihar

1. Bir suç tipi olarak intihar ve intihara teşebbüs

a. İntihar fiilinin cezalandırılması sorunu⁸³

Toplumların genel kabulleriyle öteden beri çatışma hâlinde bulunan intihar fiili, geçmiş dönemlerde, dinî kaidelere, tabulara ve her toplumda var olduğu iddia edilen “genel ahlâk⁸⁴” kurallarına aykırılığı dolayısıyla, cezalandırmaya konu bir fiil olarak mütalâa edilmiş; müntehirin cesedi ve terekesi, müntehirin işlediği intihar suçuna karşılık olarak, birtakım cezaî sonuçlara muhatap kılınmıştır⁸⁵. Örneğin, *Durkheim*’ın aktarımına göre, bazı eski kent devletlerinde (*Atina*, *Roma*⁸⁶, *Thebai*, *Sparta*, *Kıbrıs*, *Keos* ve *Marsilya*’da) intihar fiili kural olarak suç sayılmakta; bu kuralın istisnasını ise “senatodan izin alınarak gerçekleştirilen intiharlar” oluşturmaktadır⁸⁷. Buna karşılık, pek çok kent devletinde, intihar suçuna ilişkin herhangi bir istisna kabul edilmemekte; müntehirlerin cesedi ve terekesi hakkında bir dizi yaptırıma başvurulmaktadır⁸⁸.

⁸² DURKHEIM, *İntihar*, s. 9. (Çevirenin önsözünden aktarılmıştır.)

⁸³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sibel İNCEOĞLU, *Ölme Hakkı (Ötanazi)*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999, s. 44-57.

⁸⁴ İntiharın “(genel) ahlâka aykırı bir eylem” olduğu yolundaki görüş, nitekim, madde gerekçesine de yansımıştır. Bkz. TCK md. 84 gerekçesi, paragraf 3: “*Ahlâken tasvip edilmeyen bir tasarruf olan intihar ...bizatihi cezalandırılabilir bir davranış niteliği taşımamaktadır.*” Genel ahlâk kavramının haklı eleştirisi için bkz. H. L. A. HART, *Hukuk, Özgürlük ve Ahlâk*, Çev. Erol Öz, Ankara: Dost Kitabevi, 2014; Mahmut KOCA, “İntihara Yönlendirme Suçu (TCK m. 84)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Sayı: 12, Nisan 2010, s. 21: “... her ahlâka aykırı fiili suç olarak düzenlemek hukukun görevi değildir.” Yine bu kavramın eleştirisi için bkz. Ayhan ÖNDER, *Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1994, s. 78.

⁸⁵ İntiharı suç sayan toplumlara ve bu suçun farklı toplumlardaki karşılıklarına ilişkin kapsamlı bilgi için bkz. MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 15 vd.

⁸⁶ DURKHEIM, *İntihar*, s. 382: “*İlk Roma hukukunun bu konudaki hükümleri hakkında bilgilerimiz daha azdır: On İki Levha Yasası’nın bize ulaşan parçaları intiharlardan söz etmemektedir.*” Mehmet Emin ARTUK, “İntihar ve İntihara Yardım Suçu Üzerine Bir Deneme”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ceza Muhakemeleri Usûlü Kanununda Yapılan Son Değişiklikler Sempozyumu Özel Sayısı, Cilt: 4, Sayı: 1-2, 1994, s. 114, 117; KOCA, “İntihara Yönlendirme”, s. 22: “*Roma İmparatorluğu’nun ilk devirlerinde intihar eden ağır bir şekilde cezalandırılıyordu.*”

⁸⁷ DURKHEIM, *İntihar*, s. 381-383: “*(...) Kamu vicdanı, genel kural olarak intiharı kınamakla birlikte, kimi durumlarda buna izin verme hakkını kendinde saklı tutuyordu. (...) Yalnız, zamanla meşrû özürlülerin listesi uzadı. Sonunda hemen yalnız bir causa injusta kaldı: Bir cezaî mahkûmiyetin sonuçlarından kurtulma arzusu.*”

⁸⁸ DURKHEIM, *İntihar*, s. 385. Bu bakımdan, *Durkheim*, intiharla ilgili yasamayı geçmişte iki döneme ayırmakta; ilk dönemde “devlet müsaadesi alınmadan gerçekleştirilen intiharların”, ikinci dönemde ise “her tür intiharın” yasaklandığını belirtmektedir.

Kent devletlerinde uygulanan ve 6'ncı yüzyıl sonrasında Hristiyan toplumlarda giderek yaygınlaşan yaptırımların kökeni, esasen, ilkel dönemlere kadar uzanmaktadır. İlkel anlayışa göre, maktûlün ruhu sadece katile kötülük yaparken, müntehirin ruhu bütün topluluğa zarar vermektedir; zira müntehirin ölümünün sorumlusu bütün toplumdur⁸⁹. Bu tehlikenin önüne geçmek ise, ancak müntehirin kızgın ruhunu etkisiz hâle getirmekle mümkün olup bunun yolu müntehirin cesedine zarar vermek veya müntehirin ruhunu teskin etmek için ona kurban vermektir⁹⁰. Bu dönemde, intiharı önlemek üzere, bazı toplumların (örneğin Gisuların) müntehirin ailesini imtiyazlarından mahrum bırakma yoluna gittiği görülmektedir⁹¹.

İslâm inancında, Nisâ suresinin 29'uncu⁹² ve Bakara suresinin 195'inci⁹³ ayeti ile bir dizi hâdisten hareketle, intiharın “suç (günah)” olduğu sonucuna varılmış; bu suçu işleyenlerin (müntehirlerin) ahirette, tanrı (Allah) tarafından⁹⁴ cezalandırılacağı (ilânihâye cehennemde tutulacağı) ileri sürülmüştür⁹⁵. Bu düşünceye göre, hayat varlığı tanrının kullarına bir emaneti olup kişinin -mâliki değil- zilyedi olduğu bu varlık üzerinde tasarruf yetkisi bulunmamaktadır⁹⁶. Kendini öldüren kişi, kendi üzerindeki Allah hakkına tecavüz etmiş olur⁹⁷. Ancak, Ortaçağ Avrupa'sından farklı olarak, İslâm anlayışında, fıkıh âlimleri (fakihler) müntehirlerin tekfir (kâfir ilân) edilemeyeceği hususunda öteden beri görüş birliği içerisinde olup müntehirlerin cesetleri İslâmî usûllere göre yıkanıp defnedilmektedir⁹⁸. Bu açıdan, İslâm'a göre, intiharın, “toplum tarafından cezalandırılmayan bir suç” olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, bazı kaynaklarda Hz. Muhammed'in bir müntehirin cenaze namazına -engel olmamakla birlikte- iştirak etmediği rivâyet olunmakta⁹⁹ ve bu

⁸⁹ İNCEOĞLU, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, s. 44-45.

⁹⁰ İNCEOĞLU, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, s. 45.

⁹¹ İNCEOĞLU, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, s. 45. Sair caydırıcı inanış ve uygulamalar için bkz. İNCEOĞLU, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, s. 45-46.

⁹² Nisâ suresi 29'uncu ayet: *Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helak etmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir.* (Bkz. <http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#4:29>)

⁹³ Bakara suresi 195'inci ayet: *(Mallarınızı) Allah yolunda harcayın. Kendi kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever.* (Bkz. <http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#2:195>)

⁹⁴ HÖKELEKLİ, **“İntihar”**, s. 352: “Çoğunluğa göre eğer intihar teşebbüsü sonuca ulaşır da bu kişi ölürse, artık ceza düşmüştür.”

⁹⁵ HÖKELEKLİ, **“İntihar”**, s. 351-352.

⁹⁶ HÖKELEKLİ, **“İntihar”**, s. 352. Aynı yönde bkz. ÇAĞLAYAN, **Türk Ceza Kanunu**, s. 977; ÇAĞLAYAN, **“Ötanezi ve İntihar”**, s. 20: “İntihar ... Allah'ın haram kıldığı bir cinayettir.”

⁹⁷ İNCEOĞLU, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, s. 53.

⁹⁸ HÖKELEKLİ, **“İntihar”**, s. 352.

⁹⁹ HÖKELEKLİ, **“İntihar”**, s. 352: “Ömer b. Abdülaziz intihar edenin cenaze namazını kılmaya cevaz vermiyordu. Evzâi'nin görüşünün de bu yönde olduğu kaydedilmektedir. İmam-ı Azam ve İmam

rivâyet dolayısıyla hâlen -hukukî değilse de- fiilî bir yaptırım olarak “cenaze namazı kıldırma” uygulaması yer yer devam etmektedir¹⁰⁰. Öte yandan, terekenin müsaderesi mümkün olmamakla birlikte, terekeden bir kefaret ödenip ödenmeyeceği hususunda da, yine, fakihler arasındaki ihtilâf sürmektedir¹⁰¹.

Musevî inancında ise intihar genellikle akıl hastalığının bir sonucu olarak görülmekte; eylem esnasında ruh sağlığının yerinde olduğu ispat edilemeyen tüm müntehirler dinî usûllere göre defnedilmektedir¹⁰².

Hristiyan toplumların intihara yaklaşımı ise, zaman içerisinde değişim göstermiştir. Esasen, Eski ve Yeni Ahit’te intiharı açıkça men eden bir hüküm bulunmamakta, hattâ Yeni Ahit’te dört müntehirden (*Samson, Saul, Abimelech, Achitophel*) söz edildiği hâlde bunlar kınanmamaktadır¹⁰³. Nitekim, Hz. İsa’nın, Kudüs’e, öleceğini bile bile yürümek suretiyle intihar ettiğini düşünen¹⁰⁴ bir kısım Hristiyan da, geçmişte Hz. İsa’nın yolundan yürümüş ve “istişhat eylemcisi”¹⁰⁵ olmayı seçerek elcil intiharlar gerçekleştirmişlerdir¹⁰⁶. Bu intiharların meşrûiyetine (Hristiyan şeriatına uygunluğuna) ilişkin tartışmalar, esas itibarı ile, Hz. Musa’ya tanrı tarafından iletildiğine inanılan on emirden altıncısı etrafında yoğunlaşmış; “öldürme yasağı”na ilişkin bu emrin “intihar” yasağını da kapsayıp kapsamadığı çokça tartışılmıştır¹⁰⁷. Uzun yıllar süren bu tartışmalar, *Aziz Augustinus*’un *Civitas Dei*’de intiharı “Tanrı’ya hakaret” addederek yasaklaması ile büyük ölçüde sona ermiş¹⁰⁸; kilisenin meseleye yaklaşımı da bu öğretî çerçevesinde şekillenmiştir^{109, 110}.

Muhammed’in, namazının kılınabileceğine, Ebu Yusuf’un ise kılınamayacağına hükmettiği rivayet edilir. Ancak fakihlerin çoğunluğuna göre intihar eden kişinin cenaze namazı kılınır.”

¹⁰⁰ İNCEOĞLU, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, s. 54.

¹⁰¹ HÖKELEKLİ, **“İntihar”**, s. 352: “İmam Malik ve Ebu Hanife’ye göre bu durumda bir kefaret yoktur. Ahmed b. Hanbel’in görüşü de buna yakındır. Fakat Şafii’ye göre kendisini kasten ya da hata ile öldüren kimsenin malından kefaret ödenir. Ahmed b. Hanbel’in mezhebinden bazıları ise sadece kendini hata ile öldürmede kefaret vermek gerektiğini söylemişlerdir.”

¹⁰² HÖKELEKLİ, **“İntihar”**, s. 351.

¹⁰³ İNCEOĞLU, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, s. 47.

¹⁰⁴ İNCEOĞLU, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, s. 47: “İsa’nın ölümü ... ilk havarilerden Tertullianus tarafından bir tür intihar olarak görülmüştür.”

¹⁰⁵ Bugün daha ziyade kendisini “İslâmcı” olarak niteleyen örgütlerce “intihar bombacısı” yerine kullanılan bu kavram, “şehit olmak” fiilinin dönüşlü hâli olup “kendi kendini şehit etmek, şehit olacağını bile bile ölüme gitmek” manâsına gelmektedir.

¹⁰⁶ MINOIS, **İntiharın Tarihi**, s. 36-38.

¹⁰⁷ MINOIS, **İntiharın Tarihi**, s. 33.

¹⁰⁸ İNCEOĞLU, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, s. 48: “Augustinus’a göre, intihar ... lânetlenmesi gereken bir zayıflıktır. Augustinus, intihara karşı dört sav ileri sürmektedir. Birincisi altıncı emir: (...) Tanrı’nın gözünde intiharın, adam öldürmekten farkı yoktur. İkincisi, soylu ruh, bütün acılara dayanır, kaçmak zayıflıktır. Üçüncüsü, günahkârların ve kâtilerin suçlanması Devlet’in ve Kilise’nin işidir. Bir kişi kendini günahkâr veya suçlu hissederek kefaret ödemek için dahi kendi yaşamını alma

İzleyen dönemde, *Arles Konseyi*'nin 452 tarihli kararı ile suç sayılıp 563 tarihli *Prag Konseyi* kararı ile yaptırıma bağlanan “intihar” fiili, bu tarih itibarı ile Kanon Hukuku’nun ilgi alanına girmiştir¹¹¹. Hülâsa, 6’ncı yüzyıla kadar intiharın Kilise Hukuku’nda ve Sivil Hukuk’ta cezası yoktur¹¹².

563 Prag Konseyi kararına göre, müntehirler ayinlerde hiçbir biçimde anılmayacak ve definleri esnasında *Mezamir* şarkıları söylenmeyecektir¹¹³. Ancak, tarihsel verilere bakıldığında, Hristiyan toplumlarında intihara ilişkin cezaların, zamanla, Prag Konseyi kararındaki yaptırımların ötesine geçtiği görülmektedir. Örneğin, ünlü Fransız tarihçi *Minois*, 13’üncü yüzyıl Fransa’sında intiharın suç sayıldığına ve bu suçu işleyen kimselerin (müntehirlerin) cesetlerinin işkence cezasına çarptırılarak yerlerde sürüklendiğine ve asıldığına işaret etmektedir¹¹⁴. *Minois*’nın aktarımına göre, yine 13’üncü yüzyıl Fransa’sında, müntehirin terekesindeki mallar müsadereye tâbî tutulmakta ve intihara ilişkin tüm bu yaptırımlardan ancak “deliliğin ispatı” hâlinde vazgeçilebilmektedir¹¹⁵. Aklî dengesi yerinde olan müntehirlerin kural olarak “şeytan tarafından kışkırtılmış birer kâtil” sayıldığı bu dönemde, düşmana esir olmak istemediği için doğrudan yahut dolaylı intiharı seçen şövalye ve papazların intiharı ise “takdire şayan bir kahramanlık örneği” olarak mütalâa edilmiştir¹¹⁶. *Durkheim*’ın tasnifinden hareketle, Ortaçağ seçkin sınıfı ahlâkının “suç” saydığı intiharların bencil intiharlar, tasvip ve hattâ

hakkına sahip değildir. Son olarak ... intihar, intihar etmekle kaçınılabilecek her türlü günahattan daha günahattır; intihar eden, günâhkarların en kötüsüdür.”

¹⁰⁹ “*Civitas Dei*, I, 47”den aktaran MINOIS, **İntiharın Tarihi**, s. 38-39. Bununla birlikte, *Augustinus*, bazı elcil intiharları yasak kapsamının dışında tutmuştur. Örneğin bkz. MINOIS, **İntiharın Tarihi**, s. 39: “*Aziz Augustinus ... der ki: ‘Putlara adanmış elleri yemektense, açlıktan ölmek daha iyidir.’ ve zulüm hâlinde piskoposların kaçmaması gerekir.*”

¹¹⁰ İNCEOĞLU, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, s. 47-48: “*İntihar ... Tanrı’nın lütfundan ümidi kesmenin bir delili olarak yorumlanmış, diğer bir deyişle iman eksikliğinin bir belirtisi olmuştur. Yaşam Tanrı’nın bir emaneti olarak görülmüştür. Sadece Tanrı’nın yaşamı geri alma hakkı vardır ve bu nedenle intihar yasaklanmıştır.*”

¹¹¹ DURKHEIM, **İntihar**, s. 378.

¹¹² İNCEOĞLU, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, s. 47-49: “*Dördüncü ve beşinci yüzyıllarda, dinî yazılar, intiharın suçlandığını fakat henüz bir ceza gerektirmediğini göstermektedir. (...) Üçüncü yüzyıldan başlayarak güçlenen intihar karşıtı muhalefet, beşinci yüzyıl sonlarında kendini hissettirecektir.*”

¹¹³ DURKHEIM, **İntihar**, s. 378.

¹¹⁴ MINOIS, **İntiharın Tarihi**, s. 15-16. Paris Yüksek Mahkemesi, 1278 tarihli bir kararında, ceset asma yetkisinin münhasıran Paris Başpiskoposluğu’na ait olduğunu belirtmiş; davaya konu cesedi sürükletip astıran *Saint-Remi* rahiplerinden, cesedi, başpiskopos yargısına teslim etmelerini istemiştir.

¹¹⁵ MINOIS, **İntiharın Tarihi**, s. 16-17. Bu bilgi, intiharların tamamının delilikten ileri geldiği yönündeki hatalı önermenin 13’üncü yüzyıl Fransa’sında kabul görmediğine delâlet etmektedir.

¹¹⁶ MINOIS, **İntiharın Tarihi**, s. 16-21. Döneme ilişkin olarak *Jean-Claude Schmitt* tarafından tespit edilebilen intihar vakası sayısı elli dört (54) ile sınırlı olduğundan, Ortaçağ’a tekabül eden bu dönem, intiharın tarihi bakımından hâlen büyük ölçüde karanlıktır.

teşvik ettiği intiharların ise esas itibarı ile elcil intiharlar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır¹¹⁷.

“Şeytanın uyandırdığı aşırı öfkenin bir neticesi” sayılan intihar fiiline karşılık olarak, 13’üncü yüzyıl Fransa’sında uygulanan gaddarca yaptırımların temelini ise, bu iki karardan ziyade, bu iki kararı takip eden *Saint Louis* kuralları, yerel âdetler ve bu âdetleri tedvin eden yasalar oluşturmaktadır¹¹⁸. Buna göre, müsadere cezası *Saint Louis* kurallarının, ceset üzerinde işkence cezası ise yerel âdetlerin sonucudur. *Durkheim*, bu yaptırımların, XIV. Louis’nin 1670 tarihli ceza kanunnamesi ve Paris Meclisi’nin 31 Ocak 1749 tarihli kararı ile tedvin edildiğini belirtmektedir¹¹⁹.

İngiltere’de, kezâ, durum böyledir. *Durkheim*’ın aktarımına göre, müntehirlerin henüz 10’uncu yüzyıl (Kral I. Edgard dönemi) kanunnâmelerinde kâtillere benzetildiği bu ülkede de, yine, müntehirin cesedi işkencelere maruz bırakılmış, terekesi müsadere edilmiştir¹²⁰.

Türk hukuk düzeninde intihar fiili suç olarak tanımlanmış değildir.

b. İntihara teşebbüs fiilinin cezalandırılması sorunu

İntihar fiilinin tecziyesine ilişkin çok sayıda tarihsel veri bulunmakla birlikte, aynı şeyi “intihara teşebbüs” fiili bakımından söyleyebilmek zordur. Bu gibi hâllerde, varsa teşebbüse ilişkin genel ilkeler, teşebbüse ilişkin genel bir düzenleme yok ise, konuya ilişkin özel düzenleme ve uygulamalar doğrultusunda failin cezalandırıldığı tahmin edilmektedir.

Örneğin, İslâm şeriatında, intihara teşebbüs etmekle birlikte yaşamına son veremeyen kişinin bu davranışından dolayı ta’zir cezasına muhatap kılındığı belirtilmektedir¹²¹.

¹¹⁷ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 21.

¹¹⁸ DURKHEIM, *İntihar*, s. 378.

¹¹⁹ DURKHEIM, *İntihar*, s. 378.

¹²⁰ DURKHEIM, *İntihar*, s. 378-379. Burada da, “delilik” hâli, failin tecziyesine engel teşkil etmektedir. Terekenin müsadere uygulamasına 1870 tarihinde son verilmiştir.

¹²¹ HÖKELEKLİ, *“İntihar”*, s. 352. Ta’zir, ukûbâta göre, “had” ve “kisas” cezalarından farklı olarak, hâkimin takdirine bırakılan cezaları ifade etmektedir.

Durkheim'ın aktarımına göre, Eski Roma'da, askerlik görevinden kaçmak amacıyla intihara teşebbüs eden kişi ölüm cezasına çarptırılmakta; buna karşılık teşebbüsün “bağışlanabilir” bir nedenden ötürü gerçekleştiği hâllerde, salt kişinin askere alınması ile yetinilmektedir¹²².

Elcil intiharların yaygın olduğu Japonya'da, yine aynı şekilde, intihara teşebbüsün suç sayıldığı; 1886 sayılı Japon Ceza Kanunu'nun bu fiile karşılık olarak altı ay ilâ üç yıl hapis cezası öngördüğü belirtilmektedir¹²³. Düzenlemede temel amaç, Japon toplumunda fazlasıyla “olağan” hâle gelmiş olan *harakiri* eylemini önleyebilmek, toplumsal intihar oranını biraz olsun azaltabilmektir¹²⁴.

Hâlen yürürlükte bulunan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ceza Yasası'nın 219'uncu maddesi¹²⁵, intihara teşebbüse “hafif suçlar^{126, 127}” arasında yer vermekte ve bu suçu işleyenlerin üç yıla kadar hapis cezası ile tecziyesini öngörmektedir. Yasanın “intihar” fiilini suç saymadığı dikkate alındığında, mezkûr normda düzenlenen suçun bir tür “tamamlanması öne alınmış suç (kalkışma suçu, peşinen tamamlandığı kabul edilen suç¹²⁸)” olduğu söylenebilir.

Türk hukuk düzeninde “intihar” fiili suç olarak düzenlenmediğinden, bu fiile teşebbüs de cezalandırılmamaktadır¹²⁹. Aynı şekilde, “intihara teşebbüs”ü “tamamlanması öne alınmış suç” olarak düzenleyen bir norm da mevcut değildir.

¹²² DURKHEIM, *İntihar*, s. 383.

¹²³ Sulhi DÖNMEZER, *Ceza Hukuku Özel Kısım Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, 12. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, (Tarih belirtilmemiş), s. 100.

¹²⁴ DURKHEIM, *İntihar*, s. 251-252: “Japonların en önemsiz bir neden yüzünden nasıl kolaylıkla kendi karınlarını yardıkları bilinmektedir. Bu ülkede hattâ öyle tuhaf bir düello biçimi bulunduğu belirtilmektedir ki, tarafların amacı birbirlerine saldırmak değil, kendi elleriyle karınlarını karşıtlarından daha çabuk yarmaktır.”

¹²⁵ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ceza Yasası (Fasıl 154), md. 219: *İntihara teşebbüs eden herhangi bir kişi hafif bir suç işlemiş olur.*

¹²⁶ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ceza Yasası (Fasıl 154), md. 4/9: “*Hafif Suç*” ağır suç olmayan herhangi bir suçu anlatır.

¹²⁷ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ceza Yasası (Fasıl 154), md. 4/2: “*Ağır suç*” Yasa ile ağır suç olduğu belirtilen veya hafif bir suç olduğu belirtilmemişse, sabıka kanıtlanmaksızın, üç yıl veya daha fazla hapislik cezası ile cezalandırılabilen bir suçu anlatır.

¹²⁸ Kavram için bkz. Vesile Sonay DARAGENLİ, “Tehlike Suçları”, **Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan**, İstanbul, 1999, s. 167-168: “*Öğretide ‘peşinen tamamlandığı kabul edilen suçlar’ diye adlandırılan suçlar, suçun gerçekleşmesi için zarar neticesinin aranmadığı suçlardır. (...) bu suçlarda cezalandırmak için ... neticenin gerçekleşmesine yönelik bir fiilin işlenmesi yeterli görülmüştür. (...) Gerçekte teşebbüs olan fiile özel bir önem verilerek zararın gerçekleşmesi beklenmeksizin tehlikenin meydana getirilmesiyle suçun da tamamlandığı kabul edilmiştir.*”

¹²⁹ Ömer ÖMEROĞLU, “Hukuksal Açıdan Ölme Hakkı ve Kabul Edilebilirliği Sorunu”, **EÜHFD**, Cilt: 13, Sayı: 3-4, 2009, s. 92.

Bununla birlikte, uygulamada, intihara teşebbüs eden kişileri cezalandırmak üzere, zaman zaman, Askerî Ceza Kanunu'nun "*Kendini askerliğe yaramayacak hale getirenlerin cezası*" kenar başlıklı 79'uncu maddesine¹³⁰ başvurulduğu görülmüştür. Ancak özel kasıt (kendini askerliğe elverişsiz hâle getirme saiki) ile ihlâl edilebileceğine inandığımız bu normun, intihara teşebbüs vakaları bakımından tatbikine, bizce, imkân bulunmamaktadır. Nitekim, konuya ilişkin kazaî içtihadı bakıldığında, Askerî Yargıtay'ın da aynı kanaatte olduğu anlaşılmaktadır^{131, 132, 133, 134, 135}.

¹³⁰ 1632 sayılı Askerî Ceza Kanunu md. 79: (1) - Kendisini kasten sakatlayan veya her hangi bir suretle askerliğe yaramayacak bir hale getiren veya kendi rızasıyla bu hale getiren bir seneden beş seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. (2) Fiil her nevi askeri maksatlar için çalışmak kabiliyetini mahvetmiş ise suçlu yedi seneye kadar ağır hapis ile cezalandırılır. (3) Fiil seferberlikte yapılmışsa on seneye kadar ağır hapis, düşman karşısında yapılmışsa yapan ölüm cezasıyla cezalandırılır.

¹³¹ Askerî Yargıtay 5. Daire, T. 04/02/1987, E. 1987/92, K. 1987/71: "*Bileğini kesmek suretiyle intihara teşebbüs eden sanığın hareketinde, askerlikten kurtulmak yahut kendini askerliğe yaramayacak hale getirmek suçunun unsurları yoktur.*" (Aktaran: Gökhan Yaşar DURAN, "*Askerî Ceza Kanununda Kendini Askerliğe Yaramayacak Hale Getirmek Suçu (AsCK m.79)*", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Cilt: 19, Sayı: 2, İstanbul, 2013, s. 1047, dpn. 54)

¹³² Askerî Yargıtay Daireler Kurulu, T. 12.10.2000, E. 2000/149, K. 2000/149: "*...Genel uygulamada ve bu suçun işlenmesi sırasında sanıkların kendilerini hayati tehlike doğurmayacak şekilde el, kol, bacak ve ayak kısımlarına ateş ettikleri bilinen bir gerçektir. Bir şahsın ölümüne sebebiyet verebilecek bir noktaya ateş etmesinin intihara teşebbüs olarak nitelenmesi gerekmektedir. Diğer taraftan olayı eylemin niteliğine göre değerlendirmek gerekir. Sanık kendisini yaralamak kastıyla hareket ederken, ölmeden nasıl kendimi yaralayabilirim şeklinde düşünür ona göre hareket eder. İnsan vücudunun batin, göğüs ve baş bölgeleri hayati bölgeler olup bu bölgelere yapılan atışın çoğu zaman hayati tehlike tevhit etmesi nedeniyle, yaralama kastı değil 'intihar kastı' düşünülmelidir.*" (Aktaran: DURAN, "*Askerî Ceza Kanununda Kendini Askerliğe Yaramayacak Hale Getirmek Suçu*", s. 1046, dpn. 53.)

¹³³ Askerî Yargıtay Daireler Kurulu, T. 06/01/2005, E. 2005/6, K. 2005/4: "*Somut olay incelendiğinde; gerek yaralanma şekli, gerekse de bu konudaki bilimsel tespitlerin birlikte değerlendirilmesi sonucunda, sanığın içinde bulunduğu psikolojik rahatsızlık sebebiyle asıl amacının intihar etmek olduğu, bu nedenle kendisine zarar verdiği, kendisini askerliğe elverişsiz hâle getirmek gibi bir özel kastının bulunmadığı ortaya çıkmaktadır. Sonuç itibarıyla, manevî unsur gerçekleşmediğinden sanığın beraatine karar vermek gerekir.*" (Aktaran: DURAN, "*Askerî Ceza Kanununda Kendini Askerliğe Yaramayacak Hale Getirmek Suçu*", s. 1046-1047, dpn. 54)

¹³⁴ Askerî Yargıtay Daireler Kurulu, T. 28/09/2006, E. 2006/163, K. 2006/162: "*Sanığın ölüm tehlikesini içeren ve hayati bölge olan sağ omzuna, ateş gücü yüksek G-3 Piyade tüfeğini dayayarak ateş etmesi ve yaralanma sonucu hayati tehlike geçirmesi, sanığın aynı gün hastahane de olayı takiben verdiği ilk ifadesinde; intihar etmek için silâhı ateşlediğini söylemesi, olaydan bir gün önce koğuştaki arkadaşları tarafından görülmüş olması karşısında, mahkûmiyet hükmünün suç kastının şüpheli bulunması nedeniyle bozulması gerekir.*" (Aktaran: DURAN, "*Askerî Ceza Kanununda Kendini Askerliğe Yaramayacak Hale Getirmek Suçu*", s. 1047, dpn. 54.)

¹³⁵ Askerî Yargıtay 2. Daire, T. 01/03/2006, E. 2006/276, K. 2006/270: "*Terhisine 2 hafta varken, G-3 A-3 gibi güçlü bir silâhı kullanarak, bitişik atışla karnına ateş eden ve neticesinde hayati tehlike geçiren sanığın, aksine yeterli delil elde edilemediğine göre, gerek arkadaşları ile mevcut anlaşmazlıklarını, gerekse ailevi problemlerini, intihara yol açan sebepler olarak kabul etmek suretiyle, manevî unsuru oluşmayan suçtan beraet kararı verilmesi gerekir.*" (Aktaran: DURAN, "*Askerî Ceza Kanununda Kendini Askerliğe Yaramayacak Hale Getirmek Suçu*", s. 1047, dpn. 54.)

c. İntihar ve intihara teşebbüs fiillerinin dekriminalizasyonu

Asırlar boyu farklı toplumlarda cezaî müeyyide ile karşılanan intihar ve intihara teşebbüs fiillerinin “suç” niteliği, Aydınlanma Çağı ile birlikte yeniden sorgulanmaya başlamış; bu süreçte, bu fiilleri cezalandıran yasalar, özellikle *Montesquieu (1689-1755)*, *Voltaire (1694-1778)* ve *Beccaria (1738-1794)* tarafından şiddetle eleştirilmiştir¹³⁶. Bu yazarların, esasen, intiharı hoşgörü ile karşılayan Yunan felsefecilerin düşüncelerinden beslendiğini söylemek mümkündür. Gerçekten de, Yunan felsefesi, intiharı asırlarca tartışmış; bu tartışmalarda, intihara karşı çıkan *Pisagorcular*¹³⁷ ile bunu bir “hak” kabul eden *Epikürosçular* arasında, geniş bir fikir yelpazesi ortaya çıkmıştır¹³⁸. Bu tartışmalarda, *Kyreneciler*¹³⁹, *Kynikler*, *Epikürosçular*¹⁴⁰ ve *Stoacılar*¹⁴¹, bireyin “yaşama hakkı” gibi, “ölme hakkı”na da sahip olduğunu savunmuş; insan onuru ile bağdaşmayan, dert ve tasa ile dolu bir hayatı sürdürmeyi “delilik” olarak nitelemişlerdir¹⁴². Nitekim *Atina*, *Sparta*, *Thebai* gibi bazı kent devletleri haricinde, intihar ve intihara teşebbüs fiilleri cezalandırılmış değildir¹⁴³. *Aristoteles* ise, *Pisagorcular* gibi, intihara kesin bir şekilde karşı çıkmaktadır¹⁴⁴.

Montesquieu’ye göre, intihar, topluma yahut tanrıya zarar vermemekte, dolayısıyla failin tecziyesini de gerektirmemektedir¹⁴⁵. Müntehirin cesedine ve

¹³⁶ KOCA, “İntihara Yönlendirme”, s. 24. Kapsamlı bilgi için bkz. MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 73 vd.

¹³⁷ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 58: “Pythagorasçılar, iki temel nedenle intihara karşıdırlar: Bir ilk günahın ardından bir bedene düşen ruh, onun kefareti sonuna kadar ödemelidir; ruhla beden birliği, sayısal oranla yönetilir ve intihar bunların uyumunu bozabilir, bu da, Herakleitos’a göre, Pythagoras’ın yaşamdan bıkkınlıkla yemek yemeyip kendini ölüme terk etmesini engellemez.”

¹³⁸ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 56-57.

¹³⁹ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 57: “Çok bireyci olan Kyreneciler karamsardır ve hocalarından biri olan Hegesias, çok sayıda intihara yol açtığı için İskenderiye’den kovulacaktır.”

¹⁴⁰ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 56-57: “Epikürosçulara göre, bilgelik, yaşam dayanılmaz hâle geldiğinde usulca intihar etmemizi öğütler.”

¹⁴¹ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 58: “Stoacıların yücelttiği şey de iyice düşünülip taşınılmış bir intihardır, akıl doğanın düzenine uymamız için en onurlu çözüm yolunun intihar olduğunu gösterdiğinde ya da biz, kendimiz için belirlediğimiz yolu takip edemediğimizde, yaşam ve ölüm birbirinden farksızdır.”

¹⁴² MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 57.

¹⁴³ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 57.

¹⁴⁴ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 60: “Aristoteles’in öğretisi kesin bir sertliğin izlerini taşır: İntihar kesinlikle kınanmalıdır, çünkü o, kendine ve siteye karşı yapılmış bir haksızlıktır, ..., çünkü o erdeme aykırıdır.”

¹⁴⁵ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 261: “1721’de (Montesquieu), yetmiş altıncı Acem mektubunu bu soruna ayırır ve burada intiharın yasayla cezalandırılmasını sertçe eleştirir: ‘Avrupa’da yasalar kendini öldürenlere karşı çok serttir: Onlar adeta bir kez daha öldürülür, İnsana yakışmayacak

terekesine yönelik yaptırımları zâlimce bulan *Montesquieu*, toplumun “karşılıklı fayda” üzerine kurulu mutualist bir birliktelik olduğuna işaret etmekte ve bu sözleşmeden fayda sağlayamayan bireyin dilediği vakit bu sözleşmeden çekilebileceğini savunmaktadır¹⁴⁶. Bu itibarla, *Montesquieu* için intihar bir “hak”tır.

Voltaire ise, *Montesquieu*’dan daha ileri gitmekte ve müntehirin cesedine ve terekesine yönelik dinî ve hukukî yaptırımlarla açıkça alay etmektedir¹⁴⁷. İntihar, *Voltaire*’e göre bireysel bir özgürlük sorunu olup¹⁴⁸ esasen müntehirin mirasçılarını muhatap alan bu yaptırımlar gayriâdildir¹⁴⁹. Hiçbir bireyin, toplum karşısında “yaşamını sürdürmek” gibi bir ödevi yoktur¹⁵⁰. Bu itibarla, intihar, *Voltaire* için de bir “hak”tır.

Beccaria’ya göre, intihar, gerçek anlamda cezalandırılabilir bir fiil değildir. Bir defa, müntehirin cesedi üzerinde gerçekleştirilen işkenceler bir heykelin kırbaçlanmasından farksız olup böylesi bir eylemi “ceza” olarak niteleyebilmek imkânsızdır¹⁵¹. Böyle bir eylemin müntehirin mirasçıları üzerinde gerçekleştirilmesi yahut müteveffanın intiharı dolayısıyla -esasinda artık mirasçılara ait olan- terekenin müsadere edilmesi ise, suç ve cezaların şahsîliği ilkesine aykırılık teşkil etmektedir¹⁵². Kaldı ki, hayatı dâhil her şeyden vazgeçmiş bir kimseyi, ceza tehdidi ile intihardan caydırmaya çalışmak, beyhude bir çabadır¹⁵³. Diğer yandan, mâmelekini beraberinde götürerek ülkesini temelli terk edenlerin cezalandırılmadığı¹⁵⁴ bir yerde, mâmelekini ardında bırakarak yaşamına son

biçimde sokaklarda sürüklenir, kalleşlikle damgalanırlar; malları müsadere edilir. Bu yasalar bana çok adaletsiz geliyor İbben.”

¹⁴⁶ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 261.

¹⁴⁷ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 263.

¹⁴⁸ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 268.

¹⁴⁹ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 269.

¹⁵⁰ MINOIS, *İntiharın Tarihi*, s. 268: “Sonuçta ‘Cumhuriyet bensiz de yapabilir, ben doğmadan önce yaptığı gibi.’”

¹⁵¹ BECCARIA, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, s. 165.

¹⁵² BECCARIA, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, s. 165, 170: “... ceza kişisel değilse, özgürlük de yoktur. Ööldürüme verilecek bir ceza, suçlunun ödeyeceği bir ceza değil, onun yerine ailesinin ödeyeceği bir cezadır.”

¹⁵³ BECCARIA, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, s. 166-167: “... koşulların mahiyeti gereğince etkisini ... yitirmiş olan yasalar yayımlanmamalı, yürürlüğe sokulmamalıdır. (...) yararsız ve boşuna oldukları için insanların gözünden düşmüş yasaları insanlar küçümsemeye başlarlar.” Bu sözlerden de anlaşılacağı üzere, *Beccaria*, intiharı yasaklayan ceza normlarını “metrukiyete mahkûm” normlar olarak görmektedir. Yine “intihar ve intihara teşebbüsü cezalandırmanın faydasızlığı” hakkında bkz. ARTUK, “*Mukayeseli ...*”, s. 9; ÖNDER, *Şahıslara ve Mala Karşı*, s. 78.

¹⁵⁴ Ülkeyi terk etme özgürlüğü ile bu eylemi cezalandırmanın gereksizliği ve faydasızlığı hakkında bkz. BECCARIA, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, s. 167-168.

verenlerin “topluma olan ödevlerini ifa etmekten kaçındığı” iddiasıyla cezalandırılması büyük bir tutarsızlık olacaktır¹⁵⁵.

İntiharın akıl hastalığından ileri geldiğini, diğer bir deyişle bir insanın akıl hastası olmadıkça intihar etmeyeceğini savunan ve bugün artık büyük ölçüde terk edilmiş bulunan bir görüşe göre, intihara teşebbüs edenler “cezalandırılması” değil, “merhamet edilmesi” gereken kimselerdir¹⁵⁶.

Yine “intihar ve intihara teşebbüs fiillerinin dekriminalizasyonu” lehine ileri sürülen bir başka görüşe göre, söz konusu fiillere yönelik ceza tehdidi, intihara kalkışan kişinin intihardan vazgeçmesini güçleştirmekte ve himâye etmeye çalıştığı hayat varlığını -korumak bir yana- daha da tehlikeye atmaktadır¹⁵⁷.

Tüm bu düşüncelerin etkisi, çok geçmeden, hemen aynı yüzyılın sonunda kendisini göstermiş ve intihar, Fransa’da, ihtilâli müteakiben, 1790 yılında, *Dr. Joseph-Ignace Guillotin*’in meclise sunduğu öneri üzerine suç olmaktan çıkarılmıştır¹⁵⁸. 1791 tarihli yeni ceza yasasında ise, intihardan hiç söz edilmemiştir¹⁵⁹. Bu dekriminalizasyon hareketi, Bavyera¹⁶⁰ (1813) ve Avusturya (1850) ile devam etmiş; akabinde önce Almanya’yı ve daha sonra tüm Avrupa’yı etkisi altına almıştır¹⁶¹. İngiltere’de intiharın suç olmaktan çıkarılması ise, ancak 3 Ağustos 1961 tarihli *Suicide Act* ile mümkün olmuştur¹⁶². Türk hukuk düzeninde ise, intihar ve intihara teşebbüs, daha evvel belirtildiği gibi, hiçbir zaman suç kabul edilmemiştir.

¹⁵⁵ BECCARIA, **Suçlar ve Cezalar Hakkında**, s. 166-170.

¹⁵⁶ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 9; ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 78.

¹⁵⁷ İntiharın ve dolayısıyla intihara teşebbüsün suç sayıldığı hukuk düzenlerinde doğabilecek olan bu sakınca, esasen, “gönüllü vazgeçme” müessesesi üzerinden kısmen giderilebilecek; intihara kalkıştıktan sonra intihardan “gönüllü olarak” vazgeçenler yalnızca tamamlanmış suçlardan (örneğin -eğer suç olarak düzenlenmiş ise- yalnızca “kendini kasten yaralama” suçundan) cezalandırılacaktır.

¹⁵⁸ DÖNMEZER, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, s. 99; KOCA, “**İntihara yönlendirme**”, s. 24; ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 78.

¹⁵⁹ Bununla birlikte, uygulamada, müntehirlerin bedenine yönelik kötü muamele 1870’lere kadar devam etmiştir. Kapsamlı bilgi için bkz. İNCEOĞLU, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, s. 58-59.

¹⁶⁰ ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 78.

¹⁶¹ KOCA, “**İntihara yönlendirme**”, s. 24.

¹⁶² DÖNMEZER, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, s. 78. Yazarın da belirttiği gibi, intihara teşebbüs fiilleri, bu tarihe kadar “(insan) öldürmeye teşebbüs” olarak değil, müstakil bir suç tipi olarak cezalandırılmıştır.

Bizce de, intiharın ve intihara teşebbüsün cezalandırılması kabul edilebilir değildir. Zira, her şeyden önce, yukarıda kendisine atıfta bulunulan düşünürlerce de belirtildiği gibi, böyle bir uygulama “suç ve cezaların şahsiliği” ilkesine açıkça aykırılık teşkil edecektir. Diğer taraftan, suçun aktif süjesiyle pasif süjesinin birleşiyor olması da, intiharın tecziyesine bir engeldir¹⁶³. Ceza normlarına yahut daha genel bir ifade ile devlete “bireyi kendisinden korumak” yahut “genel ahlâkı korumak” gibi misyonlar yüklemek mümkün değildir¹⁶⁴. Yine, intiharın suç sayılması ile intiharların önlenemeyeceği; hayat varlığından dahi vazgeçmiş bir kimsenin, bedeni üzerinde gerçekleştirilmesi muhtemel işkenceler ve müsadere tehdidi ile kararından döndürülemeyeceği açıktır¹⁶⁵. Nitekim, bugün, tespit edebildiğimiz kadarıyla, intiharı “suç” kabul eden herhangi bir ceza yasası mevcut değildir¹⁶⁶.

Teşebbüs aşamasında kalmış intiharlara gelince; bu fiillerin cezalandırılması, esasen, “suç ve cezaların şahsiliği” ilkesine aykırılık teşkil etmemektedir. Bununla birlikte, “cezalandırmanın faydasızlığı” ve bilhassa “aktif süjeyle pasif süjenin çakışmazlığı” argümanları burada da aynen geçerlidir. Diğer yandan, intihara teşebbüsün suç sayıldığı hâllerde, intihardan vazgeçmeyi düşünen kişinin, cezalandırılma korkusu yaşaması ve bu korku ile intiharı sonuçlandırması kuvvetle muhtemeldir¹⁶⁷. Bu ise, cezanın “özel önleme” işlevine tamamen terstir. Buna rağmen, ülkemizde ve diğer ülkelerin ekseriyetinde suç sayılmamakla birlikte, bu fiilin bazı devletlerce hâlen suç sayılabildiği görülmektedir¹⁶⁸. Bunda, din ve ahlâk temelli muhafazakâr düşüncelerin etkisi, şüphesiz, büyüktür.

¹⁶³ Esasen, “bir kimsenin bir suçun hem faili hem mağduru olamayacağı” yolundaki genel ilke, TCK md. 91/3 ile çiğnenmiş görünmektedir. TCK md. 91/3: “*Organ veya doku satın alan, satan, satılmasına aracılık eden kişi hakkında, birinci fıkra da belirtilen cezalara hükmolunur.*” Kendi organ veya dokusunu satan kişiyi dahi -kendi vücut dokunulmazlığı ihlâl ettiği gerekçesiyle- cezalandıran bu norm, neyse ki, 92’nci madde ile yumuşatılmıştır. TCK md. 92: “*Organ veya dokularını satan kişinin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullar göz önünde bulundurularak, hakkında verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir.*” Hâlihazırda zorunluluk hâline ilişkin genel bir hüküm (md. 25/2) mevcut iken, ayrıca md. 92’nin yasaya konmuş olması, bizce, anlaşılır değildir.

¹⁶⁴ ÖNDER, *Şahıslara ve Mala Karşı*, s. 78-79.

¹⁶⁵ ÖNDER, *Şahıslara ve Mala Karşı*, s. 78.

¹⁶⁶ ARTUK, “*Mukayeseli ...*”, s. 9; KOCA, “*İntihara yönlendirme*”, s. 25; ÖNDER, *Şahıslara ve Mala Karşı*, s. 78.

¹⁶⁷ ÖMEROĞLU, “*Hukuksal Açıdan Ölme Hakkı ve Kabul Edilebilirliği Sorunu*”, s. 92. İntiharın ve dolayısıyla intihara teşebbüsün suç sayıldığı hukuk düzenlerinde doğabilecek olan bu sakıncanın, daha evvel de belirtildiği gibi, “gönüllü vazgeçme” müessesesi üzerinden giderilmesi mümkündür.

¹⁶⁸ Örneğin bkz. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ceza Yasası (Fasıl 154), md. 219: *İntihara teşebbüs eden herhangi bir kişi hafif bir suç işlemiş olur.*

2. Bir suç tipi olarak intihara yönlendirme

İştirak kuralları her bir suç tipine -yapısı elverdiği ölçüde- uygulanabilen genel nitelikte kurallar olup normal şartlarda herhangi bir fiile iştirak ipotezlerinin kanunî tanımında ayrıca düzenlenmesi olağan değildir. Örneğin, ceza kanunlarında “insan öldürme”, “hırsızlık” gibi fiiller maddî ve manevî unsurları ile birlikte açıkça düzenlenmekte; buna karşılık, iştirake ilişkin olarak sevk edilen genel hükümler dolayısıyla, “öldürmeye azmettirme”, “hırsızlığa teşvik” gibi hâllere özel olarak yer verilmemektedir.

“İntihar” fiili netice itibarı ile bir “insan eylemi” olduğundan, bu fiil, “teşebbüs” gibi, “iştirak”e de elverişli olup bir kimsenin intiharına “şerik (azmettiren-yardım eden)” sıfatı ile katılmak her zaman için mümkündür. TCK terminolojisiyle izah etmek gerekirse; bir şahsın, bir diğerrinin intiharına, azmettirme (md. 38), teşvik (md. 39/2-a), karar kuvvetlendirme (md. 39/2-a), yardım vaâdi (md. 39/2-a), yol gösterme (md. 39/2-b), vasıta temini (md. 39/2-b) yahut intiharı kolaylaştıracak sair bir eylem (md. 39/2-c) ile iştirak etmesine -tatbikî açıdan- hiçbir bir engel bulunmamaktadır. Buna göre, intihar yahut intihara teşebbüsü suç sayan hukuk düzenlerinde, bu fiillerin icrasına anılan iştirak biçimlerinden herhangi biri ile katılan kişi, iştirake ilişkin genel hükümler uyarınca tecziye olunabilmektedir.

İntiharın suç olarak düzenlenmediği hukuk düzenlerinde ise, intihar fiiline iştirak -kural olarak- cezalandırılmamaktadır. Zira esas fiilin suç teşkil etmediği ve dolayısıyla esas failin cezalandırılmadığı hâllerde, üçüncü bir şahsın “söz konusu fiile iştirak”ten bahisle tecziyesi -her şeyden önce- us dışıdır. TCK terminolojisinde “bağlılık kuralı” mefhumu ile ifade edilen bu prensibe göre, suça iştirak için kasten ve hukuka aykırı olarak işlenmiş bir fiilin mevcudiyeti zorunlu olup (md. 40/1) esas failin cezalandırılmayıp şerikin cezalandırılması ancak fail bakımından şahsî cezasızlık sebeplerinin (md. 40/2) yahut cezayı düşüren -ölüm ve benzeri- nedenlerin¹⁶⁹ mevcudiyeti hâlinde mümkün olabilmektedir. “Dolaylı faillik”

¹⁶⁹ İslâm ceza hukukunda intihar “günah (suç)” kabul edilmekte ve fakat ölümün “toplumsal cezayı” düşürmesi hasebiyle “toplum tarafından cezalandırılmayan bir suç” olarak tarif edilmektedir. (Bkz. HÖKELEKLİ, “İntihar”, s. 352: “Çoğunluğa göre eğer intihar teşebbüsü sonuca ulaşır da bu kişi ölürse, artık ceza düşmüştür.”) Buna göre, intihar vakalarında, müntehirin cesedine yahut terekesine dokunulmamakta; müntehiri intihara yönlendirenlerse, intiharın haramlığı dolayısıyla, genel iştirak

hâllerinde ise, artık “şeriklik”ten değil, kavramdan da anlaşılacağı üzere, bir tür “faillik”ten söz edilmektedir.

Kısaca “kişinin ölüm neticesini bilip isteyerek gerçekleştirdiği davranışlara bağlı olarak yaşamını yitirmesi” anlamına gelen “intihar”, özü itibarıyla, kişinin kendi “hayat varlığı”nı ortadan kaldırmaya yönelik kasıtlı bir eylemdir. İnsanın yararlandığı diğer bütün varlıkların kaynağını teşkil eden “hayat varlığı”, her türlü insan faaliyetinin ön şartını oluşturması hasebiyle bireysel varlıklar hiyerarşisinin en üst basamağında yer almaktadır¹⁷⁰. Öte yandan, doğası gereği “sosyal bir hayvan” olduğuna inanılan insana ait bu varlığın, bu yönüyle, bireysel olduğu kadar toplumsal bir değeri de haiz bulunduğu¹⁷¹; varlığını sürdürebilmek ve gayesine ulaşabilmek için, toplumun, fertlerin hayatını korumak mecburiyetinde olduğu savunulmaktadır¹⁷². Nitekim kendisine atfedilen bu bireysel ve toplumsal önem dolayısıyla, söz konusu varlık, anayasal metinlerle ve uluslararası hukuk metinleri ile koruma altına alınmakta¹⁷³; bu çerçevede “kasten/taksirle öldürme” yahut “soykırım” gibi birtakım fiillerin icrası ceza normları ile yasaklanmaktadır. Mesele bu açıdan ele alındığında, “intihara iştirak” ipotezlerinin -kanaâtimizce yerinde olarak “dekriminalize” edilmiş olan- “intihar” ve “intihara teşebbüs” fiillerinden ayırt edilmesi gerekmekte ve bu tür fiillerin -hayat varlığını ihlâl eden (tehlikeye koyan yahut zarara uğratan) diğer fiiller gibi- cezaî müeyyideye bağlanması zorunluluğu hâsıl olmaktadır.

hükümlerine tâbî kılınarak -tıpkı intihara teşebbüs edenler gibi- ta’zir cezası ile cezalandırılmaktadır. (Bkz. ARTUK, “**İntihar ve intihara yardım ...**”, s. 127; HÖKELEKLİ, “**İntihar**”, s. 352.)

¹⁷⁰ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 25-26; Ömer ÖMEROĞLU, “İntihar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun intihara bakış açısının ve intihara yönlendirme suçuna ilişkin düzenlemesinin değerlendirilmesi”, **Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi**, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sayı: 67-68, s. 11; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 364; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 168; Nevzat TOROSLU, **Ceza Hukuku Özel Kısım**, Ankara: Savaş Yayınevi, Ekim 2010, s. 21.

¹⁷¹ Nur CENTEL / Hamide ZAFER / Özlem YENERER ÇAKMUT, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, Cilt I, İstanbul: Beta Yayıncılık, Mart 2011, s. 82; Zeki HAFIZOĞULLARI / Muammer KETİZMEN, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Hayata Karşı Suçlar”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 66, Sayı: 1, Ankara, Kış 2008, s. 143; Zeki HAFIZOĞULLARI / Muharrem ÖZEN, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar**, Ankara: US-A Yayıncılık, Eylül 2011, s. 64; KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 52; Mahmut KOCA / İlhan ÜZÜLMEZ, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2013, s. 115; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 270-271; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 125; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 21.

¹⁷² ARTUK, **Mukayeseli**, s. 17; Mehmet Emin ARTUK / Ahmet GÖKCEN / Ahmet Caner YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, C. 2, Ankara: Adalet Yayınevi, Temmuz 2014, s. 3171.

¹⁷³ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 25-26; ÖMEROĞLU, “**... intihara yönlendirme ...**”, s. 11; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 364; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 168; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 21.

Nitekim bugün, “intihar” ve “intihara teşebbüs” fiillerinin aksine, “intihara iştirak” ipotezleri -istisnalar bulunmakla birlikte¹⁷⁴- pek çok devlet tarafından suç kabul edilmekte¹⁷⁵; bu çerçevede, intihara azmettirme ve intihara yardım fiilleri “intihara yönlendirme”, “intihara sürüklenme” gibi başlıklar altında cezaî müeyyideye bağlanmaktadır.

Türk hukukunda “bir başkasının intiharına iştirak” fiili ilk olarak 765 sayılı Kanunun 454’üncü maddesinde¹⁷⁶ düzenlenmiş; işbu düzenlemede “*Birini intihara ikna ve buna yardım eden kimse(nin) müntehirin vefatı vuku bulduğu takdirde üç seneden on seneye kadar ağır hapis cezasına mahkûm ...*” edileceği belirtilmiştir. Ağır anlatım bozuklukları^{177, 178} ihtiva eden bu hüküm, öğretide pek çok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalardan ilki, “ikna” kavramının anlamına ilişkin olup bu kavram -mehaz normdan (1889 İtalyan Ceza Kanunu md. 370¹⁷⁹) hareketle- daha çok¹⁸⁰ “azmettirme” biçiminde anlaşılmıştır¹⁸¹. İkinci bir tartışma, suçun

¹⁷⁴ Örneğin Finlandiya Ceza Kanunu’nda konuya ilişkin hiçbir hükme rastlanmamaktadır.

¹⁷⁵ Örneğin Kanada Ceza Kanunu md. 241, Fransız Ceza Kanunu md. 223, İsviçre Federal Ceza Kanunu, md. 115, İtalyan Ceza Kanunu md. 580, Norveç Ceza Kanunu md. 236, Federal Rusya Ceza Kanunu md. 110, Gürcistan Ceza Kanunu md. 115, Moldova Ceza Kanunu md. 150, Hırvatistan Ceza Kanunu md. 96, Macaristan Ceza Kanunu md. 160, Letonya Ceza Kanunu md. 124, Litvanya Ceza Kanunu md. 134, Malta Ceza Kanunu md. 213.

¹⁷⁶ 765 sayılı (mülgâ) Türk Ceza Kanunu md. 454: *Birini intihara ikna ve buna yardım eden kimse müntehirin vefatı vuku bulduğu takdirde üç seneden on seneye kadar ağır hapis cezasına mahkûm olur.*

¹⁷⁷ “*Birini intihara ikna ve buna yardım eden ...*” ifadesinde nesne-fiil uyumsuzluğu bulunduğu açıktır. Bu ifadenin “*Birini intihara ikna edip bu kişinin intiharına yardım eden ...*” şeklinde anlaşılması gerekir.

¹⁷⁸ “Vefat etmemiş bir müntehir”den söz edilemeyeceği için, hükümde geçen “müntehirin vefatı” ifadesi, kanaâtimizce anlatım bozukluğu teşkil etmektedir. Nitekim yeni kanunda bu hata düzeltilmiş; işbu hâl, 84’üncü maddenin “*İntiharın gerçekleşmesi ...*” şeklinde başlayan ikinci fıkrasında “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl” olarak düzenlenmiştir.

¹⁷⁹ 1889 İtalyan Ceza Kanunu md. 370: *Chiunque determina altri al suicidio o gli presta aiuto è punito, ove il suicidio sia avvenuto, con la reclusione da tre a nove anni.* Hükümün bir benzeri, bugün, Malta Ceza Kanunu’nda (md. 213) yer almaktadır: *Whosoever shall prevail on any person to commit suicide or shall give him any assistance, shall, if the suicide takes place, be liable, on conviction, to imprisonment for a term not exceeding twelve years.*

¹⁸⁰ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 27-29; EREM, “**Ceza Hukukunda İntihar**”, s. 494; EREM/TOROSLU, **Özel Hükümler**, s. 389; KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 56-59; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme**”, s. 35. “İkna (*verleitung*)” kavramını “azmettirme”den ibaret şekilde anlayıp yorumlayan hâkim görüşün eleştirisi için bkz. DÖNMEZER, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, s. 79; ERMAN/ÖZEK, s. 77; ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 81. Önder’e göre, “ikna”dan anlaşılması gereken “bir kimseyi bilerek ve isteyerek fiili (intiharı) ika etmesi bakımından karar sahibi yapmak ve onu kararının doğruluğuna inandırmak”tır.

¹⁸¹ Sözlük tanımı ile “inandırma, kandırma”ya karşılık gelen “ikna” kavramının sınırları, kanaâtimizce, “azmettirme” kavramına kıyasla son derece muğlaktır. Nitekim yasanın yalnızca üç maddesinde (765 sayılı Kanun md. 209, 242, 307/b; 5237 sayılı Kanundaki karşılıkları ile -sırasıyla- md. 250, 219, 298) geçen bu kavramın 454’üncü maddeye girişinin de tamamen bir tercüme hatasından kaynaklandığı belirtilmektedir. (EREM, “**Ceza Hukukunda İntihar**”, s. 494. Bunun yasa koyucunun -bilinçli- tercihi olduğu yolundaki görüş için bkz. ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 18.) Bu açıdan, kanunun açıklığı ilkesine aykırılık teşkil eden ve bilimsel-yargısal içtihatlar da ekseriyetle

“seçimlik hareketli” olup olmadığına ilişkin olarak yaşanmış; Türkçeye yanlış tercüme edilen normun mehzaz kanundaki şekliyle (“... *determina ... o ... presta aiuto*”, yani “... *azmettiren veya yardım sağlayan ...*” biçiminde) anlaşılması gerektiğini savunan yazarlarca¹⁸² “seçimlik hareketli suç” görüşü benimsenirken, bizim de katıldığımız hâkim görüş¹⁸³ -kanunilik ilkesi gereği- “ikna” ve “yardım” hareketlerinin kümülatif olarak aranması gerektiği yönünde şekillenmiştir. Nihayet bir diğer fikir ayrılığı “... *müntehirin vefatı ...*” ifadesine ilişkin olarak ortaya çıkmış; “intiharın gerçekleşmesi” vakıası bir kısım yazar¹⁸⁴ tarafından “objektif cezalandırılabilme koşulu” kabul edilirken, bir kısım yazarca¹⁸⁵ “netice” olarak incelenmiştir¹⁸⁶.

5237 sayılı Kanunun “*İntihara yönlendirme*” kenar başlıklı 84’üncü maddesinde de, yine 765 sayılı Kanunun 454’üncü maddesinde olduğu gibi, bir başkasının intiharı yahut intihar öncesi davranışları ile alâkalı birtakım fiiller “suç” olarak düzenlenmiş; maddenin birinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarında birbirinden bağımsız dört suç tipine yer verilmiştir. Suçlara ilişkin kanunî tanımlar incelendiğinde, birinci ve üçüncü fıkralardaki suçların “iştirak” kalıbına, son fıkradaki suçlarınsa “dolaylı faillik” kalıbına göre formüle edildiği görülmektedir. Hüküm ile ceza yaptırımına bağlanan fiil “intihar” fiili olmadığından, “*İntihar*” biçimindeki madde kenar başlığının 29/06/2005 tarihli ve 5377 sayılı Kanunun 10’uncu maddesiyle tâdil edilmesi, kanaaâtımızce, isabetli olmuştur¹⁸⁷.

“intihara azmettirme” şeklinde anlaşıp uygulanan “intihara ikna” ifadesine md. 84 hükmünde yer verilmemesi, bizce, isabetli olmuştur.

¹⁸² ÇAĞLAYAN, **Türk Ceza Kanunu**, s. 982; ÇAĞLAYAN, “**Ötanezi ve İntihar**”, s. 23; ERMAN/ÖZEK, s. 77; ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 81; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 269.

¹⁸³ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 26; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 81; Süheyl DONAY, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2007, s. 135; DÖNMEZER, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, s. 101; EREM/TOROSLU, **Özel Hükümler**, s. 388; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 48; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme**”, s. 34; PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1396. Yazarlardan Artuk, Dönmezer, Erem, Koca ve Toroslu, hükümdeki “... ve ...” bağlacının hükmün tatbik sahasını aşırı ölçüde daralttığını belirtmekte ve suçun *de lege ferenda* “seçimlik hareketli suç” olarak düzenlenmesi gerektiği kanaâtini paylaşmaktadır.

¹⁸⁴ HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 64; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 118; ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 82.

¹⁸⁵ ARTUK, **Mukayeseli**, s. 23; DÖNMEZER, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, s. 79; KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 65.

¹⁸⁶ Kanun koyucunun, netice-objektif cezalandırılabilme şartı tartışmalarına, madde gerekçelerinde yapacağı birer cümlelik açıklamalarla son vermesi gerektiğini savunan görüş için bkz. Mehmet Emin ARTUK / Mehmet Emin ALŞAHİN, “Objektif Cezalandırılabilme Şartı ve Zamanaşımı”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Cilt: 19, Sayı: 2, İstanbul, 2013, s. 21.

¹⁸⁷ Benzer bir değişikliğin “*Fuhuş*” kenar başlıklı 227’nci maddede de yapılması yerinde olacaktır.

II. TCK MD. 84'TE DÜZENLENEN SUÇ TİPLERİ

A. Hukukî konu

Suçun hukukî konusunun suçların tasnifinde ölçüt olarak esas alınması klâsik okulun eseri olup¹⁸⁸ bu kavram, öğretide ilk kez *Binding*¹⁸⁹ tarafından kullanılmıştır. Bizim de katıldığımız objektif¹⁹⁰ teoriye göre, suçun (özel¹⁹¹) hukukî konusundan maksat, “suç türüne göre değişen ve suç tarafından “doğrudan doğruya¹⁹²,” ihlâl edilen (zarara uğratılan yahut tehlikeye maruz bırakılan¹⁹³) bireysel, toplumsal veya kamusal nitelikteki maddî-manevî hukukî varlık veya menfaât¹⁹⁴”tır¹⁹⁵. Bireye yahut topluma ait muayyen bir varlık ve/veya menfaâtı ihlâl etmesi hasebiyle, her suç, mutlak surette, kendine özgü -en az¹⁹⁶- bir hukukî konuya sahip olup ilgili ceza normu ile korunan hukukî varlık ya da menfaâtlar, kanun koyucunun o suç tipini

¹⁸⁸ Ferri'den aktaran: Nevzat TOROSLU, **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukukî Konusu**, Sevinç Matbaası, Ankara 1970, s. 72, dpn. 96.

¹⁸⁹ Timur DEMİRBAŞ, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011, s. 513.

¹⁹⁰ TOROSLU, **Suçun Hukukî Konusu**, s. 73: “*Bu konuda ortaya koyulan teorileri, esas itibariyle üç grupta toplamak mümkündür. Sübjektif ... teorilerin savunucularına göre, suçun konusu haktır; ... suç, bazılarının göre, yine suçun nev'i itibariyle değişen bir hakkı, diğer bazılarının göre ise, devlete ait ve vasıf itibariyle tek ve devamlı olan bir hakkı ihlâl eder. Buna mukabil, objektif ... teorilerin savunucularının görüşlerini, üç esas üzerinde toplamak mümkündür. Suç, bazılarının göre hukuku, bazılarının göre hukukî mükellefiyeti ve diğer bazılarının göre ise, hukukî varlık veya menfaâtı ihlâl eder. Nihayet karma ... teorilerin savunucuları ise, suçun konusunu izah hususunda hem sübjektif hem de objektif teorilerden yararlanmaktadırlar.*”

¹⁹¹ Suçun doğrudan doğruya pasif süjesine ait özel varlığa veya menfaâte tecavüz etmekle, dolaylı şekilde, bu özel varlık veya menfaâtların bir sentezi olan ve cezaî himâyenin konusunu teşkil eden devletin genel menfaâtını de ihlâl ettiği yolundaki görüş için bkz. DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 514-515; TOROSLU, **Suçun Hukukî Konusu**, s. 166 vd.

¹⁹² Hamide ZAFER, **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75**, İstanbul: Beta Yayınevi, Kasım 2013, s. 152. Her suç, aynı zamanda “devletin ‘kamu barışının tesisi’ne ilişkin genel menfaâtı”ni de ihlâl ettiğinden, biz burada “genel hukukî konu-özel hukukî konu” ayrımını tanıma yansıtabilmek adına, “ihlâl” kelimesinin önüne -Zafer'den mülhem olarak- “... doğrudan doğruya ...” ibaresini eklemeyi uygun görüyoruz.

¹⁹³ Sulhi DÖNMEZER / Sahir ERMAN, **Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım**, Cilt II, İstanbul: Filiz Kitabevi, Ekim 1999, k. no. 1172.

¹⁹⁴ Nevzat TOROSLU, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2005, s. 92. Burada hukukî varlık kavramı “insanın ihtiyaçlarını tatmine elverişli ve hukuken himâye edilen şeyler”i, hukukî menfaât ise “kişinin ihtiyaçlarını gidermek için varlığı kullanmasına imkân veren ve hukuken himâye edilen ilişki”yi ifade etmektedir.

¹⁹⁵ Türk öğretisinde “*yasa ile korunan hak ve çıkar*” (Nur CENTEL / Hamide ZAFER / Özlem YENERER ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, İstanbul: Beta Yayıncılık, Kasım 2011, s. 222.), “*suçla zarara uğratılan veya tehlikeye maruz bırakılan hak veya yarar*” (DÖNMEZER/ERMAN, **Nazarî ve Tatbikî**, Cilt II, k. no. 1172.), “*suçla ihlâl olunan hak ve yarar*” (ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 17; Sulhi DÖNMEZER / Sahir ERMAN, **Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım**, Cilt I, İstanbul: Filiz Kitabevi, Ekim 1999, k. no. 470.) gibi türlü şekilde tanımlanan “hukukî konu” kavramının tarihsel gelişimi hakkında bkz. Yener ÜNVER, **Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003, s. 33 vd.

¹⁹⁶ Bernd HEINRICH, **Ceza Hukuku Genel Kısım – I**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2014, s. 6-7; Leone'den aktaran: TOROSLU, **Suçun Hukukî Konusu**, s. 221. Birden çok hukukî konusu bulunan suçlar, öğretide, “karma hukukî konulu (plurisoggettivo) suç” olarak adlandırılmaktadır.

ihdas etmekteki saikini ortaya koymaktadır¹⁹⁷. Suçların hukukî konusunun tetkiki, bu açıdan, kanunî tipin tayini ve tertibi faâliyetinin hareket noktasını oluşturur¹⁹⁸.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda da, suç tipleri, genel eğilime paralel olarak, “hukukî konu” ölçütüne göre tasnif edilmiş; aynı yahut benzer hukukî varlık ve/veya menfaâtı ihlâl eden suçlar aynı bölüme konmaya çalışılırken, karma hukukî konulu suçlarda ise varlık ve/veya menfaâtlardan baskın olanı esas alınarak, suçun kanun sistematigindeki yeri belirlenmiştir¹⁹⁹. Zira öze ilişkin, objektif ve genel nitelikte bir ölçüt olan “hukukî konu”nun, suçların tasnifinden umulan faydanın²⁰⁰ temini bakımından, pasif süje, yaptırım, manevî unsur ve sair objektif-sübjektif ölçütlere kıyasla, çok daha elverişli bir ölçüt olduğuna şüphe yoktur²⁰¹. Özellikle mağdurun belirlenmesi ve genel olarak ceza normunun yorumlanması faâliyetinde, suçun hukukî konusu, müfessir için her zaman sağlam ve güvenilir bir pusuladır²⁰².

Çalışmamızın konusunu oluşturan “intihara yönlendirme” suçunun kanundaki yerine bakıldığında, suç tipini düzenleyen 84’üncü maddenin, kasten öldürme (md. 81-83) ve taksirle öldürme (md. 85) suçları ile birlikte, “*Kişilere Karşı Suçlar*” başlıklı (ikinci) kısmın “*Hayata Karşı Suçlar*” başlıklı (birinci) bölümünde yer aldığı görülmektedir. Buradan hareketle, 84’üncü maddedeki suçların hukukî konusunun (kasten-taksirle) insan öldürme suçunun hukukî konusu ile aynı olduğunu söylemek mümkündür²⁰³. Bu çerçevede, öğretide, incelemeye konu suçların hukukî konusu “*hayat hakkı*”²⁰⁴, “*yaşam hakkı*”²⁰⁵, kahir ekseriyetle de “*yaşama hakkı*”²⁰⁶,

¹⁹⁷ HEINRICH, s. 6.

¹⁹⁸ *Grispigni*’den aktaran: TOROSLU, **Suçun Hukukî Konusu**, s. 83.

¹⁹⁹ ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 153.

²⁰⁰ Suçların tasnifinden umulan faydalar için bkz. TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 13-14.

²⁰¹ TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 14-15.

²⁰² *Pisapia*’dan aktaran: DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 515, dpn. 851.

²⁰³ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 17.

²⁰⁴ HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 151; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 64.

²⁰⁵ Çetin ARSLAN / Bahattin AZİZAĞAOĞLU, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Ankara: Asil Yayınevi, Kasım 2004, s. 369; İsmail ERCAN, **Ceza Hukuku Genel Hükümler-Özel Hükümler**, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları, Kasım 2009, s. 491; Hasan GERÇEKER, **Yorumlu ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, Cilt II, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 1680; ÖMEROĞLU, “**... intihara yönlendirme ...**”, s. 11; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 36; Ersan ŞEN, **Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu**, Cilt I, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2006, s. 267.

²⁰⁶ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3171; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 81; Sahir ERMAN / Çetin ÖZEK, **Ceza Hukuku Özel Bölüm Kişilere Karşı İşlenen Suçlar (TCK 448-490)**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1994, s. 76; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 114; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 364; Veli Özer ÖZBEK / Mehmet Nihat KANBUR / Koray DOĞAN / Pınar BACAĞSIZ / İlker TEPE, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Seçkin Yayınevi, Ankara Eylül 2014, s. 168; Ali PARLAR / Muzaffer

olarak tespit edilmiştir. Yaklaşık olarak aynı manâya gelen bu kavramlar, görüldüğü üzere, suçu “*suçun nev’ine göre değişen ve suçtan doğrudan doğruya zarar gören şahsa ait hakkın ihlâli*²⁰⁷” olarak gören ve cürmün esasını “*ceza kanununun himâye ettiği hakka/haklara vâkî tecavüz*²⁰⁸”de bulan “hak temelli hukukî konu anlayışı²⁰⁹”na istinat etmektedir. Bununla birlikte, pek çok ceza normu gibi, bu normun (TCK md. 84) da birden çok hukukî varlık ve menfaâtı koruduğunu, daha teknik bir ifade ile maddede öngörülen suçların “karma hukukî konulu (plurisoggettivo)²¹⁰” olduğunu ileri süren ve norm ile “yaşama hakkı”nın yanı sıra “bireyin özgür karar alma iradesi²¹¹”, “özgürlük hakkı²¹²” ile “beden-vücut bütünlüğü²¹³”nın teminat altına alındığını savunan yazarlar bulunduğu gibi; genel eğilimin aksine, fıkralar arasında hukukî konu bakımından ayrıma giden ve “alenen intihara teşvik” suçunun hukukî konusunu “kamu barışı-kamu düzeni²¹⁴” olarak tespit eden müellifler de mevcuttur. “Güvenlik”, “sağlık”, “dirlik ve esenlik” ögelerinden²¹⁵ müteşekkil “kamu düzeni” kavramının “*ammeye taâlluk eden ve gayrimuayyen menfaâtlere müstenit bulunan nizam*²¹⁶” biçiminde tanımlandığı göz önünde bulundurulursa, “kamu düzeninin muhafazasına ilişkin toplumsal menfaât”in esasen tüm suçların genel hukukî konusunu oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Biz, hukukî konuyu “hukukî varlık veya menfaâtin ihlâli teorisi²¹⁷”ne göre izah eden tanımımızdan ve pek tabîi “*Hayata Karşı Suçlar*” şeklindeki bölüm başlığından

HATİPOĞLU, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, Cilt II, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2010, s. 1396; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 270; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 183; Osman YAŞAR / Hasan Tahsin GÖKCAN / Mustafa ARTUÇ, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, Cilt II, Ankara: Adalet Yayınevi, 2010, s. 2819.

²⁰⁷ TOROSLU, **Suçun Hukukî Konusu**, s. 88.

²⁰⁸ *Carrara*’dan aktaran: TOROSLU, **Suçun Hukukî Konusu**, s. 90.

²⁰⁹ Bu anlayışın izahı ve tenkidine ilişkin olarak bkz. TOROSLU, **Suçun Hukukî Konusu**, s. 88-103.

²¹⁰ Faruk EREM, “Ceza Hukukunda İntihar”, **Yargıtay Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 4, Ankara, 1990, s. 493.

²¹¹ Veli Özer ÖZBEK / Mehmet Nihat KANBUR / Koray DOĞAN / Pınar BACAĞSIZ / İlker TEPE, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayınevi, Eylül 2014, s. 168.

²¹² ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 36. Tam olarak anlayamamakla birlikte, burada “özgürlük hakkı” ile kastedilenin “bireyin özgür karar alma iradesi” olduğu kanaatindeyiz.

²¹³ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 369; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 2819.

²¹⁴ HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “Hayata Karşı Suçlar”, s. 153; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 64; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 59-60. Merkum müelliflere göre, intihara alenen teşvik suçu, md. 216’da düzenlenen “suç işlemeye tahrik” suçunun özel bir şeklidir. Bizce, “intihar” fiili suç teşkil etmediğinden, bu önermenin kabulüne imkân bulunmamaktadır.

²¹⁵ Metin GÜNDAY, **İdare Hukuku**, Ankara: İmaj Yayınevi, Ekim 2011, s. 292-293.

²¹⁶ Sıddık Sami ONAR, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, Cilt: II, Hak Kitabevi, İstanbul 1966, s. 1479. (Aktaran: GÜNDAY, s. 290.)

²¹⁷ TOROSLU, **Suçun Hukukî Konusu**, s. 120-160.

hareketle, 84'üncü maddedeki suçların hukukî konusunu “manevî bir varlık olarak ‘insan hayatı’nın kendisi²¹⁸”, daha basit bir ifade ile “hayat varlığı²¹⁹” olarak koymayı daha uygun buluyoruz²²⁰.

Hayat varlığının “insanın yararlandığı diğer bütün varlıkların kaynağı” olması ve hayat varlığına yönelik tecavüzlerin, binaenaleyh, geniş anlamda tüm diğer hukukî varlık ve menfaâtlere de bir saldırı teşkil etmesi hasebiyle, her türlü insan faâliyetinin ön şartını oluşturan bu varlık, ulusal ve uluslararası hukuk metinleri ile korunan bireysel varlıkların başında gelmektedir²²¹. Öte yandan, doğası gereği “sosyal bir hayvan” olduğuna inanılan insana ait bu üstün varlığın, bu yönü ile, bireysel olduğu kadar toplumsal bir değeri de haiz bulunduğu²²²; varlığını sürdürebilmek ve gayesine ulaşabilmek için, toplumun, fertlerin hayatını korumak mecburiyetinde olduğu savunulmaktadır²²³. Nitekim, “intihara yönlendirme” niteliğindeki tipik fiillerin -mağdurun intiharı ile sonuçlansın ya da sonuçlanmasın- her hâlde re’sen takip ediliyor olması da, yasa koyucunun Anayasa (md. 17/1) ile teminat altına alınan hayat varlığına attığı toplumsal önemi ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, doğası itibarı ile *devredilemez* olan bu varlığın -felsefî açıdan tartışmalı olmakla birlikte- *vazgeçilmez*, *üzerinde tasarruf edilemez* ve toplumsal değeri dolayısı ile *üçüncü kişilerce dokunulmaz* olduğuna şüphe yoktur²²⁴.

²¹⁸ Necati MERAN, **Kişilere Karşı Suçlar**, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, Ocak 2008, s. 98.

²¹⁹ TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 21.

²²⁰ Erem ise, *Manzini*’den mülhem olarak, burada mücerret “insan hayatı”nın değil, “insan hayatını muhafazadaki menfaât”in korunduğunu ifade etmektedir. (Bkz. EREM, “**Ceza Hukukunda İntihar**”, s. 493.)

²²¹ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 25-26; ÖMEROĞLU, “... **intihara yönlendirme ...**”, s. 11; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 364; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 168; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 21.

²²² CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 82; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 143; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 64; KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 52; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 115; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 270-271; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 125; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 21.

²²³ ARTUK, **Mukayeseli**, s. 17; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3171.

²²⁴ ARTUK, **Mukayeseli**, s. 17; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3171; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 81; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 115; PEHLİVAN, s. 270-271; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 125; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 267; YAŞAR/GÖKCEN/ARTUÇ, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 2818.

B. Maddî konu

Suçun maddî konusu, “*üzerinde tipik fiilin gerçekleştirildiği*²²⁵ (*suçun meydana geldiği*²²⁶), *suçun cismini teşkil eden*²²⁷ *kişi yahut eşya*”yı ifade etmektedir. Suç teşkil eden tipik fiilin işlenmesiyle, suçun maddî konusu zarara uğratılmakta ya da zarar tehlikesine maruz bırakılmaktadır²²⁸. Maddî konu, herhangi bir kişi veya eşya olabileceği gibi, belirli niteliklere sahip yahut belirli niteliklerden yoksun kişi veya eşya olarak da belirlenmiş olabilir²²⁹. Bu açıdan, suçun doğrudan doğruya ihlâl ettiği varlık veya menfaâtı, diğer bir deyişle “*belirli bir suç tipinin ihdasındaki maksadı*²³⁰” ifade eden “hukukî konu” kavramı ile “maddî konu” kavramlarının birbirinden tümü ile farklı içeriklere sahip olduğu açıktır²³¹.

84’üncü maddedeki suçların maddî konusu ile ilgili olarak, öğretide, “*intihar eden şahsın hayatı*²³²”, “*suç mağduru kişinin bizzat bedeni*²³³”, “*intihara kalkışan veya zorlanan kişi*²³⁴” şeklinde farklı tespitler²³⁵ ileri sürülmüştür. Bunlardan ilki, “md. 84/1 ve 84/3’teki suçların tekemmülü için intihar (ölüm) neticesinin gerçekleşmesi gerektiği” yönünde bir yanlış anlaşılmaya sebebiyet verdiğinden, kanaâtimizce, kabul edilebilir değildir²³⁶. Gerçekten de, yasa koyucu, mağdurun intiharını md. 84/1 ve 84/3’te -765 sayılı Kanunundakinin aksine- “objektif cezalandırılabilme şartı²³⁷” yahut “suçun unsuru²³⁸” olarak belirlememiş²³⁹, bunun

²²⁵ Mahmut KOCA / İlhan ÜZÜLMEZ, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ekim 2012, s. 107; TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 93; ÜNVER, **Hukuksal Değer**, s. 130-131.

²²⁶ İzzet ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, 3. Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 215.

²²⁷ DÖNMEZER/ERMAN, **Nazarî ve Tatbikî**, Cilt I, k. no. 470.

²²⁸ İzzet ÖZGENÇ, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2014, s. 207.

²²⁹ ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 160.

²³⁰ DÖNMEZER/ERMAN, **Nazarî ve Tatbikî**, Cilt I, k. no. 471.

²³¹ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 108; ÖZGENÇ, **Genel Hükümler**, s. 206; ÜNVER, **Hukuksal Değer**, s. 126.

²³² KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 116-117.

²³³ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 369.

²³⁴ HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Hayata Karşı Suçlar**, s. 152; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 65.

²³⁵ Maddî konuyu kısaca “yaşayan bir insan” olarak tespit eden görüş için bkz. ERCAN, s. 492; PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1396.

²³⁶ Esasen, yazarlar da –ileride değinileceği üzere- intiharı (mağdurun ölümünü) “suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli” kabul etmektedirler. Bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 125-126.

²³⁷ 765 sayılı Kanun md. 454 bakımından mağdurun intiharını “objektif cezalandırılabilme şartı” kabul eden görüş için bkz. HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 64; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 118; ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 82.

yerine “intiharın gerçekleşmesi” hâlini “birinci fıkradaki suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli”²⁴⁰ olarak ikinci fıkra düzenleme yoluna gitmiştir²⁴¹. Öte yandan, bu tespit, hukukî konu ile maddî konunun birbirine karıştırılması bakımından da eleştiriye açıktır. Cismanî olmayan şeyler, bilindiği üzere, ancak suçun hukukî konusunu oluşturabilirler²⁴². Bu açıdan, daha evvel de belirtildiği gibi, “insan hayatı”, 84’üncü maddedeki suçların maddî konusunu değil, hukukî konusunu teşkil etmektedir²⁴³. Suçların maddî konusunun “mağdurun bedeni” olduğu tespitine gelince; “suç mağduru kişinin bedeni” şahıs yahut eşya olmadığından, kanaatimizce, bu tespit de teknik açıdan sağlıklı değildir²⁴⁴. Nihayet, maddî konunun “intihara kalkışan veya zorlanan kişi” olduğunu kabule de imkân bulunmamaktadır; zira -ileride izah edileceği üzere- birinci ve üçüncü fıkralardaki suçların oluşması için mağdurun intihara kalkışması (teşebbüs etmesi) zorunlu değildir²⁴⁵.

Biz maddî konuyu “... *şahıs yahut eşya*” olarak izah eden tanımımızdan ve 84’üncü maddedeki kanunî tanımlardan hareketle, işbu maddedeki suçların maddî

²³⁸ 765 sayılı Kanun md. 454 bakımından mağdurun intiharını “netice” kabul eden görüş için bkz. ARTUK, **Mukayeseli**, s. 23; DÖNMEZER, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, s. 79; KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 65.

²³⁹ 765 sayılı Kanun döneminde, mağdurun intiharının “suçun unsuru” mu, yoksa “objektif cezalandırılabilme şartı” mı olduğu öğretilde tartışmalı idi. İntiharı “suçun unsuru” sayan -bizim de katıldığımız- görüş için bkz. ARTUK, **Mukayeseli**, s. 23; DÖNMEZER, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, s. 79; KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 65; İntiharı “objektif cezalandırılabilme şartı” sayan görüş için bkz. HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 64; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 118; ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 82. İntiharı “objektif cezalandırılabilme şartı” sayan görüş için bkz. HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 64.

²⁴⁰ “*Müntehirin vefatı*” ile ilgili olarak 765 sayılı Kanun döneminde yaşanan tartışmanın bir benzeri de bugün, md. 84/2 üzerinde yaşanmaktadır. “İntiharın gerçekleşmesi”ni “suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli” kabul eden -bizim de katıldığımız- görüş için bkz. Madde gerekçesi, beşinci paragraf; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 125-126. “İntiharın gerçekleşmesi”ni “suçun nitelikli hâli” kabul eden baskın görüş için bkz. CENTEL/ZAFAER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 81; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, **“Hayata Karşı Suçlar”**, s. 151; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 64-65; PEHLİVAN, s. 270; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 188; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 37. “İntiharın gerçekleşmesi”ni “mağdurun intihara teşebbüs etmesi” şeklinde anlayan ve bu hâli “suçun nitelikli hâli” kabul eden ayrıksı görüş için bkz. ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 368; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 173-174.

²⁴¹ İleride izah edileceği üzere, ikinci fıkradaki bu hâlin üçüncü fıkradaki “alenen intihara teşvik” suçu ile bir ilgisi bulunmamaktadır. (Bkz. İleride “*TCK md. 84/2’nin diğer fıkralarla ilişkisi*” başlığı)

²⁴² ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 160.

²⁴³ İnsan öldürme suçunun hukukî konusunu “yaşama hakkı”, maddî konusunu ise “şahsın hayatı” olarak tespit eden ÖZGENÇ de, kanaatimizce, benzer bir yanılgıya düşmektedir. Bkz. ÖZGENÇ, **Genel Hükümler**, s. 206.

²⁴⁴ “Maddî konu” kavramını –Dönmezer’den mülhem olarak- “suçun cismini oluşturan insan veya şey” olarak tanımlayan yazarların bu tespiti, benimsedikleri tanımla da tutarsızlık arz etmektedir.

²⁴⁵ Failin tecziyesi bakımından intihara kalkışmayı zorunlu kabul eden örnekler için bkz. Fransız Ceza Kanunu md. 223-13, Hırvatistan Ceza Kanunu, md. 96/1, Macaristan Ceza Kanunu md. 162/1, Letonya Ceza Kanunu md. 124/1, Rusya Federasyonu Ceza Kanunu md. 110.

konusunu “intihara sevk²⁴⁶ veya icbar edilen (md. 84/4), azmettirilen, teşvik edilen, intihar kararı kuvvetlendirilen ya da intiharına herhangi bir şekilde yardım edilen (md. 84/1) muayyen şahıs” veya “intihara alenen teşvik edilen gayrimuayyen eşhas (md. 84/3)” şeklinde koymayı uygun görüyoruz. Hemen ileride de işaret edileceği üzere, 84’üncü maddedeki suçların maddî konusu ile mağduru, esasen, birbiri ile tamamen çakışmaktadır.

C. Fail (Aktif süje)

“Fail” kavramı, kısaca, “kanunî tanımdaki tipik fiili gerçekleştiren kişi”yi ifade etmektedir. Failin evsafı, kural olarak dikkate alınmamakla birlikte, bazı hâllerde fiilin tipe uygunluğu bakımından önem arz edebilir. Herkes tarafından işlenmesi mümkün olmayan, yalnızca belirli hukukî ve/veya maddî niteliklere sahip kişilerce işlenebilen suçlara “özgü (mahsus) suç” adı verilmektedir²⁴⁷. 84’üncü maddeye bakıldığında, maddede düzenlenen suçların “özgü suç” niteliği taşımadığı, herhangi bir kimsenin bu suçların faili olabileceği anlaşılmaktadır²⁴⁸. Burada fail “müntehir” olmadığından, “intihar” olan madde kenar başlığının “intihara yönlendirme” şeklinde tâdil edilmesi mantiken isabetli olmuştur²⁴⁹.

Yukarıdaki tanım “doğrudan (asıl, bağımsız) fail” kavramının tanımı olup, bilindiği üzere, failliğin bunun haricinde, ilki “müşterek (birlikte) faillik”, diğeri “dolaylı (dolayısıyla) faillik” olmak üzere iki farklı görünüş biçimi daha bulunmaktadır. Öğretide azınlıkta kalan bir kısım yazar “intihara sevk ve zorlama”yı “intihara yönlendirme suçunun nitelikli hâli” olarak incelemekte²⁵⁰ ve faili “kasten

²⁴⁶ “İntihara sevk” bakımından maddî konunun “belirli niteliklerden yoksun bir kimse” olması zorunludur.

²⁴⁷ Hakan HAKERİ, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Adalet Yayınevi, 17. Baskı, Ağustos 2014, s. 131; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 104; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 157.

²⁴⁸ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 370; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3177; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 82; GERÇEKER, s. 1680; HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 151; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 64; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 27; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 115; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 168; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 44; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 271; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 267; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 183; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 36.

²⁴⁹ 29/06/2005 tarihli ve 5377 sayılı Kanunun 10’uncu maddesi ile yapılan değişikliğin gerekçesi, c.1: *Maddenin kenar başlığı, içeriği ile uyumlu hâle gelmesi için ‘İntihara yönlendirme’ şeklinde değiştirilmiştir.*

²⁵⁰ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 88; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 285-289.

öldürme suçunun dolaylı faili” değil, “intihara yönlendirme suçunun doğrudan faili” kabul etmekte iken, ekseriyeti oluşturan bir kısım yazar²⁵¹ fıkradaki fiillerin “kasten öldürme suçunun özel birer işleniş biçimi” ve -buna bağlı olarak- bu fiillerin aktif süjesinin “kasten öldürme suçunun dolaylı faili” olduğu kanaâtini paylaşmaktadır²⁵². Kezâ, 84’üncü maddenin “*Maddenin son fıkrasında ... kasten öldürme suçu ... dolaylı faillik şeklinde işlenmektedir.*” biçimindeki gerekçesi de, baskın görüşü destekler niteliktedir. “İsnat kabiliyeti bulunmayan, cezalandırılmayan ve/veya kusurlu sayılmayan üçüncü bir kişinin yahut bizzat mağdurun²⁵³ suçun işlenmesinde araç olarak kullanılması²⁵⁴”nı ifade eden dolaylı faillik müessesesi (md. 37/2), iştirak kurallarının tatbikine imkân bulunmayan somut olaylarda, arka plândaki fail(ler)in cezasız kalmasını önlemek amacı ile kabul edilmiş olup²⁵⁵ bir suçun dolaylı faillik şeklindeki tezahürlerine tekabül eden ayrı ve müstakil bir suç tipinin mevcudiyeti hâlinde dolaylı faillik müessesesinin işletilmesine ihtiyaç bulunmamaktadır. “Kişilerin maddî yahut manevî cebir kullanılmak suretiyle intihara zorlanması” ve “işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişilerin intihara sevk” şeklindeki fiillerin, esasen “kasten öldürme suçunun dolaylı faillik şeklindeki tezahürleri” olduğuna şüphe yoktur. Ancak, bu iki hâlin, mevzuatımızda, ayrı ve müstakil bir suç tipi olan “intihara yönlendirme” suçu bünyesinde düzenlenmiş olması dolayısıyla, burada aktif süje “kasten öldürme suçunun dolaylı faili” olarak değil, -azınlıkta kalan yazarlarca²⁵⁶ da ifade edildiği üzere- “intihara yönlendirme suçunun doğrudan faili” olarak cezalandırılacaktır.

84’üncü maddenin, genel olarak, kasten öldürme suçuna ilişkin hükümlerle (md. 81-83) doğrudan ilişkilendirilmemiş olması hasebiyle, fail ile mağdur arasındaki altsoy-üstsoy, karı-koca yahut kardeşlik ilişkisi (md. 82/1-d), birinci

²⁵¹ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 370; GERÇEKER, s. 1680; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “Hayata Karşı Suçlar”, s. 153; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 69; KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 27; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 115, 118, 127; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 44-45; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 183; TOROSLU, *Özel Kısım*, s. 39.

²⁵² CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 88; ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 371; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 176; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 285-289.

²⁵³ DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 471.

²⁵⁴ TOROSLU, *Genel Hükümler*, s. 281.

²⁵⁵ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 91-92.

²⁵⁶ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 88; ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 371; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 176; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 285-289. Merhum yazarlardan Centel/Zafer/Çakmut’un “dolaylı faillik” tartışmasında vardıkları nihâî kanaâte katılmakla birlikte, “intihara sevk ve zorlama”nın ‘nitelikli hâl’ teşkil ettiği” yolundaki görüşlerini paylaşmıyoruz.

fıkradaki suç ve bu suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli (md. 84/2) ile alenen intihara teşvik (md. 84/3) suçu bakımından “nitelikli hâl” teşkil etmemektedir²⁵⁷. Buna karşılık, yasa koyucu “intihara sevk ve intihara zorlama (md. 84/4)” durumlarında failin kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacağını açıkça belirttiğinden, -kastan öldürmenin tüm nitelikli hâlleri gibi- failin sıfatına ilişkin bu nitelikli hâlin (md. 82/1-d) de hükmün tatbikinde nazara alınacağına şüphe yoktur²⁵⁸. Bu ihtimâlde failin sıfatı suça etki eden neden (nitelikli unsur) olduğundan, burada *gerçek* değil, *görünüştü*²⁵⁹ bir özgü suçun varlığından söz edilecektir.

D. Mağdur (Pasif süje)

“Mağdur” kavramı, “ceza normu tarafından korunan ve suç tarafından *doğrudan doğruya*²⁶⁰ ihlâl (ızzarar veya tehdit) edilen, diğer bir deyişle suçun hukukî konusunu oluşturan hukukî varlık veya menfaatin hâmilisi²⁶¹”ni ifade etmektedir. Bu nedenle, hukukî konunun tespiti, suçun mağdurunun doğru şekilde belirlenmesi bakımından da büyük önem taşımaktadır²⁶². Biz 84’üncü maddedeki suçların hukukî konusunu, hatırlanacağı üzere, “hayat varlığı” olarak tespit etmiştik. Buna göre, maddenin bütünü bakımından genel bir değerlendirme yapılacak olursa; buradaki suçların pasif süjesinin “kanunî tanımında gösterilen hareketlerle (azmettirme, teşvik, karar kuvvetlendirme, yardım, sevk, zorlama) intihara yönlendirilerek hayat varlığı ihlâl edilen muayyen şahıs/gayrimuayyen eşhas” olduğunu ve bu açıdan “maddî

²⁵⁷ KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 27; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 115; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 44; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 271; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 189; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 2819. Bununla birlikte, 82’nci maddedeki nitelikli hâllerin, kanaâtimizce *-de lege ferenda-* md. 84/1-3 bakımından da geçerli kabul edilmesi gerekir.

²⁵⁸ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı, Özel Hükümler*, s. 93; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 174; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 189. Aksi görüş için bkz. HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, “Hayata Karşı Suçlar”, s. 154; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 71; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 289.

²⁵⁹ Kavramın izahı için bkz. ÖZGENÇ, *Genel Hükümler*, s. 188; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 157.

²⁶⁰ Özel hukukî varlık veya menfaâtların ihlâli, aynı zamanda devletin bu varlık veya menfaâtların korunmasına ve kamu barışının tesisine ilişkin genel menfaâtini de ihlâl ettiğinden, biz burada “genel pasif süje-özel pasif süje” ayrımını tanıma yansıtabilmek ve “devlet” tüzel kişisini tanımın dışında bırakabilmek adına, “ihlâl” kelimesinin önüne “... *doğrudan doğruya* ...” ibaresini eklemeyi uygun görüyoruz. Devlet tüzel kişisinin her suçun dolaylı, devamlı ve genel mağduru olduğu yolundaki görüş için bkz. TOROSLU, *Genel Hükümler*, s. 96; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 158. Devletin yahut sair tüzel kişilerin “suçun pasif süjesi” sayılamayacağı, bunların ancak “suçtan zarar gören” sıfatını taşıyabilecekleri yolundaki görüş için bkz. HAKERİ, *Genel Hükümler*, s. 132; ÜNVER, *Hukuksal Değer*, s. 141.

²⁶¹ TOROSLU, *Suçun Hukukî Konusu*, s. 56.

²⁶² Hukukî konu-pasif süje ilişkisi için bkz. TOROSLU, *Suçun Hukukî Konusu*, s. 199-201.

konu” ve “mağdur” kavramlarının suçun doğası gereği -tıpkı yaralama suçunda olduğu gibi²⁶³- birbiriyle çakıştığını²⁶⁴ söylemek mümkündür. Ancak birinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarda birbirinden bütünüyle farklı suç tiplerinin hüküm altına alınmış olması dolayısıyla, suçun mağdurunun -tersten gidilerek- her bir fıkra için ayrı ayrı belirlenmesi, kanaâtimizce, daha isabetli olacaktır.

1. TCK md. 84/4’te düzenlenen suçların mağduru

Maddenin dördüncü fıkrasında, “*işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk edenlerle cebir veya tehdit kullanmak suretiyle kişileri intihara mecbur edenler*”in tecziyesinden söz edilmektedir. Özünde “kasten öldürme suçunun dolaylı faillik şeklindeki tezahürleri”ni düzenleyen ve “netice” unsuru aynı, “davranış” unsuru farklı iki fiili suç sayan bu fıkranın “pasif süje” yönünden “intihara sevk” ve “intihara zorlama” başlıkları altında ayrı ayrı incelenmesi mümkündür.

a. İntihara sevk suçunun mağduru

Zarar suçu niteliğindeki bu suç tipinin mağduru “*işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş veya ortadan kaldırılmış muayyen yahut gayrimuayyen kişi veya kişiler*” olup muhatabın işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip bir kimse olması hâlinde -yerine göre- md. 84/1-2 veya md. 84/3 hükmüne gidilmesi icap etmektedir. Bu açıdan, mağdurun evsafının fiilin tipe uygunluğu bakımından ehemmiyet arz etmesi²⁶⁵, diğer bir deyişle yalnızca belirli hukukî ve/veya maddî niteliklere sahip kişilere karşı işlenebilmesi dolayısıyla, intihara sevk suçunun “mağduru bakımından özgü suç²⁶⁶” niteliğinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

²⁶³ DÖNMEZER/ERMAN, *Nazarî ve Tatbikî*, Cilt II, k. no. 1173; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 105-107; Doğan SOYASLAN, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Güncelleştirilmiş 4. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2012, s. 304; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 159. “Mağdur” ve “maddî konu” kavramlarının bu suçlarda dahi çakışmadığı yolundaki görüş için bkz. ÖZGENÇ, *Genel Hükümler*, s. 209.

²⁶⁴ HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “Hayata Karşı Suçlar”, s. 152; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 65; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 272.

²⁶⁵ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 198; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 158.

²⁶⁶ Tuğrul KATOĞLU, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 61, Sayı: 2, 2012, s. 662-663. (Elektronik kaynak: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1679/17897.pdf>); Bahri ÖZTÜRK / Mustafa Ruhan ERDEM,

*“İşlenen fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği”*nden maksat “anlama (idrak) yeteneği”dir. “İsteme yeteneği” veya yasa koyucunun tabiriyle (md. 31, 32, 34, 57) *“işlenen fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği”* ile birlikte kusur (isnat) yeteneğinin iki unsurundan birini oluşturan “anlama yeteneği”ni suç genel teorisi bakımından kısaca “işlenen fiilin sosyal değersizliğinin farkına varabilme yeteneği”²⁶⁷ biçiminde tanımlamak mümkündür. Kural olarak herkesin kusur (algılama ve isteme) yeteneğine sahip olduğu varsayılmakla birlikte, Türk Ceza Kanunu’nda kusur yeteneğini etkileyen birtakım hâllere yer verilmiştir. Öğretide²⁶⁸ yaş küçüklüğü (md. 31), akıl hastalığı (md. 32), sağırılık-dilsizlik (md. 33) ve geçici nedenlerden (md. 34) ibaret olduğu savunulmakla birlikte, kanaâtimizce sayısı kıyasen arttırılabilecek²⁶⁹ olan bu hâlleri kendi içerisinde “kusur yeteneğini kaldıran hâller-kusur yeteneğini azaltan hâller” şeklinde tasnif etmek mümkün olduğu gibi, kusur yeteneğinin unsurlarından hareketle “algılama yeteneği üzerinde etkili olan hâller-isteme yeteneği üzerinde etkili olan hâller” şeklinde bir ayrıma tâbi tutmak da mümkündür²⁷⁰.

TCK md. 84/4 hükmü incelendiğinde, yasa koyucunun intihara sevk suçunun mağduru olarak yalnızca “algılama (anlama, idrak) yeteneği gelişmemiş veya ortadan kaldırılmış” kişileri işaret ettiği görülmektedir. Hükümde pasif süje bakımından cevabı aranması gereken ilk soru, salt isteme (davranışlarını yönlendirme) yeteneğinden yoksun kişilerin bu suçun mağduru olup olamayacağıdır. Bizce bu soruya olumlu yanıt verebilmek, hükmün açıklığı karşısında mümkün değildir. Buna göre, örneğin, tiki²⁷¹ dolayısıyla karşısındakinin hareketlerini aynen taklit eden -ve dolayısıyla “isteme” yeteneğinden yoksun bulunan- “algılama” yeteneğine sahip bir kimsenin kendi bileğini yahut boğazını kesmeye sevk edilmesi durumunda, md. 84/4’ün tatbik edilemeyeceği açıktır. Bu gibi hâllerde, bizce, meselenin çözümü için -eskiden olduğu gibi- dolaylı (dolayısıyla) faillik müessesesine başvurulması ve md.

Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ekim 2014, s. 168; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 159. Katoğlu, makalesinde “herhangi bir kimseye karşı işlenebilen suçlar-mağdura göre tanımlanan suçlar” şeklinde bir ayrım yapmaktadır.

²⁶⁷ TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 346.

²⁶⁸ HAKERİ, **Genel Hükümler**, s. 302; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 335.

²⁶⁹ Aynı yönde bkz. TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 352: “... bu nedenlerle ilgili olarak kıyas işlemine başvurmak mümkündür. Çünkü bu nedenleri düzenleyen normlar ne suç ve ceza yaratan normlardır ne de istisnâî normlardır.”

²⁷⁰ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 276.

²⁷¹ Bir tıp terimi olan “tik” Türk Dil Kurumu - Büyük Türkçe Sözlük (www.tdk.gov.tr) tanımına göre “herhangi bir kas kümesinin irade dışı hareketi”ni ifade etmektedir.

81-82 ile md. 37/2'nin birlikte tatbiki yoluna gidilerek, nihayetinde yine "kasten öldürme" suçundan hüküm kurulması gerekmektedir.

İntihara sevk bakımından tartışmaya değer bir diğer husus ise, bu suçun "işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği *kısmen gelişmiş* veya *kısmen ortadan kaldırılmış*" kişilere karşı işlenip işlenemeyeceğine ilişkindir. Bu noktada akla kısmî akıl hastaları (md. 32/2) ve algılama yeteneği tam gelişmemiş sayılan 12-18 yaş arası çocuklar (md. 31/2-3) ile 15-21 yaş arası sağır ve dilsizler (md. 33) gelmektedir. Konuya ilişkin çalışmalara bakıldığında, meselenin öğretide etraflıca tartışılmadığı; *kısmî akıl hastaları*²⁷², *her yaştan çocuk*²⁷³ ve *geçici nedenlerle algılama yeteneği önemli ölçüde azalmış kişilerin*²⁷⁴ "intihara sevk mağduru" kabul edilmesine karşılık, sağır ve dilsizlerden hiç bahsedilmediği görülmektedir. Kanaâtimizce, önceki tartışmada olduğu gibi, burada da en isabetli tercih lâfzın esas alınmasıdır. Lâfza bakıldığında, hükmün yalnızca "... *algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan ...*" kişilerden söz ettiği, "... *algılama yeteneği yeterince gelişmemiş veya önemli ölçüde ortadan kaldırılmış ...*" kişileri "intihara sevk mağduru" saymadığı görülmektedir²⁷⁵. Buna göre, mağdurun algılama yeteneği yoksunluğunun derecesi her somut olayda ayrıca araştırılacak; *tam yoksunluk hâllerinde* intihara sevkten, *kısmî yoksunluk hâllerinde ise* -yoksunluğun derecesine göre- md. 84/1-2 veya dolaylı faillik yolu ile kasten öldürmeden (md. 37/2 ve 81-82) hüküm kurulacaktır.

²⁷² CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 88; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, "Hayata Karşı Suçlar", s. 153; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 69; KOCA, "İntihara Yönlendirme ...", s. 27; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 115; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 174; ÖZEN, "İntihara Yönlendirme Suçu", s. 60; PEHLİVAN, "İntihara Yönlendirme Suçu", s. 285.

²⁷³ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 3177; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 88; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, "Hayata Karşı Suçlar", s. 153-154; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 69; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 174; PEHLİVAN, "İntihara Yönlendirme Suçu", s. 285.

²⁷⁴ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 86; ÖZEN, "İntihara Yönlendirme Suçu", s. 60.

²⁷⁵ Bu hâlin madde kapsamında mütalâa edilebilmesi için, kanunilik ilkesi gereği, Hırvatistan Ceza Kanunu md. 96/2 benzeri bir hükme ihtiyaç vardır: *Whoever induces or assists a juvenile person in committing suicide, or induces or assists in committing suicide a person whose capability of understanding his own acts and of controlling his own will is significantly diminished, and the suicide is accomplished or attempted shall be punished by imprisonment for one to eight years.* Aynı kanun TCK md. 84/4'teki ipotezi ise, yine aynı maddenin üçüncü fıkrasında (md. 96/3) ayrıca düzenlemiştir: *Whoever induces or assists a child in committing suicide or whoever induces or assists a person who is not capable of understanding the significance of his act, or could not control his own will so that the suicide is attempted or accomplished, shall be punished pursuant to Article 90 of this Code.*

İntihara sevk suçunun pasif süjesine ilişkin bir başka tartışma ise, algılama yeteneğini “iradî olarak” aldığı alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle muvakkaten yitirenlerin intihara sevk suçunun mağduru olup olamayacağına ilişkindir. Fiilin ahlâkî kötülüğü ile ilgilenen yasa koyucunun hükümde buna engel bir ifadeye yer vermediğini savunan düşünceye göre²⁷⁶, burada mühim olan “söz konusu duruma kimin sebep olduğu” değil, “mağdurun bu durumunun failce bilinip bilinmediği”dir. Buna göre, iradî olarak alkol veya uyuşturucu madde alan ve fiilin işlendiği sırada algılama yeteneğinden yoksun bulunan bir kimseyi intihara yönlendirenler de, mağdurun bu durumunu biliyor olmak koşuluyla, intihara sevk suçunun faili olabileceklerdir. Buna karşılık, bizim de katıldığımız hâkim görüşe göre²⁷⁷, hükmün tatbiki bakımından alkol yahut uyuşturucu maddenin “gayriiradî” kullanımı zorunlu olup “... kaldırılan ...” biçimindeki edilgen ifade karşısında aksi görüşü savunabilmek mümkün değildir. Örneğin, maddenin mağdura maddî veya manevî cebir yahut hile ile verildiği durumlarda, bu tarz bir edilgenlikten söz edilebilir. Öte yandan, gayriiradî sarhoşluğun fail dışındaki üçüncü bir şahsın fiilinin eseri olmasına da bir engel yoktur. Buna göre, algılama yeteneğini alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle “geçici olarak” -ve fakat “tamamen”- yitiren kişinin maddeyi iradî olarak alıp almadığı somut olayda titizlikle araştırılacak; *gayriiradî (failin yahut üçüncü kişinin cebir yahut hilesine bağlı) kullanım hâllerinde* intihara sevkten, *iradî kullanım (taksirli, kastî veya tasarlanmış sarhoşluk) hâllerinde ise* dolaylı faillik yolu ile kasten öldürmeden (md. 37/2 ve 81-82) hüküm kurulacaktır. Kezâ, daha evvel ifade edildiği gibi, mağdurun algılama yeteneğinin -zayıflatılmakla birlikte- tamamen ortadan kaldırılamadığı hâllerde de md. 84/4’e gidilemeyecek; zayıflamanın yoğunluğa göre, md. 84/1-2’den yahut veya dolaylı faillik yolu ile kasten öldürmeden (md. 37/2 ve 81-82) hüküm kurulacaktır.

Nihayet intihara sevk suçuna ilişkin bir diğer tartışma ise, belli yaştan altındaki kişilerin peşinen ve kategorik olarak “intihara sevk suçu mağduru” sayılıp sayılmayacakları noktasında toplanmaktadır. Karşılaştırmalı hukukta²⁷⁸ örneklerine

²⁷⁶ MERAN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 100; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 60; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 286; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 184.

²⁷⁷ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 88; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Hayata Karşı Suçlar**, s. 153; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 70; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 174.

²⁷⁸ Örneğin Macaristan Ceza Kanunu’nda (md. 160/5) “on dört (14)” yaştan küçüklerin intihara yönlendirilmesi -kişi (çocuk) algılama yeteneğinden yoksun olsun olmasın- her hâlde kategorik olarak

rastlanmakla birlikte, TCK'da konuya ilişkin açık bir hükme yer verilmiş değildir. Öğretiye bakıldığında, çoğunluğun²⁷⁹, intihara yönlendirilen her yaştan çocuğu²⁸⁰ -belli bir yaş aralığı vermeksizin- kayıtsız şartsız “intihara sevk suçu mağduru” kabul ettiği; bir kısım yazarın ise “on beş yaş altı-on beş yaş üstü²⁸¹” veya “on iki yaş altı-on iki yaş üstü²⁸²” çocuklar arasında bir ayrıma giderek eşik altındaki çocukları her hâlde “intihara sevk suçu mağduru” saydığı görülmektedir. 33'üncü maddedeki yaş aralıkları referans alınmak suretiyle sağır ve dilsizlere de uyarlanabilecek olan bu önermelerin kabulüne -kanaâtimizce- hiçbir surette imkân bulunmamaktadır. Öncelikle, on sekiz yaşını doldurmasına yalnızca bir gün kalmış bir çocuğu dahi kayıtsız şartsız “intihara sevk suçu mağduru” kabul eden görüşün isabetsizliği izahtan varestedir. Aynı şekilde, herhangi bir yasal dayanağı bulunmayan “on beş yaş” eşiği ile 31'inci maddenin birinci fıkrasına istinat ettirildiğini düşündüğümüz “on iki yaş” eşiğinin kabulüne de imkân bulunmamaktadır. On beş yaş altı sağır-dilsiz çocuklarla işitme-konuşma engeli bulunmayan on iki yaş altı çocukların algılama ve isteme yeteneklerinden yoksun olduklarına dair mutlak bir karine²⁸³ yaratan ve yaş eşiğinin altında kalan çocukları bu suretle cezaî sorumsuzluğa kavuşturan 31'inci ve 33'üncü madde hükümlerinin bu kişilere karşı işlenen suçlarda failin cezaî sorumluluğunu genişletecek şekilde dikkate alınması, yorum kurallarıyla ve kanunilik ilkesi ile hiçbir şekilde bağdaşmamaktadır. On bir yaşında olmakla birlikte, intiharın anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip bulunan ve trafik kazasında yitirdiği anne babasının ölümü sonrasında iki kez intihara teşebbüs eden kardeşine -örneğin bütün mirası tek başına alabilmek amacıyla- daha kuvvetli bir vasıta (ilâç, zehir vs.) temin eden on dokuz yaşındaki ağabeyin fiilini -salt mağdurun on iki yaşını doldurmamış olması hasebiyle- md. 84/1-2 kapsamından çıkarıp

“intihara sevk” sayılarak “insan öldürme” hükümlerine tâbî kılınmıştır: *Any person who persuades another to commit suicide shall be punishable in accordance with Subsection (1) if such person is under the age of fourteen years or is unable to express his will, and if the suicide is in fact committed.*

²⁷⁹ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3177; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 88; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, **“Hayata Karşı Suçlar”**, s. 153-154; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 69; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 174; PEHLİVAN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 285.

²⁸⁰ TCK md. 6/1-b: *Ceza kanunlarının uygulanmasında ... çocuk deyiminden; henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi ... anlaşılır.*

²⁸¹ PEHLİVAN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 285.

²⁸² ÖZEN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 61.

²⁸³ HAKERİ, **Genel Hükümler**, s. 364: *“... doğumdan 12 yaşının doldurulmasına kadar çocukların isnat kabiliyetini haiz olmadıklarını kanun baştan kabul etmiş olmaktadır. Bu bakımdan bu kategori içindeki bir çocuğun aslında anlama ve isteme yeteneğinin bulunduğunu ispata kalkışmanın yeri yoktur. Kanun koyucu 12 yaşını bitirmemiş olan küçüklerde, ‘ben kusur yeteneğinin bulunmadığını kabul ediyorum ve mevcut olup olmadığının araştırılmasına da izin vermiyorum.’ demektedir.”*

“nitelikli intihara sevk (md. 84/4, 82/1-d)” kapsamına sokan bu yorumun, fiile karşılık olarak uygulanacak yaptırımlar arasındaki uçurum dikkate alındığında, fevkalâde gayriâdil sonuçlar doğuracağı da açıktır. Buna göre, mağdurun algılama yeteneği, çocuk failler lehine mutlak bir isnat edilemezlik karinesi yaratan bu eşiklerden bağımsız olarak, her bir somut olay için ayrı ayrı değerlendirilecek; *algılama yeteneğinden (temyiz kudretinden²⁸⁴) tam yoksunluk hâlinde* intihara sevkten (md. 84/4), *kısmî yoksunluk hâlinde ise* -yoksunluğun derecesine göre- md. 84/1-2 yahut dolaylı faillik yolu ile kasten öldürmeden (md. 37/2 ve 81-82) hüküm kurulacaktır.

b. İntihara zorlama suçunun mağduru

Zarar suçu niteliğindeki intihara zorlama suçunun herhangi bir kimseye karşı işlenmesi mümkündür. Tehdit (manevî cebir) biçimindeki seçimlik hareketin algılama yeteneği gelişmemiş yahut (tümüyle) ortadan kaldırılmış kişiler üzerinde etki doğurması pek muhtemel gözükme de²⁸⁵, bu kişilerin maddî cebre başvurulmak suretiyle intihara zorlanabileceği açıktır. Bu gibi durumlarda, failin mağdur üzerinde uyguladığı maddî yahut manevî cebir biçimindeki hareket “intihara sevk” kalıbına uygun düşmeyeceğinden, fiil her hâlde “intihara zorlama (icbar etme)” suçuna vücut verecektir. Kezâ, gayrimuayyen eşhasın manevî cebir vasıtası ile intihara zorlanması durumunda da varılacak sonuç değişmeyecek; “alenen intihara teşvik (md. 84/3)” suçu bakımından “tipik” sayılamayan tehdit hareketi, yine yalnızca md. 84/4 çerçevesinde mütalâa edilebilecektir. Bu açıdan, işbu suçun, algılama yeteneğinden yoksun, gayrimuayyen şahsa/eşhasa karşı işlenmesine bir engel bulunmamaktadır.

²⁸⁴ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 184: “Yine md. 84/4’e göre, ‘işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk edenler’ de kasten öldürme suçundan sorumlu tutulurlar. Akıl hastaları ve temyiz kudreti olmayan çocukların bu kapsamda olduğu konusunda bir duraksama olmamak gerekir.” Yazarlar burada “temyiz kudreti olmayan (çocuk)” ifadesini “işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş veya ortadan kaldırılan (çocuk)” anlamına gelecek biçimde kullanmaktadırlar.

²⁸⁵ Tehdit fiilinin algılama yeteneğinden yoksun kişilere karşı işlenemeyeceği yolundaki görüş için bkz. HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 171; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 388. Algılama yeteneğinden yoksun kişilerin de, bazı hâllerde, tehdidin içeriğini kavrayabileceği (idrak edebileceği) ve dolayısıyla tehdit fiilinin mağduru olabileceği yolundaki görüş için bkz. TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 399. Kanaâtimizce, bu durumdaki kişilerin tehdit edilmesi muhtemel değilse de, mümkündür. Örneğin, bir tam akıl hastasının, çocuğunun boğazına bıçak dayanamak suretiyle balkondan aşağıya atlamaya mecbur edilmesi olayında, durum böyledir.

2. TCK md. 84/3'te düzenlenen suçun mağduru

Maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenen “*başkalarını alenen intihara teşvik*” suçunun mağduru, öğretide tartışma konusu olmuştur. Yalnızca iki yazar tarafından savunulan ve bu açıdan “ayırksı” olarak nitelenebilecek bir düşünceye göre²⁸⁶, fıkra gösterilen suçun mağduru “belirli kişi veya kişiler” olup fıkra bu yönüyle bir özellik arz etmemektedir. Hâkim düşünceye göre ise, hükmün tatbiki yalnızca “gayrimuayyen kişilerin muhatap alınması” hâlinde mümkün olup²⁸⁷ muayyen kişileri hedef alan fiillerin md. 84/1 kapsamında mütalâa edilmesi gerekmektedir²⁸⁸.

Üçüncü fıkradaki suçun mağduruna ilişkin olarak yürütülen bu tartışma, esasen, hükmün ve madde gerekçesinin kötü bir şekilde kaleme alınmış olmasından ileri gelmektedir. Bir defa, hükümde, fiilin belirsiz sayıda kişiye karşı işlenmesi gerektiğinden açıkça söz edilmemiştir. Lâfızdan kaynaklanan tereddütleri gidermek amacıyla hazırlanan gerekçede ise, “*Bu suçun oluşabilmesi için, belli bir kişinin muhatap alınması gerekmemektedir.*” demek suretiyle bu tereddütler daha da kuvvetlendirilmiştir. Zira, “... *muhatap alınması gerekmemektedir.*” ifadesi ile “... *muhatap alınmamış olması gerekmektedir.*” ifadesinin aynı manâya gelmediği açıktır.

Bu noktada, mağdurun muhakkak gayrimuayyen olması gerektiği yolundaki tezin “*Başkaları ...*” ifadesi ile desteklenebileceği ileri sürülebilirse de²⁸⁹, Türk Ceza Kanunu’nun -84’üncü madde hariç- on beş farklı hükmünde geçen bu ifadenin iki maddede (md. 83/2-b, 245/2) “belirli kişi veya kişiler” anlamında, on üç maddede (md. 171/1-b, 175, 177, 179/1, 188/3, 190/1-c, 204/1-2, 207/1, 226/3-4, 235/2-b, 258/1, 264/1, 284/2) ise “belirli ya da belirsiz kişi veya kişiler” anlamında

²⁸⁶ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 371. Yazarlardan *Arslan*, işbu çalışma vesilesiyle kendisiyle yapmış olduğumuz mülâkatta, bu görüşü artık benimsemediklerini ifade etmiştir.

²⁸⁷ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3176; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 88; DONAY, s. 137; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 67; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 30; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 119; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s.170; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 37; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 277-278; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 185; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 38.

²⁸⁸ HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 67.

²⁸⁹ HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 67: “*Maddede yer alan ‘Başkaları ...’ ifadesinden ötürü suç, belli bir mağduru olmayan, mağduru gayrimuayyen olan bir suçtur. Bu suçun varlığı için, belli bir kişinin hedef alınmamış olması gerekir.*”

kullanıldığı göz önüne alındığında, bu yaklaşımın da sağlıklı bir netice vermeyeceği söylenebilir.

Kanaâtimizce, burada meselenin çözümü için odaklanılması gereken ifade “Başkaları...” ifadesinden ziyade, “... alenen ...” ifadesidir. İleride “Aleniyet” başlığı altında da belirtildiği gibi, yasa koyucu, genellikle (örneğin md. 125/4²⁹⁰ ve 225’te) salt “... çok sayıda kişi tarafından algılanabilecek (bilinebilecek) şekilde ...” manâsında kullandığı bu kavramı, bazı hükümlerde (örneğin md. 213/1’de²⁹¹) “... belirsiz sayıda kişiyi ...” yahut “... belirsiz sayıda kişiye karşı ...” anlamında da kullanabilmektedir. “Alenen” ifadesinin bir hükümde hangi anlamda kullanıldığının tespiti ise bir yorum meselesidir. Örneğin, hakaret suçuna ilişkin düzenlemede (md. 125/4), “aleniyet” ifadesinin, kişinin dış şerefi bakımından meydana gelen tehlikenin ağırlığı göz önüne alınarak “suçun işleniş biçimi”ne karşılık gelen (ilk) anlamıyla kullanıldığına şüphe yoktur. 84’üncü madde bakımından böyle bir değerlendirme yapabilmek ise mümkün değildir; zira belli bir kişinin intihara “alenen” teşvik edilmesi fiili ile “alenî olmayan bir biçimde” teşvik edilmesi fiillerinin haksızlık yoğunlukları birbirine eşdeğer olup bu ikisi arasında cezanın miktarı yönünden ayırma gitmeyi gerektirecek bir farklılık bulunmamaktadır. Bizce burada anahtar nokta, alenen teşviki algılayabilen (teşvikin tanığı olan) herkesin, aynı zamanda -işin doğası gereği- bu teşvikin “potansiyel mağduru” hâline geliyor oluşudur. Bir örnekle izah etmek gerekirse; bir kimsenin YouTube üzerinden yayımladığı “intihara özendirici” bir videoyu izleyen herkes, ileride gösterilecek somut tehlikelerin vuku bulması ile bu teşvikin mağduruna dönüşebilmektedir. Dolayısıyla, işbu hüküm bakımından “mağdurun gayrimuayyenliği”nin, “fiilin aleniyeti”nin doğal bir sonucu olduğunu ve bu çerçevede, “alenen” ifadesinin, “suçun işleniş biçimi”ne ilişkin anlamının yanında, “mağdur”a ilişkin anlamını da kapsadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Nihayet, meseleye tüm bu açıklamalar ışığında yaklaşılacak olursa; üçüncü fıkra düzenlenen bu suçun pasif süjesini “elverişli hareketlerle alenen intihara

²⁹⁰ TCK md. 125/4: “Hakaretin alenen işlenmesi halinde ceza altında biri oranında artırılır.” Gerçekten de burada “alenen” ifadesinin “belirsiz sayıda kişiye karşı” manâsında kullanılmadığı açıktır.

²⁹¹ TCK md. 213/1: Halk arasında endişe, korku ve panik yaratmak amacıyla hayat, sağlık, vücut veya cinsel dokunulmazlık ya da malvarlığı bakımından alenen tehditte bulunan kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

teşvik edilen, işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip gayrimuayyen eşhas” şeklinde tespit etmek ve bu itibarla suçun “mağduru belirsiz suçlar”dan olduğunu söylemek mümkündür. Hükmün konuluş amacına uygun düşen bu yoruma göre, anılan iki koşuldan ikincisinin (“gayrimuayyenlik” koşulunun) eksik olduğu hâllerde md. 84/1 ve md. 43/2’ye, ilkinin eksik olduğu hâllerde²⁹² ise intihara sevk hükmü (md. 84/4) uyarınca kasten öldürme hükümlerine (md. 81-83) gidilecektir.

3. TCK md. 84/1’de düzenlenen suçun mağduru

Son olarak, maddenin birinci fıkrasında “*başkasını intihara azmettiren, teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden kişi*”nin tecziyesinden söz edilmektedir. Somut tehlike suçu²⁹³ niteliğindeki bu suçun mağduru, “elverişli hareketlerle intihara azmettirilen, teşvik edilen, intihar kararı kuvvetlendirilen ve/veya intiharına herhangi bir şekilde yardım edilen, işlediği fiilin (intiharın) anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip, muayyen²⁹⁴ kişi veya kişiler”dir²⁹⁵. Burada dikkat çekilmesi

²⁹² “İntihara sevk” olarak adlandırılan bu hâlde suçun tamamlanmış sayılması için intihar (ölüm) neticesinin gerçekleşmesi zorunlu olup mağdurun intihar yahut intihara teşebbüs etmediği durumlarda fail “öldürmeye teşebbüs”ten (md. 35, 81-83, 84/4) sorumlu tutulacaktır. Konuya ilişkin açıklamalar için bkz. İleride “TCK md. 84/4’te düzenlenen suçların maddî unsuru” başlığı.

²⁹³ TCK md. 84/1’de düzenlenen suçun teşekkülü için fıkradaki seçimlik hareketlerden bir veya birkaçının gerçekleştirilmesini yeterli bulan, diğer bir deyişle suçu “soyut tehlike suçu” kabul eden görüş için bkz. ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s.172; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 37. Suçun oluşması için mağdurun -failin elverişli hareketlerinin bir neticesi olarak- intihara kalkışmış/girişmiş/teşebbüs etmiş olması gerektiğini ileri süren, diğer bir deyişle suçu “somut tehlike suçu” kabul eden görüş için bkz. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3173; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 187; KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 27-28; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 116-117; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 273-274; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 268. Suçun oluşması için mağdurun -failin elverişli hareketleri neticesinde- intihara yönelik olarak en azından hazırlık hareketlerine girişmiş olması gerektiği yolundaki ayrışık görüş için bkz. GERÇEKER, s. 1681. Buna yakın bir görüş için bkz. İsmail MALKOÇ, **Açıklamalı Türk Ceza Kanunu**, Cilt II, Ankara: Yetkin Yayınları, 2013, s. 1341: “İntihar etmek isteyen bu isteğini/kararını somut davranışlarla ortaya koyması gerekir. Bunlar bir hazırlık hareketi niteliğinde olabileceği gibi, sözle tekrar edilen, yazı ile tekrarlanan ve niyeti net olarak açığa çıkaran irade tezahürleri şeklinde de olabilir.” Kanaatimizce Malkoç’un suçun tamamlanması için aradığı somut tehlike esasen “intihara hazırlık hareketleri” değil, bizim aşağıda sıralayacağımız somut tehlikelerdir. Bununla birlikte, ifadelerin net olmadığını ve yazarın “neticenin (somut tehlikenin) gerçekleşmesi” ile “neticenin ispatı” sorunlarını birbirine karıştırdığını itiraf etmek gerekir.

²⁹⁴ Burada muayyenlikten maksat -kelimenin sözlük anlamından da anlaşılacağı üzere- “belirlilik” olup failin mağduru tanıyıp tanımayıp şart değildir. Aynı yönde bkz. ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 270: “Maddenin birinci ve ikinci fıkraları dikkate alındığında, intihara yönlendirilen kişinin belirli bir kişi olması gerektiği gibi bir sonuca ulaşılabilir. Bununla birlikte, bir başkasını intihara yönlendiren failin fiilinin, mutlak şekilde belirli birey veya bireyleri intihara yönlendirmesi gerektiği hâlde, intihara yönlendirdiği kişiyi bilmesine ve tanımasına da ihtiyaç bulunmamaktadır.”

gereken iki husus mevcuttur. Bunlardan ilki “mağdurun spesifik olarak ‘intihar’ fiilinin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip olması zorunluluğu”dur. Zira mağdurun “intiharın anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş yahut ortadan kaldırılmış bir kimse” olması durumunda sevk fıkrası değişecek; fail hakkındaki hüküm md. 84/1’den değil, md. 84/4’ten kurulacaktır. Önem arz eden bir diğer husus ise “mağdur sayısının çokluğu” ve “mağdurun muayyenliği” arasındaki ilişkidir. “Maddî unsur” ve “içtima” başlıklarında etraflıca tartışıldığı üzere, mağdur sayısının birden çok olması durumunda failin muhatap aldığı kitleye bakılacak; hitap olunan kitlenin “gayrimuayyen” olması durumunda md. 84/3’ten, “muayyen” olması durumunda ise md. 84/1 ve md. 43/2’den hüküm kurulacaktır²⁹⁶.

Yapmış olduğumuz açıklama ve tespitlerden de anlaşılacağı üzere, “*İntihara yönlendirme*” kenar başlığını taşıyan 84’üncü madde, dört farklı suç tipi ihtiva etmektedir. Temelde kişinin hayat varlığını ihlâl eden bu suçlardan ilkinin (md. 84/1) mağduru “intiharın anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip, herhangi bir muayyen kimse” olabilirken, alenen intihara teşvik (md. 84/3) suçu yalnızca “intiharın anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip gayrimuayyen eşhas”, intihara sevk (md. 84/4) suçu ise “intiharın anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş yahut ortadan kaldırılmış (gayri)muayyen şahıs(lar)” aleyhine işlenebilmektedir. İntihara zorlama suçunun mağduru konusunda ise herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Bu açıdan, mağdurun evsafının fiilin tipe uygunluğu bakımından ehemmiyet arz etmesi²⁹⁷, diğer bir deyişle yalnızca belirli hukukî ve/veya maddî niteliklere sahip kişilere karşı işlenebilmeleri dolayısıyla, ilk üç suçun “mağduru bakımından özgü suç²⁹⁸” niteliğinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Öte yandan, intihara sevk ve intihara zorlama durumlarında mağdurun sıfatı nitelikli hâl (md. 82/1-d) teşkil edebileceğinden²⁹⁹, nitelikli intihara sevk ve nitelikli intihara zorlamada “mağduru bakımından *görünüşte* özgü suç” söz konusu olabilecektir.

²⁹⁵ Biz suçun tamamlanması bakımından “intihara kalkışma” şeklinde bir netice aramadığımızdan, tanımda “... ve bu hareketler neticesinde intihara kalkışan ...” şeklinde bir ibareye yer vermiyoruz. Bununla birlikte, tespitin, ikinci fıkradaki “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl” dikkate alınarak, intiharı da kapsayacak bir biçimde, seçenekli olarak genişletilebilmesi -şüphesiz- mümkündür.

²⁹⁶ HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 67.

²⁹⁷ Veli Özer ÖZBEK / Mehmet Nihat KANBUR / Koray DOĞAN / Pınar BACAĞSIZ / İlker TEPE, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Ankara Mayıs 2011, s. 198.

²⁹⁸ KATOĞLU, “*Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları*”, s. 662-663; ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 168; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 159.

²⁹⁹ Konuyla ilgili ayrıntılı tartışma ve açıklamalar için bkz. İleride “*TCK md. 82’deki nitelikli hâllerin TCK md. 84 bakımından tatbik edilebilirliği meselesi*” başlığı.

E. Maddî unsur

1. Genel açıklamalar

Türk Ceza Kanunu'nun “*İntihara yönlendirme*” kenar başlıklı 84'üncü maddesi incelendiğinde, birinci, üçüncü ve dördüncü fıkraların birbirinden oldukça farklı hâlleri düzenlediği görülmektedir. Bu durum, şüphesiz, maddenin tahlilinde birtakım yaklaşım farklılıklarını da beraberinde getirmiştir. Hüküm ile tek bir suç tipi ihdas edildiğini kabul eden ayrıksı bir görüşe göre³⁰⁰, birinci fıkra intihara yönlendirme suçunun basit şeklini düzenlerken, onu takip eden üç fıkra bu suçun nitelikli hâllerini hüküm altına almaktadır. Bu görüşe nazaran daha fazla destekçi bulan bir başka görüşe göre³⁰¹, birinci ve üçüncü fıkralar bağımsız birer suç tipi yaratırken, dördüncü fıkra -kasten öldürme hükümlerine (TCK md. 81-83) yapılan atıf dolayısıyla- “kasten öldürme suçunun dolaylı faillik şeklinde ortaya çıkan özellikli bir görünüş biçimi”ne karşılık gelmekte, müstakil bir suç tipi teşkil etmemektedir. Nihayet üçüncü bir görüşe göre³⁰², mezkûr fıkraların her biri birbirinden bütünüyle farklı üç müstakil suç tipi ihdas etmektedir.

Bizce, bu üç yaklaşımdan birini kül hâlinde tercih etmek yerine, bunları harmanlamak, meselenin hâlli bakımından daha isabetli olacaktır. Öncelikle, ilk fıkroda “işlediği fiilin (intiharın) anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip, muayyen kişi veya kişileri intihara azmettiren, teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden” şahsın tecziyesini düzenleyen birinci fıkranın, yasadaki diğer tüm suçlardan farklı, müstakil bir suç ihdas ettiğine şüphe yoktur. Hattâ, hükmün konuluş amacı budur. Daha evvel de belirtildiği gibi, bu hüküm, suç teşkil etmeyen “intihar” fiiline iştiraki cezalandırılabilir kılmış; tabiri caizse sosyal açıdan kınananı “kanunen de kınanabilir” hâle getirmiştir. Bu nedenle, fıkroda öngörülen fiil, bu başlıkta ayrı bir suç olarak incelenecektir.

³⁰⁰ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 87-89.

³⁰¹ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 370-371; GERÇEKER, s. 1680; KOCA, “*İntihara Yönlendirme ...*”, s. 19-41; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 111-129; PARLAR/HATİPOĞLU, *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s. 1396-1399; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 182-190.

³⁰² ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 3172; ERCAN, s. 492; HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, s. 151-154; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 64-71; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 167-177; ÖZEN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 32-67; ŞEN, *Ceza Kanunu Yorumu*, s. 267-274; TOROSLU, *Özel Kısım*, s. 36.

Son fıkradaki fiillerle devam etmek gerekirse; bir defa “kişilerin maddî yahut manevî cebir kullanılmak suretiyle intihara zorlanması” ve “işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişilerin intihara sevki” biçimindeki bu fiillerin, esasen “kasten öldürme suçunun ‘dolaylı faillik’ şeklindeki tezahürleri” olduğuna şüphe yoktur. Bununla birlikte, bu iki fiilin, işbu fıkra da ayrıca düzenlenmekle “intihara yönlendirme”nin özel birer işleniş biçimi hâline geldiği de gözden kaçırılmamalıdır. Buna göre, özünde “kasten öldürme suçunun dolaylı faillik şeklindeki tezahürleri”nden ibaret olan bu iki fiil, yeni düzenleme ile artık “intihara yönlendirme”nin bir türüne dönüşmüş; böylelikle, maddî unsur itibarı ile md. 84/1’den, kanun sistematığı bakımından ise md. 81-83’ten ayrılarak, “müstakil bir suç tipi” niteliği kazanmıştır. Bu nedenle, fıkra da öngörülen bu iki fiil de, burada, ilk fıkradaki fiil gibi, ayrı bir başlık altında incelenecektir.

İkinci ve üçüncü fıkralar bakımından ise, durum daha farklıdır. Öncelikle, “intiharın gerçekleşmesi” hâline ilişkin ikinci fıkranın, birinci fıkradakinden farklı bir suç tipi yaratmadığı aşîkârdır. Öğretiye bakıldığında, bu hâle ilişkin olarak, bir kısım müellifin³⁰³ “nitelik hâl” görüşünü, bir kısım müellifin ise³⁰⁴ “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl” görüşünü savunduğu görülmektedir³⁰⁵. Kezâ, üçüncü fıkra bakımından da, benzer bir ayrışma göze çarpmaktadır. Gerçekten, “başkalarını alenen intihara teşvik” fiilini cezaî yaptırıma bağlayan ve hâkim görüşüne göre³⁰⁶

³⁰³ Bu görüşün savunusu için bkz. ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 372; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3178; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 87; DONAY, s. 135; ERCAN, s. 494; HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 152; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 65; MALKOÇ, **Açıklamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 1341; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 368; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 172-173; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 37. Yazarlardan *Özbek/Kanbur/Doğan/Bacağısız/Tepe*’ye göre, “intiharın gerçekleşmesi” ifadesinden anlaşılması gereken “ölümün” değil, “intihara teşebbüsün gerçekleşmesi”dir.

³⁰⁴ Bu görüşün savunusu için bkz. KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 36; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 125-126; MERAN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 99; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 56; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 271; ÖMEROĞLU, “**... intihara yönlendirme ...**”, s. 14; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 188.

³⁰⁵ “Neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl” görüşünü benimsediğimiz bu tartışma, ileride etraflıca ele alınacaktır. Bkz. “*Suçta Etki Eden Nedenler*” başlığı.

³⁰⁶ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 370-371; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3172; ERCAN, s. 492; GERÇEKER, s. 1680; HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, s. 153; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 67; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 30; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 119; ÖMEROĞLU, “**... intihara yönlendirme ...**”, s. 18; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 366-367; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 170; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 58; PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1399; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 280; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 271; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 185; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 36.

birinci fıkradan tümüyle ayrı, “müstakil” bir suç yaratan bu fıkra, bir grup yazara göre ise³⁰⁷ birinci fıkradaki suçun nitelikli hâlden ibarettir. Biz bu tartışmalarda sırasıyla “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl (md. 84/2)” ve “müstakil suç (md. 84/3)” görüşlerini benimsediğimizden, “alenen intihara teşvik” fiili burada maddî unsur açısından ayrıca incelenecek; ikinci fıkra ise, ileride, “*Suçta Etki Eden Nedenler*” başlığı altında ayrıca ele alınacaktır.

Birinci, üçüncü ve dördüncü fıkraların maddî unsur açısından tahliline geçmeden evvel, bu başlıkların niçin “davranış”, “netice” ve “nedensellik bağı” şeklinde üç ayrı alt başlığa ayrıldığını izah etmekte de yarar vardır.

Biçimsel kanunîlik ilkesini benimseyen modern ceza hukukuna göre, tipikliğin maddî unsuru, “kanunun emir yahut yasağını ihlâl eden insan fiili”nden ibaret olup “fiil” kavramı “davranış” ve -kanunun aradığı hâllerde- “netice” ile bu ikisi (davranış-netice) arasındaki “nedensellik bağı”nı ifade etmektedir³⁰⁸. Bir ceza normunun ihlâlinden ve dolayısıyla suçtan söz edilebilmesi için, dış dünyada “yapma (hareket)” yahut “yapmama (ihmâl)” şeklinde beliren bir davranışın varlığı daima zorunludur³⁰⁹. Buna karşılık, “insan davranışının dış dünyada meydana getirdiği, suçun kanunî tanımında ‘unsur’ olarak yer alan ve hukuk düzeninin cezaî sonuçlar bağlamak suretiyle nazara aldığı doğal değişiklik(ler)”³¹⁰, şeklinde tanımlayabileceğimiz netice, davranışın aksine, her suç tipi bakımından “olmazsa olmaz” nitelikte bir öge değildir. Buna göre, kanunî tanımında unsur olarak neticeye yer verilen ve bu nedenle “neticeli suç”³¹¹ (maddî suç-*reato materiale*³¹²) olarak adlandırılan suç tiplerinde, suçun tamamlanabilmesi için tipik davranışın (hareketin veya ihmâlin) belirli (tipik) bir dış etki (netice) doğurması aranmakta; kanunî tanımında herhangi bir neticeye işaret edilmeyen ve bu nedenle “sırf davranış suç”

³⁰⁷ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 87-89.

³⁰⁸ HAKERİ, *Genel Hükümler*, s. 143.

³⁰⁹ TOROSLU, *Genel Hükümler*, s. 111. Latince “*Nullum crimen sine actione*” özdeyişiyle ifade edilen bu ilke, modern ceza hukukunun temellerindendir.

³¹⁰ KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 116-117; TOROSLU, *Genel Hükümler*, s. 121.

³¹¹ ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 187: “*Netice suçları, suç tipinde dış dünyada hareketten zaman ve yer bakımından ayrılabilir bir neticenin şart kılındığı suçlardır.*”

³¹² DARAGENLİ, “*Tehlike Suçları*”, s. 169: “*Bazı yazarlar, suçları maddî ve şekli suçlar olarak ayırırlar. Ancak maddî suçlarla şekli suçları değişik şekillerde tanımlarlar. Bazılarına göre maddî-şekli suçlar ayrımı suçun tamamlanma zamanının farklı olmasından kaynaklanır. (...) Maddî suçlar ... tamamlanmak için neticenin gerçekleşmesinin arandığı suçlardır. Bu sebeple, şekli suçları sırf hareket suçları, maddî suçları ise netice suçları olarak tanımlamışlardır.*”

(şeklî suç-*reato formale*³¹³)” olarak anılan suç tiplerinde ise, “netice” ve dolayısıyla “nedensellik bağı” bakımından ayrıca bir inceleme yapılmaksızın, salt tipik davranışın gerçekleştirilmesiyle suç tamamlanmış sayılmaktadır³¹⁴.

Suçun dış yapısına ilişkin olarak yapılan bu ayrımın yanında, yine “netice” unsuru temelinde yapılan bir diğer ayrım ise “zarar suçu-tehlike suçu” ayrımı³¹⁵ olup, bu ayrım hukukî konunun ihlâl derecesini esas almaktadır³¹⁶. Kural olarak, suçun teşekkülü için hukukî konuya zarar verilmiş olması gerekmeyle birlikte, kanun koyucu bazı hukukî varlık ve menfaâtlere verdiği önem nedeniyle bunların tehlikeye konmasını suçun tamamlanması için yeterli saymış ve bunlar açısından korumanın öne alınmasıyla “zarar suçu-tehlike suçu” ayrımı ortaya çıkmıştır³¹⁷. Buna göre, hukukî konusu zarara uğratılmakla tamamlanan suçlar “zarar suçu (*reato di danno*)”, hukukî konusu salt tehlikeye konmakla (zarar tehlikesine maruz bırakılmakla) tamamlanan suçlar ise “tehlike suçu (*reato di pericolo*)” başlığı altında sınıflandırılmaktadır³¹⁸. Tehlike suçları ise, somut ve soyut tehlike suçları olmak

³¹³ DARAGENLİ, “Tehlike Suçları”, s. 169: “Bazılarına göre maddî-şeklî suçlar ayrımı suçun tamamlanma zamanının farklı olmasından kaynaklanır. Şeklî suçlar tamamlanmak için neticenin gerçekleşmesinin aranmadığı suçlardır ve hareket (icrai veya ihmâli) yapıldığı anda suç da tamamlanır.”

³¹⁴ HEINRICH, Genel Kısım, s. 91-92; KOCA/ÜZÜLMEZ, Genel Hükümler, s. 116-117; Nurullah KUNTER, Suçun Maddî Unsurları Nazariyesi (Hareket-Netice-Sebebiyet Alâkası), İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1954, s. 77; ÖZGENÇ, Genel Hükümler, s. 170-171; ÖZTÜRK/ERDEM, Uygulamalı Ceza, s. 186-191; TOROSLU, Genel Hükümler, s. 123. Her suçun -zarar yahut zarar tehlikesi biçiminde- muhakkak bir neticesi bulunduğunu kabul eden ve şeklî suçları “neticesi harekete bitişik suçlar” olarak inceleyen yazarlar için bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Türk Ceza Hukukuna Giriş, s. 253-259; DEMİRBAŞ, Genel Hükümler, s. 222-227; HAKERİ, Genel Hükümler, s. 162-175; Kayıhan İÇEL, Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul: Beta Yayınevi, Nisan 2014, s. 258-262; SOYASLAN, Genel Hükümler, s. 246-248; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, Genel Hükümler, s. 210-211; ZAFER, Genel Hükümler, s. 190-197. Aynı yönde bkz. DARAGENLİ, “Tehlike Suçları”, s. 170: “Neticesiz suç yoktur; her ne kadar ... şeklî suçlarda netice ile hareket aynı zamanda olup birleştiklerinden netice olmadığı izlenimini verse de gerçekte bir netice vardır. (...) Şeklî suçlar neticesi olmayan ... suçlar değil, neticesi harekete bitişik suçlardır. Şeklî-maddî suçlar tabiri neticeli veya neticesiz suç olarak değil, neticesi harekete bitişik-neticesi hareketten ayrı suçlar anlamında kabul edilebilir.”

³¹⁵ Tehlike suçları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Vesile Sonay DARAGENLİ, Tehlike Suçları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998; DARAGENLİ, “Tehlike Suçları”, s. 163-188.

³¹⁶ TOROSLU, Genel Hükümler, s. 124.

³¹⁷ DARAGENLİ, “Tehlike Suçları”, s. 164. Yazar, tehlike suçlarının bu nedenle, öğretide, “teşebbüs” müessesesi ile özdeşleştirildiğini belirtmekte ve bu yaklaşımı eleştirmektedir. Bkz. DARAGENLİ, “Tehlike Suçları”, s. 166-168: “... tehlike suçları tamamlanmış suçlardır. Bu suçlar normda öngörülmüş olan tehlike biçimindeki neticenin gerçekleşmesiyle tamamlanırlar. (...) Her ne kadar bu suçların cezalandırılma sebebi teşebbüsle aynı olsa da teşebbüsten farklıdır. Çünkü bağımsız olarak düzenlenmiş suçlardır. (...) Kanun koyucu, bu suçların tamamlanma zamanını zarardan tehlikeye dönüştürmüştür.”

³¹⁸ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Türk Ceza Hukukuna Giriş, s. 255; ZAFER, Genel Hükümler, s. 190. Benzer bir tanım için bkz. DARAGENLİ, “Tehlike Suçları”, s. 164-165: “Hukuksal yarara zarar veren suçlar zarar suçlarını, tehlikeye sokan suçlar ise tehlike suçlarını oluşturlar. (...) Zarar

üzere ikiye ayrılmaktadır³¹⁹. Tehlikenin kanunî tanımında “unsur” olarak sayılıp sayılmaması bakımından yapılan ayrıma göre³²⁰; bunlardan ilkinde, tipik davranışın “korunan hukukî varlık ve/veya menfaât”, kısacası “hukukî konu” bakımından gerçek (somut) bir tehlikeye sebebiyet verip vermediği araştırılmakta; suç tanımında -zımnen yahut sarahaten- belirtilen tipik tehlikenin somut olayda gerçekleşmemesi hâlinde suç tamamlanmamış sayılmaktadır. Buna karşılık soyut tehlike suçlarında ise, tipik davranışın gerçekleştirilmesi tehlikenin mevcudiyetine mutlak karine kabul edilmekte; failin tecziyesi bakımından, hukukî konunun gerçekten tehlikeye sokulup sokulmadığı ile ilgilenilmemektedir³²¹. Bununla birlikte, davranışın “suçun hukukî konusunu tehlikeye uğratmak” yönünden “elverişli” olması -her hâlde- zorunlu olup bu hususun somut olayda re’sen araştırılması ve elverişsizliğin tespiti hâlinde “suçun işlenemezliği”nden bahisle failin beraâtine hükmedilmesi icap etmektedir³²².

Burada, “neticeli suç-sırf davranış suçu” ve “zarar suçu-tehlike suçu” ayrımlarının, belli ölçüde benzerlik arz etmekle birlikte, birbirleri ile tam olarak çakışmadıklarını özellikle vurgulamak gerekir. Gerçekten de, her neticeli suç zarar suçu olmadığı gibi, her tehlike suçunun sırf davranış suçu olarak nitelenebilmesine de imkân bulunmamaktadır. Pek çok suç tipi yönünden “zarar” şeklinde ortaya çıkan neticenin, belli suç tiplerinde “tehlike (zarar ihtimâli³²³)” biçiminde tezahür etmesi mümkündür. Neticenin “tehlike” olarak öngörüldüğü suçlar da mevcut olup bu

suçları suçun tamamlanması için hukuksal yarara zarar verilmesi gereken suçlardır. Tehlike suçları ise ... hem hukuksal yararı tehlikeye sokan hem de hukuksal yararın tehlikeye sokulmasıyla tamamlanan suçlardır.”

³¹⁹ Tehlike suçlarına ilişkin “basit tehlike suçları-bileşik tehlike suçları”, “gerçek tehlike suçları-gerçek olmayan tehlike suçları” gibi sair tasnifler hakkında bkz. DARAGENLİ, **Tehlike Suçları**, s. 42 vd; DARAGENLİ, **“Tehlike Suçları”**, s. 179-183. Soyut tehlike suçlarının varlığını ve dolayısıyla “somut tehlike suçu-soyut tehlike suçu” ayrımını kabul etmeyen yazarlar (*Binding, Rocco, Kunter, Hirsch* ...) ve bu yazarların görüşleri hakkında bkz. DARAGENLİ, **“Tehlike Suçları”**, s. 172-175.

³²⁰ “Somut tehlike suçu-soyut tehlike suçu” ayrımında esas alınan farklı ölçütler için bkz. DARAGENLİ, **“Tehlike Suçları”**, s. 176-178. Buna göre, söz konusu ayrım, bir kısım yazarca “tehlikenin hareket veya netice olmasına göre”, bir kısım yazarca “tehlikenin gerçek veya genel olmasına göre”, yine bir kısım yazarca “tehlikenin araştırılmasında kullanılan yöntemle göre” yapılmaktadır.

³²¹ DARAGENLİ, **Tehlike Suçları**, s. 59.

³²² DARAGENLİ, **“Tehlike Suçları”**, s. 176: “Soyut tehlike suçlarında tehlike kanun koyucunun hareketi cezalandırmadaki mantığıdır. Tehlike cezalandırmanın mantığı ise ve suç tipinin unsuru değilse tehlikenin araştırılması da gerekmecektir. Ancak, hâkimin araştırması gerekmez demek doğru mudur? Kanun koyucu koruma amacıyla bir ceza düzenlemesi yaptığında suç tipi bu amaçla uygulanmalıdır. Normun amacı fiilin soyut suç tipine uygunluğu için vazgeçilemezdir. Suç tipi tehlikeleri önlemek için düzenlenmişse, suç tipini uygularken hâkim nasıl olur da en azından tehlike yaratmaya uygunluğu araştırmak zorunda olmaz? (...) korunan hukuksal yarar ışığında fiilin gerçekten kanundaki tipe özde uygun olup olmadığı araştırılmak gerekir. Örnek vermek gerekirse, hakarete uğrayan bir kişinin psikolojik olarak zarar görmesi veya saygınlığının azalması aranmaz. Ancak hâkim ... fiilin en azından zarar vermeye uygunluğunu araştırmak zorundadır.”

³²³ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 255.

suçların da bir kısmı yine bir tür “neticeli suç”tur³²⁴. “Neticeli suç” kavramının “zarar” suçlarına indirgenmesinden kaynaklanan³²⁵ bu düşüncenin yanlışlığı, somut tehlike suçlarında net bir biçimde ortaya çıkmaktadır³²⁶. Buna göre, tehlikenin -yasa koyucu tarafından, âdetâ bir “mutlak karine” gibi- “var” kabul edildiği *soyut tehlike* suçlarında esasen bir “netice”nin mevcudiyeti zorunlu olarak aranmazken, somut bir tehlikenin tespitini gerektiren *somut tehlike* suçlarında, tehlike bir “netice” olarak belirmektedir. Gerçekten de, birinci grubun aksine, somut tehlike suçlarında, tipikliğin gerçekleşmesi bakımından “kastın kapsamına giren” ve “faile objektif olarak isnat edilebilen” somut bir tehlikenin vukuu aranmakta; maddî unsur içerisinde yer alan tehlikenin elverişli bir icra hareketinin varlığına rağmen gerçekleşmediği hâllerde ise “teşebbüs aşamasında kalmış suç”tan söz edilmektedir. Bu bağlamda, davranışın gerçekleştirilmesiyle “o an” tamamlanan soyut tehlike suçlarının *sırf davranış suçu*, davranışın neticesi olarak “tehlikenin gerçekleşmesi” ile tamamlanan somut tehlike suçlarının ise *neticeli suç* olduğunu söylemek mümkündür³²⁷.

TCK md. 84 hükmü “neticeli suç-sırf davranış suçu”, “zarar suçu-tehlike suçu” ve “soyut-somut tehlike suçu” ayrımlarına ilişkin olarak yapılan bu açıklamalar çerçevesinde ele alındığında; bir defa, son fıkradaki intihara sevk ve intihara zorlama suçlarının “zarar” -yani “netice”- suçu olduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır³²⁸. Sırasıyla

³²⁴ CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 257; ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 188; ZAHER, **Genel Hükümler**, s. 191. Aynı yönde bkz. DARAGENLİ, “**Tehlike Suçları**”, s. 163: “Hukuksal yararın ihlâli dış dünyada bir değişiklik meydana getirir; bu değişiklik, diğer bir deyişle netice, zarar olabileceği gibi tehlike de olabilir. (...) tehlike zarar ihtimali olarak zarardan bağımsız değildir; ancak tehlike de dış dünyada bir değişiklik yarattığından başlı başına bir neticedir ve dikkate alınması gerekir.” Somut tehlike suçlarında tehlikeyi “objektif cezalandırılabilirlik şartı” kabul eden azınlık görüşü için bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 148; ÖZGENÇ, **Genel Hükümler**, s. 610.

³²⁵ ZAHER, **Genel Hükümler**, s. 190.

³²⁶ Aynı yönde bkz. HEINRICH, s. 93: “... bütün netice suçlarının aynı zamanda zarar suçları olması şart değildir. Çünkü kanunî düzenlemede öngörülen netice, daima belirli bir suç objesinin zarar görmesi veya bir hukuksal değerın sınırlandırılması şeklinde gerçekleşmek zorunda değildir. Örneğin aynı zamanda netice suçu olarak kabul edilen somut tehlike suçlarında suçun kanunî tipindeki netice, somut bir tehlikenin ortaya çıkmasıdır.”

³²⁷ Aksi görüş için bkz. DARAGENLİ, “**Tehlike Suçları**”, s. 176-179: “... bir görüş, somut tehlike suçu-soyut tehlike suçu ayrımını tehlikenin netice veya hareket olmasına göre yapar. Bu görüşte olanlara göre, soyut tehlike suçlarında netice yoktur, hukuka aykırılığın temeli harekettir. Somut tehlike suçları gerçek anlamda netice suçlarıdır. Soyut tehlike suçları ise sırf hareket suçlarıdır, dolayısıyla soyut tehlike suçları neticeden yoksundur. Aynı görüş Tiedemann ve Brehm tarafından da savunulmuştur. (...) Esasen sırf hareket suçları diye bir şey yoktur. (...) Her suçta bir netice vardır. (...) Somut tehlike suçlarını tehlikenin netice olmasına göre yapan görüş kabul edilemez.”

³²⁸ TCK md. 84/4’te ölüm neticesinden açıkça söz edilmemiş olmasına dikkat çekerek hükmün -lâfız itibarı ile- “mağdurun ölümü”nü şart koşmadığını ileri süren ve fakat failin -ölüm gerçekleşsin ya da gerçekleşmesin- her hâlde kasten öldürme suçuna ilişkin yaptırıma muhatap kılınmasını sonuçlayan

“intihara sevk edici davranış” ve “intihara icbar edici davranış” biçimindeki tipik davranışlar ile “ölüm” biçimindeki tipik neticeden oluşan bu suçlar, “neticeli suç” olmaları hasebiyle, burada, maddî unsur yönünden, “davranış”, “netice” ve “nedensellik bağı” olmak üzere üç ayrı alt başlıkta incelenecektir.

Birinci ve üçüncü fıkralardaki suç tiplerine gelince; bir defa bu suçların “zarar suçu” değil, birer “tehlike suçu” olduğu hususunda hiçbir tereddüt bulunmamaktadır. Zira söz konusu fıkralarda, yasa koyucu tarafından, “intiharın gerçekleşmesi” şeklinde bir neticeye yer verilmemiştir³²⁹. Buna mukabil, işbu suçların tamamlanmış sayılabilmesi için olayda somut bir tehlikenin aranıp aranmayacağı, aranacaksa bu tehlikenin ne tür bir tehlike olacağı konusunda uzlaşmaya varılabilmiş değildir. Öğretide ileri sürülen ilk düşünceye göre³³⁰, TCK md. 84/1’de gösterilen seçimlik davranışlardan bir veya birkaçının gerçekleştirilmesi suçun teşekkülü bakımından yeterli olup, bu yönüyle suç “soyut tehlike suçları”na tipik bir örnek teşkil etmektedir. Hükmün herhangi bir somut tehlikeye (neticeye) işaret etmediği iddiasına dayanan bu görüş, öğretide “iştirak mantığına ve kanunun temel sistemine aykırılık teşkil ettiği”, “cezaî sorumluluğun sınırlarını ölçüsüzce genişlettiği” iddiasıyla eleştirilmiştir³³¹. Bununla birlikte, bu görüşe karşı “somut tehlike”

bu katı lâfzî yorumu reddeden yazarlar için bkz. ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 370; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 174.

³²⁹ “İntiharın (ölümün) gerçekleşmesi” hâli md. 84/2’de “birinci fıkradaki suçun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hâli” olarak düzenlenmiştir Bu hâlin “nitelikli hâl” sayılması gerektiği yolundaki hâkim görüş için bkz. ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 372; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3178; CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 87; DONAY, s. 135; ERCAN, s. 494; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, **“Hayata Karşı Suçlar”**, s. 152; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 65; MALKOÇ, **Açıklamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 1341; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 368; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 172-173; **Özel Hükümler**, s. 37. Yazarlardan *Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe*’ye göre, “intiharın gerçekleşmesi” ifadesinden anlaşılması gereken “ölümün” değil, “intihara teşebbüsün gerçekleşmesi”dir.

³³⁰ HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, **“Hayata Karşı Suçlar”**, s. 152; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 65; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s.172. Aynı yönde bkz. TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 37: “... konu ile ilgili belirsizlikleri kısmen olsun giderebilmek için, ikna ve yardım edilen kişinin en azından intihara teşebbüs etmiş olması aranmalıydı.” Altını önemle çizmek isteriz ki, *Hafizoğulları, Ketizmen* ve *Özen*, suçun lâfız itibarı ile “soyut tehlike suçu” olduğunu kabul etmekle birlikte, nihayetinde anayasaya uygun yorum metoduyla aksi bir sonuca ulaşmaktadır. Suçun tamamlanması için “intihara kalkışma” biçiminde somut bir tehlikenin (neticenin) aranması gerektiği yolundaki bu görüş için bkz. Müteakip dpn.

³³¹ “Soyut tehlike suçu” önermesini lâfzî açıdan doğru bulmakla birlikte, bu görüşü anayasaya uygun yorum metodu ile reddeden görüş için bkz. HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, **“Hayata Karşı Suçlar”**, s. 152; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 65: “Suç neticesiz bir suçtur. Belirtilen davranışların yapılmasıyla ... suç gerçekleşmiş olur. (...) TCK’nun 84/1. maddesi hükmü... salt düşünce, inanç ve kanaatin kendisinin yasaklanması tehlikesini doğurmaktadır. (...) Gerçekten, kanun koyucular iştirakin cezalandırılabilmesi için iştirak edilen suçun en azından teşebbüs derecesinde işlenmesini aramaktadır. (...) İntihara yönlendirmede ise, Kanun, ... salt intihara azmettirmeyi, teşvik etmeyi ... suç saymış, ... ayrıca mağdurun intihara kalkışmış olmasını

yaklaşımını benimseyen yazarlar arasında da yine bir ayrışma göze çarpmaktadır. Hükümde öngörülen seçimlik davranışların gerçekleştirilmesini tek başına yetersiz gören ilk düşünceye göre, md. 84/1'de gösterilen bu suç, muhatabın intihar hazırlıklarına başlaması ile tamamlanmış sayılacaktır³³². Nihayet, failin tecziyesi için somut bir tehlikenin (neticenin) vukuunu arayan ve öncekilere kıyasla daha fazla destekçi bulan üçüncü bir düşünceye göre ise, mağdurun -failin elverişli davranışlarının bir neticesi olarak- intihara kalkışmış (girişmiş, teşebbüs etmiş) olması suçun tamamlanabilmesi açısından zorunludur³³³.

Kanaâtimizce meselenin çözümü bakımından, “netice” kavramına ilişkin olarak verdiğimiz tanıma geri dönmekte yarar vardır. Hatırlanacağı üzere, biz, neticeyi “insan davranışının dış dünyada meydana getirdiği, suçun kanunî tanımında ‘unsur’ olarak yer alan ve hukuk düzeninin cezaî sonuçlar bağlamak suretiyle nazara aldığı doğal değişiklik(ler)”³³⁴, şeklinde tanımlamıştık. Bu tanıma göre, bir davranışın dış dünyada sayısız değişiklik meydana getirmesi mümkün olup bu değişikliklerden yalnızca “suçun kanunî tanımında *zımnen* yahut *sarahaten* gösterilenler” ceza hukukunun ilgi alanına girmektedir³³⁵. Birinci fıkra hükmü bu çerçevede değerlendirildiğinde, bir defa, yasa koyucunun suçun tamamlanması bakımından “intihara kalkışma” gibi sarîh ya da zımnî bir neticeye (somut tehlikeye) kanunî

aramamıştır. (...) Anayasanın emri olarak ... düşünce, inanç ve kanaât hürriyetini sağlamak zorunluluğu karşısında, bu sarmaldan çıkmanın tek yolu, kanunun sözüyle sınırlı kalkmamak, suçun işlenebilmiş olabilmesi için, mağdurun mutlaka intihara kalkışmış olmasını aramaktır.”

³³² GERÇEKER, s. 1681. Yazarın görüşünü “intihar” fiilini “suç yolu (iter criminis)” kavramları ile parçalara bölerek izah etmek gerekirse; burada suçun tamamlanmış sayılabilmesi için mağdurun düşünce ve karar evresinden hazırlık hareketleri evresine geçmesi zorunlu ve yeterlidir. Buna yakın bir görüş için bkz. MALKOÇ, **Açıklamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 1341: “*İntihar etmek isteyen bu isteğini/kararını somut davranışlarla ortaya koyması gerekir. Bunlar bir hazırlık hareketi niteliğinde olabileceği gibi, sözle tekrar edilen, yazı ile tekrarlanan ve niyeti net olarak açığa çıkaran irade tezahürleri şeklinde de olabilir.*” Kanaâtimizce Malkoç’un suçun tamamlanması için aradığı somut tehlike, esasen “intihara hazırlık hareketleri” değil, bizim aşağıda sıralayacağımız somut tehlikelerdir. Alıntılanan cümleler incelendiğinde, yazarın “neticenin (somut tehlikenin) gerçekleşmesi” ile “neticenin ispatı” sorunlarını birbirine karıştırdığı görülmektedir.

³³³ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3173; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 27-28; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 116-117; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 273-274; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 268. TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 187. Aynı sonuca, anayasaya uygun yorum metoduyla ulaşan yazarlar için bkz. HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 152; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 65. Yazarlardan Koca/Üzülmmez, “intihara girişi” kriterini benimsemekle birlikte, verdikleri şu örnekle Gerçekker’in “hazırlık hareketleri” kriterine yaklaşmaktadır: “*Örneğin failin azmettirmesi sonucu, mağdurun eczaneye gidip bir kutu ilaçla eve dönmesi hâlinde, bu suç oluşur. Dolayısıyla ... failin hareketinin kişinin yaşamı üzerinde yakın ve somut bir tehlike ortaya çıkarması gerekir. Böyle bir durumun varlığı ise, mağdurun ... intihar girişiminde bulunup bulunmadığına bakılarak anlaşılır.*” Kendi içinde tutarsızlık arz eden bu görüşü kabul edebilmek mümkün değildir.

³³⁴ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 116-117; TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 121.

³³⁵ HAKERİ, **Genel Hükümler**, s. 162.

tanımda yer vermediği görülmektedir³³⁶. Kezâ, düzenlemede, “mağdurun intihar hazırlığına başlaması” şeklinde bir neticeye de rastlanmamaktadır.

Bu noktada, meselenin hâlli için, *azmettirme*, *teşvik*, *karar kuvvetlendirme* ve *yardım* kelimelerinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Fıkra da geçen bu ifadelerden “... *intihara teşvik* ...” ifadesini “intihar konusunda şevklendirme, intihara özendirme”, “... *intiharına herhangi bir şekilde yardım* ...” ifadesini kabaca “intiharını herhangi bir şekilde kolaylaştırma” biçiminde anlamak mümkündür. Bu fiillerin ise her biri esasen ettirgen çatıda türetilmiş fiiller olup bu çatı “bir işin başkasına yaptırıldığı hâller”i ifade etmede kullanılır. Ettirgen çatılı fiillerin tamamlanmış sayılabilmesi için, muhataba “yaptırılmak/ettirilmek istenen”in muhatapça “yapılmış/edilmiş” olması gerektiği açıktır. Örneğin, bir kimseyi güldürmekten yahut kandırmaktan söz edilebilmesi için, o kimsenin yapılabilecek “gülmüş” veya “kanmış” olması gerektiğine şüphe yoktur. Ettirgen çatılı fiillerin bu bütünleşik özelliği, aynı zamanda, söz konusu vakıaların “objektif cezalandırılabilme şartı” değil, “netice” sayılmasının da bir sebebidir. “Davranış”ın yanı sıra, davranışa bağlı bir “netice”yi de zorunlu olarak içeren bu kalıba kanundan verilebilecek en klâsik örnek, “öldürme(k)” örneğidir. Pek çok dilde bağımsız bir sözcük ile ifade edilen bu fiil, Türkçede “ölmek” fiilinin ettirgen çatıda türetilmesi ile elde edilmiştir³³⁷. Nitekim kasten öldürme suçunun neticeli bir suç olduğuna şüphe yoktur. TCK md. 84/1’de sayılan fiiller bu açıdan incelendiğinde, bu fiillerin de “davranış” ve bununla sözcük olarak kaynaşmış illî bir “netice”den

³³⁶ TCK md. 84/1’deki bu belirsizlik, örneğin Kanada Ceza Kanunu md. 241 hükmünde de mevcuttur: “Every one who (a) counsels a person to commit suicide, or (b) aids or abets a person to commit suicide, whether suicide ensues or not, is guilty of an indictable offence and liable to imprisonment for a term not exceeding fourteen years.” Görüldüğü gibi, maddede “intiharın gerçekleşmesi”nin zorunlu olmadığına işaret edilmiş; “intihara kalkışma”dan ise söz edilmemiştir. Benzer bir hüküm için bkz. Litvanya Ceza Kanunu md. 133: “A person who abets a person to commit a suicide or procures the person’s suicide by a cruel or deceitful conduct shall be punished by a restriction of liberty or by arrest or by imprisonment for a term of up to four years.” Buna karşılık, örneğin, Fransız Ceza Kanunu’nun konuya ilişkin maddesinde (md. 223-13), failin tecziyesi için mağdurun intihar yahut en azından intihara teşebbüs etmiş olması gerektiği açıkça belirtilmiştir: “Le fait de provoquer au suicide d’autrui est puni de trois ans d’emprisonnement et de 45000 euros d’amende lorsque la provocation a été suivie du suicide ou d’une tentative de suicide.” Hırvatistan Ceza Kanunu’nda (md. 96/1), kezâ, durum böyledir: “Whoever induces or assists another in committing suicide which is accomplished or attempted shall be punished by imprisonment for six months to five years.” Yine benzer bir düzenleme için bkz. Macaristan Ceza Kanunu md. 162/1: “Any person who persuades another to commit suicide, or provides aid for suicide is guilty of a felony punishable by imprisonment between one to five years, if the suicide is attempted or committed.” Aynı yönde bkz. Letonya Ceza Kanunu md. 124/1, Rusya Federasyonu Ceza Kanunu md. 110.

³³⁷ Gerçekten de, örneğin İngilizcede “to kill/to murder” şeklinde ifade edilen bu fiil, Türkçede “ölmek (to die)” fiilinin “ettirgen” çatıda türetilmesinden meydana gelen “öldürmek (to make someone die = başkasını ölmüş kılmak)” fiili ile ifade edilmiştir.

meydana geldiği kolaylıkla anlaşılabacaktır³³⁸. Buna göre, örneğin, *intihar azmettirme* fiili “failin intihara azmettirici (azmettirmeye elverişli) davranışı” neticesinde “mağdurun intihara azmetmesi³³⁹” diğer bir deyişle “intihar kararı alması” ile tamamlanmış olmaktadır. Bu çerçevede, ilk fıkradaki suçun *intihara azmettirici davranış, intihara teşvik edici davranış, intihar kararını kuvvetlendirici davranış ve intiharı herhangi bir şekilde kolaylaştırıcı davranış* biçimindeki seçimlik davranışlar ile bunlara illî olarak bağlanabilen seçimlik neticelerden meydana geldiğini³⁴⁰ ve binaenaleyh fiilin “somut tehlike” ve dolayısıyla yine bir tür “netice suçu (neticeli suç)” olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır³⁴¹. Kezâ, üçüncü fıkradaki “alenen intihara teşvik” suçu bakımından da durum böyledir.

Nihayet, tüm bu açıklamaları kısa ve öz bir sonuca bağlamak gerekirse; md. 84/1 ve 84/3 ile ihdas edilen suçlar, muhatap alınan muayyen şahsın/gayrimuayyen eşhastan bir veya birkaçının -hemen yukarıda sayılan seçimlik davranışlar neticesinde- *intihar kararı alması, intihar isteğinin yahut kararının kuvvetlenmesi veya intiharının herhangi bir şekilde kolaylaşması* ile tamamlanacak; failin tecziyesi

³³⁸ Buna karşılık Basın Kanunu md. 20’deki suç, ileride de görüleceği gibi, soyut tehlike suçudur. 5187 sayılı Basın Kanunu, md. 20: *Cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanlar birmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda ikimilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda onmilyar liradan az olamaz.*

³³⁹ “Azmetmek” fiili sözlükte (Bkz. Türk Dil Kurumu - Büyük Türkçe Sözlük) “bir işteki engelleri yenmeye karar vermiş olmak” biçiminde tanımlanmıştır. (www.tdk.gov.tr)

³⁴⁰ Bu noktada, dört farklı seçimlik davranışa ve sırasıyla bunlara bağlanan dört farklı seçimlik neticeye yer veren hükmün, dört müstakil suç tipi ihtiva ettiği düşünülebilirse de, durum böyle değildir. Yasa koyucu, burada tipikliğin maddî unsurunu, TCK md. 86’daki zarar suçunda olduğu gibi, davranış ve neticeyi birbiri içerisinde eriterek formüle etmiştir. Dolayısıyla, nasıl ki 86’ncı maddede üç farklı suçtan bahsedilemiyor ve bu üç farklı seçimlik davranış-netice (fiil) “kasten yaralama suçunun tezahür biçimleri” olarak inceleniyor ise, md. 84/1’deki bu dört seçimlik davranış-netice (fiil) de “intihara yönlendirme suçunun tezahür biçimleri” olarak ele alınmalıdır. TCK md. 86/1: *Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.* (Aynı yönde bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 254: “Hareketten ayrı netice gösterilmemiş olan seçimlik hareketli suçlar, netice açısından da seçimlik neticeli suçlar olmaktadır.”)

³⁴¹ Mağdurun intihar teşebbüsünün yahut intiharının teknik anlamda “netice” sayılamayacağı yolundaki görüş için bkz. KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 28: “*Esasen mağdurun intiharı veya intihara teşebbüs etmesi doğal anlamda bir netice olarak nitelendirilemez. Çünkü netice, hareketin dış dünyada meydana getirdiği değişikliktir ve hareketle arasında doğal anlamda bir nedensellik bağı bulunmalıdır. Halbuki intihar etmek kişinin tamamen özgür iradesiyle aldığı bir kararın sonucudur ve azmettirme dahil, maddede sayılan diğer hareketlerin dış dünyada meydana getirdiği doğal bir değişiklik değildir. Dış dünyadaki değişikliği mağdurun kendisi meydana getirmektedir. Buradaki nedensellik bağı ancak failin hareketinin mağdurun intihar kararına etkisi itibarıyla bir değerlendirmeye tabi tutulabilir. Suçun temel şekli bakımından ise nedensellik bağının varlığını aramak gerekmez.*” Kanaâtimizce, bu görüşe katılabilmek mümkün değildir. Nitekim, Koca’nın 2010 tarihli makalesinde geçen bu ifadelerle Koca/Üzülmez’e ait eserde yer verilmemiş olması, yazarın da artık bu görüşü terk ettiğini düşündürmektedir. (Bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 117.)

için, bu somut tehlikeler dışında, “intihar hazırlıklarına başlama”, “intihara kalkışma” gibi yoğun somut tehlikeler veya “intihar” gibi bir zarar neticesi aranmayacaktır. Bununla birlikte, her neticeli suçta olduğu gibi, burada da, illî tipik neticenin (somut tehlikenin) objektif açıdan faile isnat edilebilmesi zorunludur.

2. TCK md. 84/1’de düzenlenen suçun maddî unsuru

a. Genel açıklamalar

Türk Ceza Kanunu’nun 84’üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, başkasını intihara azmettiren, teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır.

Öğretide “intihara ikna ve yardım suçu”³⁴², “intihara ikna veya yardım suçu”³⁴³, “intihara teşvik ve yardım suçu”³⁴⁴, “intihara azmettirme suçu”³⁴⁵, “intihara yönlendirme suçu”³⁴⁶ gibi farklı başlıklar altında incelenen bu ilk müstakil suç bakımından tipik davranışlar, kanunî tanımdan da kolaylıkla çıkarılabileceği üzere, *intihara azmettirici davranış, intihara teşvik edici davranış, intihar kararını kuvvetlendirici davranış ve intiharı herhangi bir şekilde kolaylaştıracı davranıştan ibaret olup*³⁴⁷ suç “seçimlik davranışlı”³⁴⁸ ve “seçimlik neticeli” suçlara tipik bir

³⁴² GERÇEKER, s. 1680; TOROSLU, *Özel Kısım*, s. 36; YAŞAR/GÖKCEN/ARTUÇ, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 2818.

³⁴³ ERCAN, s. 492. Kezâ, 84’üncü madde gerekçesinde de “teşvik veya yardım suçu” ifadesi tercih edilmiştir. (beşinci paragraf)

³⁴⁴ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 369.

³⁴⁵ HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 64. Yazarlar sırasıyla “intihara azmettirme (md. 84/1)”, “intihara alenen teşvik etme (md. 84/3)” ve “kusur yeteneği olmayan veya ortadan kaldırılan bir kimseyi intihara sevk etme veya kişiyi intihara zorlama (md. 84/3)” şeklinde üç farklı suç tipini “intihara yönlendirme suçları” başlığı altında incelemektedirler.

³⁴⁶ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 3172.

³⁴⁷ Azmettirme, teşvik, karar kuvvetlendirme ve yardım kavramlarının hükümde tanımlanmamış olmasının uygulamada sorunlara yol açtığı belirtilmiştir. Bu yönde bkz. ÖMEROĞLU, “... intihara yönlendirme ...”, s. 14.

³⁴⁸ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 370; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 3172; CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 83; DONAY, s. 135; GERÇEKER, s. 1680; HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, s. 152; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 65; KOCA, “*İntihara Yönlendirme ...*”, s. 39; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 117; MERAN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 98; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 169; ÖZEN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 36; PEHLİVAN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 273; ŞEN, *Ceza Kanunu Yorumu*, s. 268; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 183; TOROSLU, *Özel Kısım*, s. 36-37; YAŞAR/GÖKCEN/ARTUÇ, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 2819. Bu hususa, madde gerekçesinin birinci paragrafında da temas edilmiştir.

örnek teşkil etmektedir. Bu açıdan, fıkrada tahdidî olarak sıralanan fiillerden³⁴⁹ herhangi birinin “intiharın anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip muayyen bir kişi” aleyhine gerçekleştirilmesi, suçun teşekkülü için gerekli ve yeterlidir.

Suç genel teorisine göre, seçimlik davranışlardan iki veya daha fazlasının “aynı kişiye karşı”, “aralarına kayda değer bir zaman aralığı girmeksizin” gerçekleştirilmesi hâlinde, hukukî anlamda tek bir davranıştan ve -dolayısıyla- tek bir suçtan söz edilecektir. Bununla birlikte, TCK md. 61 uyarınca temel cezayı bireyselleştirerek belirlemekle yükümlü olan hâkimin, suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları, meydana gelen tehlikenin ağırlığını dikkate alması ve cezayı -hâlin icabına göre- teşdiden tayin etmesi mümkündür. Bu çerçevede, örneğin, mağdurun intiharı ile sonuçlanan farazî bir intihara yönlendirme hadisesinde, “azmettirme”ye kıyasla “teşvik” için daha az cezaya hükmolunurken, “karar kuvvetlendirme ve yardım” hareketlerinin birlikte gerçekleştirilmiş olması hâlinde ceza üst sınırına biraz daha yaklaşılabilecektir³⁵⁰.

Tahdidî olarak sıralanan ve aşağıda ayrı başlıklar altında incelenecek olan bu dört davranış, “*nullum crimen sine actione*” ilkesi gereği, md. 84/1’deki suçun olmazsa olmaz unsuru niteliğindedir. Bununla birlikte, “somut tehlike suçu” niteliğindeki bu suçun, salt anılan davranışların gerçekleştirilmesi ile teşekkül etmiş sayılamayacağı da açıktır. Buna göre, failin tecziyesi için, *azmettirmeye, teşvike, karar kuvvetlendirmeye ve/veya intiharı herhangi bir şekilde kolaylaştırmaya* elverişli davranışların muhatabın “hayat varlığı” bakımından gerçek (somut) bir tehlikeye sebebiyet verip vermediği araştırılacak; yukarıda saydığımız seçimlik neticelerin (somut tehlikelerin) tespiti hâlinde tamamlanmış suçtan, işbu neticenin gerçekleşmediği hâllerde ise teşebbüs aşamasında kalmış suçtan söz edilecektir³⁵¹.

³⁴⁹ Yinelemek gerekirse, biz “fiil” kavramını, davranış ve -kanunun aradığı hâllerde- netice ile bu ikisi (davranış-netice) arasındaki nedensellik bağıını ifade edecek şekilde kullanıyor; neticenin “failin eseri” sayılabilmesi için, nedenselliğin objektif isnadiyet teorisi ile desteklenmesi gerektiğini savunuyoruz. (DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 202, 237.)

³⁵⁰ HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 152-153; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 67; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 63; PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1401. 765 sayılı Kanunun 454’üncü maddesi bakımından “ikna” ve “yardım”ı seçimlik hareket kabul eden görüş için bkz. ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 80.

³⁵¹ Bu konu aşağıda “*Netice*” ve “*Teşebbüs*” başlıkları altında ele alınacağından, burada yalnızca bu açıklamaları yapmakla yetiniyoruz.

Nihayet, suçun tamamlanmış sayılabilmesi bakımından, davranış ve birtakım somut tehlikelerin varlığı da tek başına yeterli olmayacak; seçimlik davranışların illî birer neticesi olarak ortaya çıkan somut tehlikelerin faile objektif açıdan isnat edilebilirliği araştırılacaktır. Zira failin, davranışına bağlanamayan bir neticeden sorumlu tutulabilmesine imkân bulunmamaktadır.

b. Davranış

aa. İntihara azmettirici davranış

Birinci fıkrada tahdidî olarak sayılan seçimlik fiillerden ilki “bir başkasını intihara azmettirme”dir. Sözlük³⁵² tanımı ile “bir işteki engelleri yenme kararlılığı”na karşılık gelen “azim” kelimesinin ettirgen çatıda türetilmesinden oluşan “azmettirme”³⁵³ kavramı esasen iştirak müessesesine ait bir kavram (md. 38) olup ceza hukuku terminolojisinde son derece önemli bir yere sahiptir. Manevî nitelikte bir iştirak türü olan ve madde gerekçesinde “*belli bir suçu işleme hususunda henüz bir fikri olmayan*³⁵⁴ -ve dolayısıyla karar vermemiş olan³⁵⁵- bir kişinin başkası tarafından bu suçu işlemeye karar verdirilmesi” biçiminde tanımlanan “azmettirme”³⁵⁶, “suçun ilk ve etkili psişik (ruhsal) nedeni”ni oluşturması hasebiyle³⁵⁷, öğretide bir “aslî iştirak” şekli olarak tavsif edilmektedir³⁵⁸. Buna göre, “suçun, iradesi üzerinde etkili olunan ve fiil üzerinde doğrudan hâkimiyet kuran kişi veya kişilere işletilmesi”³⁵⁹ anlamına gelen azmettirme, suça sınırlı katılımı ifade eden bu yönüyle müşterek faillikten (md. 37) ayrılmakta; buna mukabil, haksızlığın yoğunluğu dolayısıyla, fer’i iştirak niteliğindeki “yardım” türlerine (md. 39) nazaran,

³⁵² Türk Dil Kurumu - Büyük Türkçe Sözlük (www.tdk.gov.tr)

³⁵³ Yine aynı sözlüğe göre, azmettirme sözcüğü “bir suçu veya herhangi bir işi kesinlikle yapmasına karar verdirmeye” manâsına gelmektedir.

³⁵⁴ Belli bir suçu işleme fikrine sahip olmakla birlikte bu konuda henüz karar vermemiş olan bir kimseyi karar aşamasına geçiren şahsın eylemini de “azmettirme” kavramı çerçevesinde mütalâa eden görüş için bkz. SOYASLAN, **Genel Hükümler**, s. 495: “Faile suç işleme kararı verdirme, onu suç işlemesi konusunda ikna etmedir. Aslında failde suç işleme fikri yoktur veya fikir olsa da henüz karar aşamasında değildir. Azmettiren, faili suç işlemesi için ikna eden, ona suçu işlemeye karar verdiren kişidir.”

³⁵⁵ ÖZGENÇ, **Genel Hükümler**, s. 514.

³⁵⁶ “Azmettirme” kavramını -Alman öğretisinden mülhem olarak- “bir başkasında kasıtlı ve hukuka aykırı bir fiil işleme düşüncesi uyandırma” biçiminde tanımlayan yaklaşım için bkz. ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 389.

³⁵⁷ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 489; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 414; TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 303; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 427.

³⁵⁸ İÇEL, **Genel Hükümler**, s. 496-501.

³⁵⁹ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 414.

şerikliğın -görece- kuvvetli şeklini oluşturmaktadır³⁶⁰. Müesseseyi ayrıntıları ile düzenleyen 38’inci maddeye ve “bağlılık kuralı”na ilişkin 40’ıncı maddeye göre, bir başkasını belli bir suçı işlemeye azmettiren kişi, ilgili suçun en azından teşebbüs aşamasına varmış olması kaydı ile (md. 40/3) işlenen suçun cezaî sonuçlarına muhatap kılınmaktadır.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, TCK yahut özel bir kanun bakımından suç teşkil eden bir fiilin mevcudiyeti, “azmettirme”den söz edilebilmesinin ön koşuludur. Yasa koyucunun mutlak biçimde benimsediği bu ilkeye göre, intiharın kendisi suç sayılmadığından, bir başkasının intiharına yahut intihar teşebbüsüne şerik (azmettiren veya yardım eden) olarak katılanların iştirake ilişkin ahkâm çerçevesinde tecziyesi de, dolayısıyla, mümkün olmamaktadır³⁶¹. *İntihara azmettirme* ve genel olarak *intihara yönlendirme* fiillerinin yasa koyucu tarafından 84’üncü maddede ayrıca düzenlenmiş olmasının sebebi budur³⁶². Bu açıdan, söz konusu kavramın, “bir başkasının -ceza siyaseti gereği suç sayılmayan- ‘intihar’ fiilini gerçekleştirmeye azmettirilmesi”ni başlı başına suç kabul eden bu hüküm özelinde ayrıca tanımlanması ihtiyacı hâsıl olmaktadır.

Öğretide bir görüşe göre, intihara azmettirme, “*intihar düşüncesi olmayan bir kimsede intihar düşüncesinin oluşturulması*”³⁶³’ndan ibaret olup suçun teşekkülü için muhatabın intihar kararı almış olması zorunlu değildir. Bizim de katıldığımız hâkim düşünceye göre ise, kökü (“azim”) ve sözlük tanımı itibarı ile “mutlak bir kararlılık” hâline işaret eden bu kavram “*intihar etme niyeti ve fikri bulunmayan kimseye*

³⁶⁰ KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 414.

³⁶¹ 84’üncü maddede kullanılan “intihara azmettirme” ifadesi bu nedenle eleştirilmiş; bu kavram yerine -765 sayılı Kanunun 454’üncü maddesinde olduğu gibi- “intihara ikna” ifadesinin kullanılmasının daha uygun olacağı savunulmuştur. (Bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 83; PEHLİVAN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 275.) Kanaâtimizce bu eleştiri yersizdir. Her şeyden önce, sözlük tanımı ile “inandırma, kandırma”ya karşılık gelen bu kavramın sınırları, “azmettirme” kavramına kıyasla son derece muğlaktır. Nitekim yasanın yalnızca üç maddesinde (765 sayılı Kanun md. 209, 242, 307/b; 5237 sayılı Kanundaki karşılıkları ile -sırasıyla- md. 250, 219, 298) geçen bu kavramın 454’üncü maddeye girişinin de tamamen bir tercüme hatasından kaynaklandığı belirtilmektedir. (EREM, “*Ceza Hukukunda İntihar*”, s. 494. Bunun yasa koyucunun -bilinçli- tercihi olduğu yolundaki görüş için bkz. ARTUK, “*Mukayeseli ...*”, s. 18.) Bu açıdan, kanunun açıklığı ilkesine aykırılık teşkil eden ve bilimsel-yargısal içtihatlarda da ekseriyetle “intihara azmettirme” şeklinde anlaşıp uygulanan “intihara ikna” ifadesine md. 84 hükmünde yer verilmemesi, bizce, isabetli olmuştur. (“İkna [verleitung]” kavramını “azmettirme”den ibaret şekilde anlayıp yorumlayan hâkim görüşün eleştirisi için bkz. ÖNDER, *Şahıslara ve Mala Karşı*, s. 81. Yazara göre, “ikna”dan anlaşılması gereken “bir kimseyi bilerek ve isteyerek fiili [intiharı] ika etmesi bakımından karar sahibi yapmak ve onu kararının doğruluğuna inandırmak”tır.)

³⁶² Geride bkz. “*Hukukî bir vakıa olarak intihar*” başlığı.

³⁶³ ÖMEROĞLU, “*... intihara yönlendirme ...*”, s. 14.

‘aklında intihar düşüncesi yaratılarak³⁶⁴, intihar yönünde -kesin olarak³⁶⁵- karar aldırılması³⁶⁶’ nı ve böylece *“intiharın ilk ve etkili psişik nedeninin yaratılması³⁶⁷”* nı ifade etmektedir. Burada, tek sözcük (“azmettirme” sözcüğü) içerisine gizlenmiş olan “davranış” ve “netice”nin birbirinden ayrılması gerekmektedir. Buna göre, “azmettirme” fiili bakımından tipik davranış “intihar etme niyeti ve fikri bulunmayan muayyen bir kimseye kesin olarak intihar kararı aldirmaya elverişli davranış”, tipik netice (somut tehlike³⁶⁸) ise “muhatapın intihar kararı alması”dır. Bu yönüyle, (intihara) azmettirmenin, intihara yönlendirmenin manevî şekillerinden biri³⁶⁹ ve hattâ haksızlık içeriği bakımından en ağır biçimi³⁷⁰ olduğunu söylemek mümkündür.

Burada “ilk ve etkili psişik neden” ifadesi üzerinde durulmasında, kanaâtimizce, fayda vardır. Her şeyden önce, “ilk” kelimesinden de anlaşılacağı üzere, “intihara azmettirme”den söz edilebilmesi için, muhatapın (müstakbel mağdurun) kafasında intihar etmeye dair ufacık bir düşünce kırıntısının dahi bulunmaması gerekmektedir. Bu noktada “azmettirme” niteliğindeki tipik fiili, mağdurun psişik durumu üzerindeki etkisi bakımından, berrak bir suya damlatılan

³⁶⁴ Öğretide yazarların, yaptıkları tanımlarda, “yaratmak” yerine “uyandırmak” fiilini tercih ettikleri gözlemlenmektedir. “Uyandırmak” mevcut bir düşünce için söz konusu olabileceğinden, biz burada “(bir şeyi) yoktan var etmek” anlamına gelen “yaratmak” fiilini kullanmayı daha uygun görüyoruz.

³⁶⁵ ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 366; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 170; PEHLİVAN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 276. Yazarlarca vurgu yapılan bu “kesinlik”, azmettirme sözcüğünün sözlük tanımı ile de uyum içerisindedir.

³⁶⁶ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 3171; DÖNMEZER, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, s. 79; ERCAN, s. 493; GERÇEKER, s. 1691; MERAN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 98; ÖZEN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 37; PARLAR/HATİPOĞLU, *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s. 1397; PEHLİVAN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 275; ŞEN, *Ceza Kanunu Yorumu*, s. 268; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 184; YAŞAR/GÖKCEN/ARTUÇ, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 2819. İşbu tanım, 765 sayılı Kanunun 454’üncü maddesindeki “intihara ikna” ifadesini “intihara azmettirme” şeklinde anlayan yazarlarca da kabul edilmektedir. (ARTUK, “*Mukayeseli ...*”, s. 29; EREM, “*Ceza Hukukunda İntihar*”, s. 494-495; KOCA, *İntihara İkna ve Yardım*, s. 58.)

³⁶⁷ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 84; HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, “*Hayata Karşı Suçlar*”, s. 152; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 65; KOCA, “*İntihara Yönlendirme ...*”, s. 29; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 118; TOROSLU, *Özel Kısım*, s. 36-37.

³⁶⁸ Gerçekten de “intihar kararı”, mağdurun hayat varlığı bakımından “zarar” değil, “somut tehlike” arz etmektedir.

³⁶⁹ KOCA, “*İntihara Yönlendirme ...*”, s. 28; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 117; ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 366; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 169; ÖZEN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 37.

³⁷⁰ ÖZEN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 40, 64. Azmettirme ile diğer seçimlik hareketlerin “kusur derecesi”nin aynı olmadığını belirten yazar, azmettirmenin daha ağır bir ceza ile müeyyidelendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kanaâtimizce, burada diğer seçimlik hareketlere kıyasla daha yoğun olan, fiilin “kusur derecesi” değil, “haksızlık içeriği”dir. Azmettirmenin daha ağır bir ceza ile müeyyidelendirilmesi gerektiği yolundaki önerme ise, ceza siyaseti bakımından –de lege ferenda- yerinde bir önerme olup bu noktada TCK md. 61 uyarınca temel cezayı bireyselleştirerek belirlemekle yükümlü olan hâkimin mevcut düzenleme çerçevesinde yapabileceği tek şey cezayı teşdiden belirlemekten ibarettir.

siyah mürekkebe benzetmek mümkündür. Buna göre, hâlihazırda intihar niyeti bulunan bir kişinin intihara azmettirilmesine olanak yoktur³⁷¹. Bu gibi hâllerde, mağduru intihara yönlendiren kişinin fiili -duruma göre- teşvik, karar kuvvetlendirme veya yardım olarak nitelenebilecektir. “Etkili” ifadesine gelince; bu ifade, daha evvel de belirtildiği gibi, “muhatapın aldığı intihar kararının kesinliği”ne karşılık gelmektedir. Buna göre, muhatapın berrak zihninde intihar düşüncesinin yaratılması, davranışın “intihara azmettirme” olarak nitelenebilmesi için tek başına yeterli olmayıp muhatapın ayrıca “kesin bir intihar kararı almış olması” zorunludur³⁷². Azmettirme fiilinin netice unsuru ile ilgili olan bu kavram, ileride “*Netice*” başlığı altında ele alınacaktır.

İntihara azmettirmeden (md. 84/1) söz edilebilmesi için, davranışın -geride “*Mağdur*” başlığında da belirtildiği üzere- “işlediği fiilin (intiharın) anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip, muayyen³⁷³ kişi veya kişilere karşı” gerçekleştirilmesi zorunludur. Buna göre, bu iki koşuldan ikincisinin (“muayyenlik” koşulunun) eksik olduğu hâllerde md. 84/3’e, ilkinin eksik olduğu hâllerde³⁷⁴ ise intihara sevk hükmü (md. 84/4) uyarınca kasten öldürme hükümlerine (md. 81-83) gidilecektir.

İntihara azmettirici davranışın herhangi bir şekilde gerçekleştirilmesi mümkün olup fail tarafından başvurulmuş vasıtanın bir önemi yoktur³⁷⁵. Bu çerçevede, tipik davranışın, telgraf, video, kaset, resim, fotoğraf, hattâ felâket haberi veren uydurma bir mektup ile işlenmesi dahi olanaklıdır³⁷⁶. Yine, intihara azmettirici davranışın, bir başka ceza normunu ihlâl eden bir davranış olarak, örneğin “iftira” biçiminde ortaya

³⁷¹ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 84; MERAN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 98.

³⁷² CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 84.

³⁷³ ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 37: “Azmettirmenin olabilmesi için azmettirilen kişi veya kişilerin belirli veya belirlenebilir olması gerekir. Bu nedenle, örneğin canlı bomba yetiştirmek amacıyla yapılan telkin veya sözler üzerine gerçekleşen intiharlarda, hitap edilen kişi sayısı belirlenebiliyorsa azmettirme söz konusu olacak, belirlenemiyorsa azmettirme söz konusu olmayacaktır.”

³⁷⁴ “İntihara sevk” olarak adlandırılan bu hâlde suçun tamamlanmış sayılması için intihar (ölüm) neticesinin gerçekleşmesi zorunlu olup mağdurun intihar yahut intihara teşebbüs etmediği durumlarda fail “öldürmeye teşebbüs”ten (md. 35, 81-83, 84/4) sorumlu tutulacaktır. Konuya ilişkin açıklamalar için bkz. İleride “*TCK md. 84/4’te düzenlenen suçların maddi unsuru*” başlığı.

³⁷⁵ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 29; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 84; GERÇEKER, s. 1681; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 29; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 118; MERAN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 98; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 37; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 276.

³⁷⁶ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 29; EREM/TOROSLU, **Özel Hükümler**, s. 389; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 29; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 118; PEHLİVAN, s. 276.

çıkması da ihtimâl dâhilindedir³⁷⁷. Burada mühim olan, vasitanın “mağdura intihar kararı aldirmaya elverişli”, kısaca “intihara azmettirici” nitelikte olmasıdır. Bununla birlikte, temel cezayı bireyselleştirmekle yükümlü olan hâkimin, *suçun işleniş biçimini* (md. 61/1-a), *suçun işlenmesinde kullanılan araçları* (md. 61/1-b) ve *meydana gelen tehlikenin ağırlığını* (md. 61/1-e) dikkate alarak cezayı teşdiden tayin etmesi her zaman için mümkündür.

Öğretide bazı yazarlarca³⁷⁸, aralarında bir ayrım yapılmaksızın, md. 84/1’de gösterilen tüm seçimlik davranışların “intihardan önce” veya “intihar sırasında” gerçekleştirilebileceği ileri sürülmüştür. Kanaâtimizce bu önermeye “(intihara) azmettirici davranış” açısından katılabilmek mümkün değildir. Zira intihar için gerekli hareketlerin icrasına başlayan bir kişinin intihar düşüncesine sahip bulunduğu, dahası bu düşüncüyü o noktaya gelmeden evvel olgunlaştırdığı ve -durumu teşebbüs kavramları ile izah etmek gerekirse- “karar” ile “hazırlık hareketleri” evresini geride bıraktığı açıktır. Hâlihazırda intihar kararı vermiş bulunan bir kişinin intihara azmettirilmesine ise, daha evvel de belirtildiği gibi, hiçbir şekilde imkân bulunmamaktadır. Bu nedenle, “azmettirici” davranışın ancak intihardan önce gerçekleştirilebileceğinin kabulü zorunludur³⁷⁹.

Nihayet, yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde, intihara azmettirici davranışa ilişkin pek çok örnek türetmek mümkündür. Örneğin, borç batağına saplanan eşini *“Evlendiğimiz günden beri bir gün yüzüm gülmedi... Çoluk çocuk perişan... Sağlığında eve para getiremiyorsun; bari sık kafana da, üç beş kuruş dul-yetim maaşı alalım devletten!”* biçimindeki sözleriyle intihara yönlendiren kadının, bu hareket ile intihara azmettirmenin davranış unsurunu gerçekleştirdiğine şüphe yoktur. Kezâ, eşcinsel yönelimi olduğunu fark eden ve içinde yetiştirdiği homofobik çevrenin eşcinselliğe bakışı dolayısıyla bundan utanç duyan bir ergenin muhafazakâr arkadaşı tarafından *“Küfre bir kez saptın mı, bunun devamı çorap söküğü gibi gelir; gün gelir, dinden de çıkarsın! Yerinde olsam, Müslüman olarak ölmek için intihar ederdim... Evet, intihar büyük günah; ama en azından bir mümin olarak er ya da geç cennete gideceğin kesin...”* şeklindeki sözlerle intihara yönlendirildiği olayda da, intihara

³⁷⁷ Bkz. İleride “İçtima” başlığı.

³⁷⁸ ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 366; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 169; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 37; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 273; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 185.

³⁷⁹ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 3174.

azmettirici davranıştan söz etmek mümkündür. Yine, terör örgütü yöneticisinin silâhlı eylem düzenleyecek olan örgüt üyesini “*Yakalanacak olursan kafana sık; yoksa, bunları biliyorsun, işkencede konuşturamayacakları adam yok!*” şeklindeki sözlerle intihara yönlendirdiği farazî olayda da durum böyledir³⁸⁰. Örnek olarak sayılan tüm bu hâllerde, “mağdurun kafasında hareketten evvel bir intihar düşüncesinin bulunmaması” şart olup bu koşulun sağlanamadığı hâllerde -yerine göre- “teşvik edici” yahut “karar kuvvetlendirici” davranıştan (md. 84/1) söz edilebilecektir.

bb. İntihara teşvik edici davranış

Birinci fıkrada tahdidî olarak sayılan seçimlik fiillerden ikincisi “bir başkasını intihara teşvik etme”dir. Sözlük³⁸¹ tanımı ile “istek” ve “heves”e karşılık gelen “şevk” kelimesinden türeyen “teşvik³⁸²” kavramı esasen iştirak müessesesine ait bir kavram (md. 39/2-a) olup ceza hukuku terminolojisinde önemli bir yere sahiptir. Manevî bir iştirak türü olan³⁸³ ve öğretide “*suç işleme düşüncesi bulunmakla birlikte bu konuda henüz karar vermemiş olan kişinin -suç işleme kararı aldırılmak suretiyle³⁸⁴ - suç işlemeye yönlendirilmesi³⁸⁵*” biçiminde tanımlanan bu kavram, bir “fer’i iştirak” şekli olarak nitelenmektedir³⁸⁶. Buna göre, “failin niyet ve düşüncesini ‘karar’ hâline getirmeyi hedefleyen ve “yol gösterme-talimat verme” boyutuna varmayan her tür telkin³⁸⁷”i ifade eden teşvik, failin kafasında hâlihazırda bir suç işleme düşüncesinin bulunması bakımından azmettirmeden ayrılmakta ve suça görece sınırlı bir katılımı ifade etmesi hasebiyle daha hafif bir ceza ile

³⁸⁰ Bu hâlde, TeMK md. 4/1-a uyarınca, artık bir “terör suçu”ndan söz edilecek; bu çerçevede, TCK md. 84’e göre tayin edilecek cezalar yarı oranında artırılacaktır. (TeMK md. 5)

³⁸¹ Türk Dil Kurumu - Büyük Türkçe Sözlük (www.tdk.gov.tr)

³⁸² Yine aynı sözlüğe göre, teşvik sözcüğü “isteklendirme, özendirme; bir kimseyi kötü bir iş yapması için kışkırtma” manâsına gelmektedir.

³⁸³ KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 28; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 117; ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 366; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 169; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 38.

³⁸⁴ DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 483; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 428. Yazarlar, diğer yazarların aksine, mağdurun suç işleme kararı almış olmasını -azmettirmede olduğu gibi- teşvik bakımından da zorunlu kabul etmektedir. Bu düşünceye göre, failin henüz karara dönüşmemiş olan suç işleme düşüncesinin kuvvetlendirilmesinden ibaret eylemler, “teşvik” kavramının kapsamı dışında kalmaktadır.

³⁸⁵ EVİK, *Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu*, s. 224; İÇEL, *Genel Hükümler*, s. 503; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 423; ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 398; TOROSLU, *Genel Hükümler*, s. 304; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 428.

³⁸⁶ İÇEL, *Genel Hükümler*, s. 503.

³⁸⁷ DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 483; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 423

karşılanmaktadır³⁸⁸. Teşvikten söz edilebilmesi için, failin suç işleme düşüncesinin onaylanması ve failin eyleminin en azından teşebbüs aşamasına varması (md. 40/3) yeterlidir³⁸⁹.

Genel hükümler çerçevesinde yapılan bu açıklamalar, intihar yahut intihara teşebbüsün suç oluşturmaması nedeniyle md. 84/1'e aynen teşmil edilemiyor ise de, intihara teşvik kavramının anlaşılması bakımından -şüphesiz- yol gösterici niteliktedir. Öğretiye bakıldığında, kavramın bazı yazarlarca³⁹⁰ *“intihar düşüncesi bulunan, ancak bu konuda henüz tam anlamıyla karar vermemiş olan kişinin karar vermesini sağlamak”* biçiminde anlaşıldığı görülmektedir. Bazı yazarlar ise³⁹¹, *“kesin olarak karar aldırma”*yı da kapsamına alan bu tanımı biraz daha genişletmekte ve intihara teşviki *“mağdurda mevcut bulunan intihar düşüncesini uyandırmak, bu konuda onu destekleyip vereceği kararı onaylamak”* şeklinde tanımlamaktadır. Nihayet, teşvik ile karar kuvvetlendirmeyi tümüyle eş anlamlı kabul eden üçüncü bir görüş ise³⁹², *“mağdurun almış olduğu intihar kararının gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik her türlü eylem”*i “intihara teşvik” kapsamında mütalâa etmektedir.

Kanaâtimizce, ilk tanım “kişiye mutlak bir intihar kararı aldırılması”nın zorunlu sayılması, ikinci ve üçüncü tanımlar ise teşvik ile karar kuvvetlendirme arasındaki farkın -kısmen ya da tamamen- göz ardı edilmesi itibarı ile hatalıdır. Bu nedenle, biz, intihara teşvik kavramını, öğretideki çoğunluğun³⁹³ *“intihar etmeyi düşünen, fakat henüz bu konuda kararını vermemiş olan kişinin intihar kararı*

³⁸⁸ DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 483; EVİK, *Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu*, s. 225; İÇEL, *Genel Hükümler*, s. 503; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 512; ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 398.

³⁸⁹ İÇEL, *Genel Hükümler*, s. 503; ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 398.

³⁹⁰ GERÇEKER, s. 1681; ÖMEROĞLU, *“... intihara yönlendirme ...”*, s. 14; ÖZEN, *“İntihara Yönlendirme Suçu”*, s. 38; ŞEN, *Ceza Kanunu Yorumu*, s. 268; YAŞAR/GÖKCEN/ARTUÇ, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 2819. Yazarlardan Özen, diğerlerine nazaran bir adım daha öteye gitmekte ve “kişinin intihar düşüncesini eyleme dönüştürmesini sağlamak” gerekliliğinden söz etmektedir. Bu görüş, esasen, suçun tamamlanması için “intihara kalkışma”yı zorunlu gören tüm yazarlarca kabul edilmektedir.

³⁹¹ CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 85; ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 366; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 170; PEHLİVAN, *“İntihara Yönlendirme Suçu”*, s. 277.

³⁹² MERAN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 99.

³⁹³ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 3174; ERCAN, s. 493; KOCA, *“İntihara Yönlendirme ...”*, s. 30; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 119; PARLAR/HATİPOĞLU, *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s. 1397; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 184; TOROSLU, *Özel Kısım*, s. 37.

vermeye yöneltilmesi” biçimindeki tanımından hareketle, “*intihar düşüncesi bulunmakla birlikte bu konuda henüz karar vermemiş olan kişinin intihar düşüncesinin kuvvetlendirilmesi*” şeklinde koymayı uygun görüyoruz. Burada, tek sözcük (“teşvik” sözcüğü) içerisine gizlenmiş olan “davranış” ve “netice”nin birbirinden ayrılması gerekmektedir. Buna göre, “teşvik” fiili bakımından tipik davranış “muhatapta mevcut bulunan intihar düşüncesini şiddetlendirmeye (intihar arzusunu/şevkini artırmaya, mağduru intihar kararına -bir adım dahi olsa- yaklaştırmaya) elverişli her tür davranış”, tipik netice (somut tehlike³⁹⁴) ise “muhatapın intihar düşüncesinin kuvvetlenmesi”dir.

TCK md. 84/1 anlamında “intihara teşvik”ten söz edilebilmesi için, davranışın “işlediği fiilin (intiharın) anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip, muayyen kişi veya kişilere karşı” gerçekleştirilmesi zorunludur. Buna göre, bu iki koşuldan ikincisinin (“muayyenlik” koşulunun) eksik olduğu hâllerde md. 84/3’e, ilkinin eksik olduğu hâllerde³⁹⁵ ise intihara sevk hükmü (md. 84/4) uyarınca kasten öldürme hükümlerine (md. 81-83) gidilecektir.

Tipik davranışın “mağdurun intihar düşüncesini kuvvetlendirmeye elverişli herhangi bir vasıta” ile gerçekleştirilmesi mümkün olup başvuru vasıtanın suçun teşekkülü bakımından bir önemi yoktur. Bu çerçevede, tipik davranışın, telgraf, video, kaset, resim, fotoğraf, hattâ felâket haberi veren uydurma bir mektup ile işlenmesi dahi olanaklıdır³⁹⁶. Yine, intihara teşvik edici davranışın, bir başka ceza normunu ihlâl eden bir davranış olarak, örneğin “cinsel saldırı” biçiminde ortaya çıkması da ihtimâl dâhilindedir³⁹⁷. Bununla birlikte, TCK md. 61 uyarınca temel cezayı bireyselleştirmekle yükümlü olan hâkimin, *suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları ve meydana gelen tehlikenin ağırlığını* dikkate alarak cezayı teşdiden tayin etmesi -şüphesiz- mümkündür.

³⁹⁴ Gerçekten de “intihar düşüncesinin kuvvetlenmesi”, mağdurun hayat varlığı bakımından “zarar” değil, “somut tehlike” arz etmektedir.

³⁹⁵ “İntihara sevk” olarak adlandırılan bu hâlde suçun tamamlanmış sayılması için intihar (ölüm) neticesinin gerçekleşmesi zorunlu olup mağdurun intihar yahut intihara teşebbüs etmediği durumlarda fail “öldürmeye teşebbüs”ten (md. 35, 81-83, 84/4) sorumlu tutulacaktır. Konuya ilişkin açıklamalar için bkz. İleride “TCK md. 84/4’te düzenlenen suçların maddî unsuru” başlığı.

³⁹⁶ Örnekler için bkz. ARTUK, “Mukayeseli ...”, s. 29; EREM/TOROSLU, *Özel Hükümler*, s. 389; KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 29; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 118; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 276.

³⁹⁷ Bkz. İleride “İçtima” başlığı.

Öğretide bazı yazarlarca³⁹⁸, aralarında bir ayrım yapılmaksızın, md. 84/1’de gösterilen tüm seçimlik davranışların “intihardan önce” veya “intihar sırasında” gerçekleştirilebileceği ileri sürülmüştür. Kanaâtımızca bu önermeye “(intihara) teşvik edici davranış” açısından katılabilmek mümkün değildir. Zira intihar için gerekli hareketlerin icrasına başlayan bir kişinin, o noktaya gelmeden evvel, intihar düşüncesini olgunlaştırıp “karar” biçiminde somutlaştırdığı açıktır. Hâlihazırda intihar kararı vermiş bulunan bir kişinin intihara teşvikine ise imkân bulunmamaktadır. Bu nedenle, “teşvik” edici davranışın ancak intihardan önce gerçekleştirilebileceğinin kabulü zorunludur.

Nihayet, yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde, intihara teşvik edici davranışa ilişkin pek çok örnek türetmek mümkündür. Örneğin, henüz kesin bir intihar kararı almamış olan eroin bağımlısı arkadaşına *“Bu bataktan çıkış yok, haklısın... Bir gün bir bar tuvaletinde rezil bir şekilde ölmektense, ben de evimde huzur içinde ölmeyi tercih ederdim herhâlde...”* şeklinde intihar düşüncesini onaylayıcı sözler sarf eden şahsın, bu sözlerle tipik davranışı gerçekleştirmiş sayılacağına şüphe yoktur. Kezâ, failin, iki yaşındaki bir bebeğe cinsel istismarda bulunduğu iddiasıyla hakkında yakalama kararı çıkarılan ve bu nedenle intiharı düşünen oğlunu *“Utancımızdan kimsenin yüzüne bakamaz olduk! İçeride zaten gün yüzü göstermezler sana, her gün ölmek için dua edersin... Kodeste eziyet çekerek öleceğine, kendin bitir bu işi oğlum... Bir baba olarak bunu söylemek çok acı; ama senin için de, bizim için de en hayırlısı bu...”* biçimindeki sözlerle intihara yönlendirdiği farazî olayda da durum böyledir. Daha önce de ifade edildiği üzere, suçun tamamlanması için teşvik edici davranış neticesinde “mağdurun intihar düşüncesinin kuvvetlenmesi (hayat varlığı bakımından somut bir tehlikenin ortaya çıkması)” şart olup intihara teşvik edici nitelikte sözlerin sarf edilmiş olması tek başına yeterli değildir.

cc. İntihar kararını kuvvetlendirici davranış

Birinci fıkradaki suç tipini oluşturan seçimlik fiillerden üçüncüsü ise “bir başkasının intihar kararını kuvvetlendirme”dir. Tıpkı azmettirme ve teşvik gibi iştirak müessesesine ilişkin bir kavram (md. 39/2-a) olan ve manevî fer’i iştirakin bir

³⁹⁸ ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 366; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 169; ÖZEN, *“İntihara Yönlendirme Suçu”*, s. 37; PEHLİVAN, *“İntihara Yönlendirme Suçu”*, s. 273; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 185.

türü kabul edilen³⁹⁹ “karar kuvvetlendirme⁴⁰⁰”, öğretide “suç işleme kararı vermiş kişinin kararının pekiştirilmesi⁴⁰¹, karar aşamasından icra aşamasına geçmeye itilmesi⁴⁰² (yöneltirilmesi⁴⁰³), bu konuda cesaretlendirilip⁴⁰⁴ yüreklendirilmesi⁴⁰⁵” şeklinde anlaşılmaktadır. Buna göre, “failin verdiği karardan dönmemesine yönelik bir desteği⁴⁰⁶” ifade eden karar kuvvetlendirme, failin kafasında hâlihazırda bir suç işleme kararının bulunması bakımından “azmettirme” ve “teşvik”ten ayrılmaktadır⁴⁰⁷.

Genel hükümler çerçevesinde yapılan bu açıklamaların md. 84/1 bakımından aynen benimsenmesi mümkün değilse de, söz konusu tanımın yasada suç olarak düzenlenmeyen “intihar” fiiline kolaylıkla uyarlanabileceği açıktır. Bu çerçevede, “intihar kararını kuvvetlendirme” kavramını, “intihar kararı vermiş kişinin kararının pekiştirilmesi⁴⁰⁸, kararını uygulama eğiliminin güçlendirilmesi⁴⁰⁹, karar aşamasından icra aşamasına geçme konusunda cesaretlendirilip yüreklendirilmesi⁴¹⁰ (motive edilmesi⁴¹¹)” biçiminde tanımlamak mümkündür. Burada, tek sözcük (“kuvvetlendirme” sözcüğü) içerisine gizlenmiş olan “davranış” ve “netice”nin birbirinden ayrılması gerekmektedir. Buna göre, “karar kuvvetlendirme” fiili bakımından tipik davranış “muhatapın intihar etme hususundaki kararlılığını güçlendirmeye (kişiyi intihar kararının icrasına bir adım daha yaklaştırmaya)

³⁹⁹ İÇEL, **Genel Hükümler**, s. 503.

⁴⁰⁰ 765 sayılı Kanunun 65’inci maddesinde, “karar kuvvetlendirme” yerine “suçu irtikâp kararını takviye” ifadesi kullanılmıştır.

⁴⁰¹ ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 398.

⁴⁰² TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 304.

⁴⁰³ ERCAN, s. 493.

⁴⁰⁴ EVİK, **Suçta İştirake Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, s. 226.

⁴⁰⁵ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 492; DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 483; İÇEL, **Genel Hükümler**, s. 503; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 423; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 512.

⁴⁰⁶ ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 428.

⁴⁰⁷ DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 483; İÇEL, **Genel Hükümler**, s. 503; ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 398.

⁴⁰⁸ KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 32; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 122.

⁴⁰⁹ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 85; ÖMEROĞLU, “... intihara yönlendirme ...”, s. 14; PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1397; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 280; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 2819.

⁴¹⁰ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 171; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 38; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 280; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 429. Yazarlardan Özen ve Zafer, diğerlerine nazaran bir adım daha öteye gitmekte ve “kararın uygulamaya geçirilmesi” gerekliliğinden söz etmektedir. Bu görüş, esasen, suçun tamamlanması için “intihara kalkışma”yı zorunlu gören tüm yazarlarca kabul edilmektedir.

⁴¹¹ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 122.

elverişli her tür davranış”, tipik netice (somut tehlike) ise “muhatapın intihar kararının kuvvetlenmesi”dir.

TCK md. 84/1 anlamında “karar kuvvetlendirme”den söz edilebilmesi için, davranışın “işlediği fiilin (intiharın) anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip, muayyen kişi veya kişilere karşı” gerçekleştirilmesi zorunludur. Buna göre, bu iki koşuldan ikincisinin (“muayyenlik” koşulunun) eksik olduğu hâllerde md. 84/3’e, ilkinin eksik olduğu hâllerde⁴¹² ise md. 84/4 uyarınca kasten öldürme hükümlerine (md. 81-83) gidilecektir.

Yine azmettirme ve teşvikte olduğu gibi, tipik davranışın “mağdurun intihar kararını kuvvetlendirmeye elverişli herhangi bir vasıta” ile gerçekleştirilmesi mümkün olup başvuru vasıtanın suçun teşekkülü bakımından bir önemi yoktur. Bu çerçevede, tipik davranışın, telgraf, video, kaset, resim, fotoğraf, hattâ felâket haberi veren uydurma bir mektup ile işlenmesi dahi olanaklıdır⁴¹³. Yine, karar kuvvetlendirici davranışın, bir başka ceza normunu ihlâl eden bir davranış olarak, örneğin cinsel istismar biçiminde ortaya çıkması da ihtimâl dâhilindedir⁴¹⁴. Bununla birlikte, TCK md. 61 uyarınca temel cezayı bireyselleştirmekle yükümlü olan hâkimin, *suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları ve meydana gelen tehlikenin ağırlığını* dikkate alarak cezayı teşdiden tayin etmesi mümkündür.

Öğretide bazı yazarlarca⁴¹⁵, aralarında bir ayırım yapılmaksızın, md. 84/1’de gösterilen tüm seçimlik davranışların “intihardan önce” veya “intihar sırasında” gerçekleştirilebileceği iddia edilmiştir. İlk iki seçimlik davranış bakımından kabulü mümkün olmayan bu önermenin doğruluğu, “karar kuvvetlendirici davranış” açısından tartışmalıdır. TCK md. 39/2-a’nın analizi çerçevesinde ileri sürülen bir görüşe göre⁴¹⁶, karar kuvvetlendirme, ancak “icra hareketleri başlamadan önce” söz

⁴¹² “İntihara sevk” olarak adlandırılan bu hâlde suçun tamamlanmış sayılması için intihar (ölüm) neticesinin gerçekleşmesi zorunlu olup mağdurun intihar yahut intihara teşebbüs etmediği durumlarda fail “öldürmeye teşebbüs”ten (md. 35, 81-83, 84/4) sorumlu tutulacaktır. Konuya ilişkin açıklamalar için bkz. İleride “TCK md. 84/4’te düzenlenen suçların maddi unsuru” başlığı.

⁴¹³ Örnekler için bkz. ARTUK, “Mukayeseli ...”, s. 29; EREM/TOROSLU, *Özel Hükümler*, s. 389; KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 29; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 118; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 276.

⁴¹⁴ Bkz. İleride “İçtima” başlığı.

⁴¹⁵ ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 366; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 169; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 37; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 273; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 185.

⁴¹⁶ ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 398.

konusu olabilmektedir. Zira suçu tamamlamaya elverişli hareketlerin icrasına başlayan bir kişinin suç yolunda “karar” evresini geride bıraktığı açıktır. Hâlihazırda icrasına başlanmış bir suç işleme kararının kuvvetlendirilmesine ise artık ihtiyaç bulunmamaktadır. Kanaâtimizce, ilk bakışta akla yatan ve “intihar kararını kuvvetlendirme” fiili bakımından da savunulabilir görünen bu önerme, kişinin intihara elverişli hareketleri gerçekleştirmeye başladıktan (veya tamamladıktan) sonra pişmanlık duyduğu ve kararının doğruluğu konusunda tereddüde düştüğü hâllerde geçerliliğini yitirmektedir. İştirakte “gönüllü vazgeçme”ye (md. 41) tekabül eden bu gibi durumlara, intihar maksadıyla eroin alan kişinin son (ölümcül) dozu damarına şırınga etmekten vazgeçmesi yahut bileklerini kesen şahsın hastaneye gitmesi örnek gösterilebilir. Bu ve benzeri hâllerde, son dozu damarına zerk edip etmemek veya hastaneye gidip gitmemek konusunda (daha açık bir ifade ile kararının doğruluğu hususunda) tereddüde düşen şahsın zayıflamakta olan intihar kararını “*Saçmalama! Ebedî huzura açılan o kapıya, ölüme bu kadar yaklaşmışken, sıkıntılarla dolu hayatına geri mi döneceksin?!* ” gibi sözlerle yeniden pekiştiren kimsenin, intihar esnasında sarf edilen bu sözlerle “karar kuvvetlendirme” biçimindeki seçimlik hareketi gerçekleştirmiş sayılacağına şüphe yoktur.

İntihar kararını kuvvetlendirici davranışa ilişkin örneklerin, yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde, çoğaltılması mümkündür. Bu noktada akla gelen en yaygın örnek, intihar kararını icra etmek üzere yüksek bir yere çıkan kişinin çevredekilerce intihara yönlendirildiği vakalardır. Ulusal basına sıkça yansıyan bu gibi hâllerde, mağdurun kararını kuvvetlendiren kişi veya kişilerin md. 84/1 uyarınca sorumlu tutulacağına şüphe yoktur⁴¹⁷. Örneğin, kız arkadaşı tarafından terk edildiği için balkona çıkan gencin intihar kararını aşağıdan “*Atla, atla, atla!*” şeklinde alkışla tempo tutmak suretiyle takviye eden eşhasın durumu böyledir⁴¹⁸. Daha önce de ifade edildiği üzere, bu gibi hâllerde, mağdurun intihar kararının elverişli davranış neticesinde kuvvetlenmesi (hayat varlığı bakımından mevcut tehlikenin -biraz olsun- artması) suçun tamamlanması bakımından gerekli ve yeterli olup mağdurun bu kararı uygulamaya koyarak intihar etmesi, hattâ intihara kalkışması dahi şart değildir. Buna

⁴¹⁷ KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 32-33; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 122; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 2820.

⁴¹⁸ “Samsun’da iddiaya göre kız arkadaşından ayrılan 22 yaşındaki Abdullah H.İ., vatandaşların ‘Atla!’ diye tempo tutması üzerine kendini boşluğu bıraktı. İtfaiye brandasına çarpıp beton zemine düşen Abdullah H.İ. yaralandı.” Haber detayı için bkz. <http://www.milliyet.com.tr/samsun-da-intihar-girisimi--gundem-1958232/>, video için bkz. <http://www.milliyet.com.tr/Milliyet-Tv/video-izle/-Atla--diye-tempo-tuttular-PPD7yrQtT0VH.html>

göre, iş bulamadığı için on bir katlı bir inşaatın çatısına çıkmış olan mağdurun intihar kararını “*La atla aşağı la, adamsan atlarsın, atla aşağı anasını satayım!*” şeklindeki sözleriyle kuvvetlendiren kişinin -mağdur aşağıya atlamamış olsa da⁴¹⁹- bu fiili ile md. 84/1’deki suçu işlemiş sayılacağı muhakkaktır⁴²⁰. Ancak işin teorik boyutu böyle olmakla birlikte, kolluk güçlerinin uygulamada çoğunlukla fail hakkında değil, mağdur hakkında yakalama işlemi yaptığı gözlemlenmektedir⁴²¹.

dd. İntiharı herhangi bir şekilde kolaylaştırıcı davranış

Birinci fıkradaki suç tipini oluşturan seçimlik fiillerden sonuncusu ise “bir başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım etme”dir. Sözlük⁴²² tanımı ile “işlerin daha etkin ve verimli olabilmesi için sağlanan katkı”ya karşılık gelen “yardım” kavramı iştirak müessesesine ait bir kavram (md. 39) olup esasen teşvik ve karar kuvvetlendirme de dâhil olmak üzere “suçun işlenmesine ikinci derecede katkı sağlayan” bir dizi iştirak biçimini çatısı altında toplayan bir “üst kavram” olarak karşımıza çıkmaktadır. 765 sayılı Kanunda “fer’i iştirak” olarak incelenen “yardım”, bu yönüyle yeni kanunda “azmettirme” ile birlikte şerikliğin iki şeklinden birini oluşturmaktadır.

Türk Ceza Kanunu’na göre “yardım” türleri; suç işlemeye teşvik etmek, suç işleme kararını kuvvetlendirmek, fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını

⁴¹⁹ Bu gibi hâllerde mağdurun intihar etmesi (aşağıya atlaması) tipik somut tehlikelerin gerçekleştiğinin açık delili ise de, bu durum maddî ceza hukuku ile değil, muhakeme-ispat hukuku ile alâkalıdır. Buna göre, mağdurun intihar kararının kuvvetlendiği ve fakat bu vakıanın herhangi bir suretle ispat edilemediği hâllerde, md. 84/1’deki suç tamamlanmış olacak; ancak “*in dubio pro reo*” ilkesi gereği, fail sadece “intihar kararını kuvvetlendirmeye teşebbüs”ten cezalandırılabilecektir. Muhatabın “failin karar kuvvetlendirici sözlerinden etkilenmediğini” hâl ve davranışları ile açıkça ortaya koyduğu hâllerde ise, tartışmasız “teşebbüs” söz konusu olacaktır. Örneğin, intihar etmek üzere Kadıköy’de bir binanın çatısına çıkan kişinin aşağıdan “*Atla, atla, atla!*” şeklinde tempo tutan vatandaşların üzerine idrarını yaptığı olayda durum böyledir. Burada, vatandaşların üzerine idrarını yapan şahsın, farklı suç tiplerine uyan bu eyleminden ötürü alacağı cezanın “haksız tahrik” dolayısıyla, TCK md. 29 uyarınca indirilmesi gerektiğine şüphe yoktur. (Haber detayı için bkz. <http://www.haberler.com/intihar-icin-catiya-cikan-vatandas-atla-6820152-haberi/>)

⁴²⁰ Haber detayı için bkz. <http://www.iha.com.tr/haber-adanada-intihar-girisimini-goren-vatandas-adamsan-atlarsin-301073/>, video için bkz. https://www.youtube.com/watch?v=h6sLcE_IJV0 Yine benzer bir olay için bkz. <http://www.gazetevatan.com/bir-garip-intihar-girisimi--566281-yasam/> Olayda fail, kendisine mikrofon uzatan muhabirin “*Atlara ölebilir; niye ‘Atla!’ diyorsunuz?!*” şeklindeki sorusuna “*Ölsün!*” cevabını vermiştir.

⁴²¹ Nitekim Adana’da yaşanan bu olayda da uygulama değişmemiştir: “*Olay yerine gelen Abdullah Akbaş isimli bir kişi de intihara kalkışan gence, ‘Adamsan atlarsın aşağıya’ diye bağırdı. (...) Akbaş daha sonra olay yerinden ayrıldı. Bu arada genç ise bir süre daha polise direndikten sonra intihar etmekten vazgeçti. Genci polis inşaatın indirerek polis merkezine götürdü.*” (<http://www.iha.com.tr/haber-adanada-intihar-girisimini-goren-vatandas-adamsan-atlarsin-301073/>)

⁴²² Türk Dil Kurumu - Büyük Türkçe Sözlük (www.tdk.gov.tr)

vâdetmek (md. 39/2-a), suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek, fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak (md. 39/2-b) ve suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmaktan (md. 39/2-c) ibaret olup kişinin işlenen bir suçtan “yardım eden” sıfatı ile sorumlu tutulabilmesi için sayılan hareketlerden yalnızca bir tanesini gerçekleştirmesi yeterlidir. Bu noktada, iştirak -ve dolayısıyla “yardım”- biçimlerinin “kanunîlilik ilkesi” gereği kanunda tek tek sayıldığı; bu itibarla, kanunda sayılanlardan birine tekabül etmeyen katkılara “iştirak” hükümlerinin uygulanamayacağı⁴²³ düşünülebilir ise de, özellikle (c) bendindeki “kolaylaştırma” kavramının kapsayıcı niteliği dolayısıyla “faillik” ve ‘azmettirme’ olarak nitelenemeyen her tür katkı’nın “yardım etme” çerçevesinde mütalâa olunabileceği söylenebilir⁴²⁴. Nitekim bilimsel içtihatlarda da, çoğunluk⁴²⁵, “intihara yardım” kavramını “intiharı (ölümü) fiilen ve etkili biçimde kolaylaştıran her çeşit hareket” şeklinde tanımlamak yoluna gitmiş; md. 39/2’nin bentlerinde gösterilen hareketleri tanım içerisinde tek tek saymak⁴²⁶ yerine, “örnek” olarak sıralamıştır.

Biz, md. 84/1 anlamında “(başkasının intiharına herhangi bir şekilde) yardım”ı, öğretideki hâkim görüşten ve fıkra da geçen “*herhangi bir şekilde*” ifadesinden hareketle “başkasının intiharını etkili biçimde kolaylaştırmak” biçiminde tanımlamayı uygun görüyoruz. Bu noktada, tek sözcük (“kolaylaştırmak” sözcüğü) içerisine gizlenmiş olan “davranış” ve “netice”nin birbirinden ayrılması gerekmektedir. Buna göre, “yardım” fiili bakımından tipik davranış “intiharı

⁴²³ TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 302.

⁴²⁴ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 421-422. Yazarlar, Alman Ceza Kanunu’nun yardım etmenin görünüm şekillerini tahdidî olarak belirlemek yerine, bu konuyu öğreti ve uygulamaya bıraktığını bildirmektedir. Bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 422, dpn. 1567.

⁴²⁵ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3174; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 85; DÖNMEZER, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, s. 79; ERCAN, s. 493; GERÇEKER, s. 1681; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 33; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 122; MERAN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 99; ÖMEROĞLU, “**... intihara yönlendirme ...**”, s. 14; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 367; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 171; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 38; PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1398; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 281; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 184; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 37.

⁴²⁶ HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 152; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 65: “*İntihara herhangi bir şekilde yardım etmek, intihar etmek isteyen kişiye, intiharı sağlamaya elverişli herhangi bir araç temin etmek ve yer sağlamaktır.*” 39’uncu maddede gösterilen yardım türlerinin tamamını ihtiva etmeyen tanımın, bu açıdan noksan olduğunu düşünmekteyiz.

kolaylaştırıcı (kolaylaştırmaya elverişli) her tür davranış”, tipik netice (somut tehlike⁴²⁷) ise “intiharın herhangi bir surette kolaylaşması”dır.

Burada dikkat çeken ilk husus, md. 39/2-a’da sayılan ilk iki hareketin, md. 84/1’deki suçun seçimlik hareketleri olarak açıkça zikredilmiş oluşudur. Yasa koyucu, hükümde “başkasını intihara ... teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ...” dedikten sonra “... ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden ...” ifadesine yer vermek suretiyle, dışarıda kalan sair “yardım” türlerini de kanunî tanım kapsamına dâhil etmiştir. “Yardım” kavramı TCK terminolojisi bakımından “teşvik” ve “karar kuvvetlendirme” ipotezlerini de içerdiğinden, yardımın seçimlik hareket olarak düzenlendiği bir hükümde “teşvik” ve “karar kuvvetlendirme” ifadelerine ayrıca yer vermenin gereksiz olduğunu; bu itibarla, fıkranın “Başkasını intihara azmettiren ya da başkasının intiharına yardım eden kişi...” şeklinde tâdil edilmesi hâlinde anlamından bir şey yitirmeyeceğini söylemek, bizce, mümkündür.

İntiharı kolaylaştırıcı davranış, ilk üç davranışın aksine, manevî katkıların yanı sıra maddî nitelikteki katkıları da kapsamaktadır⁴²⁸. Gerçekten de, *intihar sonrasına ilişkin vaâtler* (TCK md. 39/2-a) ile *yol gösterme* (TCK md. 39/2-b) niteliğindeki hareketler “manevî yardım” teşkil ederken, *vasıta temini* (TCK md. 39/2-b) ile *intihar kararının icrasını kolaylaştırmaya yönelik sair hareketler* (TCK md. 39/2-c) “maddî yardım” niteliğindedir⁴²⁹.

Öğretide bazı yazarlarca⁴³⁰ intihara yardımdan söz edilebilmesi için mağdurun daha önceden intihara kesin olarak karar vermiş olması gerektiği ileri sürülmüştür.

⁴²⁷ Gerçekten de “intihar kararının kuvvetlenmesi”, mağdurun hayat varlığı bakımından “zarar” değil, “somut tehlike” arz etmektedir.

⁴²⁸ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 44; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3175; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 85; KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 60; KOCA, **“İntihara Yönlendirme ...”**, s. 33; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 122; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 367; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 171; ÖZEN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 39; PEHLİVAN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 281; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 185; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 37. Yazarlardan Koca ve Üzülmöz, bu tespiti, fıkra da geçen “herhangi bir şekilde” ifadesi ile desteklemektedir.

⁴²⁹ “Maddî yardım-manevî yardım” ayrımı için bkz. EVİK, **Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, s. 217-237. Parantez içerisinde gösterilen hükümler mezkûr hareketlerin iştirak müessesesindeki karşılıkları olup intihara yönlendirme ile doğrudan ilişkili değildirler.

⁴³⁰ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 85; ÖZEN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 38; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 185.

Kanaâtimizce, bu düşüncede isabet yoktur. Zira bir hareketin birden çok yardım şekline uyması mümkün olup⁴³¹ bu çerçevede, “teşvik” niteliğindeki bir hareketin aynı zamanda “vaât”, “yol gösterme” yahut “vasıta temini” sayılabilmesine de bir engel bulunmamaktadır. Örneğin, intiharın dinen caiz olmaması nedeniyle intihar düşüncesini karara çevirmek noktasında tereddüt yaşayan bir kimseye “istişhat eylemcisi⁴³²” olmayı tavsiye eden kişinin “intihara teşvik” niteliğindeki bu hareketini -sırf ortada bir intihar kararı bulunmadığından bahisle- “intihara yardım (yol gösterme)” kabul etmemek mümkün değildir.

Yardım vaâdi, genel olarak (md. 39/2-a) “suçun işlenmesi koşuluna bağlanan ve failin tereddütlerini bertaraf etmeyi amaçlayan her türlü yardım taahhüdü”nü ifade etmektedir⁴³³. Ancak, intihara yönlendirmede kendisine vaatte bulunulan kişi (mağdur) intihar sonrası artık hayatta olmayacağından, burada (md. 84/1) “yardım vaâdi”nden özellikle “üçüncü şahıslara dair yardım vaâtleri”nin anlaşılması gerekmektedir. Buna göre, intiharı sonrasında çocuklarının sefâlet çekmesinden endişe eden ve bu yüzden intihar düşüncesini karara çevirmek ya da intihar kararını icra etmek noktasında tereddüt yaşayan mağdura “çocuklarına bakma sözü” veren kişinin, bu hareketle tipik davranışı gerçekleştirdiği söylenebilir⁴³⁴. Yardım vaâdi esasen bir manevî iştirak türü olduğundan, vaâdin gereğinin sonradan yerine getirilip getirilmemesi suçun teşekkülü bakımından önem taşımaz⁴³⁵. Bununla birlikte, vaâdin

⁴³¹ Nitekim bazı yazarlar, müntehirin temin olunan vasıtayı kullanmadığı hâllerde, vasıta temininden cezalandırılmayan failin bu defa intihar kararını kuvvetlendirmeden sorumlu tutulacağını belirtmektedir. (EREM, “**Ceza Hukukunda İntihar**”, s. 496; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 368; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 171; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 39; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 185.) Bizim de katıldığımız bu düşünceye göre, intihar kararı vermiş bir kimseye vasıta temin edilmesi, aynı zamanda karar kuvvetlendirme anlamına da gelmektedir.

⁴³² Kendisini “İslâmcı” olarak niteleyen örgütlerce “intihar bombacısı” yerine kullanılan bu kavram, “şehit olmak” fiilinin dönüşlü hâli olup “kendi kendini şehit etmek, şehit olacağını bile bile ölüme gitmek” manâsına gelmektedir.

⁴³³ EVİK, **Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, s. 229: “Bir diğer manevî yardım şekli olan yardım vaâdi, faile suçun işlenmesinden önce, suçu işledikten sonraya yönelik olarak yardımda bulunacağı sözünün verilmesini ifade etmektedir. Böylece yardım eden, failin suçun icrasına yönelik olarak tereddütlerini ortadan kaldırarak, iradesine etki etmekte, faili cesaretlendirmekte, kararını güçlendirmektedir.”

⁴³⁴ KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 60; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 33; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 122; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 281. İşbu vaâdin aynı zamanda intihara teşvik veya intihar kararını kuvvetlendirme sayılacağına duraksama yoktur.

⁴³⁵ CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 492; DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 483; EVİK, **Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, s. 230; İÇEL, **Genel Hükümler**, s. 504; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 424; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 512; ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 398; TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 305; ZAHER, **Genel Hükümler**, s. 429.

yerine getirilmesinin ayrıca suç sayıldığı hâllerde, vaâdini yerine getiren failin söz konusu suç nedeniyle ayrıca cezalandırılması mümkün olabilecektir⁴³⁶. Örneğin, bir adli tıp uzmanının, hayatını “damarına potasyum klorür (KCl) zerk etmek suretiyle” sonlandırmayı düşünen, ancak henüz üç yıllık süre⁴³⁷ dolmadığı için “lehtar” pozisyonundaki eşinin sigorta bedelinin tamamını alamayacak olmasından endişe eden meslektaşına “intihar bulgularını gizlemeyi” vâdedip sonradan bu vaâdini yerine getirdiği farazî olayda, “intihara yardım” (md. 84/1) eden failin ayrıca “nitelikli dolandırıcılık”tan (md. 158/1-k)⁴³⁸ da sorumlu tutulacağına şüphe yoktur.

Genel olarak (md. 39/2-b) “suçun işleniş biçimi ile ilgili olarak müstakbel faile önerilerde bulunulması”nı ifade eden *yol gösterme*, md. 84/1 bakımından “intiharın gerçekleştirilme biçimine ilişkin olarak mağdura tavsiyelerde bulunulması” şeklinde anlaşılabilir⁴³⁹. Örneğin, intihar teşebbüsünün başarısızlıkla sonuçlanmasından ve sakat kalmaktan endişe eden bir kimseye “acısız ve kesin ölüm yöntemi” olarak kimyasal bir madde tavsiye edilmesi biçimindeki farazî olayda durum böyledir. Bu noktada, yol gösterme biçimindeki davranışın aynı zamanda “azmettirme”, “teşvik” veya “karar kuvvetlendirme” olarak da nitelenebileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Bir tür maddî yardım olan *vasıta teminini* ise, genel olarak (TCK md. 39/2-b) “suçun icrasını kolaylaştırmaya, mümkün kılmaya ve garantiye almaya elverişli, bilumum aracın tedariki⁴⁴⁰” biçiminde tanımlamak mümkündür⁴⁴¹. TCK md. 84/1’e

⁴³⁶ EVİK, **Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, s. 231: “Kanun koyucu bir çok durumda vaâdini yerine getirerek bir suç işleyen kimsenin iştirak ettiği suçtan başka, bir de vaâdini yerine getirmek suretiyle işlediği suçtan dolayı cezalandırılmasını önlemiştir. (...) Buna karşılık önsuçta iştirak etmemiş olma şeklinde şeklinde bir önşarttan söz edilemeyen durumlarda, vaâdi yerine getirmenin oluşturduğu ayrı suçtan dolayı da sorumluluk olur.”

⁴³⁷ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, md. 1503/1: Sigortalı, yenilemeler de dâhil olmak üzere, en az üç yıldan beri devam eden ve ölüm ihtimâline karşı yapılan bir sözleşmede, bu süre geçtikten sonra intihar ederse veya intihara teşebbüs sonucu ölürse, sigortacı sigorta bedelini ödemekle yükümlüdür.

⁴³⁸ TCK md. 157: Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun ... zararına olarak, ... başkasına bir yarar sağlayan kişiye bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası verilir. TCK md. 158/1-k: Dolandırıcılık suçunun; ... sigorta bedelini almak maksadıyla işlenmesi halinde, iki yıldan yedi yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, (e), (f), (j) ve (k) bentlerinde sayılan hâllerde hapis cezasının alt sınırı üç yıldan, adli para cezasının miktarı suçtan elde edilen menfaatin iki katından az olamaz.

⁴³⁹ EVİK, **Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, s. 233: “Bir diğer manevî yardım türü olan, suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek, suçun icrasına geçmeden önce fiilin işleniş biçimi ile ilgili olarak önerilerde bulunmak, bilgi vermek, akıl vermek, tavsiyelerde bulunmak, talimat vermek suretiyle failin suç işleme iradesine etkide bulunmaktadır.”

⁴⁴⁰ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 423.

⁴⁴¹ EVİK, **Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, s. 217: “Fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak şeklindeki maddî yardım, fiilin işlenmesinde kullanılacak menkûl veya gayrimenkul niteliğindeki herhangi bir aracın temin edilmesini ifade eder.” Biz “gayrimenkul

kolaylıkla uyarlanabilecek bu tanıma göre, mağdura tabanca, zehir, ip yahut intiharda kullanılmaya elverişli herhangi bir vasıta tedarik eden fail, bu hareketlerle tipik davranışı gerçekleştirmiş olacaktır⁴⁴². Bu noktada, “vasıta temini” biçimindeki davranışın, tıpkı “yol gösterme”de olduğu gibi, “azmettirme”, “teşvik” veya “karar kuvvetlendirme” olarak nitelenebilmesi de mümkündür⁴⁴³. Bu nedenle, temin edilen vasıtanın intiharda kullanılmaması veya intihar için elverişsiz⁴⁴⁴ bulunması durumlarında, mağdurun vasıta temini anındaki psikik durumu araştırılacak; kişinin kafasında henüz intihar düşüncesi yok idiyse azmettirmeden, henüz karara dönüşmemiş bir intihar düşüncesi var idiyse teşvikten, nihayet intihar kararı mevcut idiyse karar kuvvetlendirmeden hüküm kurulması yoluna gidilebilecektir⁴⁴⁵.

İntiharı kolaylaştırıcı nitelikteki davranışların “intihar fiilinin icrasına başladıktan sonra” gerçekleştirilmesi tatbikî ve nazarî açıdan mümkündür. Buna göre, işlediği fiilin (intiharın) anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip, muayyen şahıs veya eşhasın intiharını kolaylaştırmaya yönelik -teşvik ve karar kuvvetlendirme müstesna- bütün katkılar, -intihar öncesinde veya intihar esnasında- ne zaman gerçekleştirildiğine bakılmaksızın, md. 84/1 hükmü çerçevesinde ele alınacak⁴⁴⁶; mağdurun ölümü vuku buluncaya dek herhangi bir şekilde intihara yardım mümkün olabilecektir^{447, 448}. Bununla birlikte, hareketin “yardım” boyutunu

temini”ni md. 39/2-c çerçevesinde “yer gösterme” olarak ele aldığımızdan, gayrimenkûl vasıtaları “vasıta temini” kavramına dâhil etmiyoruz.

⁴⁴² Örnekler için bkz. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3175; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 85; KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 60; KOCA, **“İntihara Yönlendirme ...”**, s. 33; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 122.

⁴⁴³ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 171.

⁴⁴⁴ Öğretide “elverişsizlik” ve “yetersizlik” kavramları zaman zaman birbirine karıştırılabilmektedir. Bkz. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3175: “Yardımda sağlanan vasıtaların elverişsizliği örneğin bünyesi çok kuvvetli olan müntehirin aldığı zehirden etkilenmemesi durumunda da failin 84’üncü maddenin 1’inci fıkrasına göre cezalandırılması gerekir.”

⁴⁴⁵ EREM, **“Ceza Hukukunda İntihar”**, s. 496; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 368; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, s. 171; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 185. Failin vasıta kullanılmamış olsa dahi “intihara yardım” etmiş sayılacağı yolundaki görüş için bkz. ÖZEN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 39: “İntihar için sağlanan araç kullanılmamış olsa bile yardım gerçekleştiği için fiil cezalandırılacaktır.”

⁴⁴⁶ ARTUK, **“Mukayeseli ...”**, s. 44; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3174; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 86; EREM, **“Ceza Hukukunda İntihar”**, s. 495; EREM/TOROSLU, **Özel Hükümler**, s. 389; KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 60; KOCA, **“İntihara Yönlendirme ...”**, s. 33; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 122; MERAN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 99; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 366; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 169; ÖZEN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 39; PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1398; PEHLİVAN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 273; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 185.

⁴⁴⁷ ÖZEN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 40.

⁴⁴⁸ Öğretide, suç genel teorisi çerçevesinde iştirake ilişkin olarak yapılan incelemelerde, yardım vaâdi, yol gösterme, vasıta temini ve genel olarak icrayı kolaylaştırma hareketlerinden bazılarının ancak

aşarak ölümün doğrudan sebebinin oluşturan icraî bir harekete dönüşmesi hâlinde artık intihara yönlendirmeden (md. 84/1) değil, icraî davranışla kasten öldürmeden (md. 81) söz edileceği unutulmamalıdır⁴⁴⁹. Örneğin, ipi boynuna geçiren mağdurun altındaki sandalyenin tekmelenmesi, kendini asan mağdurun ayağından çekilmesi⁴⁵⁰ yahut bileğini kesmeye korkan mağdurun bileğinin kesilmesi şeklindeki farazî olaylarda durum böyledir.

Madde metninde de ifade edildiği gibi, intihara yardımın “herhangi bir şekilde” gerçekleştirilmesi mümkün olup başvurulanan hareket ve vasıtanın suçun teşekkülü bakımından bir önemi yoktur. Yine somut olayda, intiharı kolaylaştırıcı nitelikteki birden çok davranışın bir arada gerçekleştirilmesi mümkündür. Örneğin, mağdura tabanca ile intihar etmesi hususunda tavsiyede bulunan (yol gösteren) fail, aynı zamanda şahsa silâh sağlayıp ardında kalan ailesine bakma sözü verebilir. Bu gibi hâllerde hukuken tek bir “davranış” ve dolayısıyla tek bir suç söz konusu olur ise de, TCK md. 61 uyarınca temel cezayı bireyselleştirmekle yükümlü olan hâkimin, *suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları ve meydana gelen tehlikenin ağırlığını* dikkate alarak cezayı teşdiden tayin etmesi mümkündür.

tipik fiilin icrasına başlanmadan önce gerçekleştirilebileceği belirtilmiş; tipik fiilin icrası esnasında sağlanan katkının “fiil üzerinde ortak hâkimiyet”e vücut verdiği hâllerde artık “yardım”dan değil, müşterek faillikten (md. 37/1) söz edileceğine dikkat çekilmiştir. [CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 492-493; EVİK, **İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, s. 221. Yardım vaadinin ancak fiilin icrasına başlanmadan önce gerçekleştirilebileceği yolundaki görüş için bkz. ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 429. Fiilin icrası esnasında gerçekleşen yol göstermenin her hâlde “müşterek faillik” sayılacağı yolundaki görüş için bkz. DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 484-485; İÇEL, **Genel Hükümler**, s. 504; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 424; ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 398. Fiilin icrası esnasında gerçekleşen vasıta temininin duruma göre “müşterek faillik” veya “icrayı kolaylaştırma” (md. 39/2-c) sayılacağı yolundaki görüş için bkz. TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 305.] Burada suç teşkil eden bir fiilin mevcudiyetinin, “müşterek faillik”ten söz edilebilmesinin ön koşulu olduğu unutulmamalıdır. Buna göre, bir an için Türk Ceza Kanunu’nun intihara teşebbüsü “kasten öldürmeye teşebbüs”e eşdeğer kabul ettiği varsayılacak olursa; intihar amacıyla antibiyotik içen kişiye intihar esnasında “*Üç beş hapla intihar mı edilmiş?! Al şu jileti; bilekle falan da hiç uğraşma, direkt şah damarını kes geç!*” sözleriyle yol gösteren ve vasıta temin eden şahsın, “fiil üzerinde ortak hâkimiyet” noktasına varan bu katkısı dolayısıyla “kasten öldürmeye teşebbüs fiilinin müşterek faili” sayılacağını söylemek mümkün olabilecektir. Ancak, intihar yahut intihara teşebbüs fiilleri hukukumuzda suç olarak düzenlenmediğinden, bir başkasının intiharına “fiilin icrası esnasında” katkı sağlayan kişinin bu eylemi, “fiil üzerinde ortak hâkimiyet” derecesine ulaşılmış olsa dahi, esas fiil suç teşkil etmediğinden “müşterek faillik” (md. 37/1) müessesesi işletilemeyecektir.

⁴⁴⁹ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3175; EREM, “**Ceza Hukukunda İntihar**”, s. 495-496; KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 95; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 29; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 118; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 39; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 281.

⁴⁵⁰ KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 33; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 122.

Nihayet, intiharı kolaylaştırıcı davranıştan söz edilebilmesi için, mağdurun yardımdan ve yardım edenden haberdar olması zorunlu değildir. Buna göre, bileklerini kestiği için psikiyatri kliniğine yatırılan mağdurun odasına gizlice kesici alet bırakan kişinin intihara yardımdan sorumlu tutulmasına bir engel bulunmamaktadır.

c. Netice

Daha evvel de ifade ettiğimiz gibi, *intihara azmettirici, intihara teşvik edici, intihar kararını kuvvetlendirici ve intiharı kolaylaştırıcı* her tür davranış ile işlenebilen bu suç, bu davranışlara illî olarak bağlanabilen tipik-somut tehlikelerin vukuu ile tamamlanmakta ve bu yönüyle -tıpkı zarar suçları gibi- neticeli suçlar arasında yer almaktadır⁴⁵¹.

Suçun tamamlanması bakımından aranan tipik neticeleri (somut tehlikeleri), yukarıda etraflıca incelenen tipik davranışlardan hareketle tespit etmek mümkündür. Buna göre, bu fıkra ile ihdas edilen suç; ilk seçimlik davranış bakımından *intihar düşüncesinin ve kararının oluşması*, ikinci davranış bakımından *mevcut intihar arzusunun kuvvetlenmesi*, üçüncü davranış bakımından *mevcut intihar kararının kuvvetlenmesi* ve nihayet dördüncü tipik davranış bakımından *intiharın herhangi bir şekilde kolaylaşması* ile tamamlanacak; failin tecziyesi için, bu somut tehlikeler dışında, “intihar hazırlıklarına başlama⁴⁵²”, “intihara kalkışma^{453, 454}”, gibi başka

⁴⁵¹ ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 191: “Somut tehlike suçları da neticeli suçlar grubuna girerler ve zarar suçlarının gösterdiği tüm özellikleri gösterirler.”

⁴⁵² Tipik tehlikeyi “mağdurun intihara yönelik hazırlık hareketlerine başlaması” olarak tespit eden görüş için bkz. GERÇEKER, s. 1681. Buna yakın bir görüş için bkz. MALKOÇ, s. 1341: “*İntihar etmek isteyen bu isteğini/kararını somut davranışlarla ortaya koyması gerekir. Bunlar bir hazırlık hareketi niteliğinde olabileceği gibi, sözle tekrar edilen, yazı ile tekrarlanan ve niyeti net olarak açığa çıkaran irade tezahürleri şeklinde de olabilir.*” Kanaâtimizce Malkoç’un suçun tamamlanması için aradığı somut tehlike esasen “intihara hazırlık hareketleri” değil, bizim burada sıraladığımız somut tehlikelerdir. Bununla birlikte, ifadelerin net olmadığını ve yazarın “neticenin (somut tehlikenin) gerçekleşmesi” ile “neticenin ispatı” sorunlarını birbirine karıştırdığını itiraf etmek gerekir.

⁴⁵³ Tipik tehlikeyi “mağdurun intihara kalkışması (girişmesi, teşebbüs etmesi)” olarak tespit eden görüş için bkz. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3173; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 27-28; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 116-117; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 273-274; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 268. TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 187. Aynı sonuca, “anayasaya uygun yorum” metoduyla ulaşan yazarlar için bkz. HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 152; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 65.

⁴⁵⁴ Failin tecziyesi bakımından intihara kalkışmayı zorunlu kabul eden örnekler için bkz. Fransız Ceza Kanunu md. 223-13, Hırvatistan Ceza Kanunu, md. 96/1, Macaristan Ceza Kanunu md. 162/1, Letonya Ceza Kanunu md. 124/1, Rusya Federasyonu Ceza Kanunu md. 110.

somut tehlikeler yahut “intihar (ölüm)”^{455, 456}, gibi bir zarar neticesi aranmayacaktır. Genel olarak “intihar önündeki maddî-manevî engellerin aşınması”nı ve “kişinin intihar riskinin artması”nı ifade eden bu neticeleri, burada tek bir başlık altında, önemli yönleriyle ele almakta yarar görüyoruz.

Bu noktada, öncelikle, söz konusu somut tehlikelerin niçin “objektif cezalandırılabilme şartı” olarak değil de, “netice” olarak -maddî unsur içerisinde- ele alındığını izah etmekte fayda vardır. Suç genel teorisindeki yeri öğretide tartışma konusu olan⁴⁵⁷ objektif cezalandırılabilme şartları, failin kişiliği ile ilgili olmayan, suçun unsurları dışında kalan ve kanun koyucunun “suçun teşekkülü” açısından değilse de, “failin tecziyesi” açısından gerçekleşmesini aradığı ek koşulları ifade etmektedir⁴⁵⁸. Buna göre, suçun tüm unsurlarıyla gerçekleşmiş olmasına rağmen, failin cezalandırılması için ayrıca aranan ve gerçekleşmedikçe faile yaptırım uygulanmasına imkân vermeyen⁴⁵⁹ bu şartlar hukuka aykırılık unsuru ve manevî unsurdan bağımsız olup bir vakıanın “objektif cezalandırılabilme şartı” kabul edilip edilemeyeceği ancak yasal düzenlemenin tefsiri ile anlaşılabilecektir⁴⁶⁰. İtiraf etmek gerekir ki, bu her zaman kolay olmamaktadır⁴⁶¹. Örneğin, 765 sayılı Kanunun “intihara ikna ve yardım” suçuna ilişkin 454’üncü maddesinde⁴⁶² işaret olunan

⁴⁵⁵ “Mağdurun intiharı” md. 84/2’de “suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli” olarak düzenlenmiş olup bu hâl “*Suçta Etki Eden Nedenler*” başlığı altında incelenecektir.

⁴⁵⁶ Failin tecziyesi bakımından intiharın gerçekleşmesini zorunlu kabul eden örnekler için bkz. 1889 İtalyan Ceza Kanunu md. 370, mer’i Malta Ceza Kanunu md. 213. yer almaktadır.

⁴⁵⁷ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 21.

⁴⁵⁸ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 324; ZAFER, **Ceza Genel**, s. 372. Başka bir tanım için bkz. ARTUK/ALŞAHİN, “**Objektif Cezalandırılabilme Şartı ...**”, s. 17-44, s. 18: “...objektif cezalandırılabilme şartı, suçun işlenmesinden önce, suçun işlenmesi sırasında veya suç bütün unsurları ile gerçekleştikten sonra söz konusu olabilen ve esasen gerçekleşmediği takdirde kişinin haksızlık ve suç teşkil eden eyleminden cezalandırılmasını engelleyen şartlardır.”

⁴⁵⁹ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 21: “... bazen suçun unsurlarıyla birlikte, bazen unsurlardan sonra gerçekleşebilen bu durum, tipe uygun, hukuka aykırı ve kusurlu hareketi cezalandırılabilir bir hale getirir. (...) failin kusurluluğunun (kast, taksir) cezalandırılabilme şartlarını kapsamaması aranmaz. Suçlu ile gerçekleşen durum arasında ‘ruhî alâka’ aranmadığından bunlara objektif cezalandırılabilme şartları denir.”

⁴⁶⁰ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 19; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 419-420.

⁴⁶¹ Konuya ilişkin olarak ortaya konan bazı ölçütler için bkz. ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 420. Kanun koyucunun, netice-objektif cezalandırılabilme şartı tartışmalarına, madde gerekçelerinde yapacağı birer cümlelik açıklamalarla son vermesi gerektiğini savunan görüş için bkz. ARTUK/ALŞAHİN, “**Objektif Cezalandırılabilme Şartı ...**”, s. 21.

⁴⁶² 765 sayılı (mülgâ) Türk Ceza Kanunu md. 454: *Birini intihara ikna ve buna yardım eden kimse müntehirin vefatı vuku bulduğu takdirde üç seneden on seneye kadar ağır hapis cezasına mahkum olur.*

“müntehirin vefatı⁴⁶³” vakiasının mahiyeti öğretide çokça tartışılmış; bazı yazarlar bu vakıayı “netice” kabul ederken, bazıları “objektif cezalandırılabilme şartı” görüşünü benimsemiştir⁴⁶⁴. Kanaâtimizce, mülgâ TCK md. 454 bakımından ilk görüş lehine çözümlenebilecek olan bu sorunun mer’i TCK md. 84/1 bakımından hâlli çok daha kolaydır. Zira bu hükümde sıralanan dört fiil, yukarıda da ifade edildiği gibi, ettirgen çatıda olup her bir fiil kendi içinde bütünleşik bir yapı arz etmektedir. Şöyle ki; mağdur intihara azmetmedikçe “azmettirme”den, mağdurun intihar arzusu yahut kararı kuvvetlenmedikçe “teşvik” veya “karar kuvvetlendirme”den, mağdurun intiharı herhangi bir şekilde kolaylaşmadıkça “yardım”dan söz edilememekte; diğer bir deyişle suç tamamlanamamaktadır. Suçun tamamlanmasını engelleyen bir vakıanın “objektif cezalandırılabilme şartı” olarak kabulüne ise imkân bulunmamaktadır. Buna göre, nasıl kasten “öldürme” suçu (md. 81) bakımından “mağdurun ölmesi (ölümü)” objektif cezalandırılabilme şartı sayılamıyorsa, md. 84/1’deki suç bakımından da mağdurun intihara azmetmesi, intihar düşüncesinin-kararının kuvvetlenmesi yahut intiharının bir şekilde kolaylaşması “objektif cezalandırılabilme şartı” sayılamayacak; işbu vakıaların hepsi birer netice (somut tehlike) olarak değerlendirilecektir⁴⁶⁵. Bu tavsif, ileride de görüleceği üzere, bilhassa manevî unsur ve teşebbüs açısından büyük önem arz etmektedir.

İntihar düşüncesinin ve kararının oluşması ile başlamak gerekirse; bu tehlike azmettirme fiilinin neticesi olup mağduru intihara azmettirmeye elverişli herhangi bir davranışa bağlı olarak ortaya çıkabilir. Burada intihara dair herhangi bir düşüncesi bulunmayan mağdurun *intihar üzerine düşünmeye başlaması* azmettirmenin “ilk psişik neden olma” özelliğini, bu düşünme süreci sonunda *kesin intihar kararı alması* ise “etkili psişik neden olma” özelliğini ortaya koymaktadır. Buna göre, muhatabın berrak zihninde intihar düşüncesinin yaratılması, tek başına davranışın “intihara azmettirme” olarak nitelenebilmesi için yeterli değildir⁴⁶⁶.

⁴⁶³ “Vefat etmemiş bir müntehir”den söz edilemeyeceği için, hükümde geçen bu ifade, kanaâtimizce anlatım bozukluğu teşkil etmektedir. Nitekim yeni kanunda bu hata düzeltilmiş; işbu hâl, 84’üncü maddenin “*İntiharın gerçekleşmesi ...*” şeklinde başlayan ikinci fıkrasında “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl” olarak düzenlenmiştir.

⁴⁶⁴ Tartışmada taraflarca ileri sürülen argümanların kapsamlı analizi için bkz. ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 22-23; KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 64-66.

⁴⁶⁵ Somut tehlike suçlarında tehlikeyi “netice” kabul eden hâkim görüş için bkz. DARAGENLİ, “**Tehlike Suçları**”, s. 184. Somut tehlike suçlarında tehlikeyi “objektif cezalandırılabilme şartı” kabul eden azınlık görüşü için bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 148; ÖZGENÇ, **Genel Hükümler**, s. 610.

⁴⁶⁶ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 84. Aksi görüş için bkz. ÖMEROĞLU, “**... intihara yönlendirme ...**”, s. 14.

Mevcut intihar düşüncesinin kuvvetlenmesi ise “intihara teşvik” fiilinin neticesi olup bu tehlikenin mağduru intihara özendirmeye elverişli herhangi bir davranışa bağlı olarak ortaya çıkması mümkündür. Burada, muhatabın zihninde hâlihazırda var olan intihar düşüncesinin kuvvetlenmesi suçun teşekkülü bakımından gerekli ve yeterli olup mağdurun bu düşüncüyü karara dönüştürmesi, bu kararı uygulamaya koyarak intihara kalkışması yahut intihar etmesi şart değildir.

Mevcut intihar kararının kuvvetlenmesi, tahmin edileceği üzere, “karar kuvvetlendirme” fiilinin neticesi olup bu netice de herhangi bir elverişli davranışa bağlı olarak ortaya çıkabilir. Tehlikenin vuku bulmuş sayılabilmesi için muhatabın intihar etme hususundaki kararlılığının güçlenmesi ve kararın icra edilme riskinin artması gerekli ve yeterli olup mağdurun kuvvetlenen kararı uygulamaya koyarak intihara kalkışması yahut intihar etmesi şart değildir.

Nihayet *intiharın herhangi bir şekilde kolaylaşması* ise “intihara yardım” fiilinin neticesi olup bu tehlike yardım vaâdi, vasıta temini, yer gösterme, gözcülük gibi katkılarla ortaya çıkabilmektedir. Burada önem arz eden ilk husus, bu tehlikenin “maddî veya manevî bir kolaylık” şeklinde belirebilmesidir. Örneğin, bir anlık cesaretle intihar kararı alan ve fakat bu kararı icraya elverişli bir vasıtaya sahip olmayan mağdura tabanca temin edilmesi hâlinde “maddî kolaylık”; aynı mağdura çocuklarına bakma sözü verilmesi hâlinde ise “manevî kolaylık” söz konusu olacaktır. Fakat her hâlde mühim olan “intihar önündeki maddî-manevî engellerin aşınıp zayıflaması”dır. Bu bağlamda, yinelemekte fayda gördüğümüz bir diğer husus, “intiharın kolaylaşması” şeklinde formüle ettiğimiz bu neticenin, ilk üç tipik netice (tehlike) ile sık sık örtüşebiliyor olmasıdır. Yukarıdaki örneğe geri dönmek gerekirse; intihar teşebbüsünün başarısızlıkla sonuçlanmasından ve sakat kalmaktan endişe eden bir kimseye “kesin ölüm yöntemi” olarak kimyasal bir madde önerilmesi (yol gösterilmesi) yahut uyuşturucu madde temin edilmesi (vasıta temini) biçimindeki olaylarda durum böyledir.

Suçun hukukî konusu, daha açık bir ifade ile mağdurun hayat varlığı bakımından -az ya da çok, fakat her hâlde- müşahhas bir tehlike teşkil eden bu neticelerin somut olayda tespiti zorunlu olup intihar yahut intihara kalkışmanın söz konusu olduğu hâllerde bu, esasen, hiç de zor değildir. Zira suçun tamamlanması için

gerekli olanın ötesinde bir tehlikeyi ifade eden ve dış dünyada “intihar kararının icrası” biçiminde apaçık somutlaşan bu iki vakıada, yukarıda anılan tipik tehlikelerin evleviyetle gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Diğer bir deyişle, intihar etmiş yahut intihara kalkışmış bir kimsenin, *bu noktaya gelene kadar intihar üzerine az çok düşündüğü, zaman içerisinde güçlenen bu düşüncesini intihar kararına dönüştürdüğü ve nihayet yeteri kadar kuvvetlenen bu kararı belli bir noktada icraya koyduğu açıktır*. Dolayısıyla, sözü edilen tipik neticelerden bir veya birkaçının gerçekleştiği bu gibi hâllerde, doğrudan tipik bir davranışın mevcut olup olmadığı psikolojik otopsi⁴⁶⁷ ve benzer yöntemlerle araştırılacak; tipik davranışın tespit edilebildiği hâllerde, intihar veya intihara teşebbüsün illiliği ve faile objektif açıdan isnat edilebilirliği tartışılarak bir hükme varılacaktır⁴⁶⁸.

Buna karşılık, bir veya birden çok tipik davranışla intihara yönlendirilen mağdurun intihar yahut intihara teşebbüs etmediği hâllerde, ciddî ispat güçlükleri ile karşılaşılacağına şüphe yoktur⁴⁶⁹. Zira yukarıda tipik tehlike olarak sıraladığımız neticelerin ilk üçü tümü ile psişik vakıalar olup tipik davranışlardan yalnızca sonuncusu dış dünyada maddî olarak tespit edilebilecek tehlikelere vücut vermektedir. Bir kimsenin zihninde intihar düşüncesinin oluşup oluşmadığını, intihar kararı verip vermediğini veya mevcut intihar düşüncesinin yahut kararının kuvvetlenip kuvvetlenmediğini tespiti yarayan bir cihaz ise henüz üretilebilmiş değildir. Dolayısıyla, esasen muhakeme ve özelinde ispat hukuku ile ilgili olan bu sorunun çözümünde, en güçlü referans -şüphesiz- tıp bilimi olacak; tipik tehlikelerin vukuunun -psikanalize dayalı- bilirkışı mütalâası, tanık-mağdur beyanı veya sair bir delil ile saptanamadığı hâllerde, “*in dubio pro reo*” ilkesi gereği şüpheli/sanık

⁴⁶⁷ İntiharın gerçekleştiği durumlarda yapılan “psikolojik otopsi” uygulaması hakkında bkz. ALPTEKİN/DUYAN, s. 35: “... tamamlanmış intiharlara ilişkin bilgilerimizin bir çoğunu geriye yönelik (retrospektif) bir çalışma türü olarak tutulan kayıtlardan, kliniklerdeki boylamsal çalışmalardan veya ‘psikolojik otopsi’ uygulamalarıyla kurbanın yakınlarından elde ederken, ...” TATLILIOĞLU, “**Sosyal Bir Gerçeklik Olarak İntihar Olgusu: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme**”, s. 140-141: “İntihar nedenlerine ilişkin olarak 2 yöntem kullanılmaktadır: Bunlardan birincisi epidemiyolojik çalışmalar; diğeri ise olguların tek tek psikolojik otopsi yöntemi ile incelenmesidir. Psikolojik otopsi yöntemi ilk kez 1959’da St. Louis (USA) tarafından geliştirilmiştir.” Adıyaman ilinde “psikolojik otopsi” yöntemiyle yapılan örnek bir araştırma için bkz. Işık SAYIL / Saynur CANAT / Handan TUĞCU, “Onaltı intihar olgusunun psikolojik otopsi yöntemi ile değerlendirilmesi”, **Kriz Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 2, Ankara, 2003, s. 1-6. (<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/688/1018.pdf?show>)

⁴⁶⁸ Değerlendirme fail aleyhine sonuçlandığı takdirde, intihara teşebbüs neticesi için md. 84/1’e, intihar neticesi için md. 84/2’ye gidilecektir.

⁴⁶⁹ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 177.

hakkında takipsizlik/beraât kararı verilecektir⁴⁷⁰. Bu noktada, biz, kanunî tanımda aranan somut tehlikelerin tespiti güç neticeler olduğunu kabul etmekle birlikte, düzenlemeyi, korunan hukukî varlığın bireysel ve toplumsal ehemmiyeti⁴⁷¹ bakımından -yine de- isabetli buluyor; bu itibarla, “intihara kalkışma”nın objektif cezalandırılabilme şartı olarak hükümde açıkça düzenlenmesi yolundaki önerilere⁴⁷² sıcak bakmıyoruz.

d. Nedensellik bağı

Tipikliğin maddî unsuru, bizim benimsediğimiz görüşe göre, “kanunun emir yahut yasağını ihlâl eden insan fiili”nden ibaret olup “fiil” kavramı *davranış* ve -kanunun aradığı hâllerde- *netice* ile bu ikisi (davranış-netice) arasındaki *nedensellik bağı*nı ifade etmektedir⁴⁷³. Buna göre, kanunun “zarar” yahut “somut tehlike” şeklinde bir neticeye yer verdiği suç tiplerinde, suçun tamamlanmış sayılabilmesi için, salt davranış ve neticenin varlığı yeterli gelmemekte; ilki “davranış-netice arasındaki nedensellik” ve diğeri “neticenin faile objektif olarak isnat edilebilirliği” bakımından olmak üzere, iki aşamalı bir değerlendirme yapılması icap etmektedir⁴⁷⁴. Zira failin, davranışına illî olarak bağlanamayan ve kendisine objektif olarak isnat edilemeyen bir neticeden sorumlu tutulabilmesine imkân yoktur. Objektif isnadiyet teorisine göre, “netice” ve “davranış” arasındaki nedensellik bağı şartların eşitliği teorisine göre saptanmakta; ardından bu “doğal nedensellik” normatif bir isnadiyet değerlendirmesi ile tamamlanmaktadır⁴⁷⁵.

84’üncü maddenin birinci fıkrasında öngörülen suç, dört seçimlik davranış ve dört seçimlik neticeden müteşekkil bir somut tehlike suçu olduğuna göre, nedensellik ve objektif isnadiyete ilişkin genel prensipler, bu suç bakımından da aynen tatbik olunacaktır. Buna göre, sırasıyla *intihara azmetme*, *intihar arzusunun güçlenmesi*, *intihar kararının kuvvetlenmesi* ve *intiharın herhangi bir şekilde kolaylaşması*

⁴⁷⁰ Aynı yönde bkz. ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 177: “... bu suç bakımından özellikle önceki yasa döneminde önemli ispat zorluklarının çekildiği söylenmelidir. Bu suç şüpheden sanık yararlanır ilkesinin belki de en çok uygulama alanı bulduğu suçlar arasında yer almaktadır.”

⁴⁷¹ Bkz. Geride “Hukukî konu” başlığı.

⁴⁷² KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 27; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 117.

⁴⁷³ DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 202; HAKERİ, *Genel Hükümler*, s. 143.

⁴⁷⁴ DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 237; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 125; ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 197.

⁴⁷⁵ DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 237; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 125-127; ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 197.

şeklinde saptadığımız somut tehlikelerin faile objektif olarak yüklenebilmesi için; doğal bir nedensellik bağının yanı sıra, meydana gelen tehlikelerin hayat tecrübelerine göre atipik olmaması ve normun koruma alanı içinde kalması icap etmektedir.

Burada her bir tipik davranış-netice bakımından nedensellik bağı ve objektif isnadiyet tartışması yapılmayacak ise de, birkaç mühim noktaya temas etmekte kanaâtimizce yarar vardır. Azmettirme ile başlayacak olursak; bir defa, burada da, davranış (azmettirmeye elverişli davranış) ile somut tehlike (muhatabın intihara azmetmesi) arasında nedensel bir ilişki aranması gerektiğine şüphe yoktur. Bununla birlikte, öğretide⁴⁷⁶ ileri sürülen “*Failin tecziyesi için ‘Fail azmettirmeseydi kişi intihar etmeyecekti.’ denebilmelidir.*” şeklindeki önermenin kabulüne imkân bulunmamaktadır. Mağdurun intiharını (ölümünü) “netice⁴⁷⁷” olarak düzenleyen mülgâ TCK bakımından benimsenen bu yorum, 5237 sayılı Kanunun intiharı “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl” olarak düzenleyen md. 84/2 hükmü ile geçerliliğini yitirmiştir⁴⁷⁸. Öte yandan, psikolojik ve sosyolojik bir vakıa olan intiharın somut olayda birbirinden farklı pek çok etkenle ilişkilendirilebilmesi mümkün olup⁴⁷⁹ mağdurun intihar kararının salt üçüncü bir şahsın azmettirici davranışı neticesinde ortaya çıktığını söylemek genellikle zordur. Bu açıdan, “intihara azmettirme” kavramını “intihar kararının ilk, etkili ve ‘tek’ psişik nedeninin yaratılması” şeklinde ele alan bu görüşün, hükmün uygulanma sahasını aşırı ölçüde daralttığı söylenebilir⁴⁸⁰.

Nedensellik ve objektif isnadiyet bağlamında değinilmesi gereken bir diğer husus, meydana gelen tehlikelerin hayat tecrübelerine göre atipik olmaması

⁴⁷⁶ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3174; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 84; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 366; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 170; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 276.

⁴⁷⁷ 765 sayılı Kanun md. 454 bakımından mağdurun intiharını “objektif cezalandırılabilme şartı” kabul eden görüş için bkz. HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 64; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 118; ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 82.

⁴⁷⁸ KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 29; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 118. Failin intihar girişiminde bulunmasını suçun tamamlanması bakımından zorunlu kabul eden bu iki yazara göre, mühim olan azmettirmenin mağduru etkileyerek onu intihar girişimine sürüklemeye elverişli olmasıdır.

⁴⁷⁹ KOCA, **İntihara İkna ve Yardım**, s. 8; ÖMEROĞLU, “**... intihara yönlendirme ...**”, s. 10.

⁴⁸⁰ Genel hükümlere ilişkin olarak, aynı yönde bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 414: “Azmettirme etkisinin suç işleme kararının verilmesinde nedensel olması gerekli ise de, suç işleme kararının tek sebebi olması şart değildir. Başka bir anlatımla, birlikte sebebiyet verme hâlinde de azmettirme gerçekleşir.”

gerekliliğidir. Örneğin, hakarete maruz kalan bir kimsenin bu hakaretlere dayanamayarak intihar ettiği farazî olayda, ortaya çıkan bu neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâlin (md. 84/2) hayat tecrübelerine göre tipik sayılabilmesi ve bu neticenin faile objektif açıdan yüklenebilmesi oldukça zordur⁴⁸¹. Bununla birlikte, “bu gibi hâllerde objektif isnadiyetten kesinlikle söz edilemeyeceği” şeklinde genel bir yargıya varabilmek de mümkün değildir. Gerçekten, bazı durumlarda, özellikle de mağdurun intihar düşüncesine sahip olduğu veya intihar kararı almış olduğu hâllerde, failin bu konudaki özel bilgisi, hayatın olağan akışına ve genel hayat tecrübelerine ters olması nedeniyle kimsenin gerçekleşeceğini ummadığı atipik bir neticeyi, fail bakımından “tipik” kılabilmektedir. Buna göre, fizikî bir kusurundan (örneğin boyunun kısalığından, kekemeliğinden, çirkinliğinden, kilolu oluşundan) bahisle tahkir edilen bir kimsenin intiharı normal koşullarda “atipik” bir netice iken, aynı neticenin “mağdura, daha evvel bu yüzden defaâtle intihara kalkıştığını bile bile hakaret eden” faile yüklenebileceğine kuşku yoktur. Diğer yandan, belirtmek gerekir ki, tüm bu tartışmalar “nedensellik” ve dolayısıyla “maddî unsur” ile ilgili olup “sübjektif isnat edilebilirlik” meselesi “manevî unsur”un konusunu oluşturmaktadır.

e. Tipik davranışın ihmâl biçiminde gerçekleştirilebilirliği sorunu

84’üncü maddenin birinci fıkrasında gösterilen suçun ihmâl biçiminde gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği öğretide tartışmalıdır.

Bir ceza normunun ihlâlinden ve dolayısıyla suçtan söz edilebilmesi için, dış dünyada “yapma (hareket)” yahut “yapmama (ihmâl)” şeklinde beliren bir davranışın varlığı daima zorunludur⁴⁸². Buna göre, davranışın “icraî” nitelik arz ettiği hâllerde “hareket”ten, ihmâlî nitelik arz ettiği hâllerde ise “ihmâl”den söz edilmek gerekir. Ne var ki, öğretide, “davranış” yerine, yaygın olarak “hareket” terimi kullanılmakta; ihmâlî ifade etmek üzere “edilgin, olumsuz, menfî, negatif, pasif hareket”, icrayı

⁴⁸¹ Hakaret suçu mağdurunun intiharı ile sonuçlanan örnek bir vaka için bkz. http://www.radikal.com.tr/agri_haber/kiz_ogrencinin_kitap_hirsizligi_yuzunden_intihar_ettigi_iddias_i-1306549 Ağrı’nın Diyadin ilçesi Taşbasamak köyünde yaşanan olayda, iddialara göre, on iki yaşındaki mağdur öğretmenleri tarafından, arkadaşlarının önünde “kitap hırsızlığı” yapmakla suçlanmış ve aynı günün akşamı ahırda kendini asarak yaşamına son vermiştir.

⁴⁸² TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 111. Latince “*Nullum crimen sine actione*” özdeyişiyle ifade edilen bu ilke, modern ceza hukukunun temellerindendir.

ifade etmek üzere “etkin, olumlu, müspet, pozitif, aktif hareket” kavramlarından istifade edilmektedir⁴⁸³.

İhmâlî suçlar, ilki “gerçek (saf) ihmâlî suçlar”, ikincisi “gerçek olmayan⁴⁸⁴ (garantörsel, görünüşte) ihmâlî suçlar” olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir⁴⁸⁵. Kanunun kişiden belli bir yönde hareket etmesini beklediği hâllerde, sırf bu icraî davranışın gerçekleştirilmemesi ile tamamlanan suçlar “saf ihmâlî suçlar” olup bu suçların icraî davranışla (hareketle) işlenebilmesine imkân yoktur⁴⁸⁶. Örneğin, 98’inci maddede düzenlenen “yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi” suçu bu suçlardandır. Öğretide “ihmâl suretiyle icra suçları⁴⁸⁷”, “ihmâl suretiyle icraî suçlar⁴⁸⁸” veya “ihmâl benzeri suç⁴⁸⁹” olarak da anılan garantörsel ihmâlî suçlarda ise, ceza kanununda düzenlenmiş bulunan ve kural olarak icraî bir davranışla (hareketle) işlenebilen bir suç tipinin ihmâlî bir davranışla işlenmesi söz konusudur. İçerik olarak icraî suçlardan türeyen bu suçlarda, fail, neticeye yönelik kastî bir icraî davranışı dolayısıyla değil, tipik neticenin vukuunu önleyebilecek bir davranışı gerçekleştirme yükümlülüğünün ihmâlî dolayısıyla cezalandırılmaktadır⁴⁹⁰. Failin ihmâlî davranışını icraî davranışa eşdeğer (denk) kılan bu hareket yükümlülüğü öğretide “garantörlük” olarak adlandırılmakta⁴⁹¹ ve tipikliğin maddî unsuruna dâhil edilmektedir⁴⁹². Ne var ki, yasa koyucu, ihmâlin harekete denk sayılabileceği durumları yalnızca “ihmâlî davranışla kasten öldürme” suçu (md. 83) bakımından tespit etmiş; “ihmâlî davranışla kasten yaralama” suçuna ilişkin 88’inci maddede bu hâllere atıf yapmakla yetinmiştir. Cezada indirim yapma konusunda hâkime takdir yetkisi tanıyan bu iki hükmün dışında, ihmâlî davranıştan söz edilen bir diğer hüküm ise md. 94/5 olup bu hükümde ihmâlî davranışın işkence suçu dolayısıyla verilecek cezada indirim sebebi sayılamayacağı belirtilmiştir. Nihayet, bir başka “görünüşte ihmâlî suç” da TCK

⁴⁸³ HAKERİ, *Genel Hükümler*, s. 153.

⁴⁸⁴ KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 344; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 212.

⁴⁸⁵ Hakan HAKERİ, “İhmâlî Suçlar”, *Ceza Hukuk Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 4, Ankara: Seçkin Yayınevi, Ağustos 2007, s. 137.

⁴⁸⁶ HAKERİ, *Genel Hükümler*, s. 156; HAKERİ, “İhmâlî Suçlar”, s. 137.

⁴⁸⁷ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 208; ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 179-180.

⁴⁸⁸ DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 217.

⁴⁸⁹ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 247-251; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 212.

⁴⁹⁰ ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 180; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 212.

⁴⁹¹ HAKERİ, *Genel Hükümler*, s. 158; HAKERİ, “İhmâlî Suçlar”, s. 137.

⁴⁹² HAKERİ, *Genel Hükümler*, s. 159; HAKERİ, “İhmâlî Suçlar”, s. 142.

dışında, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 105'inci maddesinde düzenlenmiştir. Mevzuatta bu suçlar haricinde -tespit edebildiğimiz kadarıyla- başka bir “görünüşte ihmâlî suç” mevcut olmamakla birlikte, yasa koyucunun bazı -örneğin 84'üncü ve 157'nci- maddelerin gerekçelerinde ihmâlî davranışın kabul edilebilirliğine ilişkin açıklamalara yer verdiği görülmektedir.

TCK'nın “Genel Hükümler” başlıklı birinci kitabında (md. 1-75) tipikliğinin ihmâlî davranışla gerçekleştirilebilirliğine ilişkin genel bir hükme yer verilmemiş olması, yukarıda anılan suçlar dışındaki suçların ihmâlî davranışla işlenip işlenemeyeceği konusunda kuramsal bir tartışmayı beraberinde getirmiştir. 84'üncü maddenin birinci fıkrasındaki tipik davranışların “ihmâl” şeklinde ortaya çıkıp çıkamayacağı tartışması da, esasen, işte bu tartışmadan ileri gelmektedir.

84'üncü maddenin gerekçesi incelendiğinde, gerekçenin, hukuken intiharı önleme yükümlülüğü altında (“garantör” statüsünde) bulunan kişilerin bu husustaki ihmâlini “intihara yardım” çerçevesinde mütalâa ettiği anlaşılmaktadır⁴⁹³. Gerekçede yer alan bu açıklamanın, 765 sayılı Kanun döneminde, 454'üncü madde bakımından yaşanan tartışmalara⁴⁹⁴ son vermek amacıyla yapılmış olduğu düşünülmektedir.

Gerekçeden destek alan ve yapısı elverdiği ölçüde her suçun ihmâlî davranışla işlenebileceğini savunan bir kısım yazar⁴⁹⁵, md. 84/1'deki “intihara yardım” ipotezinin garantörün ihmâliyle gerçekleştirilebileceğini, buna karşılık diğer üç tipik davranışın ihmâl suretiyle icraya elverişsiz olduğunu ileri sürmektedir. Mülgâ TCK

⁴⁹³ TCK md. 84 gerekçesi, paragraf 4: *Başlı başına cezalandırılabilir bir fiil olarak intihara yardım, esas itibarıyla icraî davranışla gerçekleştirilebilir. Ancak, intiharı önleme konusunda hukukî yükümlülük altında bulunan kişinin, bir intihar olgusuyla karşı karşıya olmasına rağmen, bu intihar girişimini engellememesi, bu girişim karşısında kayıtsız davranması; intihara ihmâlî davranışla yardım olarak nitelendirilmek gerekir. Ancak, bunun için, kişinin intiharı önleme konusunda hukukî bir yükümlülüğünün olması gerekir.*

⁴⁹⁴ Gerçekten de, mülgâ TCK döneminde ortaya konan bilimsel içtihada bakıldığında, meselenin yetmiş küsur sene boyunca çözümlenemediği; “ihmâl suretiyle intihara yardım” ipotezinin bir kısım yazarca kabul edilirken, bir kısım yazarca şiddetle reddedildiği görülmektedir. İntihara yardımın ihmâlî davranışla gerçekleştirilemeyeceği yolundaki görüş için bkz. ERMAN/ÖZEK, s. 78. Aksi görüş için bkz. ARTUK, “Mukayeseli ...”, s. 45; EREM, “Ceza Hukukunda İntihar”, s. 496; EREM/TOROSLU, *Özel Hükümler*, s. 389; KOCA, *İntihara İkna ve Yardım*, s. 62.

⁴⁹⁵ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 370; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 3174; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Özel Hükümler*, s. 86; ERCAN, s. 492; KOCA, “İntihara Yönlendirme”, s. 33; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 122; MERAN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 99; ÖZEN, “... intihara yönlendirme ...”, s. 40; PARLAR/HATİPOĞLU, *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s. 1398; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 281.

döneminde de savunulan⁴⁹⁶ bu düşünceye göre, intiharı önleme konusunda hukukî bir yükümlülüğü bulunan kişilerin bu husustaki ihmâli icraî davranışa eşdeğer sayılacaktır.

İhmâli davranışın herhangi bir suç tipi bakımından icraî davranışa eşdeğer sayılabilmesi için bu konuda açık bir hüküm bulunması gerektiğini savunan diğer bir kısım yazara göre ise⁴⁹⁷, “ihmâl suretiyle intihara yardım” mümkün değildir. Eski kanun döneminde de taraftar bulan⁴⁹⁸ bu düşünceye göre, failin “intiharı önleme” konusundaki ihmâlini icraî davranışa eşdeğer kılan bir hükmün adem-i mevcudiyetinde verilecek her mahkûmiyet hükmü, kanunîlik ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Zira, daha önce de ifade edildiği gibi, “garantörlük” tipikliğinin maddî unsuruna dâhil olup böyle bir normun eksikliği hâlinde tipiklik gerçekleşmemektedir⁴⁹⁹.

5237 sayılı Kanun dönemi Yargıtay uygulamasına bakıldığında, Yüksek Mahkeme’nin, “ihmâl suretiyle intihara yardım” meselesi ile doğrudan ilgili olmakla birlikte, bu meseleyi açıkça tartışmadan karar verdiği bir dosyada⁵⁰⁰, zımnen ikinci görüşü benimsediği görülmektedir. Zeynep (müntehire) ve Emine Didem (sanık) isimli iki sevgilinin “... artık yaşamının anlamsız olduğu yönünde değerlendirmede bulunarak önceden konuştukları, birlikte intihar etme fikrini hayata geçirmeye karar verdikleri, Zeynep’in İstanbul’a gidip babasının olduğunu söylediği bir tabanca ile döndüğü, olay günü iki adet intihar mektubu yazıp birlikte kahvaltı yaptıktan sonra, tabanca ile intihar etmek üzere yan yana oturdukları, evvela kimin önce intihar edeceği konusunda konuştukları, ikisinin de bir diğerinden önce intihar etmek istediği, daha sonra Zeynep’in baskın çıkması üzerine, öncelikle Zeynep’in tabancayı alıp kafasına dayayarak tetiğe basmak suretiyle intihar edip öldüğü, ardından Emine Didem’in de tabancayı aldığı, kafasına dayadığı ve tetiğe bastığı ancak merminin sıkışması üzerine silahın ateş almadığı, bir kaç kez denemesine rağmen silahı ateşlemeyi başaramadığı, bunun üzerine annesine telefon ederek yardım istediği ...”

⁴⁹⁶ ARTUK, “Mukayeseli ...”, s. 45; EREM, “Ceza Hukukunda İntihar”, s. 496; EREM/TOROSLU, *Özel Hükümler*, s. 389; KOCA, *İntihara İkna ve Yardım*, s. 62.

⁴⁹⁷ ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 368-369; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 172-173; ÖZEN, “... intihara yönlendirme ...”, s. 40; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 186.

⁴⁹⁸ ERMAN/ÖZEK, s. 78.

⁴⁹⁹ HAKERİ, *Genel Hükümler*, s. 159; HAKERİ, “İhmâlî Suçlar”, s. 142.

⁵⁰⁰ 1. CD, T. 11/04/2013, E. 2010/6485, K. 2013/3121. (Karar yayımlanmamıştır.)

olayda, özel daire, “... sanığın kararının münhasıran kendi intiharına ilişkin olması ve ... maktulün⁵⁰¹ intiharına yönelik herhangi bir söz veya hareketinin bulunmaması ve hatta intihar anında sanık ve maktulden her birinin bir diğerinin intiharını istemek bir yana öncelikle kendisinin intihar etmek istediğinin açıkça anlaşılması karşısında ...” sanığın beraâti gerektiğine hükmetmiş; böylelikle birlikte intihar hâllerinde, hayatta kalan kişinin salt “müntehirin eylemine seyirci kalmak”tan ötürü cezalandırılmayacağı yönünde bir prensip ortaya koymuştur⁵⁰². Buna karşılık, yine aynı daire, intihar fikrini ortaya atarak (icraî bir davranışla) diğerini “birlikte intihar”a azmettiren tarafın md. 84/1’ten cezalandırılacağı hususunda tereddüt etmemiştir⁵⁰³.

Kanaâtimizce, ihmâlin, TCK’nın özel bölümünde yahut özel ceza kanunlarında yer alan suçlar bakımından “tipik” bir davranış olarak kabulüne imkân bulunmamaktadır⁵⁰⁴. Kaba bir tasnif yapmak gerekirse, saf (gerçek) ihmâlî suçlar yalnızca ihmâlî davranışla, sair suçlar ise -kural olarak- yalnızca icraî davranışla işlenebilecektir. Bir suçun ihmâl suretiyle (ihmâlî davranışla) işlenebilmesi için, o suç tipi bakımından faile “neticeyi önleme yükümlülüğü getiren”, diğer bir deyişle faili “garantör kılan” bir normun mevcudiyeti zorunludur. İcraî bir suçun ihmâl suretiyle de işlenebileceğini gösteren normlar, bu açıdan, “tipikliği genişletici” bir etki göstermektedir⁵⁰⁵. Örneğin, md. 83 hükmü md. 81-82’de düzenlenen kasten öldürme suçunun, md. 88 hükmü md. 86-87’de düzenlenen kasten yaralama suçunun,

⁵⁰¹ “Katl” kökünden türeyen ve “katledilen, öldürülen (kişi)” manâsına gelen “maktûl” kelimesinin intihara yönlendirme vakalarında kullanılması, kanaâtimizce, son derece hatalıdır.

⁵⁰² Taraflardan birinin hayatta kaldığı ikili intiharlar vakalarının hukukî analizi için bkz. Hakan HAKERİ / Fatih YAĞMUR / Harun AKKAYA / Esra ÜNAL / Seyfullah SARI / Feyzullah ERDEM / Berna DURMUŞ / Ufuk BULUĞ, “İkili İntihar Girişimi Durumunda Birinin Hayatta Kaldığı Olgularda Yasal Süreç”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 100, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Aralık 2014, s. 35-38.

⁵⁰³ 1. CD, T. 04/12/2013, E. 2013/4118, T. 2013/7481: “(...) Evli ve iki çocuk babası olan 31 yaşındaki sanık Bilal ile 16 yaşındaki mağdur Kader’in arkadaşlık yapmasını ailelerinin onaylamaması üzerine, Bilal’in 11.03.2010 tarihinde Kader’in telefonuna mesaj çekerek ‘benimle her şeye var mısın’ dediği, Kader’in de ‘evet’ şeklinde cevap vermesi üzerine, bu kez de mağdureden öldürecek bir ilaç getirmesini istediği, 12.03.2010 tarihinde Kader’in evden 4 kutu ilaç alarak okul çıkışı Bilal ile buluştuğu, birlikte ... bir pansiyonda kaldıkları, 14.03.2010 tarihinde ... ilaçları paylaştıkları, önce Kader’in içmeye başladığı, Bilal’in de ilaçları içtiği, bir süre sonra hastaneye gittikleri ve tedavi sonucu yaşama döndürüldükleri olayda, intihar etmeyi sanık Bilal’in teklif ettiği ve intihar etmekte kullanılan ilaçları sanığın isteği üzerine mağdurenin temin ederek getirdiği anlaşılmakla, sanığın eylemine uyan intihara yönlendirme suçundan cezalandırılması gerektiği düşünülmeksizin, yazılı şekilde beraatine karar verilmesi bozmayı gerektirmekle ...” Olayda, sanık Bilâl’in tecziyesi yerinde ise de, mağdur Kader hakkında “intihara yardım” iddiası ile soruşturma ve kovuşturma yürütülmeme sebebi anlaşılamamaktadır.

⁵⁰⁴ ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 185.

⁵⁰⁵ ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 185.

Orman Kanunu md. 212 hükmü ise TCK md. 170’te düzenlenen suçun tipikliğini genişletmiştir⁵⁰⁶. Buna göre, genel kısımda (md. 1-75), Alman Ceza Kanunu § 13, Avusturya Ceza Kanunu § 2 veya İsviçre Ceza Kanunu md. 14 benzeri bir hükme yer verilmediği sürece, ihmâlî davranışların tecziyesi kanunîlik ilkesine aykırılık teşkil edecektir⁵⁰⁷. Bu noktada, madde gerekçelerine “suçun ihmâlî davranışla da işlenebileceği” yönünde düşülen kayıtlara itibar edilmemesi gerekir⁵⁰⁸.

Bu kabule göre, md. 84/1’de yer alan davranışların ve özellikle de “intihara yardım” mahiyetindeki davranışların “ihmâl” şeklinde gerçekleştirilebilmesi tatbiki açıdan mümkün ise de, bu tarz davranışların “tipik” sayılabilmesi nazari açıdan imkânsızdır. Bu noktada, garantörün ihmâlini “tipik” kabul eden madde gerekçesinin “bağlayıcı” olmadığı hatırlanmalıdır⁵⁰⁹. Diğer yandan, gerekçede “garantörlük” hâllerine yer verilmediğinden, “*intiharı önleme konusunda hukukî yükümlülük altında bulunan kişi*”ler ile tam olarak kimlerin kastedildiğini anlamak da mümkün değildir. Burada md. 83/2’deki garantörlük kaidelerinin md. 84/1-3’e teşmil edilebilirliği ileri sürülse de, böyle bir teşmilin hukukî dayanaktan yoksun kalacağı açıktır.

Bununla birlikte, başkasının intiharına yönelik kayıtsızlığın md. 84/1-2 bakımından tipik kabul edilememesi, bu tarz bir ihmâlin hiçbir surette suç teşkil etmeyeceği anlamına gelmemektedir. Gerçekten de, bir başkasının intiharını önleme konusunda kastî ve ihmâlî bir davranış sergileyen kişinin, md. 83 yahut md. 98 sevkiyle tecziyesi pek çok hâlde mümkündür. 98’inci madde⁵¹⁰ (yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suçu⁵¹¹) ile başlamak gerekirse;

⁵⁰⁶ HAKERİ, **Genel Hükümler**, s. 158.

⁵⁰⁷ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 172; ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 185.

⁵⁰⁸ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 173; ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 186.

⁵⁰⁹ Alenen cinsel ilişkiyi suç kabul eden “*Hayâsızca hareketler*” kenar başlıklı 225’inci maddede, gerekçenin “cinsel ilişki” kavramını “cinsel arzuların tatmini amacına yönelik her türlü davranış” şeklinde tanımladığı düşünüldüğünde, gerekçenin “bağlayıcı” kabul edilmemesinin ne derece isabetli olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

⁵¹⁰ TCK md. 98: (1) *Yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla ya da başka herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hal ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhal ilgili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. (2) Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi dolayısıyla kişinin ölmesi durumunda, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.*

⁵¹¹ Suç tipinin kapsamlı tahlili için bkz. Mehmet Emin ARTUK / Mehmet Emin ALŞAHİN, “Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi Suçu (TCK m. 98)”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 1, İstanbul, s. 1-36; Rıfat Murat ÖNOK, “TCK’da Koruma,

toplumsal yardımlaşma ve dayanışmanın devamına ilişkin kamusal menfaâti teminat altına alan bu normla, mağdur üzerinde “kanun”, “sözleşme” yahut “öngelen tehlikeli eylem” kaynaklı herhangi bir koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunmayan her vatandaşa “yardım” veya “durumu ilgili mercie ihbar” görevi yüklenmiştir⁵¹². Suçun mağduru “herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimse”dir. “Kendini idare edemeyecek durumdaki kimse”den maksat ise, “başkalarının yardımı olmaksızın hayat varlığı, vücut bütünlüğü, malvarlığı veya cinsel dokunulmazlığına yönelik ağır tehlikeden kurtulamayacak olan kimse”dir⁵¹³. Madde metnindeki “herhangi bir nedenle” ifadesinden de anlaşıldığı üzere, kişinin kendini idare edememesine sebep olan durumun hangi sebepten kaynaklandığının bir önemi yoktur⁵¹⁴. Yine öğretideki hâkim görüşe göre, kendini idare edemeyecek durumda bulunan kişinin içinde bulunduğu bu durumdan kurtulmak istememesi ve hattâ yardıma karşı çıkıyor olması, suçun teşekkülü bakımından hiçbir önem arz etmemektedir⁵¹⁵. Buna göre, intihara kalkışmış olan bir kimseye hâl ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhâl ilgili makamlara bildirmeyen kişi, 98’inci madde uyarınca cezalandırılabilir⁵¹⁶. Örneğin, ev arkadaşını, yatağında, bilekleri kesik yahut başucunda bir kutu hap, uyur vaziyette bulan ve fakat durumu umursamaksızın evden çıkıp giden kişinin durumu böyledir. Kezâ, kendisini köprüden aşağı atmayı düşünen kişiye yardım etmek veya durumu ilgililere haber vermek yerine onun fotoğrafını çeken gazetecinin de “yardım veya bildirim yükümlülüğünü ihlâl”den cezalandırılması mümkün olabilecektir⁵¹⁷. Ancak burada, yardım veya ihbar yükümlülüğünün “hâl ve koşulların elverdiği ölçü” ile sınırlı

Gözetim, Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün İhlâli Suretiyle İşlenen Suçlar”, **Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 1, İstanbul, Ocak 2012, s. 31-61; Özlem YENERER ÇAKMUT, “Türk Ceza Yasası’nda Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi Suçu (TCK m. 98)”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Aydın Aybay’a Armağan, Cilt: 2, İstanbul, 2007, s. 81-99.

⁵¹² TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 294.

⁵¹³ ARTUK/ALŞAHİN, “Yardım veya Bildirim ...”, s. 12; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 295.

⁵¹⁴ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 295.

⁵¹⁵ ARTUK/ALŞAHİN, “Yardım veya Bildirim ...”, s. 14; PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1594; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 297.

⁵¹⁶ PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1398; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 186. Buna yakın bir görüş için bkz. KOCA, “İntihara Yönlendirme”, s. 34; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 123: “İntiharı engellemek bakımından kanundan, sözleşmeden ve öngelen tehlikeli davranıştan kaynaklanan hukukî bir yükümlülüğün bulunmadığı hâllerde, bir kimsenin serbest iradesiyle vermiş olduğu intihar kararını engellemek intihara yardım suçunu oluşturmaz. Bu durumda 98. maddede yaptırma bağlanan yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suçunun unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediği araştırılmalıdır.”

⁵¹⁷ Örnek için bkz. TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 186, 297. Aynı yönde bkz. ARTUK/ALŞAHİN, “Yardım veya Bildirim ...”, s. 26.

olduğu unutulmamalıdır⁵¹⁸. Buna göre, “yardım” noktasındaki ihmâlin tipik sayılabilmesi için, failin kendi hayatını ve yakınlarının hayatını tehlikeye sokmaksızın mağduru kurtarabilecek durumda olması icap etmektedir. Bununla birlikte, yardımın “beklenebilir” olmaması, “bildirim” yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacaktır. Nihayet, yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi dolayısıyla kişinin intihar etmesi durumunda, belirtmek gerekir ki -md. 84/2 değil- yine md. 98/2 uygulanacak; bu çerçevede, temel ceza, ağırlaşmış netice dolayısıyla, bir ilâ üç yıl hapis cezası olacaktır.

98’inci maddedeki suçun faili, yukarıda da belirtildiği üzere, “mağdur üzerinde ‘kanun’, ‘sözleşme’ yahut ‘öngelen tehlikeli eylem’ kaynaklı herhangi bir koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunmayan kimseler”dir. 98’inci maddedeki suç ile 83’üncü maddedeki suç tipi arasındaki en temel fark budur. Buna göre, örneğin, boğulmakta olan bir kimseyi kurtarabilecek durumda olmasına rağmen kurtarmayan kişi, böyle bir ek koruma-gözetim yükümlülüğü yok ise md. 98’den, var ise md. 83’ten cezalandırılacaktır. Failin ihmâlini kasten öldürme suçu bakımından icraî davranışa eşdeğer kılan bu koruma-gözetim yükümlülüğü, öğretide “garantörlük” olarak anılmakta ve bu yükümlülüğün kaynakları md. 83/2’de “kanun”, “sözleşme” ve “öngelen tehlikeli eylem” olarak sıralanmaktadır. Bu itibarla, bu üç kaynaktan bir veya birkaçına bağlı bir garantörlüğün söz konusu olduğu hâllerde, “intihara kayıtsız kalmak”tan ibaret eylem de -tıpkı “boğulmaya kayıtsız kalmak” örneğindeki gibi- md. 83 çerçevesinde mütalâa olunacak; böylelikle fail “ihmâlî davranışla kasten öldürme”den sorumlu tutulabilecektir⁵¹⁹.

Kanundan doğan garantörlüğe ebeveynin çocuk üzerindeki garantörlüğünü (TMK md. 185, 324, 327, 339, 346, 368), sözleşmeden doğan garantörlüğe hastabakıcının hasta üzerindeki garantörlüğünü örnek vermek mümkündür. Buna göre, çocuğunu küvette bilekleri kesik vaziyette bulan annenin yahut bakmakta olduğu hastayı hap içmiş vaziyette yatağında bulan hastabakıcının bu duruma kayıtsız kalması, anne ile hastabakıcının “ihmâl suretiyle kasten öldürme”den sorumlu tutulmasını sonuçlayacaktır.

⁵¹⁸ Buna göre, örneğin yüksek bir yerden atlamak suretiyle gerçekleşen intiharlarda, hâl ve koşulların üçüncü kişilerin müdahalesine imkân verip vermediği incelenmeli; yardımın “beklenebilir” olmadığı hâllerde yardım yükümlülüğünün ortadan kalktığı kabul edilmelidir.

⁵¹⁹ ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 274.

Öngelen tehlikeli eylemden kaynaklanan garantörlüğe gelince; bu garantörlük, davranışı ile bir zarar tehlikesine neden olan kişinin zararın meydana gelmesini önleme yükümlülüğünden kaynaklanan garantörlüğü ifade etmektedir⁵²⁰. Kanaâtımızca, bir kimseyi intihara azmettiren, teşvik eden, o kişinin intihar kararını kuvvetlendiren yahut intiharını herhangi bir şekilde kolaylaştıran kişinin, bu öngelen tehlikeli eylemi dolayısıyla, “garantör” konumuna geldiğini kabul etmek gerekir⁵²¹. Buna göre, örneğin, mağdura altın vuruş yapması için uyuşturucu satan kurye, intiharına yardım ettiği bu kimsenin intiharını önlemekle yükümlü olacak; öngelen tehlikeli eyleminden doğan bu garantörlüğün gereğini yerine getirmemesi hâlinde ise “ihmâlî davranışla kasten öldürme”den sorumlu tutulacaktır. Ancak, bir kimsenin neticeyi önlemeye uygun hareketi yapmadığından dolayı kınanabilmesi için, neticeyi önlemeye uygun hareketin fail tarafından gerçekleştirilebiliyor olması gerekir⁵²². Diğer bir deyişle, neticeyi önleyecek hareketi yapma imkânının bulunmadığı hâllerde cezalandırılabilir bir ihmâlden de söz edilemeyecektir. Bu açıdan, uyuşturucu temin ettiği kişiyi bulma ve bu kişinin intiharını önleme imkânından (önleyebilme iktidarından) yoksun bulunan kuryenin md. 83’ten tecziyesi mümkün olmayacaktır. Mağdurun uyuşturucuyu kuryenin yanında kullandığı hâllerde ise, tereddütsüz, “ihmâlî davranışla kasten öldürme”den söz edilecektir. Ancak, teorik olarak durum böyle olmakla birlikte, Yargıtay’ın bu gibi hâllerde öngelen tehlikeli eyleme bağlı bir garantörlüğü kabul etmediği, daha doğrusu bu konuyu hiç tartışmadığı görülmektedir. Örneğin, “... evli olan sanık ile lise öğrencisi olan mağdurun duygusal arkadaş olup ayrıldıkları, olay günü mağdura hediye ettiği cep telefonunu geri alan sanığın, telefonda başka bir şahsın gönderdiği mesajları görünce mağdurun evine geldiği, kapıyı açan mağdura tokat atarak boğazını sıktığı, yere yatırıp karnına oturduğu ‘Hani beni seviyordun, senin için intihar ederim diyordun?!’ şeklinde sözler söylediği, mağdurun ‘Üzerimden kalk, ne istersen yapacağım!’ demesi üzerine, sanığın mağdurdan ilaç içmesini istediği, mağdurun kabul ederek dolapta bulunan ilaçları içtiği ve kanepeye uzandığı, sanığın, kendinden geçmiş vaziyette olan mağduru hastaneye götürmek için çaba sarf etmediği, tanık Şaziye’nin kapı zilini ısrarla çalması üzerine kapıyı açtığı, mağduru

⁵²⁰ HAKERİ, “İhmâlî Suçlar”, s. 158; Hakan HAKERİ, **Kasten Öldürme Suçları (TCK 81-82-83)**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 122-123.

⁵²¹ TCK md. 84/1’deki fiili bu açıdan incelememekle birlikte, intihara alenen teşviki “öngelen tehlikeli eylem” kabul eden görüş için bkz. KOCA, “İntihara Yönlendirme”, s. 32; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 121.

⁵²² HAKERİ, “İhmâlî Suçlar”, s. 163.

baygın vaziyette gören tanığın sorması üzerine gülerek ‘Siz hastaneye kaldırın, ben gidiyorum!’ diyerek evden çıktığı ...” olayda, Yargıtay, sanığın md. 84/1-2’den cezalandırılması gerektiğine hükmederek beraât kararını bozmuş; md. 83 bakımından ise herhangi bir değerlendirme yapmamıştır⁵²³. Kanaâtimizce, mağdurenin yaşamını yitirmediği bu olayda, failin ihmâlî davranışla kasten öldürme suçuna teşebbüsten tecziyesi icap etmektedir⁵²⁴.

3. TCK md. 84/3’te düzenlenen suçun maddî unsuru

a. Genel açıklamalar

Türk Ceza Kanunu’nun 84’üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, başkalarını alenen intihara teşvik eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. *“Bu fiilin basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, kişi dört yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”* şeklindeki ikinci cümlesi 29/06/2005 tarihli ve 5377 sayılı Kanunun 10’uncu maddesiyle ilgâ edilen hüküm, böylelikle 07/07/2005 tarihi itibarı ile tek cümlelik bir hükme dönüşmüştür⁵²⁵.

“Baskalarını alenen intihara teşvik” fiilini cezaî yaptırıma bağlayan hükmün hukukî mahiyeti öğretide tartışmalı olup meseleye ilişkin olarak esas itibarıyla iki farklı görüş ileri sürülmektedir. Yasa koyucunun 84’üncü madde ile tek bir suç tipi ihdas ettiğini kabul eden ayrık görüşe göre⁵²⁶, üçüncü fıkarda işaret edilen “alenen teşvik” hâli, birinci fıkarda basit şekli düzenlenen intihara yönlendirme suçunun nitelikli hâlinden ibarettir. Buna karşılık, bizim de katıldığımız hâkim görüşe göre⁵²⁷,

⁵²³ 1. CD, T. 07/06/2012, E. 2010/7200, K. 2012/4717.

⁵²⁴ İhmâlî davranışla kasten öldürme suçunu teşebbüse elverişli kabul eden görüş için bkz. CENTEL/ZEFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 74; HAKERİ, **Genel Hükümler**, s. 486; HAKERİ, **Ceza Hukukunda İhmâl**, s. 267; HAKERİ, **Kasten Öldürme**, s. 177; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 165; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 177. Aksi görüş için bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 105.

⁵²⁵ Bu değişikliğin eleştirisi için bkz. İleride “Aleniyet” başlığı.

⁵²⁶ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 87-89.

⁵²⁷ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 370-371; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3172; ERCAN, s. 492; GERÇEKER, s. 1680; HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, s. 153; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 67; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 30; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 119; ÖMEROĞLU, “**... intihara yönlendirme ...**”, s. 18; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 366-367; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 170; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 58; PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1399; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 280; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 271; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 185; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 36.

bu fıkra, birinci fıkradan bütünüyle ayrı olup bu “müstakil suç” önermesini hükmün gerekçesi⁵²⁸ ile de desteklemek mümkündür.

İntihara alenen teşvikin müstakil bir suç tipi olup olmadığı tartışması, ilk bakışta soyut ve zait bir tartışma gibi görünmekle birlikte, bazı noktalarda önem arz etmektedir. Geride “*Hukukî konu*” başlığı altında da belirtildiği gibi, alenen intihara teşvik fiilini (md. 84/3) ayrı bir suç kabul eden bir kısım yazar, fıkralar arasında hukukî konu bakımından ayrıma gitmekte; hukukî konusunu “*kamu barışı-kamu düzeni*”⁵²⁹ olarak tespit ettikleri bu suçun 216’ncı maddede düzenlenen “suç işlemeye tahrik” suçunun özel bir şekli olduğunu ileri sürmektedirler. Kanaâtimizce “kamu barışının ve kamu düzeninin muhafazasına ilişkin kamusal menfaât”ın, alenen intihara teşvik fiili bakımından -suç teşkil eden diğer tüm fiillerde olduğu gibi- “genel hukukî konu” olarak kabulü mümkün ise de; intiharın suç teşkil etmediği gerçeği karşısında, bu fiilin “suç işlemeye tahrik” suçunun özel bir şekli sayılabilmesine olanak bulunmamaktadır. Buna göre, işbu suçun hukukî konusu, daha evvel de belirtildiği gibi, “hayat varlığı”dır.

İntihara alenen teşvik fiilinin müstakil bir suç olarak kabul edilip edilemeyeceğine ilişkin tartışmalarla bağlantılı bir diğer mesele ise, “intiharın gerçekleşmesi” hâlini düzenleyen ikinci fıkra hükmünün, üçüncü fıkra ile birlikte tatbik edilebilirliği meselesidir. Daha evvel de belirtildiği gibi, öğretide bir kısım yazar⁵³⁰, bu iki hükmün birlikte tatbikini reddetmekte ve bu önermelerini esasen “alenen intihara teşvik fiilinin ‘müstakil suç’ niteliği” üzerine inşa etmektedir. Biz, burada hareket noktası olarak madde sistematliğini dikkate almak gerektiğini düşünüyor; bu çerçevede birinci fıkradan sonra, üçüncü fıkradan önce düzenlenen bu hâli “birinci fıkradaki suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli” kabul ediyoruz⁵³¹.

Alenen intihara teşvik suçuna ilişkin genel nitelikteki bir diğer tartışma ise, “tipik davranışın neticesi” niteliğinde bir somut tehlikenin md. 84/3 anlamında “tamamlanmış” bir suçtan söz edilebilmesi bakımından zorunlu olup olmadığıdır.

⁵²⁸ TCK md. 84 gerekçesi, altıncı paragraf, ilk cümle: *Üçüncü fıkroda, başkalarını(n) intihara alenen teşvik edilmesi, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır.*

⁵²⁹ HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 153; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 64; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 59-60.

⁵³⁰ KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 32; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 121.

⁵³¹ Bkz. Geride “*TCK md. 84/2’nin diğer fıkralarla ilişkisi*” başlığı.

Birinci fıkra bakımından yürütülen tartışmalarda olduğu gibi, burada da farklı yazarlarca farklı görüşler ileri sürülmüş; kimi müelliflerce⁵³² suçun tamamlanmış sayılması için “bir ya da birden çok muhatabın intihara kalkışması” şartı aranırken, kimilerince⁵³³ salt “intihara teşvik edici hareketin icrası” yeterli görülmüştür. Biz ise, hükümde geçen “teşvik” ifadesini, ilk fıkradaki tüm seçimlik davranışları kapsayacak şekilde anlayıp kabul ettiğimizden, burada da suçun teşekkülü bakımından birinci fıkradaki neticeleri (somut tehlikeleri)⁵³⁴ arıyor; bu itibarla “sırf hareket” ve “soyut tehlike” suçu görüşünü kül hâlinde reddederken, aranacak somut tehlikenin mahiyeti noktasında da “intihara kalkışma” ölçütünü benimseyen yazarlardan ayrılıyoruz⁵³⁵.

Tipikliğin maddî unsurunu (fiili) oluşturan “davranış”, “netice” ve “nedensellik bağı” unsurları, pratik sebeplerle, bu başlıkta, “alenen intihara teşvik” suçu bakımından, “aleniye” unsurundan sonra, bir arada ele alınacaktır.

b. Tipik fiil: Alenen intihara teşvik

aa. Aleniye

84’üncü maddenin üçüncü fıkrası incelendiğinde, yasa koyucunun, “herhangi bir teşvik”ten değil, “alenen teşvik”ten söz ettiği görülmektedir. Bunun için, fıkroda geçen “alenen” ifadesinin manâ itibarıyla iyi tahlil edilmesi gerekmektedir.

⁵³² ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 271-272: “Kanaatimizce başkalarını intihara alenen teşvik içerdiği ileri sürülen söz ve hareketleri tespit etmek, suçun tamamlanmış sayılması bakımından yeterli değildir. Yapılan bu hareketin sonucunda, toplumda bulunan bazı bireylerin etkilenmesi ve bu etkinin en azından intihar teşebbüs şeklinde ortaya çıkması aranmalıdır. İntihara alenen teşvik içeren söz ve hareketlerin aleni olarak kullanılması sonucunda intihara teşebbüs aşamasına geçilmediği takdirde, üçüncü fıkra anlamında intihara yönlendirme suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı kabul edilmeli ve Kanunun 35. maddesi gereğince failin sorumluluğu tartışılmalıdır.” Yine bu yönde bkz. GERÇEKER, s. 1682: “... intihara alenen teşvik suçunun oluşması için, teşvik içeren söz ve ... hareketler sonucunda, toplumda bulunan bazı bireylerin etkilenmesi ve bu etki ile en azından bazı intihar veya intihara teşebbüs olaylarının ortaya çıkması gerekir. Aksi hâlde suçun teşebbüs aşamasında kaldığı kabul edilebilir.” Aynı yönde bkz. YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 2821.

⁵³³ ARTUK/GÖKCAN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3176; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 153; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 68. Yazarlardan Artuk/Gökcan/Yenidünya, alenen intihara teşvik suçunun “soyut tehlike suçu” olduğunu ileri sürmekle birlikte, suçun tamamlanması bakımından, *de lege ferenda*, “bir ya da birkaç kişinin intihara kalkışması” şeklinde bir somut tehlikenin aranması gerektiği kanaâtindedir.

⁵³⁴ Buna göre, burada aranacak somut tehlike “intihara kalkışma” değil; azmettirme bakımından intihar kararının alınması, teşvik bakımından intihar arzusunun kuvvetlenmesi, karar kuvvetlendirme bakımından intihar kararının kuvvetlenmesi ve nihayet yardım bakımından intihar fiilinin icrasının herhangi bir surette kolaylaşmasıdır. (Bkz. Hemen aşağıda “*İntihara teşvik*” başlığı.)

⁵³⁵ Bununla birlikte, işbu suçun “soyut tehlike suçu” olarak düzenlenmesi, gerek himâye edilen hukukî varlığın (hayat varlığının) daha etkin korunması gerekse muhakeme-ispat güçlüklerinin aşılması bakımından *-de lege ferenda-* daha isabetli olacaktır.

“Alenî” sözcüğünden türeyen “alenen kelimesi” sözlük⁵³⁶ tanımı ile “*alenî olarak*”, “*alenî bir şekilde*”, “*açıkça*”, “*ulu orta*”, “*herkesin içinde*” manâsına gelmektedir⁵³⁷. Bununla birlikte, hukuk terminolojisine giren hemen her sözcük gibi, bu sözcük de, yargısal ve bilimsel içtihatlarla belli bir teknik anlam kazanmıştır⁵³⁸. Yasa koyucu tarafından Türk Ceza Kanunu’nun yirmi farklı maddesinde⁵³⁹ ve toplamda yirmi beş defa kullanıldığı görülen bu kavram⁵⁴⁰, genellikle (örneğin md. 125/4⁵⁴¹ ve 225’te⁵⁴²) salt “... çok sayıda kişi tarafından algılanabilecek (bilinebilecek) şekilde ...” manâsına gelmekle birlikte, bazı hükümlerde (örneğin md. 213/1’de⁵⁴³) “... belirsiz sayıda kişiyi ...” yahut “... belirsiz sayıda kişiye karşı ...” anlamını da taşıyabilmektedir. Bir ifadenin bir hükümde hangi anlamda kullanıldığının tespiti ise, şüphesiz, bir yorum meselesidir. Örneğin, hakaret suçuna ilişkin düzenlemede (md. 125/4), “aleniye” ifadesinin “suçun işleniş biçimi”ne karşılık gelen (ilk) anlamıyla kullanıldığına şüphe yoktur. 84’üncü madde bakımından böyle bir değerlendirme yapabilmek ise mümkün değildir; zira, daha evvel de belirtildiği gibi⁵⁴⁴, belli bir kişinin intihara “alenen” teşvik edilmesi fiili ile “alenî olmayan bir biçimde” teşvik edilmesi fiillerinin haksızlık yoğunlukları birbirine denk olup bu ikisi arasında cezanın miktarı yönünden ayrıma gitmeyi gerektirecek bir farklılık bulunmamaktadır. Esasen burada anahtar nokta, alenen teşviki algılayabilen (bu teşvikin tanığı olan) herkesin, aynı zamanda -otomatikman- bu teşvikin potansiyel mağduru hâline geliyor oluşudur. Örneğin, bir kimsenin umurun erişimine açık sosyal medya hesabı üzerinden yayımladığı “intihara özendirici” bir yazısını okuyan herkes, evvelce sözü edilen somut tehlikelerin ortaya

⁵³⁶ Türk Dil Kurumu - Büyük Türkçe Sözlük (www.tdk.gov.tr)

⁵³⁷ Benzer bir genel tanım için bkz. Örneğin bkz. CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 87: “*Aleniye, gizli olmama, gözönünde bulunma, meydanda olma demektir.*”

⁵³⁸ 765 sayılı (mülgâ) Türk Ceza Kanunu’nun 153’üncü maddesi (f. 4), bu kanunun tatbiki bakımından, aleniye’nin tarifini şu şekilde yapmakta idi: *Fiil ... Matbuat vasıtasile veya her hangi bir propaganda vasıtasile;... Umumi veya umuma açık bir mahalde ve birden ziyade kimseler huzurunda;... Toplanılan mahal veya içtimaa iştirak edenlerin adedi veya toplantının mevzuu ve gayesi itibarile hususi mahiyeti haiz olmıyan bir içtimada işlenmiş olursa Ceza Kanununun tatbikında aleni olarak işlenmiş sayılır.*

⁵³⁹ Bu maddeler, sırasıyla, şunlardır: TCK md. 84, 125, 130, 132, 190, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 225, 226, 264, 285, 288, 299, 300, 301, 341.

⁵⁴⁰ Bununla birlikte 133 ve 319’uncu maddelerde “alenî”, 285’inci maddede ise “aleniye” ifadelerine yer verilmiştir.

⁵⁴¹ TCK md. 125/4: “*Hakaretin alenen işlenmesi halinde ceza altında biri oranında artırılır.*” Gerçekten de burada “alenen” ifadesinin “belirsiz sayıda kişiye karşı” manâsında kullanılmadığı açıktır.

⁵⁴² TCK md. 225: *Alenen cinsel ilişkide bulunan ... kişi, ... hapis cezası ile cezalandırılır.*

⁵⁴³ TCK md. 213/1: *Halk arasında endişe, korku ve panik yaratmak amacıyla hayat, sağlık, vücut veya cinsel dokunulmazlık ya da malvarlığı bakımından alenen tehditte bulunan kişi, ... hapis cezası ile cezalandırılır.*

⁵⁴⁴ Bkz. Geride “TCK md. 84/3’te düzenlenen suçun mağduru” başlığı.

çıkması ile bu teşvikin mağduruna dönüşebilecektir. Dolayısıyla, işbu hüküm bakımından “mağdurun gayrimuayyenliği”nin, “fiilin aleniyeti”nin doğal bir sonucu olduğunu; bu çerçevede, “*alenen*” ifadesinin, “suçun işleniş biçimi”ne ilişkin anlamının yanında, “mağdur”a ilişkin anlamını da kapsadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Nitekim md. 84/3’te yer alan bu ifade, öğretide de benzer şekilde anlaşılmış; bu ifadeden hareketle, mağdurun gayrimuayyenliğine dikkat çekilmiştir⁵⁴⁵. Burada -ilk fıkradan farklı olarak- “kamuya yönelik (muhatapı belirsiz) bir çağrı⁵⁴⁶” söz konusu olup “*aleniyet için aranan temel ölçüt, fiilin, gerçekleştiği koşullar itibarıyla belirli olmayan ve birden fazla olan kişiler tarafından algılanabilir olmasıdır*”⁵⁴⁷. Dolayısıyla, belirli ya da belirlenebilir kişilerin hedef (muhatap) alındığı hâllerde, üçüncü fıkraya göre değil, birinci fıkra hükmüne göre ceza tayini yoluna gidilmesi zorunludur⁵⁴⁸. Bu noktada, madde gerekçesinde yer alan “... belli bir kişinin muhatap alınması gerekmektedir”⁵⁴⁹. biçimindeki önermenin yanlışlığına dikkat çekmekte ve öğretide eleştiri konusu yapılmamış olan bu cümleyi “... belli bir kişinin muhatap alınmamış olması gerekmektedir”⁵⁵⁰. şeklinde düzeltmekte yarar vardır.

⁵⁴⁵ Hâkim görüş bu yönde olmakla birlikte, *Arslan/Azizağaoğlu*’na göre, fıkroda gösterilen fiilin mağduru “belli (muayyen) kişi(ler)” olup fıkra bu yönüyle bir özellik arz etmemektedir. (Bkz. ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 371. Yeniden altını çizmek gerekir ki, yazarlardan *Arslan*, işbu çalışma vesilesiyle kendisiyle yapmış olduğumuz mülâkatta, bu görüşü artık benimsemediklerini ifade etmiştir.)

⁵⁴⁶ KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 119; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 170; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 185.

⁵⁴⁷ Bkz. TCK md. 84 gerekçesi, altıncı paragraf, üçüncü cümle. Aynı yönde bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 87: “*Aleniyetin varlığının kabulü, ilgili konunun, belli olmayan birden fazla kişi tarafından algılanabilir olmasına bağlıdır.*”

⁵⁴⁸ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 3175; KOCA, “*İntihara Yönlendirme ...*”, s. 30; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 119.

⁵⁴⁹ Bkz. TCK md. 84 gerekçesi, altıncı paragraf, ikinci cümle. *Koca/Üzülmmez* ise, mağduru -kanaâtimizce doğru bir şekilde- “gayrimuayyen eşhas” olarak saptamakla birlikte, mağdurun muayyen de olabileceğini düşündüren bu hatalı önermeyi aynen yinelemiştir. (Bkz. KOCA, “*İntihara Yönlendirme ...*”, s. 30; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 119: “*Bu suç ile birinci fıkradaki suç arasındaki fark, maddenin gerekçesinde de belirtildiği gibi, bu suçun oluşabilmesi için belli bir kişinin muhatap alınmasının, belli bir kişi hedeflenerek onun intihara teşvik edilmesinin gerekmemesidir.*”)

⁵⁵⁰ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 3175; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 88; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 67; TOROSLU, *Özel Kısım*, s. 38. Yazarlardan *Hafizoğulları/Özen*, “mağdurun gayrimuayyen olması gerektiği” iddiasını “... *alenen* ...” ifadesine değil, “*Başkalarını* ...” ifadesine dayandırmaktadır. Bu yaklaşımın eleştirisi için bkz. Geride “*TCK md. 84/3’te düzenlenen suçun mağduru*” başlığı.

“Aleniyet” bakımından tartışılması gereken bir diğer konu ise, fiilin “gayrimuayyen eşhasın önünde (huzurunda)” gerçekleştirilmesinin zorunlu olup olmadığıdır. Öğretide aksini savunanlar⁵⁵¹ mevcut ise de, kanaâtimizce, böyle bir zorunluluktan bahsedebilmeye imkân yoktur⁵⁵². İntihara teşvikin “belirli olmayan kişiler tarafından algılanabilecek şekilde” yapılmış olması “alenen” işlenmiş sayılması için gerekli ve yeterli olup fiilin kamuya açık veya genel yerlerde yapılmış olması şart değildir⁵⁵³. Diğer bir deyişle, “aleniyet” ile “eylemin gerçekleştiği yer”in doğrudan ve zorunlu hiçbir bağlantısı bulunmamaktadır⁵⁵⁴. Buna göre, aleniyet, belli bir tarikata mensup kişilere yönelik olarak internet⁵⁵⁵ ve hattâ hoparlör⁵⁵⁶ vasıtasıyla yapılan bir çağrı ile gerçekleşebileceği gibi; örneğin, “intihara teşvik” mahiyetindeki yazı, resim yahut videoların, geliştirilen bir yazılım sayesinde, farklı hesaplara (gayrimuayyen eşhasa), rastgele, yığın e-posta (spam mail) şeklinde gönderilmesi hâlinde de söz konusu olabilecektir.

Bu noktada, üçüncü fıkranın mülgâ ikinci cümlesini⁵⁵⁷ “manâ” ve “gereklilik” bakımından kısaca değerlendirmekte yarar vardır. Öncelikle, cümlede düzenlenen “*fiilin basın ve yayın yolu ile işlenmesi*” hâlinin, “aleniyet”in gerçekleşme şekillerden biri olduğu konusunda hiçbir tereddüt bulunmamaktadır⁵⁵⁸. Bu açıdan, ilk bakışta, cümlelerin zait bir cümle olduğunu düşünmek mümkündür. Ancak, düzenleme dikkatli incelendiğinde, durumun böyle olmadığı kolaylıkla anlaşılabacaktır. Zira ilgâ edilen bu hüküm “*Bu fiilin basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde de, bu*

⁵⁵¹ TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 38: “Buradaki alenen teşviki, birçok kişinin önünde gerçekleştirilen teşvik olarak anlamak gerekir.”

⁵⁵² CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 87; KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 30; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 119.

⁵⁵³ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 87.

⁵⁵⁴ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 87.

⁵⁵⁵ KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 28; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 119.

⁵⁵⁶ Benzer bir olay, Guyana’nın kuzeybatısında, “Jonestown” adı verilen bölgede yaşanmıştır. 18 Kasım 1978 tarihinde gerçekleşen bu olayda, “The People’s Temple of the Disciples of Christ” adlı tarikata mensup yüzlerce kişi, kurucu liderleri olan Jim Stone’un çağrısı üzerine çocuklarını öldürerek intihar etmişlerdir. Tarikat, tarikat lideri ve yaşanan toplu intihar hadisesi hakkında ayrıntılı bilgi için, sırasıyla, bkz. https://en.wikipedia.org/wiki/Peoples_Temple; https://en.wikipedia.org/wiki/Jim_Jones; <https://en.wikipedia.org/wiki/Jonestown>. Tarikat liderinin fiilini Türk Ceza Kanunu açısından değerlendirmek gerekirse, burada; “çocukların öldürülmesi” bakımından “öldürmeye azmettirme”, “intihar çağrısı” bakımından ise “intihara alenen teşvik”ten söz etmek mümkündür. Bununla birlikte, bazı tarikat mensuplarının geride “intihara zorlama” iddiası içeren mektuplar bıraktıkları dikkate alındığında, olayda md. 84/4’ün tatbiki yoluna da gidilebilecektir.

⁵⁵⁷ TCK md. 84/3, mülgâ ikinci cümle: *Bu fiilin basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, kişi dört yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

⁵⁵⁸ Nitekim, bu hususa, fıkraı tâdil eden 29/06/2005 tarihli ve 5377 sayılı Kanunun 10’uncu maddesinde de dikkat çekilmiştir: “*Suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâli de aleniyetin gerçekleşiş şekillerinden birini oluşturmaktadır.*” (08/07/2005 tarihli ve 25869 sayılı Resmî Gazete.)

fıkra hükmü uygulanır.” şeklinde, tabiri caizse “mâlûmu ilâm eden” bir hüküm olmayıp⁵⁵⁹, ceza makasını üç-sekiz yıldan dört-on yıla çıkarmak suretiyle yaptırımı daha da ağırlaştırmış; böylelikle müeyyideyi aleniyetin ve buna bağlı olarak ortaya çıkan tehlikeliliğin yoğunluğuna uygun hâle getirmiştir. Bu bakımdan fiile karşılık olarak öngörülen cezayı *suçun işleniş şekline, yaygınlığına ve bireyler üzerindeki tesir gücüne* paralel olarak artıran bu hükmün gereksizliği yönündeki eleştirilere katılmadığımızı; kezâ, ilgâsını da *-de lege ferenda-* tasvip etmediğimizi burada belirtmek isteriz⁵⁶⁰.

“Mağdur” meselesiyle de ilişkili olmak üzere altını çizmekte yarar gördüğümüz bir diğer husus, mağdurun gayrimuayyenliğinin “mağdur sayısının fazlalığı” şeklinde anlaşılmaması gerektiğidir. Tekrar etmek gerekirse, “aleniyet” için teşvikin “belirli olmayan kişiler tarafından algılanabilecek şekilde” gerçekleştirilmesi yeterli olup⁵⁶¹ teşvike muttali olan ve bu teşvik dolayısıyla hayat varlığı somut olarak tehlikeye giren kişi sayısının “bir”i aşmadığı hâllerde dahi, “alenen teşvik”ten söz etmek mümkün olabilecektir. Buna karşılık, mağdurun çok sayıda -hattâ yüzlerce- ve fakat “muayyen” olduğu hâllerde ise, “aleniyet” unsuru yine gerçekleşmekle birlikte, muhatabın “belirsiz” olmaması dolayısıyla, fiil md. 84/1-2 ve md. 43/2 çerçevesinde mütalâa edilecektir.

Bu açıklamalar ışığında, kanunî tanımda öngörülen davranışın *çok sayıda kişi tarafından algılanabilecek (bilinebilecek) şekilde, işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip gayrimuayyen eşhasa karşı* işlenmesinin üçüncü fıkranın tatbiki bakımından zorunlu olduğu söylenebilir. Hükmün konuluş amacına uygun düşen bu yoruma göre, “*gayrimuayyenlik*” koşulunun sağlanamadığı hâllerde md. 84/1 ve md. 43/2’ye, *algılama yeteneğine ilişkin koşulun sağlanamadığı hâllerde ise* intihara sevk hükmü (md. 84/4) uyarınca kasten öldürme suçu hükümlerine gidilecektir.

⁵⁵⁹ Söz konusu cümleyi ilgâ eden maddenin gerekçesindeki şu ifadeler, esasen yasa koyucunun da aynı yanılgıya düştüğü izlenimini uyandırmaktadır: “*İntihara teşvik suçuyla ilgili olarak aleniyet, nitelikli bir unsur olarak belirlendiği için, söz konusu suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi, bu suç açısından ayrı bir nitelikli unsur olarak görülmemiştir. Belirtilen nedenle, söz konusu değişikliğin yapılması gereği hâsıl olmuştur.*”

⁵⁶⁰ Aynı yönde bkz. HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 153; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 69; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 272.

⁵⁶¹ KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 28; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 119.

bb. İntihara teşvik

Birinci fıkrada tahdidî olarak sayılan seçimlik davranışlardan ikincisini oluşturan “teşvik”, daha evvel de ifade edildiği gibi, manevî bir iştirak türü olup⁵⁶² (md. 39/2-a) öğretide “suç işleme düşüncesi bulunmakla birlikte bu konuda henüz karar vermemiş olan kişinin suç işlemeye yönlendirilmesi⁵⁶³” biçiminde tanımlanmaktadır. “Failin niyet ve düşüncesini ‘karar’ hâline getirmeyi hedefleyen ve yol gösterme-talimat verme boyutuna varmayan her tür telkin⁵⁶⁴”i ifade eden ve intihar yahut intihara teşebbüsün suç oluşturmaması nedeniyle md. 84’e doğrudan aktarılamayan bu kavramı, hatırlanacağı üzere biz, md. 84/1 bakımından “intihar düşüncesi bulunmakla birlikte bu konuda henüz karar vermemiş olan kişinin intihar düşüncesinin kuvvetlendirilmesi” şeklinde tanımlamış; bu bağlamda, failin tecziyesi için mağdurun mutlak bir intihar kararı almasının, bu kararı uygulamaya koyarak intihara kalkışmasının yahut intihar etmesinin zorunlu olmadığını belirtmişik⁵⁶⁵.

Üçüncü fıkra metni ilk fıkra metni ile karşılaştırıldığında, ilk fıkrada dört farklı seçimlik davranıştan söz eden yasa koyucunun, üçüncü fıkrada salt “intihara (alenen) teşvik”i düzenlediği; buna karşılık, “azmettirme”, “karar kuvvetlendirme” ve “yardım” ipotezlerine hükümde yer vermediği görülmektedir. Bu noktada akla, “başkalarını intihara alenen azmettirme”, “başkalarının intihar kararını alenen kuvvetlendirme” ve “başkalarının intiharına alenen yardım etme” biçimindeki hareketlerin fıkra kapsamına girip girmediği sorusu gelmektedir. Şaşırtıcı olmakla birlikte, ifade etmek gerekir ki, bu konu öğretide herhangi bir yazar tarafından ele alınmış değildir. Gerçekten de, müellifler, “alenen intihara teşvik” fiiline ilişkin incelemelerinde, bu noktaya temas etmemiş; birinci fıkradaki “intihara teşvik” tanımını aynen⁵⁶⁶ üçüncü fıkra aktararak doğrudan “aleniyet” unsurunu tartışmaya geçmişlerdir. Bunda, lâfzın tereddüde mahâl vermeyecek ölçüde sarih görünmesinin

⁵⁶² KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 28; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 117; ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 366; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 169; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 38.

⁵⁶³ EVİK, *Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu*, s. 224; İÇEL, *Genel Hükümler*, s. 503; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 423; ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 398; TOROSLU, *Genel Hükümler*, s. 304; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 428.

⁵⁶⁴ DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 483; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 423.

⁵⁶⁵ Bkz. Geride “İntihara teşvik edici davranış” başlığı.

⁵⁶⁶ Bu konuda diğer tüm yazarlardan ayrılan Centel/Zafer/Çakmut, “teşvik” hareketini üçüncü fıkra yönünden ayrıca ele almış; bu kavramı “özendirme, cesaretlendirme” biçiminde tanımlayarak azmettirme, karar kuvvetlendirme ve yardım hareketlerini zımnen üçüncü fıkra kapsamına dâhil etmiştir.

payı, şüphesiz, büyüktür. İlk fıkrada dört seçimlik davranışı ayrı ayrı zikreden yasa koyucunun, bu fıkrayı izleyen ikinci cümlede azmettirme, karar kuvvetlendirme ve yardım ipotezlerine yer vermeyi “unuttuğunu” savunmak ise oldukça zordur.

Bununla birlikte, katı lâfzî yorumun, fevkalâde tuhaf sonuçlara yol açacağı da bir gerçektir. Öyle ki, bu yoruma göre, başkalarını alenen intihara “teşvik” eden kişi md. 84/3 uyarınca üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırken, yine gayrimuayyen eşhasa yönelik olarak “azmettirme”, “karar kuvvetlendirme” yahut “yardım” hareketlerini gerçekleştiren bir kimse md. 84/1 ve md. 43/2 uyarınca iki yıl altı aydan sekiz yıl dokuz aya kadar hapis cezası ile tecziye olunacaktır. Buna göre, teşvike kıyasla daha yoğun bir haksızlık teşkil eden azmettirme hareketinin faili -alt sınırdan ceza tayini yoluna gidilmesi hâlinde- ilkin nazaran daha az cezaya çarptırılırken; gayrimuayyen eşhasa salt yol gösteren (yardım eden) fail ise -üst sınırdan ceza tayini suretiyle- teşvik edenden daha ağır bir cezaya muhatap olabilecektir. Öte yandan, “intiharın gerçekleşmesi” hâlini düzenleyen ikinci fıkranın yalnızca birinci fıkra ile birlikte tatbik edilebildiği⁵⁶⁷ göz önüne alındığında, düzenlemenin tuhaflığı daha net ortaya çıkmaktadır. Kabul etmek gerekir ki, söz konusu hareketler arasında böyle bir ayırım yapılmasının hiçbir makûl temeli bulunmamaktadır.

Kanaâtimizce, üçüncü fıkrada yer alan “teşvik” sözcüğünün yorumlanmasında iştirak müessesesine ilişkin olarak yapılan “teşvik” tanımına sıkı sıkıya bağlı kalmak, yasa koyucunun gerçek iradesine ve üçüncü fıkranın konuluş amacına uygun düşmeyecektir. Bununla birlikte, buradan hareketle bir kavramın anlamını fail aleyhine genişletmek de mümkün değildir. Bu noktada, yapılacak yorumun daha sıkı bir zemine oturtulması zorunludur. Bir defa “teşvik”i (md. 39/2-a) bir iştirak türü olarak düzenleyen yasa koyucunun, hükümde bu kavramın tanımına yer vermediği; uygulamada kabul gören “teşvik” tanımının, diğer iştirak kavramlarından hareketle, yargısal ve bilimsel içtihatlar ile şekillendirildiği unutulmamalıdır. Öte yandan, yasa koyucunun Türk Ceza Kanunu’nun toplamda sekiz farklı maddesinde (md. 39, 84, 219, 220, 227, 298, 318, 319) geçen bu sözcüğü -39’uncu madde hariç- hiçbir hükümde teknik anlamı ile kullanmadığı da açıktır. Örneğin, 227’nci maddenin ilk fıkrasında yer alan “Çocuğu fuhşa teşvik” ifadesini “Fuhşa meyyâl olmakla birlikte,

⁵⁶⁷ Bkz. Geride “TCK md. 84/2’nin diğer fıkralarla ilişkisi” başlığı.

henüz kesin olarak fuhuş yapma kararı almamış bulunan çocuğu fuhşa yönlendirme” şeklinde anlamaya ve “fuhşa azmettirme”nin suç teşkil etmediğini iddia etmeye imkân yoktur. Nitekim, öğretiyeye⁵⁶⁸ bakıldığında, “fuhşa teşvik” kavramının “fuhşa azmettirme” ve “fuhuş kararını kuvvetlendirme” hareketlerini de kapsayacak şekilde geniş yorumlandığı görülmektedir. Bu bağlamda, mezkûr fıkralardaki “teşvik” ifadesinin sözlükteki⁵⁶⁹ karşılığı ile, “şevklendirme, isteklendirme, özendirme⁵⁷⁰, cesaretlendirme” biçiminde anlaşılması icap etmektedir⁵⁷¹. Bahse konu hükümlerin konuluş amacına uygun düşen bu yoruma göre, md. 84/3’te yer alan “intihara (alenen) teşvik” ifadesinin, azmettirme, teşvik, karar kuvvetlendirme ve -her hâlde faili cesaretlendirdiğine şüphe bulunmayan- yardım ipotezlerinin tamamını kapsadığını söylemek yanlış olmayacaktır⁵⁷². Nihayet, burada “doldurulmaya çalışılan bir boşluk” bulunmadığından, bu genişletici yorumun “kıyasa yol açacak nitelikte” olmadığını ve dolayısıyla TCK md. 2/3, c.2’ye aykırılık teşkil etmediğini de ifade etmek gerekir.

Fıkırda geçen “intihara teşvik” ifadesi ilk fıkradaki seçimlik davranışların tamamını kapsadığından, bunlara ilişkin olarak daha evvel yapılan açıklamalar burada da geçerlidir. Buna göre suçun tamamlanmış sayılabilmesi için, tipik davranışların bir ya da birden çok muhatabın hayat varlığı bakımından somut bir

⁵⁶⁸ Ayşe Özge ATALAY, **Türk Ceza Hukukunda Fuhuş Suçu**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul Haziran 2013, s. 46; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 842: “Teşvikten kasıt, çocukta fuhşa yönelik bir irade oluşturulmaya çalışılması, bir anlamda çocuğun fuhuş yapmak için ikna edilmesi ya da fuhşa karşı koymamasının sağlanması, onun bu konuda desteklenip vereceği kararın onaylanmasıdır. Fuhuş yapma düşüncesi olmayan bir çocukta fuhuş yapma fikrinin uyandırılması da bu anlamda fuhşa teşvik sayılacaktır.”

⁵⁶⁹ Türk Dil Kurumu - Büyük Türkçe Sözlük (www.tdk.gov.tr)

⁵⁷⁰ Buna göre, gayrimuayyen eşhasın “intiharın belli koşullar altında ‘kahramanca bir eylem’ sayılacağından bahisle” intihara özendirilmesi “alenen intihara teşvik” suçuna vücut verebilecektir. Örneğin bkz. ÇAĞLAYAN, **Türk Ceza Kanunu**, s. 975; ÇAĞLAYAN, **“Ötanezi ve İntihar”**, s. 18: “... intihar edenlerin pek çoklarının irade ve sinir bakımından zayıf yaratılmış, kararsız kimseler oldukları şüphesizdir. Fakat, düşman karşısında son kurşununu atıncaya kadar çarpıştıktan sonra, esir olmaktan başka hiçbir kurtuluş çaresi olmadığını görerek, tabancasını beynine ateşleyerek intihar eden bir kahramanın bu hareketi ‘delilik’ suretinde vasıflandırılabilir mi?” Kanaâtimizce, Çağlayan’ın düşmana esir düşmemek için yaşamına son veren askerin intiharını “kahramanlık” olarak niteleyen bu ifadeleri, TCK md. 84/3’teki suçun “davranış” unsuru bakımından tipiklik arz etmektedir.

⁵⁷¹ Aynı yönde bkz. CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 87: “Bu ağırlaştırıcı neden açısından alenen teşvik, belirli olmayan birçok kişinin algılayabileceği şekilde, açıkça intihara özendirme ve cesaretlendirme hareketlerinin yapılmasıdır.”

⁵⁷² TCK md. 84/3’teki fiilin yalnızca “hâlihazırda intihar düşüncesi ve eğilimi bulunan (intihara meyyâl) kimseler” aleyhine işlenebileceği yolundaki görüş için bkz. ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 271: “Fail tarafından başkalarına yönelik olarak yapılan alenî teşvik sonucunda, intihar eğilimi olan kişilerin bu yönde karar almaları sağlanmışsa ve birey en azından intihara teşebbüs aşamasında geçmişse, üçüncü fıkrada öngörülen intihara alenen teşvik suçu gerçekleşmiş kabul edilecektir.”

tehlikeye vücut vermiş olması gerekmektedir⁵⁷³. Burada aranacak somut tehlike (tipik netice) azmettirme bakımından *intihar kararının alınması*, teşvik bakımından *intihar arzusunun kuvvetlenmesi*, karar kuvvetlendirme bakımından *intihar kararının kuvvetlenmesi* ve nihayet yardım bakımından *intihar fiilinin icrasının herhangi bir surette kolaylaşmasıdır*. Bununla birlikte, failin tecziyesi için herhangi bir kimsenin intihara kalkışması zorunlu değildir⁵⁷⁴.

Yine, tipik davranışın netice olarak gösterdiğimiz somut tehlikeleri doğurmaya elverişli⁵⁷⁵ -yazılı, görsel ya da işitsel- herhangi bir vasıta ile gerçekleştirilmesi mümkün olup başvurulmuş hareket ve vasıtanın suçun teşekkülü bakımından bir önemi yoktur. Bununla birlikte, TCK md. 61 uyarınca temel cezayı bireyselleştirmekle yükümlü olan hâkimin, *suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları ve meydana gelen tehlikenin ağırlığını* dikkate alarak cezayı teşdiden tayin etmesi mümkündür.

TCK md. 84/1 çerçevesinde, “nedensellik bağı” bakımından yapılan açıklamalar, kezâ, “alenen intihara teşvik” suçu bakımından da geçerlidir. Buna göre, md. 84/3’teki suçun tamamlanmış sayılabilmesi için, tipik davranışların muhatabı olan gayrimuayyen eşhastan bir veya birkaçının intihara azmetmesi, intihar arzusunun güçlenmesi, intihar kararının kuvvetlenmesi yahut intiharının herhangi bir şekilde kolaylaşması tek başına yeterli olmayacak; aynı zamanda bu somut tehlikelerin faile objektif olarak yüklenebilmesi gerekecektir. Bunun içinse, her şeyden önce, davranış ile netice arasında “doğal bir nedensellik bağı”nın bulunması ve buna ek olarak meydana gelen tehlikelerin hayat tecrübelerine göre “atipik” olmaması icap etmektedir.

Bu tespitler çerçevesinde, alenen intihara teşvike ilişkin pek çok örnek türetmek mümkündür. Bu konuda akla ilk olarak, şüphesiz, internet vasıtası ile gerçekleştirilen fiiller gelmektedir. Özellikle -Türkçeye “ağ günlüğü” olarak tercüme

⁵⁷³ TCK md. 84/3’te düzenlenen suçu “soyut tehlike suçu” kabul eden görüş için bkz. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3176; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 153; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 68.

⁵⁷⁴ Aksi görüş için bkz. ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 271-272; GERÇEKER, s. 1682.

⁵⁷⁵ ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 271: “*İntihara teşvik içerdği ileri sürülen söz veya hareketler ... kim oldukları belli olmasa dahi, toplumda bulunan bazı kişileri intihara yönlendirmek hususunda etkileme gücüne sahip bulunmalıdır.*”

edebileceğimiz- *blog*lar ve kısaca “sözlük” olarak anılan *web* siteleri⁵⁷⁶ üzerinden umumun erişimine açık şekilde yapılan paylaşımlarla işlenebilen bu suç, ekseriyetle “yol gösterme (intihara yardım)” biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, “intihar yöntemleri⁵⁷⁷”, “en mantıklı intihar yöntemi⁵⁷⁸”, “acısız intihar yöntemleri⁵⁷⁹” gibi başlıklar altında intihar yöntemlerine yer veren kişilerin, bu iletileri okuyanların hayat varlığı bakımından somut bir tehlikenin ortaya çıkması hâlinde “alenen intihara teşvik”ten sorumlu tutulacağına şüphe yoktur. Diğer yandan, tipikliğin “azmettirme”, “teşvik” yahut “karar kuvvetlendirme” biçiminde ortaya çıkması da muhtemeldir. Örneğin, yine benzer sitelerde “intihar sebepleri⁵⁸⁰”, “intihar için geçerli sebepler⁵⁸¹” ve benzeri başlıklar altında yer alan birtakım iletiler açısından durum böyledir. Kezâ, bu suçun, işitsel bazı öğelerle işlenmesine de bir engel bulunmamaktadır. Buna örnek olarak, “toplular intihar çağrısı” niteliğindeki şarkıları⁵⁸² göstermek mümkündür. Bununla birlikte, tüm bu hâllerde, somut tehlikenin varlığını ispat noktasında büyük güçlüklerle karşılaşılacağını; suçun işlenmesinde resim, şarkı yahut şiir⁵⁸³ gibi

⁵⁷⁶ Aynı yönde bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 119: “Söz gelimi bir internet sitesinde kamuya ... yönelik intihar çağrısının yapılmış olması hâlinde, 84. maddenin 3. fıkrasındaki suç oluşacaktır. Çünkü bu durumda intihara teşvik edilen kişilerin kim olduğu belirsizdir.”

⁵⁷⁷ <https://eksisozluk.com/intihar-yontemleri--81695>; <https://tr.instela.com/intihar-yontemleri--81808> Bu başlıklar altında “öneri” mahiyetinde sıralanan intihar yöntemlerinden bazıları şunlardır: *kulağa cıva dökmek, garajda arabayı çalıştırıp uykuya dalmak, içi hava dolu şırıngayı damara enjekte etmek, arsenik almak, siyanür içmek.*

⁵⁷⁸ <https://tr.instela.com/en-mantikli-intihar-yontemi--53732> Bu başlık altında “öneri” mahiyetinde sıralanan intihar yöntemlerinden bazıları şunlardır: *bileği dikey kesmek, tabancayı doğrudan kalbe ateşlemek, aşırı dozda kokain almak.*

⁵⁷⁹ <https://eksisozluk.com/acisiz-intihar-yontemleri--680653> Sayfadan örnek bir ileti: “... en acısız ölüm kafaya sızmadır. İlaç alındığında, ölüm esnasında vücudun ne tepki vereceği kestirilemez. (...) Uykudayken kismaya çalışıp ilaçla rahat rahat öleceğim derken boğularak ölebilirsiniz. Kafaya sıkamak ... en net çözümdür. Ama silahı kafaya dayayarak yapmayın. Çünkü ateş esnasında tabanca geri tepip, kafanın sadece bir kısmını parçalayıp giderse ölmeyebilirsiniz. Ömür boyu felçli yatarsınız. Namluyu ağzınıza sokun ve yukarı doğru açı verin, yani namluyu tam üst damağınıza dayayın ki mermi enseden çıkıp gitmesin...”

⁵⁸⁰ <https://eksisozluk.com/intihar-sebepleri--37772> Birtakım intihar sebeplerini “makûl ve makbûl” gösteren iletilere örnek: “‘HIV pozitif’ çıkmak... Şahsen en büyük korkumdur AIDS olmak ve bunu sevdiğim birilerine bulaştırmak. ‘Böyle bir durum ortaya çıksa ne yapardım?’ diye kendime sorduğumda da, bulduğum tek yanıt intihar oluyor ne yazık ki...”

⁵⁸¹ <https://eksisozluk.com/intihar-icin-gecerli-sebepler--48534> Birtakım intihar sebeplerini “makûl ve makbûl” gösteren iletilere örnek: “Çok acı veren ve tedavisi olmayan bir hastalığa sahip olmak...”

⁵⁸² “Hadi hep birlikte intihar edelim!” adlı şarkı, güftesiyle, bu tarz şarkılara güçlü bir örnek teşkil etmektedir: <https://www.youtube.com/watch?v=YQFKYtqYVzc> Şarkı sözlerinden kesitler: “İnsanlık yok olmuş, bitmiş / dostluk, kardeşlik bitmiş / (...) / bir damla huzur isteğim vardı / bitti, tükendi, sona erdi / (...) / kalmaktansa buralarda, gidelim ne varmış oralarda / daha kötü değildir herhâlde / birlikte, birlikte, hadi şimdi hep birlikte / hadi hep birlikte intihar edelim / ve de bununla iftihar edelim!”

⁵⁸³ “Kurtuluştur İntihar” adlı şiir, bu tarz şiirlere güçlü bir örnek teşkil etmektedir. <http://www.antoloji.com/kurtulustur-intihar-siiri/> Şiirden kesitler: *Karanlık odamda ben asılmalı / Bir cesetle odam aydınlanmalı / Yas tutmalı, ölüme tüm sokaklar / Kurtuluştur sessizliğe intihar / (...) / Çıkılmaz ki sorunların içinden / Geliyor hep karanlık peşimizden / Ağlamak üzülmek ne işe yarar / Kurtuluştur karanlıktan intihar”*

vasıtaların kullanıldığı durumlarda “elverişlilik” ve özellikle de “hukuka uygunluk”⁵⁸⁴ yönünden ciddi tartışmaların doğabileceğini kabul etmek gerekir.

Nihayet hatırlatmak gerekir ki, üçüncü fıkranın tatbiki bakımından, mağdurun “işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama (idrak) yeteneğine sahip” bulunması zorunlu olup bu koşulun sağlanamadığı hâllerde, artık “intihara teşvik”ten değil, “intihara sevk”ten söz etmek gerekecektir⁵⁸⁵.

c. Tipik davranışın ihmâl biçiminde gerçekleştirilebilirliği sorunu

Daha evvel de ifade edildiği gibi, ihmâlin, TCK’nın özel bölümünde yahut özel ceza kanunlarında yer alan suçlar bakımından “tipik” bir davranış olarak kabulüne, bizce -kural olarak- imkân bulunmamaktadır⁵⁸⁶. Bir suçun ihmâlî davranışla işlenebilmesi için, o suç tipi bakımından faile “neticeyi önleme yükümlülüğü” getiren ve bu yükümlülüğün ihlâlini “icraî davranışa eşdeğer” kılan bir normun mevcudiyeti zorunludur. İcraî bir suçun ihmâl suretiyle de işlenebileceğini gösteren normlar, bu açıdan, “tipikliği genişletici” bir etki göstermektedir⁵⁸⁷.

Tatbikî açıdan bakıldığında, bir defa, alenen intihara teşvik suçunun ihmâlî davranışla işlenebilmesi -zor da olsa- mümkün görünmektedir. Örneğin, (B) kişinin (A)’ya ait sosyal medya hesabına gizlice girerek bu hesaptan “alenen intihara teşvik” niteliğinde paylaşımlar yaptığı ve bunları sonradan gören (A)’nın bu paylaşımları silmediği farazî olayda, (A)’nın “paylaşımı silmemek”ten ibaret davranışı “ihmâl”den başka bir şey değildir. Bu gibi hâllerde, kişinin, sosyal medya hesabını açarken, “topluluk kuralları” başlıklı bir dizi kurala riayet taahhüdü” verdiği ve bu taahhüdü dolayısıyla bu gibi paylaşımları silme yükümlülüğü altında bulunduğu savunulabilir. Kezâ, 5651 sayılı Kanunun 8’inci maddesi de, belli kimselere, “internet ortamında yapılan ve TCK md. 84’ü ihlâl ettiği hususunda yeterli şüphe bulunan yayınlarla ilgili olarak ‘erişimi engelleme’” yetkisi ve görevi vermektedir⁵⁸⁸.

⁵⁸⁴ Bkz. İleride “*Hakkın kullanılması*” başlığı.

⁵⁸⁵ Bkz. İleride “*İntihara sevk*” başlığı.

⁵⁸⁶ ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 185.

⁵⁸⁷ ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 185.

⁵⁸⁸ 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun md. 8/1-a, 1: *İnternet ortamında yapılan ve içeriği aşağıdaki suçları oluşturduğu hususunda yeterli şüphe sebebi bulunan yayınlarla ilgili olarak erişimin engellenmesine karar verilir: ... 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer*

Ancak, genel hükümlerde (md. 1-75) yahut md. 84/3'te bu yükümlülüğün ihlâlini “alenen intihara teşvik” suçunun icraî davranışlarına eşdeğer kılan bir norma yer verilmediğinden, bu gibi hâllerde “alenen intihara teşvik” suçundan söz etmek yine de mümkün olmayacaktır.

Bununla birlikte, kanaâtimizce, “alenen intihara teşvik” suçunu işleyenlerle bu suçun işlenmesine -engel olması gerektiği hâlde- engel olmayanların, bu öngelen tehlikeli eylemleri dolayısıyla, “muhtemel ölüm neticesini önlemek” bakımından md. 83/2-b uyarınca “garantör” konumuna geldiğini kabul etmek gerekir⁵⁸⁹. Buna göre, örneğin, internet üzerinden tarikat üyelerine toplu intihar çağrısı yapan tarikat lideri, alenen intihara azmettirdiği gayrimuayyen eşhasın muhtemel intiharını önlemekle yükümlü olacak; öngelen tehlikeli eyleminden doğan bu garantörlüğün gereğini yerine getirmemesi hâlinde ise “ihmâlî davranışla kasten öldürme”den sorumlu tutulacaktır. Ancak, daha evvel de belirtildiği gibi, bir kimsenin neticeyi önlemeye uygun hareketi yapmadığından dolayı kınanabilmesi için, neticeyi önlemeye uygun hareketin fail tarafından gerçekleştirilebiliyor olması gerekmektedir⁵⁹⁰. Bu açıdan, neticeyi önleyecek hareketi yapma imkânının bulunmadığı hâllerde cezalandırılabilir bir ihmâlden söz edilemeyecek; alenen intihara azmettirdiği kişileri bulma ve bu kişilerin intiharını önleyebilme iktidarından yoksun bulunan tarikat liderinin md. 83'ten tecziyesi mümkün olmayacaktır.

d. TCK md. 84/3 ile Basın Kanunu md. 20 arasındaki ilişki

09/06/2004 tarih ve 5187 sayılı Kanunun 20'nci maddesinin ilk cümlesi ile “intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür

alan; ... intihara yönlendirme (madde 84) ... suçları.” Aynı kanun md. 8/2: Erişimin engellenmesi kararı, soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından verilir. Soruşturma evresinde, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından da erişimin engellenmesine karar verilebilir. Bu durumda Cumhuriyet savcısı kararını yirmi dört saat içinde hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Bu süre içinde kararın onaylanmaması hâlinde tedbir, Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl kaldırılır. Erişimin engellenmesi kararı, amacı gerçekleştirecek nitelikte görülürse belirli bir süreyle sınırlı olarak da verilebilir.

⁵⁸⁹ KOCA, “İntihara Yönlendirme”, s. 32; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 121: “... alenen teşvik hareketinin ön gelen tehlikeli hareket olarak değerlendirilmesi ve meydana gelen ölüm olaylarında faillerin en azından olası kastlarının varlığı nedeniyle ihmâl suretiyle kasten öldürme (m. 83) suçunun da oluştuğunu kabul etmek gerekir. Sonuç itibarıyla, başkalarını intihara alenen teşvik neticesinde birilerinin intihar etmesi hâlinde, fail hem 84. maddenin 3. fıkrasını, hem de 83. maddeyi ihlâl etmiş olur.”

⁵⁹⁰ HAKERİ, “İhmâlî Suçlar”, s. 163.

fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlamak” suç kabul edilmiş; ikinci cümlede ise, bu suçun iki ayrı nitelikli (“bölgesel” ve “yaygın” süreli yayınlar ile işlenmesi) hâline yer verilmiştir^{591, 592}. Düzenlemede gösterilen fiilin TCK md. 84/3’teki “alenen intihara teşvik” suçu ile büyük benzerlik ve hattâ kimilerine göre özdeşlik arz etmesi dolayısıyla, bu iki hüküm arasındaki ilişki öğretide tartışma konusu olmuştur. Biz, esasen “*İçtima*” başlığı altında ele alınması gereken bu meseleyi, konunun bütünlüğü bakımından burada tartışmayı uygun görüyoruz.

Öğretide ileri sürülen ve iki suç tipinin unsurları arasında fark görmeyen ilk görüşe göre, sorunun çözümü son derece basittir. “Genel kanun-özel kanun⁵⁹³” ve “önceki kanun-sonraki kanun⁵⁹⁴” ilişkisine dair genel ilkelere istinat eden bu düşünceye göre⁵⁹⁵; Basın Kanunu’nun TCK md. 84/3’e nazaran “özel” ve fakat “önceki (eski tarihli⁵⁹⁶)” hüküm niteliğinde olan 20’nci maddesi, sonraki genel kanuna (hükme) aykırı olması dolayısıyla, 26/09/2004 itibarı ile “mülgâ” hâle gelmiştir. Dolayısıyla, fiil basın yoluyla işlenmiş olsun veya olmasın, alenen intihara teşvikin söz konusu olduğu her hâlde TCK md. 84/3 hükmü uygulanacaktır. Bu sonucu arzu etmeyen yasa koyucunun, Basın Kanunu’nun ilgili hükmünü gözden geçirmesi şarttır⁵⁹⁷.

Buna karşılık, suç tiplerinin unsurları arasında yine bir fark görmemekle birlikte, meseleye salt “özel hüküm-genel hüküm” ilişkisi çerçevesinde yaklaşan bir başka düşünceye göre⁵⁹⁸, suçun basın yoluyla işlendiği hâllerde Basın Kanunu md. 20, sair hâllerde ise Türk Ceza Kanunu md. 84/3 uygulanacaktır.

⁵⁹¹ 5187 sayılı Basın Kanunu, md. 20: *Cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanlar birmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda ikimilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda onmilyar liradan az olamaz.*

⁵⁹² Medyadaki intihar haberlerinin toplum üzerindeki olumsuz etkileri hakkında bkz. Mehmet Emin ARTUK, “Medyada Şiddet ve Özellikle İntihar Haberlerinin Sunumunun Toplum Üzerindeki Etkileri ve Bunun Önlenmesi”, **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, İstanbul, 2003, s. 25-50.

⁵⁹³ *Lex specialis derogat legi generali*: Özel kanun (hüküm), genel kanunları (hükümleri) ilgâ eder.

⁵⁹⁴ *Lex posterior derogat legi priori*: Sonraki (ileri tarihli) kanun (hüküm), önceki (eski tarihli) kanunları (hükümleri) ilgâ eder.

⁵⁹⁵ ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 59; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 367; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 171

⁵⁹⁶ 5271 sayılı Basın Kanunu 09/06/2004, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ise -bundan yaklaşık üç buçuk ay sonra- 26/09/2004 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanıp yürürlüğe girmiştir.

⁵⁹⁷ ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 367; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 171.

⁵⁹⁸ PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1399.

Üçüncü bir görüşe göre⁵⁹⁹, Basın Kanunu md. 20'deki suç *soyut*, TCK md. 84/3'teki suç⁶⁰⁰ ise *somut* tehlike suçu olup bu iki hükmün tatbik sahası birbirinden tümüyle farklıdır. Dolayısıyla, herhangi bir kesişim kümesi bulunmayan bu iki suç tipinin fikrî içtimaa konu olmasına da imkân bulunmamaktadır⁶⁰¹.

“Genel kanun-özel kanun” yahut “önceki kanun-sonraki kanun” tartışmasına girmeksizin, bu iki hükmün kapsamı ve birbiriyle ilişkisi bakımından ortada “çözülmesi gereken bir sorun” bulunduğunu tespit etmekle yetinen ve meselenin çözümü için net bir ölçüt ortaya koymaktan kaçınan diğer bir grup yazara göre ise⁶⁰², bu hususta her bir somut olayın özelliğine göre ayrı ayrı değerlendirme yapmak gerekecektir. Bu yazarlarla aynı kanaâti taşımakla birlikte, bu görüşün temelini birtakım ölçütlerle sağlamlaştıran başka müelliflere göre⁶⁰³; Basın Kanunu'ndaki suçun teşekkülü için, ortada “haberleştirilmiş” bir intihar vakasının bulunması ve bu haberde “haber verme hakkı”nın sınırlarının kasten aşılmamış olması gerekmektedir. Buna göre; yayının, “haber” vasfı ağır basmakla birlikte, içerik ve üslûp bakımından “intihara özendirici” nitelik arz ettiği hâllerde Basın Kanunu md. 20, söz konusu hukuka uygunluk sebebinin kasten aşıldığı hâllerde ise Türk Ceza Kanunu md. 84/3 uygulanacaktır.

Bizce, meseleye bu son iki görüş çerçevesinde yaklaşmak daha isabetlidir. Bunun için, TCK md. 84/3 ve Basın Kanunu md. 20'de yer alan fiillerin “davranış”, “netice” ve “manevî unsur” yönünden titizlikle tahlili gerekmektedir. TCK md. 84/3'te düzenlenen “alenen intihara teşvik” suçu ile başlamak gerekirse; bu fiil, daha

⁵⁹⁹ ŞEN, *Ceza Kanunu Yorumu*, s. 272.

⁶⁰⁰ Yazar işbu fıkradaki fiili, öğretilerdeki hâkim görüşe paralel biçimde, müstakil bir suç tipi olarak incelemektedir. Bkz. ŞEN, *Ceza Kanunu Yorumu*, s. 271-273.

⁶⁰¹ ŞEN, *Ceza Kanunu Yorumu*, s. 272: “Kanaatimizce burada, fikrî içtima oluşturacak şekilde bir fiilden iki ayrı ceza normunun ihlâli hâli bulunmamaktadır, çünkü her iki suçun unsurları birbirinden farklıdır. Basın Kanunu'nun 20. maddesinde, intihar olayları hakkında haber verme sınırlarını aşmak suretiyle okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelik taşıyan yazı ve resim yayımlanması suçun oluşması bakımından yeterli görüldüğü hâlde; Ceza Kanunu'nun 84. maddesinin üçüncü fıkrasında, failin fiilinin başkalarını alenen teşvik içermesi ve bu teşvikin sonuçlarının tespit edilmesi gerekmektedir.”

⁶⁰² CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 88.

⁶⁰³ ARTUK, “*Mukayeseli ...*”, s. 30-34; KOCA, “*İntihara Yönlendirme ...*”, s. 31-32; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 120-121. Konuyu 765 sayılı Kanun ve eski Basın Kanunu çerçevesinde etraflıca ele alan Artuk, uzun bir tahlilin ardından, özetle yine Centel/Zafer/Çakmut gibi, meseleyi “özelliklerine göre, her bir somut olay açısından ayrı ayrı” incelemek gerektiği kanaatine varmıştır.

evvel de ifade edildiği gibi, “muhatabını intihara ‘özendirmeye’⁶⁰⁴ elverişi”, diğer bir deyişle “intihara ‘özendirici’ bir davranış” ve “bu davranışa illî olarak bağlanabilen bir somut tehlike”den, yani neticeden oluşmaktadır. Buna karşılık, Basın Kanunu’nun 20’nci maddesinde suç olarak tanımlanan fiil ise, “haber vermenin sınırlarını aşan”⁶⁰⁵ ve okuyucuyu intihara özendirebilecek (özendirici) nitelikte yazı veya resimleri yayımlamak” biçimindeki davranıştan ibaret olup suçun teşekkülü bakımından “netice” mahiyetinde herhangi bir somut tehlikenin vukuu aranmamaktadır⁶⁰⁶. Bu yönden, “alenen intihara teşvik”te intihara özendirici davranışın somut sonuçlarının tespiti gerekirken, Basın Kanunu md. 20’de işaret olunan suç “soyut tehlike” ve dolayısıyla “sırf davranış suçu” niteliğindedir. Diğer taraftan, ilk fiilin davranış unsurunun, sırf davranıştan ibaret olan ikinci fiili kül hâlinde kapsadığı da gözden kaçırılmamalıdır. Buna göre, failin anılan somut tehlikeler bakımından kastı her somut olayda ayrıca araştırılmalı; her iki hüküm açısından tipiklik arz eden davranışın TCK md. 84/3’teki neticeye (somut tehlikeye) yönelik doğrudan veya olası kasıt ile gerçekleştirildiği hâllerde *-lex posterior derogat legi priori* ilkesi uyarınca- “tamamlanmış” veya yerine göre “teşebbüs”⁶⁰⁷ aşamasında kalmış” alenen teşvikten (TCK md. 35, 84/3), bu netice yönünden taksirle hareket edilen, diğer bir ifadeyle haber verme hakkının sınırlarının taksirle aşıldığı hâllerde ise⁶⁰⁸ Basın Kanunu md. 20’den hüküm kurulmalıdır.

⁶⁰⁴ TCK md. 84/3’teki “intihara teşvik” ifadesi, hatırlanacağı üzere yukarıda, md. 84/1’de sıralanan azmettirme, teşvik, karar kuvvetlendirme ve yardım ipotezlerinin tamamını kapsayacak şekilde, kısaca “intihara özendirme” biçiminde tanımlanmıştı. Aynı yönde bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 87: “Bu ağırlaştırıcı neden açısından ... teşvik, ... intihara özendirme ve cesaretlendirme hareketlerinin yapılmasıdır.”

⁶⁰⁵ Burada “... haber vermenin sınırlarını aşan ...” ifadesi, kanaâtimizce, son derece mühimdir. Zira, bir intihar haberi, ne derece özenle kaleme alınmış olursa olsun, her zaman birilerini intihara özendirme potansiyeline sahiptir. Örneğin, “Yirmi beş yıldır yatalak hasta olan Burak Konak (35) ardında bir mektup bırakarak intihar etti. Konak’ın tek cümlelik mektubunda, ‘Beni merak etmeyin; gittiğim yerde daha mutsuz olmayacağıma eminim...’ dediği kaydedildi.” biçimindeki bir haberin benzer durumdaki hastaları intihara özendirebileceği açık ise de, “haber verme hakkı”nın sınırları aşılmadığından, hükmün tatbiki mümkün olmayacaktır.

⁶⁰⁶ ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 272.

⁶⁰⁷ Haberin netice (somut tehlike) yönünden olası kasıt ile yayımlandığı hâllerde, hüküm, teşebbüs-olası kasıt bağdaşmazlığı dolayısıyla Basın Kanunu md. 20’den kurulacaktır.

⁶⁰⁸ Basın Kanunu md. 20’deki bu suç sırf hareket-soyut tehlike suçu olduğundan, “tipik davranışın kasten gerçekleştirilmesi” suçun teşekkülü için gerekli ve yeterlidir.

4. TCK md. 84/4'te düzenlenen suçların maddî unsuru

a. Genel açıklamalar

Türk Ceza Kanunu'nun 84'üncü maddesinin dördüncü fıkrasında, işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk edenlerle cebir veya tehdit kullanmak suretiyle kişileri intihara mecbur edenlerin kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacağı ifade edilmiştir. “Netice” unsuru aynı, “davranış” unsuru farklı iki fiili suç sayan bu fıkranın maddî unsur yönünden tahlilinde, söz konusu tipik davranışlar kısaca “intihara sevk” ve “intihara zorlama” olarak anılacaktır.

765 sayılı Kanunda ayrıca düzenlenmeyen “intihara sevk” ve “intihara zorlama” fiilleri, bu dönemde, öğretide “kastan öldürme suçunun dolaylı (dolayısıyla) faillik yolu ile işlenen özel birer biçimi” kabul edilmiş; bu fiilleri işleyen kişiler hakkında kasten öldürme suçuna ilişkin yaptırımların uygulanması gerektiği belirtilmiştir⁶⁰⁹. Akla ve suç genel teorisine uygun görünen bu düşüncüyü aynen benimseyen yasa koyucu, 5237 sayılı Kanunda meseleye ilişkin açık ve müstakil bir hüküm sevk etmiş ise de, düzenlemenin -yeni tartışmalara yol açması hasebiyle- “başarısız” ve daha önemlisi “gereksiz” bir düzenleme olduğunu itiraf etmek gerekir⁶¹⁰. Kezâ, “yönlendirme” kavramı kapsamına dâhil edilmesi zor olan “(maddî) cebir” ve “tehdit” ipotezlerinin “*İntihara yönlendirme*” kenar başlığı altında düzenlenmesi de isabetli olmamıştır⁶¹¹.

Düzenlemeye ilişkin en temel tartışma, “intihara sevk” ve “intihara zorlama” fiillerini yaptırıma bağlayan dördüncü fıkranın bağımsız bir suç tipi ihdas edip etmediğine ilişkindir. Öğretide bir grup yazara göre⁶¹², bu iki ipotez “kastan öldürme suçunun ‘dolaylı faillik’ yoluyla işlenen iki farklı biçimi”nden ibaret olup⁶¹³ bu fiillerin “intihara yönlendirme suçu” olarak değerlendirilmesine imkân bulunmamaktadır. Söz konusu fiillerin -özünde- “kastan öldürme suçunun dolaylı

⁶⁰⁹ ARTUK, “*Mukayeseli ...*”, s. 24; DÖNMEZER, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, s. 80.

⁶¹⁰ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 184.

⁶¹¹ Aynı yönde bkz. DONAY, s. 136; ÖMEROĞLU, “*... intihara yönlendirme ...*”, s. 16.

⁶¹² ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 370; KOCA, “*İntihara Yönlendirme ...*”, s. 27; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 115, 118, 127; ÖZEN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 44-45.

⁶¹³ Bu görüşü, 84'üncü maddenin gerekçesinde (par. 7) yer alan “*Maddenin son fıkrasında ... kastan öldürme suçu ... dolaylı faillik şeklinde işlenmektedir.*” biçimindeki ifadeyle de desteklemek mümkündür.

faillik şeklindeki tezahürleri” olduğunu kabul eden bir diğer gruba göre ise⁶¹⁴, intihara sevk ve intihara zorlama fiilleri (md. 84/4) “intihara yönlendirme suçları”nın üçüncü ve dördüncü türünü oluşturmakta ve bu yönüyle md. 81-83 ile md. 84/1’deki suçlar karşısında, bağımsız bir nitelik arz etmektedir. Nihayet üçüncü bir gruba göre ise⁶¹⁵, fıkra “intihara yönlendirme suçunun (md. 84/1) nitelikli hâli”ni düzenlemekte; bu çerçevede, mezkûr eylemleri gerçekleştirenler -“kasten öldürme suçunun dolaylı faili” değil- “intihara yönlendirme suçunun doğrudan faili” durumuna gelmektedir. Bizce, yukarıdaki önermelerden birini küll hâlinde tercih etmek yerine, her biri belli ölçüde doğruluk payına sahip bulunan bu üç önermeyi harmanlamak, meselenin hâlli bakımından daha isabetli olacaktır. Bir defa, “kişilerin maddî yahut manevî cebir kullanılmak suretiyle intihara zorlanması” ve “işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişilerin intihara sevk” biçimindeki fiillerin, esasen “kasten öldürme suçunun ‘dolaylı faillik’ şeklindeki tezahürleri” olduğuna şüphe yoktur. Bununla birlikte, bu iki ipotezin, 84’üncü maddenin son fıkrasında ayrıca ele alınmakla “intihara yönlendirme”nin özel birer biçimi hâline geldiği de gözden kaçırılmamalıdır. Buna göre, özünde “kasten öldürme suçunun dolaylı faillik şeklindeki tezahürleri”nden ibaret olan bu iki fiil, yeni düzenleme ile “intihara yönlendirme suçlarından biri” hâline gelmiş; böylelikle, maddî unsur itibarı ile md. 84/1’den, kanun sistematığı bakımından ise md. 81-83’ten ayrılarak “müstakil birer suç tipi” niteliği kazanmıştır. Öte yandan, bir suçun dolaylı faillik şeklindeki tezahürlerine tekabül eden müstakil bir suç tipinin mevcudiyeti hâlinde artık dolaylı faillik müessesesinin işletilmesine de ihtiyaç bulunmayacağından, söz konusu fiilleri gerçekleştiren aktif süjenin “kasten öldürme suçunun dolaylı faili” olarak değil, -azınlıkta kalan yazarlarca⁶¹⁶ da ifade edildiği gibi- “intihara sevk” veya “intihara zorlama” (md. 84/4) suçunun doğrudan faili” olarak cezalandırılacağı açıktır. Ancak, dördüncü fıkranın sonunda yer alan “... *kasten öldürme suçundan sorumlu tutulurlar.*” ifadesi de -şüphesiz- zait bir ifade

⁶¹⁴ HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 153; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 69; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 39. Maddede düzenlenen suçlar ilk üç yazara göre intihara azmettirme (md. 84/1-2), intihara alenen teşvik (md. 84/3) ve intihara sevk-intihara zorlama (md. 84/4) iken, *Toroslu*’ya göre intihara ikna veya yardım (md. 84/1-2), intihara alenen teşvik (md. 84/3) ve intihara zorlamadır (md. 84/4).

⁶¹⁵ CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 88; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 285-289.

⁶¹⁶ CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 88; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 371; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 176; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 285-289. Merhum yazarlardan *Centel/Zaher/Çakmut*’un “dolaylı faillik” tartışmasında vardıkları nihâî kanaâte katılmakla birlikte, “‘intihara sevk ve zorlama’-nın ‘nitelikli hâl’ teşkil ettiği” yolundaki görüşlerini paylaşmıyoruz.

değildir⁶¹⁷. Kanaâtımızce bu ifade, intihara sevk ve intihara zorlama suçlarını bir bütün olarak kasten öldürme suçunun alt kümesine dönüştürmekte; böylelikle bu suçların failleri, aynı zamanda kasten öldürme suçuna ilişkin hükümlerin (md. 81-83) de muhatabı hâline gelmektedir. Nitekim 84'üncü maddenin ilk üç fıkrası ile ilgisi bulunmayan md. 43/3 hükmü⁶¹⁸ ile md. 82-83'ün⁶¹⁹ md. 84/4 bakımından tatbiki de, tam olarak, bu sayede mümkün olabilmektedir⁶²⁰. Bu açıdan, fıkranın kendisi gereksiz olmakla birlikte, sondaki ifadenin pratik açıdan büyük önem arz ettiğini kabul etmek gerekir.

Yukarıdaki tartışmaya bağlı olarak ortaya çıkan bir diğer tartışma ise, suçun tamamlanma anına ilişkindir. İşlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk edenler ile cebir veya tehdit kullanmak suretiyle kişileri intihara mecbur edenleri kasten öldürme suçundan sorumlu tutan düzenlemede “intihar (ölüm)” neticesinden açıkça söz edilmemiş olmasına dikkat çeken bir kısım yazar⁶²¹; hükmün, bu hâliyle, suçun tamamlanması bakımından “mağdurun ölümü”nü şart koşmadığını ileri sürmekte ve fakat failin -ölüm gerçekleşsin ya da gerçekleşmesin- her hâlde kasten öldürme suçuna ilişkin yaptırıma muhatap kılınmasını sonuçlayan bu katı lâfzî yorumu reddetmektedir. Buna karşılık bir kısım yazar ise⁶²², yine hükmün lâfzî yorumundan hareketle tam aksi bir sonuca ulaşmakta; ancak, intiharın (ölümün) gerçekleşmemesi hâlinde failin cezalandırılmamasını sonuçlayan bu yorumun benimsenemeyeceğini ifade ederek yine hükmün lâfzını eleştirmektedir. Kanaâtımızce, teşebbüse ilişkin görüş ayrılıklarını da beraberinde getiren bu tartışma, esasen, hükmün kötü bir şekilde kaleme alınmış olmasından ileri gelmektedir. Bir defa, failin kasten “öldürme” suçundan sorumlu tutulabilmesi için mağdurun “ölmesi” gerektiğine -mantıken-

⁶¹⁷ ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 371; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 176.

⁶¹⁸ TCK md. 43/3'ün intihara sevk ve intihara zorlama fiilleri bakımından tatbik edilebilirliğine ilişkin tartışmalar için bkz. İleride “*İçtima*” başlığı.

⁶¹⁹ TCK md. 82-83'ün intihara sevk ve intihara zorlama fiilleri bakımından tatbik edilebilirliğine ilişkin tartışmalar için bkz. İleride “*Suçta Etki Eden Nedenler*” başlığı.

⁶²⁰ ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 371; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 176: “*Yasakoyucunun buradaki asıl amacı cezanın ağırlaştırılmasını sağlamaktır. Ancak amacı aşan bir düzenleme yapıldığı ifade edilmelidir. Kasten öldürme suçuna atıf yapılması da yerinde olmamıştır. Hemen ileride ifade edileceği üzere bunun zincirleme suç bakımından sonuç doğurabileceği gözden kaçırılmıştır.*” Bizce bu husus yasa yapım sürecinde gözden kaçırılmış değil, aksine özellikle göz önüne alınmıştır.

⁶²¹ ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 370; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 174.

⁶²² TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 184.

şüphe yoktur. Buna karşılık, tipik fiil olarak “sevk etme” ve “mecbur etme”den söz eden hükmün, lâfız itibarı ile aksi yönde bir kanaât yaratmaya müsait⁶²³ olduğu da itiraf edilmelidir. Bu açıdan, öğretide teşebbüse ilişkin olarak ortaya çıkan tereddütlerin⁶²⁴ giderilebilmesi için, hükümde netice unsurunun açıkça vurgulanmasında, kanaâtimizce, yarar vardır.

b. Davranış

aa. İntihara sevk

Türk Ceza Kanunu’nun 84’üncü maddesinin dördüncü fıkrasına göre, işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk edenler kasten öldürme suçundan sorumlu tutulmaktadır.

Düzenlemede dikkat çeken ilk husus, md. 84/1’de iştirak müessesesi (azmettirme, teşvik, karar kuvvetlendirme, yardım) kavramlarını tercih eden yasa koyucunun, md. 84/4’te bu kavramlar yerine “sevk” ifadesini kullanmış olmasıdır. Bu noktada, hükümde işaret olunan fiilin birinci fıkradaki fiil karşısında müstakil bir suç tipi teşkil etmesi hasebiyle, öğretide tanımlanmayan bu kavramın sınırlarının net bir şekilde çizilmesi ve suçun maddî unsurunun açık bir biçimde ortaya konması ihtiyacı doğmaktadır. Öncelikle, sözlüğe göre⁶²⁵ ilki “gönderme, götürme”, ikincisi “sürükleme, itme” olmak üzere iki farklı anlama sahip bulunan bu kelimenin, mezkûr fıkra “sürükleme”ye yakın bir anlamda kullanıldığını söylemek mümkündür. Ancak, “sevk eden” yerine “sürükleyen” ifadesinin konması bir bilinmeyi başka bir bilinmeyenle açıklamak anlamına geleceğinden, burada, Türk Ceza Kanunu’na dönmek ve “sevk” ifadesini 84. madde ile kanunun bütünü bağlamında yorumlamak, kanaâtimizce, daha isabetli olacaktır.

Kanuna bakıldığında, “sevk” eyleminin -intihara sevk hariç- toplam altı farklı suç tipinin “davranış” unsurunu oluşturduğu; 80, 117, 179 ve 188’inci maddelerde ilk

⁶²³ Bizce bu ifadeler, anlam kargaşası yaratmaya müsait olmakla birlikte, esasen netice unsurunu da ihtiva etmektedir. Gerçekten de, gerek “mecbur etme (md. 84/4, 148/2)” ve “mecbur kılma (md. 148/1, 239/4)” ifadeleri gerekse “sevk etme (md. 84/4, 227, 318/1)” ifadesi, parantez içerisinde gösterilen hükümlerde, davranış ile birlikte netice unsurunu da içerecek biçimde kullanılmıştır.

⁶²⁴ Bu tereddütler ileride, “Teşebbüs” başlığında etraflıca ele alınacaktır.

⁶²⁵ Türk Dil Kurumu - Büyük Türkçe Sözlük (www.tdk.gov.tr)

anlamı ile kullanılan bu kavramın, “*Fuhuş*⁶²⁶” ve “*Halkı askerlikten soğutma*⁶²⁷” kenar başlıklı maddelerde (sırasıyla md. 227 ve 318) “azmettirme” ve “bilumum manevî yardım türleri”ni kapsayacak biçimde kullanıldığı görülmektedir⁶²⁸. Ancak, “intiharın anlam ve sonuçlarını idrak” yetisine sahip bulunmayan intihara sevk mağdurlarının esasen intihar konusunda gerçek anlamda bir “düşünce” yahut “karar” oluşturabilme becerisinden de yoksun oldukları dikkate alınacak olursa; *azmettirme*, *teşvik* yahut *karar kuvvetlendirme* biçimindeki hareketlerin teknik olarak bu durumdaki kişilere karşı gerçekleştirilemeyeceği de açıktır⁶²⁹. Bu noktada, algılama yeteneğinden yoksun kişilerin kendi yaşamlarına son vermeye yönelik eylemlerini “intihar” kavramına dâhil eden hükmün, “intihar”ın tanımını ölçsüzce genişlettiği söylenebilir. Bu nedenle, biz, md. 84/4’teki “intihara sevk” kavramını “mağduru yaşamını sonlandıracak hareketi gerçekleştirmeye -bir adım dahi olsa- yaklaştıran ve bu neticeye nedensel olarak bağlanabilen, *maddî ve manevî cebir* haricindeki her tür davranış” biçiminde tanımlamayı uygun görüyor; “... *intihara sevk* ...” ifadesi yerine “... *kendini öldürmeye sevk*...” ifadesinin kullanılmasını öneriyoruz.

İntihara sevkten (md. 84/4) söz edilebilmesi için, davranışın -geride “*Mağdur*” başlığında da belirtildiği üzere- “işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan muayyen veya gayrimuayyen kişi veya kişilere karşı” gerçekleştirilmesi zorunlu olup algılama yeteneğine sahip kişilerin muhatap alındığı hâllerde, md. 84/1 veya md. 84/3’ten hüküm kurulması gerekecektir. Mağdurun algılama yeteneğinin -zayıflatılmakla birlikte- tamamen ortadan kaldırılamadığı hâllerde, kezâ, yine md. 84/4’e gidilemeyecek; fakat bu defa da, zayıflamanın yoğunluğa göre, “dolaylı faillik yolu ile kasten öldürme”den (md. 37/2 ve 81-82) söz edilebilecektir.

Mağdurun katlinde yine mağdurun vasıta olarak kullanılması dolayısıyla özünde “kasten öldürme suçunun dolaylı faillik şeklindeki bir tezahürü”nü teşkil eden intihara sevk fiilinin -maddî ve manevî cebir haricinde- herhangi bir hareket ve

⁶²⁶ TCK md. 227/4: *Cebir veya tehdit kullanarak, hile ile ya da çaresizliğinden yararlanarak bir kimseyi fuhşa sevk eden ... kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısından iki katına kadar artırılır.*

⁶²⁷ TCK md. 318/1: *Askerlik hizmetini yapanları firara sevk edecek ... şekilde teşvik veya telkinde bulunanlara altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.*

⁶²⁸ Bizce 227’nci maddedeki “sevk” ifadesi, 318’inci maddedekinden farklı olarak, maddî yardım türlerini de kapsamaktadır.

⁶²⁹ Örneğin, intihar düşüncesine sahip olma ve intihar kararı alabilme ihtimâli bulunmayan iki yaşındaki bir bebeğin gerçek anlamda intihara teşvikinden söz edebilmek mümkün değildir.

vasıtaıyla gerçekleştirilmesi mümkündür. Bu yönüyle serbest hareketli suçların tipik bir örneği olan suçun “mağdura ‘kendi yaşamına son verecek fiili’ ika ettirmeye elverişli davranışlar” ile işlenmesi zorunlu olup bu koşulun sağlanamadığı hâllerde işlenemez suçtan söz edilir.

Davranış unsuru bakımından dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus ise, algılama (idrak) yeteneği gelişmemiş yahut ortadan kaldırılmış kişiler üzerinde uygulanan maddî ve/veya manevî cebri intihara sevk suçuna vücut verip vermeyeceği hususudur. Esasen “sevk” kelimesinin, sözlük anlamı itibarıyla, maddî-manevî cebri de kapsayacak şekilde anlaşılmasına bir engel bulunmamaktadır. Nitekim “*Fuhuş*” kenar başlıklı 227’nci maddenin dördüncü fıkrasına bakıldığında, yasa koyucunun maddî-manevî cebri “sevkin nitelikli hâlleri” olarak ele aldığı görülmektedir⁶³⁰. Ancak, herkese karşı işlenebilen “intihara mecbur etme (zorlama)” suçu 84’üncü maddenin son fıkrasında *intihara sevk ile birlikte* ve fakat *ayrıca* düzenlemiş olduğundan, bu gibi hâllerde artık intihara sevkten değil, intihara zorlamadan söz edilmesi gerekecektir. Buna göre, “intihara sevk” ve “intihara zorlama” ipotezlerinin aynı fıkra düzenlenip aynı yaptırıma bağlanmış bulunması hasebiyle pratik açıdan lüzûmsuz görülebilecek olan bu tartışma, bu iki ipotezin farklı fıkra yahut maddelerde düzenlenmiş olması durumunda pratik açıdan da önem kazanacak; algılama yeteneği gelişmemiş kişileri şiddet ve/veya tehdit ile intihara mecbur eden kişi hakkında yürütülecek muhakeme sürecinde, uygulanacak hüküm “özel hüküm” niteliğindeki “intihara zorlama” hükmü olacaktır.

Bu açıklamalar çerçevesinde, intihara sevk suçuna ilişkin pek çok misâl türetmek mümkündür. Örneğin, algılama yeteneğinden bütünü ile yoksun bir (tam) akıl hastasına “yüzünde mütebessim bir ifade ve boynunda organla, boşlukta, salıncakta sallanır gibi sallanan bir insan resmi” gösterilmesi şeklindeki farazî olaylarda, *intihara sevk* suçu bakımından *elverişli* tipik davranışın gerçekleştiği söylenebilir. Kezâ, içeceğine gizlice uyuşturucu-halüsinojen madde (örneğin kısaca “LSD” olarak bilinen “liserjik asit dietilamit”) katılmak suretiyle algılama yeteneğinden yoksun bırakılan kişinin ruh göçüne (tenasühe, reenkarnasyona) inandırılarak pencereden atlamaya sevk edilmesi eyleminde de durum böyledir. Buna

⁶³⁰ TCK md. 227/4: *Cebir veya tehdit kullanarak, hile ile ya da çaresizliğinden yararlanarak bir kimseyi fuhşa sevk eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısından iki katına kadar artırılır.*

karşılık, kendi yaşamına son verecek hareketi gerçekleştirmeye yönlendirilen kişinin algılama yeteneğine sahip, fakat isteme yeteneğinden yoksun (örneğin tikli) bir kimse olması yahut uyuşturucu etkisi altındaki mağdurun maddeyi iradî olarak kullanmış bulunması hâlinde, daha önce de ifade edildiği gibi, *intihara sevk*ten (md. 84/4) değil, md. 37/2 ve md. 81-82’den hüküm kurulacaktır⁶³¹.

bb. İntihara zorlama

Türk Ceza Kanunu’nun 84’üncü maddesinin dördüncü fıkrasına göre, kişileri cebir veya tehdit kullanmak suretiyle intihara mecbur edenler (zorlayanlar) kasten öldürme suçundan sorumlu tutulmaktadır.

Algılama yeteneğinden yoksun olsun veya olmasın, muayyen yahut gayrimuayyen, herkese karşı işlenebilen⁶³² ve “kasten öldürme suçunun dolaylı faillik şeklindeki tezahürlerinden biri”ni oluşturması hasebiyle -özü suç niteliğindeki “intihara sevk” ile birlikte- md. 84/4’te düzenlenen bu suç tipi, davranış unsuru (mecbur etme/zorlama) bakımından “intihara sevk”ten ayrılmakta; ilki “(maddî) cebir”, ikincisi “tehdit” olmak üzere birbirine alternatif iki hareketle “seçimlik hareketli” suçlara tipik bir örnek teşkil etmektedir. Mağdurun intihara zorlanması eyleminde maddî ve manevî cebre birlikte başvurulabilmesi, şüphesiz, mümkün ve hattâ kuvvetle muhtemeldir.

Burada üzerinde durulması gereken ilk husus, hükümde yer verilen “*cebir veya tehdit*” ifadesidir. Türk Ceza Kanunu’na bakıldığında, yasa koyucunun, “tehdit” kavramını “cebir” kavramı kapsamına dâhil etmediği; pasif süjesi bakımından “kusurluluğu kaldıran hâl (md. 28)” kabul edilen bu iki fiili, faili bakımından bağımsız birer “suç” (sırasıyla md. 106 ve md. 108) olarak düzenlediği görülmektedir. 106’ncı ve 108’nci maddelerin gerekçelerinde kapsamlı bir şekilde tanımlanıp açıklanan cebir ve tehdit fiilleri, genel ve tamamlayıcı birer suç tipi olarak pek çok hükümde bir arada, “... *cebir veya tehdit* ...” şeklinde yer almakta ve pek çok suç tipinin *kurucu unsurunu* (örneğin md. 265/1⁶³³) yahut *ağırlaştırıcı nedenini*

⁶³¹ Bkz. Geride “*Mağdur (Pasif süje)*” başlığı.

⁶³² Bkz. Geride “*İntihara zorlama suçunun mağduru*” başlığı.

⁶³³ TCK md. 265/1: *Kamu görevlisine karşı görevini yapmasını engellemek amacıyla, cebir veya tehdit kullanan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

(örneğin md. 103/4⁶³⁴) oluşturmaktadır. Tehdidin “cebiri” kapsamına girmediğini düşündüren bu düzenleme ve bu düzenlemeye bağlı olarak kanunun yirmi yedi farklı yerinde kullanılan “*cebiri veya tehdit*” kalıbı, kanaâtimizce, terminolojik açıdan eleştiriye açıktır. Sözlük⁶³⁵ tanımı ile “zor, zorlayış, zorlama işi” manâsına gelen cebir kavramı, kısaca “muhatapın (cebre maruz kalan kişinin) iradesinin zorlanması”nı ifade etmektedir. İrade üzerindeki bu zorlamanın “manevî bir zorlama” şeklinde ortaya çıkmasına ise bir engel bulunmamaktadır. Bu nedenle, biz, “cebiri” kavramını maddî cebre indirgeyen -kendi içinde tutarlı, fakat hatalı- TCK terminolojisini reddediyor; bu kavramı “maddî cebiri (şiddet)” ve “manevî cebiri (tehdidi)” kapsayan bir üst kavram olarak ele alıyoruz⁶³⁶. Buna göre, “intihara zorlama” suçunun davranış unsurunu “yaşamını sonlandırmaya elverişli hareketleri gerçekleştirmesini sağlamak amacıyla, kişi üzerinde maddî ve/veya manevî cebiri uygulamak” şeklinde tespit etmek mümkündür⁶³⁷.

i. Maddî cebiri

İntihara zorlama suçunun seçimlik hareketlerinden ilkinin oluşturan “maddî cebiri”, daha evvel de ifade edildiği üzere, TCK terminolojisinde -kanaâtimizce yanlış bir şekilde- salt “cebiri” kavramı ile ifade edilmektedir. Yukarıda eleştirisini yaptığımız bu terminoloji karmaşası, esasen 28’inci maddenin ve yasanın bütününe hâkim görünmektedir. Mezkûr hükmün kenar başlığında ve tek fıkralık metninde “cebiri ve şiddet” şeklinde bir kalıp kullanmayı tercih eden yasa koyucu, bu ifadeye altı farklı kanunî tanımda (md. 102, 103, 109, 309, 311, 312) daha yer vermiş; insan ticareti suçunu düzenleyen 80’inci madde hükmünde ise, bunun yerine “cebiri veya şiddet” kalıbını kullanma yoluna gitmiştir. Öte yandan, tutarsızlık bununla da sınırlı kalmamış; pek çok farklı suç tipinde, “unsur” yahut “ağırlaştırıcı neden” olarak “cebiri” hareketine yer verilirken, “şiddet”ten hiç söz edilmemiştir. Bu noktada,

⁶³⁴ TCK md. 103/4: *Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebiri veya tehditle ... gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.*

⁶³⁵ Türk Dil Kurumu - Büyük Türkçe Sözlük (www.tdk.gov.tr)

⁶³⁶ TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 214-215; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 70. Benzer bir açıklama için bkz. ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 393: “... *cebiri ve tehdidin ortak paydası zorlamadır. Şayet zorlama maddî nitelikte ise cebiri, manevî nitelikte ise tehdit ya da korkutmadan söz edilir.*” Aynı tasnifin “fizikî cebiri-psikolojik cebiri” şeklinde yapılması da mümkündür. Bu yönde bkz. SOYASLAN, **Genel Hükümler**, s. 457-460.

⁶³⁷ Aynı yönde bkz. HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 154; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 70: “*Cebiri veya tehdit kullanmak suretiyle kişileri intihara mecbur etmekte cebiri veya tehditten anlaşılması gereken maddî cebiri ve manevî cebirdir.*”

“cebir”den bağımsız bir “şiddet”, yahut “şiddet”ten bağımsız bir “cebir”den söz etmenin mümkün olup olmadığı sorusu akla gelmektedir. Kanaâtimizce, yasa koyucunun “maddî cebir” anlamına gelecek şekilde kullanılan “cebir” kelimesinin yanında ayrıca “şiddet” ifadesine yer vermekteki maksadı, bu kavramın anlamını pekiştirmekten ibaret olup⁶³⁸ “maddî cebir” ve “şiddet” kavramlarının özdeş (eş anlamlı) kavramlar olduğunu söylemek mümkündür⁶³⁹. Buna göre, “cebir ve şiddet” yahut “cebir veya şiddet” kalıpları da, bu hâliyle, bir tür “anlatım bozukluğu” teşkil etmektedir.

Maddî cebir (şiddet), öğretide, suç genel teorisi bağlamında, ilki “*mutlak cebir (vis absoluta)*”, diğeri ise “*zorlayıcı-itici cebir (vis compulsiva)*” olmak üzere iki alt başlıkta incelenmektedir⁶⁴⁰. Maddî cebre maruz kalan kişi, her hâlde belli bir fiili gerçekleştirmeye zorlanmaktaysa da, mutlak cebrin (*vis absoluta*’nın) söz konusu olduğu durumlarda tümünden mütecebbirin hâkimiyeti altına girmekte ve iradesini bütünüyle yitirmektedir. Örneğin, mağdurun işaret parmağının eline tutturulup şakağına dayanmış olan tabancanın tetiğine konarak bastırılması şeklindeki farazî olayda durum böyledir. Fiil ile fail arasındaki psişik bağın tamamen kaybolduğu bu gibi hâllerde, mağdurun hareketi “hukukî anlamda *hareket*” olarak nitelenemeyeceğinden⁶⁴¹, artık “intihara zorlama”dan (md. 84/4) değil, “icraî davranışla kasten öldürme”den (md. 81) söz edilmekte; mağdur üzerinde mutlak kuvvet uygulayan şahıs, “kastan öldürme suçunun doğrudan faili” olarak cezalandırılmaktadır.

Zorlayıcı-itici cebrin (*vis compulsiva*’nın) söz konusu olduğu durumlarda ise, kişi yine ölüme sebebiyet veren davranışı gerçekleştirmeye icbar edilmekte; fakat bu defa -mutlak cebirdekinden farklı olarak- iradesini yitirmediğinden, fiil ile fail arasındaki psişik bağ ortadan kalkmamaktadır. Örneğin, evlilik dışı gebelik nedeniyle hakkında aile meclisi kararı alınan kadının, “törenin gereğini yerine getirmesi için” kapatıldığı ahırda günlerce yoğun maddî cebre maruz bırakılarak intihara zorlanması

⁶³⁸ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 392.

⁶³⁹ ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 288.

⁶⁴⁰ Bu tasnife dair kapsamlı bilgi için bkz. Recep GÜLŞEN, *Ceza Hukukunda Ceza Sorumluluğunu Kaldıran Nedenlerden Kaza, Mücbir Sebep, Cebir ve Tehdit*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Şubat 2007, s. 132 vd.; Özgür KÜÇÜKTAŞDEMİR, *Türk Ceza Hukukunda Maddî ve Manevî Cebir*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2012, s. 59-61.

⁶⁴¹ DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 405; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 290.

olayında durum böyledir⁶⁴². Bu gibi hâllerde, zorlayıcı-itici cebre, diğer bir deyişle “bedeni üzerinde icra edilen ve iradesi üzerinde zecrî (zorlayıcı) etki meydana getiren fizikî bir güç kullanımı⁶⁴³”na maruz kalan mağdurun -ifsada uğramış bir irade ile de olsa- yaşamına bizzat son verdiğini, diğer bir deyişle intihar ettiğini söylemek mümkündür. Bu çerçevede, md. 84/4’te zikredilen “cebir” ifadesinin “zorlayıcı-itici maddî cebre” karşılık geldiği hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte, yasa koyucunun md. 84/4’te kasten öldürme suçu için öngörülen müeyyideye göndermede bulunmuş olması dolayısıyla, “*vis absoluta-vis compulsiva*” ayrımının md. 84/4 uygulamasında büyük ölçüde anlamsızlaştığı, failin -md. 84/4 yahut md. 37 sevkiyle ve fakat- her hâlde kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacağı da açıktır.

Mağdurun iradesini zorlaması dolayısıyla fiili “kasten öldürme suçuna denk bir fiil” hâline getiren maddî cebrin, herhangi bir hareket ve vasıta ile gerçekleştirilmesi mümkündür. Burada, mağdur üzerinde tatbik edilen fizikî zorlamanın “mağdura ‘kendi yaşamına son verecek fiili’ ika ettirmeye elverişli” nitelikte olması zorunlu olup bu koşulun sağlanamadığı hâllerde “intihara zorlamaya teşebbüs”ten (md. 35 ve 84/4) değil, salt “cebir” suçundan (md. 108 sevkiyle md. 86-88’den) hüküm kurmak gerekecektir. Bununla birlikte, uygulanan şiddetin “mağdurun intiharı”nı sonuçlamak bakımından “elverişli ve fakat yetersiz” olması da, şüphesiz, mümkündür. Bu itibarla, intihara zorlama yahut -en azından- intihara zorlamaya teşebbüsten söz edilebilmesi için, mağdur üzerinde uygulanan maddî cebrin “karşı konulamaz” bir boyuta ulaşması zorunlu olmamakla birlikte, belli bir yoğunluk arz etmesi şarttır⁶⁴⁴.

Nihayet, hükmün tatbikinde, maddî cebir (md. 108) fiilinin genel ve tamamlayıcı nitelikte bir suç olduğu kesinlikle unutulmamalıdır. Bu açıdan, maddî cebrin “intihara zorlama” suçunun *unsurunu* oluşturması hasebiyle, müntehiri şiddete başvurmak suretiyle intihara zorlayan faile ayrıca md. 108’den ceza verilmesi mümkün olmayacaktır. Kezâ, suçun teşebbüs aşamasında kalması hâlinde de durum böyledir.

⁶⁴² Son yıllarda, başta Batman olmak üzere, pek çok doğu ilimizde sıklıkla yaşanan bu gibi vakalarda, failin md. 84/4 sevkiyle md. 81-82/1-k hükmünden tecziye olunacağını, diğer bir deyişle nitelikli intihara zorlamadan sorumlu tutulacağını gözden kaçırmamak gerekir. (Bkz. İleride “*TCK md. 82’deki nitelikli hâllerin TCK md. 84 bakımından tatbik edilebilirliği meselesi*” başlığı.)

⁶⁴³ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 290.

⁶⁴⁴ TCK md. 28’deki “karşı koyulamazlık-kurtulunamazlık” kriterlerinin md. 84/4’teki “maddî cebir” hareketi bakımından zorunlu olup olmadığı, “*Nedensellik bağı*” başlığında etraflıca tartışılmıştır.

ii. Manevî cebir

Suç tipine ilişkin seçimlik hareketlerden ikincisini oluşturan manevî cebir de, yine maddî cebir (şiddet) gibi, genel hükümlerde “kusurluluğu kaldıran hâl (md. 28)” olarak ele alınmış; ayrıca 106’ncı maddede, müstakil bir suç tipi olarak düzenlenmiştir. 28’inci maddede⁶⁴⁵ “korkutma” ile birlikte ve fakat korkutmadan ayrı olarak düzenlenen tehdit, öğretide kimi yazarlarca⁶⁴⁶ “korkutma”dan farklı bir kavram olarak ele alınmakta; mevcut bir zararın (kötülüğün) söz konusu olduğu hâllerde *korkutmadan*, gelecekteki (henüz mevcut olmayan) bir kötülüğün muhtemel gösterildiği hâllerde ise *tehditten* söz edileceği ileri sürülmektedir. Kanaâtimizce, bu iki kavram arasında böyle bir ayrıma gitmeye gerek bulunmamaktadır; zira korkutmanın söz konusu olduğu her hâlde, korkutma vasıtası olarak başvuru olan kötülüğün temadisi de mağdura muhtemel gösterilmekte, böylelikle “korkutma” “tehdit” ile zorunlu olarak birleşmektedir. Temadisi muhtemel gösterilmeyen mevcut bir kötülüğün muhatabın iradesine etki etmesi düşünülemeyeceğinden, “tehdit” niteliğindeki her fiil “korkutma” teşkil etmemekle birlikte, her “korkutma”nın zorunlu olarak “tehdit”i de bünyesinde barındırdığını söylemek mümkündür. Nitekim “korkutma” ifadesine 28’inci madde hariç hiçbir hükümde yer verilmemiş olması da, bu tespitimizi teyit eder niteliktedir. Buna göre, md. 84/4’te sözü edilen *tehdidi*, diğer suç tanımlarında olduğu gibi “var olan kötü bir durumun devamı”nı (diğer bir deyişle *korkutmayı*) da içine alacak şekilde⁶⁴⁷, “mağdura, mevcut veya gelecekteki bir kötülüğün temadisinin yahut gerçekleşmesinin muhtemel gösterilmesi” biçiminde tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Burada tartışılması gereken bir başka husus ise, hükümde geçen “tehdit” ifadesinin 107’nci maddedeki “şantaj” fiilini kapsayıp kapsamadığıdır. İki ayrı şekilde işlenmesi mümkün olan şantaj suçu, “mağdurun ‘hak veya yükümlülük konusu bir fiilin gerçekleştirileceğinden yahut gerçekleştirilmeyeceğinden bahisle’ (md. 107/1) ya da ‘şeref veya saygınlığına zarar verebilecek bir hususun açıklanacağı yahut isnat edileceğinden söz edilerek’ (md. 107/2) belli bir davranışa zorlanması”nı ifade etmektedir. Maddî unsurları bakımından kıyaslandığında, şantaj ile tehdidin

⁶⁴⁵ TCK md. 28: *Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hallerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır.*

⁶⁴⁶ İÇEL, *Genel Hükümler*, s. 426; ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 288.

⁶⁴⁷ TOROSLU, *Özel Kısım*, s. 71.

birbirinden farklı suçlar olduğu açıktır. Bununla birlikte, şantajın, mahiyeti itibarı ile tehdidin özel bir görünüş şekli olduğuna da şüphe yoktur⁶⁴⁸. Tehdide farklı suçların kanunî tanımında *unsur* yahut *ağırlaştırıcı neden* olarak yer verilme sebebinin “mağdurun iradesi üzerindeki zorlayıcılığı”ndan ileri geldiği ve şantajın da, netice itibarıyla, mağdurun irade serbestisini ihlâl ettiği düşünüldüğünde; md. 84/4’teki “tehdit” ifadesinin -tıpkı diğer suçlarda, örneğin yağmada (md. 148) olduğu gibi- şantaj niteliğindeki hareketleri de kapsayacak şekilde gelecek geniş yorumlanması gerektiği söylenebilir. Buna göre, örneğin, işlediği bir suç nedeniyle hakkında yakalama kararı çıkarılan bir kimseyi, yaşamına son vermemesi hâlinde kolluk güçlerine teslim edeceğinden bahisle intihara zorlayan fail, md. 84/4 hükmünden cezalandırılabilecektir. Ancak tartışmalara son verebilmek adına, bu ve buna benzer düzenlemelerde yer alan “tehdit” ifadesinin -*de lege ferenda*- “korkutma” ve “şantaj” fiillerini de açıkça kapsayan “manevî cebir” kavramı ile değiştirilmesinde, “kanunîlik ilkesi” bakımından yarar vardır.

Mağdurun iradesini zorlaması dolayısıyla fiili “kasten öldürme suçuna denk bir fiil” hâline getiren manevî cebrin, herhangi bir hareket ve vasıta ile gerçekleştirilmesi mümkündür. Mağdurun ruhsal yapısı üzerinde tatbik edilen zorlamanın “mağdura ‘kendi yaşamına son verecek fiili’ ika ettirmeye elverişli” nitelikte olması zorunlu olup bu koşulun sağlanamadığı hâllerde intihara zorlamaya teşebbüsten (md. 35 ve 84/4) değil, yerine göre tehdit (md. 106) yahut şantaj (md. 107) suçlarından söz etmek gerekecektir. Bu noktada, manevî cebrin neticeye ulaşma bakımından elverişliliğinin, kanaâtimizce, objektif ölçütlere göre değil, sübjektif ölçütlere göre tespit edilmesi icap etmektedir. Buna göre, mağduru “intihar etmediği takdirde cinlerini kendisine musallat etmek ve dinden çıkarmakla” korkutarak intihara sürükleyen failin, md. 84/4 sevkiyle kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacağına duraksama yoktur⁶⁴⁹. Zira bu gibi hâllerde, intihar neticesi, manevî cebrin intiharı sonuçlamak noktasında “elverişli” olduğunun apaçık bir delilidir.

⁶⁴⁸ KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 372; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 399-400; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 416; İlhan ÜZÜLMEZ, *Yeni Türk Ceza Kanunu’nun Hürriyete Karşı İşlenen Suçlar Sistemi Çerçevesinde Tehdit, Şantaj ve Cebir Kullanma Suçları*, Ankara: Turhan Kitabevi, Şubat 2007, s. 67-68.

⁶⁴⁹ Bu gibi hâllerde “işlenemez suç”tan söz edilmesi gerekeceği yolundaki görüş için bkz. HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 70: “Örneğin doğaüstü güçlerinin olduğuna inandığı bir kimsenin tehditlerinin etkisi altında kalarak intihar etme yolunu seçen kimse, intihara mecbur edilmiş olmaz. Tehdit burada kişiyi intihara mecbur etmeye elverişli değildir.”

Öte yandan, tehdidin “mağdurun intiharı”nı sonuçlamak bakımından “elverişli ve fakat yetersiz” olması da, her zaman için, mümkündür. Bu itibarla, intihara zorlama yahut -en azından- intihara zorlamaya teşebbüsten bahsedilebilmesi için, mağdura yöneltilen tehdidin “karşı konulamaz, katlanılmaz” bir boyuta ulaşması zorunlu olmamakla birlikte, belli bir yoğunluk arz etmesi şarttır.

İntihara zorlama suçu bakımından, tehdidin muhtelif varlık yahut menfaâtlere yönelmesi olasıdır. Örneğin, mağdura, intihar etmemesi hâlinde, bir zindanda ömür boyu esir tutulacağının, seks kölesi olarak kullanılacağının yahut diri diri yakılacağının söylenmesi biçimindeki farazî olaylarda, failin intihara zorlama suçundan -yahut intiharın gerçekleşmemesi hâlinde bu suça teşebbüsten- sorumlu tutulacağı açıktır. Yine, bu varlık yahut menfaâtlerin mağdurun bir yakınına ait olması muhtemeldir. Bu noktada, tehdide konu varlık ve menfaâtlerin md. 106/1, c.1’deki varlık ve menfaâtlerle sınırlı olmadığını da söylemek gerekir. Buna göre, mağdurun “malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratma” yahut “sair bir kötülük gerçekleştirme” biçimindeki tehditlerle intihara zorlandığı hâllerde de, yine, md. 84/4 hükmünün tatbiki yoluna gidilebilecektir. Hülâsa, mühim olan, daha evvel de ifade edildiği gibi, tehdidin konusunun “mağdurun iradesine etki ederek mağduru intihara zorlamaya elverişli” nitelikte olmasıdır.

Nihayet, hükmün tatbikinde, tehdit (md. 106) fiilinin genel ve tamamlayıcı nitelikte bir suç olduğu unutulmamalıdır. Bu açıdan, tehdidin “intihara zorlama” suçunun unsurunu oluşturması hasebiyle, müntehiri manevî cebir kullanmak suretiyle intihara zorlayan faile ayrıca md. 106’dan ceza verilmesi mümkün olmayacaktır. Kezâ, suçun teşebbüs aşamasında kalması hâlinde de durum böyledir.

c. Netice

Öğretide, intihara sevk ve intihara zorlama suçlarının “neticeli” suçlar olduğu konusunda istisnasız tüm yazarlar hemfikir olmakla birlikte, -yasa koyucunun tabiri ile- “cebir veya tehdit kullanmak suretiyle kişileri intihara mecbur edenler”i kasten öldürme suçundan sorumlu tutan düzenlemenin lâfız itibarı ile sorunlu olduğu iddia edilmiştir. Düzenlemede intihar (ölüm) neticesine açıkça yer verilmemiş olmasına

dikkat çeken bazı yazarlar⁶⁵⁰, hükmün, bu hâliyle, suçun tamamlanması bakımından “mağdurun ölümü”nü şart koşmadığını ileri sürmekte ve failin -ölüm gerçekleşsin ya da gerçekleşmesin- her hâlde kasten öldürme suçundan sorumlu tutulmasını sonuçlayan bu yorumu reddetmektedir. Kanaâtimizce -daha evvel de belirtildiği gibi- hükümde netice unsurunun açıkça vurgulanmasında yarar bulunmakla birlikte, “kasten öldürme”ye denk kabul edilen intihara zorlama suçunun, mağdur intihar etmedikçe tamamlanmış sayılamayacağı aşîkârdır. Buna göre, zorlayıcı-itici maddî cebre (*vis compulsiva*’ya) yahut manevî cebre maruz kalan mağdurun -ifsada uğramış bir iradeyle de olsa- yaşamına bizzat son vermesi ile tamamlanan bu suçun neticesini “mağdurun ölümü” olarak tespit etmek mümkündür.

Hükmün uygulamasında “netice” unsuru bakımından dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise, “ölüm” neticesinin “intihar” şeklinde gerçekleşmesi zorunluluğudur. Buna göre, mağdurun, uygulanan maddî veya manevî cebre yahut -sevk ve cebir dışında- bir başka iç ya da dış etkene bağlı olarak yaşamını yitirmesi durumunda, intihara zorlamadan söz edebilmek mümkün olmayacaktır. Bu nokta, bilhassa “nedensellik bağı” bakımından büyük önem arz etmektedir.

Sözlük tanımı ile “hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi⁶⁵¹”ni ifade eden ölüm mefhumu esasen tıbbî bir mefhum olup ölüm anının tespitinde ve ölümün tanımında tıp bilimi verilerine başvurulması gerekmektedir⁶⁵². Tıp terminolojisinde uzun yıllar -“klinik ölüm⁶⁵³” veya “biyolojik ölüm⁶⁵⁴” olarak da anılan- “vücut ölümü (somatik ölüm)⁶⁵⁵” esas alınmış olmakla birlikte, yirminci yüzyılda yaşanan ilerlemelerle “beyin ölümü” kriteri ön plâna çıkmış; böylelikle ölümün “beynin vücudu yönetme olanak ve yeteneğini tamamen ve geri dönüşü olmayacak

⁶⁵⁰ ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 370; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 174.

⁶⁵¹ Türk Dil Kurumu - Büyük Türkçe Sözlük (www.tdk.gov.tr)

⁶⁵² ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 103.

⁶⁵³ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 103.

⁶⁵⁴ ARTUK, **“Mukayeseli ...”**, s. 47: “... nefesin kesilmesi ve kalp atışının durması ile ölüm olayı gerçekleşmiş sayılıyordu.”

⁶⁵⁵ Sermet KOÇ / Muhammet CAN, “Ölüm Kavramı ve Ölü Muayenesi”, **Klinik Gelişim**, Adli Tıp Özel Sayısı, İstanbul, 2009, s. 11: “Somatik ölüm temel vücut fonksiyonları olarak kabul edilen merkezi sinir sistemi, solunum ve dolaşım fonksiyonlarının irreversibl kaybıdır. (...) Somatik ölüm tanımı, hukuken geçerli olan ölüm tanımıdır (...). Somatik ölümü izleyen ikinci bir ölüm şekli daha vardır. Somatik ölümle birlikte, özellikle beyin sapındaki solunum ve dolaşım merkezinin devre dışı kalması sonucu süreç kaçınılmaz olarak tüm organ ve dokuların canlılık durumunu yitirmesi ile sonuçlanacaktır. Buna, “hücrel ölüm” (biyolojik ölüm) denmektedir.”

(irreversibl) şekilde kaybetmesi” ile gerçekleştiği kabul edilmiştir⁶⁵⁶. Türk pozitif hukukunda konuya ilişkin genel bir hüküm bulunmamakla birlikte, 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun’un uygulaması ile sınırlı olmak üzere, *tıbbî ölümün*, bu kanunun 11’inci maddesinde gösterilen hekimlerce, 01/02/2012 tarihli ve 28191 sayılı Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeliği’nin “1” numaralı ekinde işaret olunan kıstaslara göre saptanması gerekmektedir⁶⁵⁷.

Nihayet, neticenin, zaman bakımından, “sevk” veya “maddî-manevî cebir” şeklinde somutlaşan tipik hareketten ayrılabilmesi mümkün, hattâ kuvvetle muhtemeldir. Bu gibi hâllerde nedensellik bağının tespiti zorlaşmakla birlikte, “mağdura ‘kendi yaşamına son verecek fiili’ ika ettirmeye elverişli” davranışları gerçekleştiren failin, sevk yahut cebre başvurmakla suçun doğrudan doğruya icrasına başladığını ve dolayısıyla teşebbüs sahasına girdiğini kabul etmek gerekir.

d. Nedensellik bağı

Gerek intihara sevk gerekse intihara zorlama suçunun teşekkülü bakımından, intihar neticesi ile failin davranışı arasında nedensellik bağının kurulabilmesi gerekmektedir. Zira “sevk” veya “maddî ve/veya manevî cebir” şeklinde somutlaşan davranışın neticeye bağlanamadığı hâllerde, failin sorumluluğundan da söz edilemeyecektir. Buna göre, mağdurun bedeni ve iradesi üzerinde tatbik edilen maddî yahut manevî cebrin intiharın esas nedenini oluşturması şart olup⁶⁵⁸, bu önermenin “intihara sevk” bakımından da kabulü gerekir.

“Maddî cebir” ve “manevî cebir” kavramlarının anlaşılabilmesi bakımından 28’inci madde çerçevesinde yapılan tanım ve tahliller önemli olmakla birlikte, bunlara ilişkin ilkelerin birebir intihara zorlama suçuna aktarılabilmesine de imkân bulunmamaktadır. Gerçekten de, 28’inci madde hükmüne göre, “kusurluluğu ortadan

⁶⁵⁶ ARTUK, “Mukayeseli ...”, s. 47; Köksal BAYRAKTAR, “Kasten Adam Öldürme”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Cilt: 19, Sayı: 2, İstanbul, 2013, s. 67; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 27.

⁶⁵⁷ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 103: “2238 sayılı ... kanun m. 11 tıbbî ölüm hâlinde söz etmektedir. (...) tıbbî ölüm kavramı tümüyle yeni olup bununla klinik ölümün mü, yoksa beyin ölümünün mü kastedildiği açıkça anlaşılamamaktadır. (...) Kanundaki tıbbî ölüm hâli kavramı ile Yönetmelikte yer alan beyin ölümü aynı anlamda kabul edilmelidir.”

⁶⁵⁸ TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 39.

kaldıran bir hâl”den söz edilebilmesi için, mağdurun iradesi üzerine uygulanan manevî cebrin “muhakkak ve ağır” olması zorunlu olup ihlâl edilen varlık veya menfaatin korunmak istenen varlık veya menfaatten üstün olduğu hâllerde hükmün tatbikine olanak bulunmamaktadır⁶⁵⁹. Oysa tipik bir fiili manevî cebir altında gerçekleştiren kişilerin ceza sorumluluğunu konu alan düzenlemede “tehdit” kavramının önüne getirilen bu sıfat fiillerin, zorlamaya maruz kalan kişinin tümüyle “pasif süje” konumunda bulunduğu hâllerde dikkate alınamayacağı açıktır. Buna göre, “manevî cebir kullanılmak suretiyle intihara zorlama”dan söz edilebilmesi için, manevî cebre konu varlık veya menfaatin mağdurun hayat varlığından üstün olması şart olmayıp tehdidin “mağdura ‘kendi yaşamına son verecek fiili’ ika ettirmeye elverişli” nitelikte olması, failin md. 84/4 sevkiyle tecziyesi bakımından yeterli gelecektir. Örneğin, *üçüncü bir şahsı öldürmemesi hâlinde çocuğunun gözlerinin kör edileceği* tehdidine maruz kalan annenin bu tehdide boyun eğerek cinayet işlemesi hâlinde anne 28’inci madde hükmünden yararlanamayacak ise de, söz konusu tehdidin intihar koşuluna bağlanması ve intiharın gerçekleşmesi hâlinde, anneyi tehdit eden şahsın, intihar neticesi bakımından nedensellik arz eden bu hareketi dolayısıyla, intihara zorlamadan cezalandırılacağına şüphe yoktur.

Hükmün uygulamasında dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise, neticenin “herhangi bir surette ölüm” değil, “‘intihar’ şeklinde gerçekleşen bir ölüm” olması zorunluluğudur. Geride “*Netice*” başlığında da ifade edildiği gibi, mağdurun, sevk ve cebir haricinde bir başka iç ya da dış etkene bağlı olarak yaşamını yitirmesi durumunda, intihara zorlamadan söz edebilmek mümkün olmayacaktır. Örneğin, intihara sevk edilen bir tam akıl hastasının veya intihara zorlanan herhangi bir şahsın -kendi yaşamına son vermeden- üçüncü bir kişi tarafından öldürülmesi şeklindeki farazî olayda durum böyledir. Kezâ, sevk veya maddî-manevî cebre bağlı olarak yaşamını sonlandırmaya elverişli birtakım hareketler gerçekleştiren (intihara teşebbüs eden) mağdurun hastaneye kaldırılırken yolda ambulans kazası nedeniyle ölmesi hâlinde de, sonuç değişmeyecektir⁶⁶⁰. Bu gibi durumlarda, fail, yalnızca

⁶⁵⁹ HAKERİ, **Genel Hükümler**, s. 405. Değerler hiyerarşisine ilişkin bu koşulun maddî cebir bakımından da geçerli olduğu yolundaki görüş için bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 291. Diğer yazarlara göre bir adım daha öteye geçen ve maddî yahut manevî cebrin kusurluluğu ortadan kaldırabilmesi bakımından -*Antolisei*’den mülhem olarak- zaruret (ıztırar) hâline ilişkin şartların mevcudiyetini arayan görüş için bkz. SOYASLAN, **Genel Hükümler**, s. 459.

⁶⁶⁰ Ölümün birden çok sebebe bağlanabildiği bu gibi hâllerde, failin sorumluluğunun objektif isnadiyet teorisine göre tespiti gerekmektedir. Teorinin kasten öldürme suçu bakımından uygulaması için bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 34-40.

intihara zorlamaya teşebbüsten (md. 35 ve md. 84/4 sevkiyle md. 81-82'den) sorumlu tutulabilecektir.

Öte yandan, intihara zorlanan mağdurun, “kendi hayatına kendi eliyle son vermeden”, doğrudan doğruya “maddî yahut manevî cebre bağlı olarak” yaşamını yitirmesi de, şüphesiz, muhtemeldir. Bu gibi hâllerde, yine, ortada bir “intihar” bulunmaması hasebiyle, “intihara zorlama”dan söz edilemeyeceği açıktır. Örneğin, başından aşağı sürekli buzlu su boca edilerek intihara zorlanan mağdurun beyin kanaması nedeniyle ölmesi yahut çocuklarının öldürülmesi tehdidi ile intihara zorlanan yaşlı bir kimsenin kalp krizine bağlı olarak yaşamını yitirmesi hâllerinde, durum böyledir. Bu noktada, hareketi “mağdurun ölümü” ile nedensel bir ilişki içerisinde bulunan failin cezaî sorumluluğu üzerinde biraz durmak gerekir. Öğretide rastlayamadığımız bu tartışmanın çözümlenebilmesi bakımından, md. 84/4 hükmünün sonunda yer alan “... *kasten öldürme suçundan sorumlu tutulurlar.*” ifadesi büyük önem arz etmektedir. İntihara zorlama suçunu “kasten öldürme suçunun alt kümesi”ne dönüştüren bu ifade, daha evvel de belirtildiği gibi, bu suçun failini aynı zamanda kasten öldürme suçuna ilişkin hükümlerin de muhatabı hâline getirmektedir. Nitekim intihara zorlamanın “kasten öldürme suçuna denk” sayılması da, tam olarak, bu yüzdendir. İntihara zorlama fiilinin -mağdurun katlinde yine mağdurun vasıta olarak kullanılması dolayısıyla- özünde “kasten öldürme suçunun dolaylı faillik şeklindeki bir tezahürü” olduğu gerçeği de göz önüne alındığında; esasen her iki suçun (md. 81 ve 84/4) failinin de aynı neticeye yöneldiğini söylemek mümkündür. Bu bakımdan, yukarıdaki hareketleri “mağduru intihara zorlamak” üzere gerçekleştiren ve fakat intiharını sağlayamadan mağdurun ölümüne sebep olan failin “intihara zorlama suçu faili” sayılamamakla birlikte, nedensellik bağındaki bu görece önemsiz sapma dolayısıyla yine “kasten öldürme suçundan sorumlu” tutulacağını ve fakat sorumluluğun bu defa -md. 84/4 sevkiyle değil- doğrudan doğruya md. 81’e istinat edeceğini kabul etmek, kanaâtimizce en doğru çözümdür.

e. Tipik davranışın ihmâl biçiminde gerçekleştirilebilirliği sorunu

Daha evvel de ifade ettiğimiz gibi, ihmâlin, TCK’nın özel bölümünde yahut özel ceza kanunlarında yer alan suçlar bakımından “tipik” bir davranış olarak

kabulüne -kural olarak- imkân bulunmamaktadır⁶⁶¹. Bir suçun ihmâlî davranışla işlenebilmesi için, o suç tipi bakımından faile “neticeyi önleme yükümlülüğü getiren”, diğer bir deyişle faili “garantör kılan” bir normun mevcudiyeti zorunludur. İcraî bir suçun ihmâl suretiyle de işlenebileceğini gösteren normlar, bu açıdan, “tipikliği genişletici” bir etki göstermektedir⁶⁶². TCK md. 83 de bu normlardan biridir. Buna göre, kişinin “ihmâlî davranışla kasten öldürme”den sorumlu tutulabilmesi için, bu neticenin oluşumuna sebebiyet veren yükümlülük ihmâlinin icraî davranışa eşdeğer olması gerekmektedir. Bunun içinse, kişinin (failin) belli bir icraî davranışta bulunmak hususunda kanuna, sözleşmeye ve/veya öngelen tehlikeli eylemine bağlı bir garantörlüğünün bulunması şarttır.

84’üncü maddenin son fıkrasında, işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk edenlerle cebir veya tehdit kullanmak suretiyle kişileri intihara mecbur edenlerin kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacakları belirtilmiştir. Burada, fıkranın sonunda yer alan “... *kasten öldürme suçundan sorumlu tutulurlar.*” ifadesi son derece önemlidir. Kanaâtimizce bu ifade, intihara sevk ve intihara zorlama suçlarını bir bütün olarak “kasten öldürme suçunun alt kümesi”ne dönüştürmekte; böylelikle bu suçların faillerini, aynı zamanda kasten öldürme suçuna ilişkin hükümlerin de muhatabı hâline getirmektedir⁶⁶³. 83’üncü maddedeki fiilin, netice itibarıyla, kasten öldürme suçunun tezahür şekillerinden biri olduğuna ise şüphe yoktur. Buna göre, intihara sevk ve intihara zorlama fiillerinin, garantörün ihmâlî davranışı ile işlenmesi önünde teorik olarak herhangi bir engel bulunmamaktadır. Buna karşılık, pratikte, bu fiillerin ihmâlî davranışla işlendiği bir örnek akla gelmemektedir.

Bu noktada, “intihara sevk ve zorlama suçuna kayıtsız kalma”nın “ihmâlî davranışla intihara sevk ve zorlama”dan farklı olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Garantörün, garantörü olduğu kişinin intihara sevk yahut icbar edilmesine kayıtsız kaldığı hâllerde, md. 83, “md. 84/4 delâletiyle” değil, “doğrudan doğruya” uygulanacaktır.

⁶⁶¹ ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 185.

⁶⁶² ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 185.

⁶⁶³ Nitekim, 84’üncü maddenin ilk üç fıkrası ile ilgisi bulunmayan md. 43/3 ve md. 82’nin md. 84/4 bakımından tatbiki de, tam olarak, bu sayede mümkün olabilmektedir.

F. Hukuka aykırılık unsuru

1. Genel olarak ceza hukukunda hukuka aykırılık

Hukuka aykırılığa “suçun unsurları” arasında yer verilip verilemeyeceği öğretide öteden beri tartışıl原因lmış⁶⁶⁴; suçu maddî ve manevî unsurdan ibaret gören ikili anlayışın hukuka uygunluk nedenlerinin esasını açıklamakta ve bunları sistemleştirmekte yetersiz kaldığı yönündeki eleştiriler, objektif hukuka aykırılık kavramının da suçun unsuru olarak kabul edilmesine zemin hazırlamıştır⁶⁶⁵.

En kısa ve öz tanımıyla “hukuk düzeni ile çatışma⁶⁶⁶”ya karşılık gelen hukuka aykırılık kavramı, biçimsel (şeklî) açıdan -dar anlamda (ceza hukuku özelinde)- “fiilin, münhasıran bir ödevler bütünü olan ceza hukukunun emir ve yasaklarına aykırılığı⁶⁶⁷”nı ifade etmektedir. Ancak “suç” ile “haksız fiiller” ve hukukun diğer dallarındaki ihlaller arasında yapısal bir farklılık bulunmadığından⁶⁶⁸, bu mahiyet ortaklığı, hukuka aykırılığı tüm hukuk sathına yaymakta; böylelikle fiil, ceza hukukunun emir ve yasaklarını ihlâl etmekle, aynı zamanda bütün hukuk düzeniyle de bir çelişki ve çatışma içerisine girmektedir⁶⁶⁹. “*Hukuk düzeninin birliği (hukuk düzeninin kendisiyle çelişkiye düşmezliği⁶⁷⁰)*” şeklinde formüle edebileceğimiz bu

⁶⁶⁴ DÖNMEZER/ERMAN, *Nazarî ve Tatbikî*, Cilt II, k. no. 667-676. Hukuka aykırılığı suçun unsuru kabul eden görüşler için bkz. Tuğrul KATOĞLU, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003, s. 127-131; KUNTER, *Suçun Maddî Unsurları Nazariyesi*, s. 77 vd. Hukuka aykırılığı suçun unsuru kabul etmeyen görüşler için bkz. KATOĞLU, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, s. 131-149; KUNTER, *Suçun Maddî Unsurları Nazariyesi*, s. 84 vd.

⁶⁶⁵ KATOĞLU, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, s. 159; Ayhan ÖNDER, *Ceza Hukuku Dersleri*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1992, s. 213; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 289-290.

⁶⁶⁶ DÖNMEZER/ERMAN, *Nazarî ve Tatbikî*, Cilt II, k. no. 676; HAKERİ, *Ceza Hukuku*, s. 283; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 236; Nurullah KUNTER, *Suçun Kanunî Unsurları Nazariyesi*, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1949, s. 76; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 255.

⁶⁶⁷ DÖNMEZER/ERMAN, *Nazarî ve Tatbikî*, Cilt II, k. no. 677; KATOĞLU, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, s. 39; ÖNDER, *Ceza Hukuku Dersleri*, s. 213; SOYASLAN, *Genel Hükümler*, s. 365-366. Buna mukabil, “kanun öncesi (*praeter legem*) ve kanun ötesi, müstakil bir hukuka aykırılığın mevcudiyeti”ne olan inancın ürünü olarak maddî (öze ilişkin) hukuka aykırılık, kısaca “fiilin sosyal tehlikeliliği”ni ifade etmektedir. (Maddî ve biçimsel hukuka aykırılık ayrımı ile bu ayrımın pratik anlamsızlığına ilişkin tartışmalar için bkz. KATOĞLU, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, s. 36-80.)

⁶⁶⁸ DÖNMEZER/ERMAN, *Nazarî ve Tatbikî*, Cilt I, k. no. 478; KATOĞLU, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, s. 21-34; ÖNDER, *Ceza Hukuku Dersleri*, s. 213.

⁶⁶⁹ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 281; DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 244; DÖNMEZER/ERMAN, *Nazarî ve Tatbikî*, Cilt II, k. no. 678-679; HAKERİ, *Ceza Hukuku*, s. 283; HEINRICH, s. 209; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 236-237; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 255; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 290.

⁶⁷⁰ TOROSLU, *Genel Hükümler*, s. 135.

ilkeye göre, bir fiilin “kısmen hukuka uygun, kısmen hukuka aykırı” olmasına hiçbir surette imkân bulunmamaktadır⁶⁷¹.

Tipiklik ile hukuka aykırılık arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Gerçekleştirilen icraî yahut ihmâlî bir davranışın kanunî tanıma uygunluğu “fiilin hukuka aykırılığı”na bir “karine” teşkil etmekte⁶⁷² ise de, hukuka uygunluk nedenleri nazara alındığında, tipikliğin bu hususta net bir yargıya varmak için tek başına yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Zira, “suçun olumsuz (negatif) unsuru” kabul ettiğimiz *hukuka aykırılık*, “ceza normunda gösterilen tipe uygun bir fiili meşrû kılan başka bir hukuk kuralının adem-i mevcudiyeti”ni ifade etmektedir⁶⁷³. Bu çerçevede, “hukuka aykırılık” konusunda sağlıklı bir neticeye ulaşabilmek için, öncelikle fiilin -maddî ve manevî unsurlar yönünden- “tipik” olup olmadığının tespit edilmesi; ardından, tipik fiili hukuka uygun kılan bir nedenin mevcut bulunup bulunmadığının araştırılması zorunludur⁶⁷⁴. “*Ceza normu tarafından yasaklanmış fiilleri ‘bu fiillerin işlenmesine yetki veren veya işlenmesini emreden bir başka normun varlığı nedeniyle’ suç olmaktan çıkaran özel durumlar*”⁶⁷⁵”ı ifade eden bu nedenler, yine “hukuk düzeninin tekliği ilkesi” gereği, hukuk düzeninin bütünü bakımından hüküm ifade etmekte; “hukuka aykırılık” karinesini çürüten böyle bir nedenin saptanması hâlinde, fail hakkında, CMK md. 223/2-d uyarınca, beraât kararı verilmektedir.

Yasa diliyle -kanaâtimizce yanlış⁶⁷⁶ bir biçimde- “ceza sorumluluğunu kaldıran nedenler” olarak adlandırılan hukuka uygunluk nedenleri, Türk Ceza Kanunu’nun 24 ilâ 26’ncı maddelerinde düzenlenmiştir. Mahiyeti tartışmalı olan “zorunluluk hâli” de

⁶⁷¹ DÖNMEZER/ERMAN, *Nazarî ve Tatbikî*, Cilt II, k. no. 679; HAKERİ, *Ceza Hukuku*, s. 283; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 237; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 256; TOROSLU, *Genel Hükümler*, s. 136.

⁶⁷² HEINRICH, s. 199; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 237; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 255;

⁶⁷³ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 280; HAKERİ, *Ceza Hukuku*, s. 283; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 290.

⁶⁷⁴ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 280; HAKERİ, *Ceza Hukuku*, s. 283; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 237; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 255; TOROSLU, *Genel Hükümler*, s. 100-101; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 291.

⁶⁷⁵ TOROSLU, *Genel Hükümler*, s. 136. Yazar, hukuka aykırılığı “suçun unsuru” olarak değil, “suçun özü, içkin niteliği, hattâ onun kendisi” olarak görmektedir.

⁶⁷⁶ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 293: “*Hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedenler ceza sorumluluğunu değil, hukuka aykırılı ortadan kaldırarak suçun oluşmasını engelleyen hâller olduklarından, bu düzenleme yerinde değildir.*”

bu cümleden sayılacak olursa⁶⁷⁷, yasa koyucunun bu üç maddede toplam altı farklı genel hukuka uygunluk nedenine yer verdiği görülecektir. Bunlar sırasıyla “kanun hükmünü yerine getirme (md. 24/1)”, “yetkili merciin emrini yerine getirme (md. 24/2)”, “meşrû savunma (md. 25/1)”, “zorunluluk hâli (md. 25/2)”, “hakkın kullanılması (md. 26/1)” ve “ilgilinin rızası (md. 26/2)”dır.

84’üncü maddede düzenlenen suç tipleri bakımından ayrı ayrı inceleme yapılacak olursa; *ilk fıkra*da, işlediği fiilin (intiharın) anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip, muayyen bir kişinin elverişi hareketlerle intihara azmettirilmesi, teşvik edilmesi, intihar kararının kuvvetlendirilmesi ve/veya intihara herhangi bir şekilde yardım edilmesiyle; *üçüncü fıkra*da, gayrimuayyen eşhasın elverişi hareketlerle intihara alenen teşvik edilmesiyle; nihayet *dördüncü fıkra*da, kişinin maddî veya manevî cebir kullanılmak suretiyle intihara zorlanması yahut işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişilerin intihara sevk edilmesi ile tipik haksızlığın gerçekleşeceğini ve böylelikle “hukuka aykırılık” bakımından adî bir karine ortaya çıkacağını söylemek yanlış olmayacaktır⁶⁷⁸. Bu karinenin çürütülebilmesi ise, daha evvel de belirtildiği üzere, ancak ve ancak bir hukuka uygunluk nedeninin mevcudiyeti hâlinde mümkündür. Ancak, öğretide bir kısım yazar⁶⁷⁹ genel hukuka uygunluk nedenlerinin teorik olarak 84’üncü maddedeki suçlar bakımından da geçerli olduğunu kabul etmekle birlikte, bu suçların -doğası itibarı ile- herhangi bir hukuka uygunluk nedeninin kabulüne imkân vermediğini savunurken, yine aynı kanaâti paylaştığını düşündüğümüz bir kısım yazar⁶⁸⁰ ise incelemelerinde “hukuka aykırılık unsuru” yahut “hukuka uygunluk nedenleri” şeklinde bir başlığa dahi yer vermemektedir. Bu itibarla, öğretinin “84’üncü madde anlamında tipik bir fiili hukuka uygun kılan herhangi bir hukuka

⁶⁷⁷ Kanaâtımızca, CMK md. 223/2-d ve md. 223/3-b hükümlerinin açıklığı karşısında, zorunluluk hâlini “hukuka uygunluk nedeni” kabul edebilmeye imkân bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bu hâli “hukuka uygun nedeni” kabul edenlerin varlığı dolayısıyla, 84’üncü maddedeki fiilleri “zorunluluk hâli” bakımından incelemekte yarar vardır.

⁶⁷⁸ KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 125; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 174.

⁶⁷⁹ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 86; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “*Hayata Karşı Suçlar*”, s. 152-154; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 66, 68, 70; KOCA, “*İntihara Yönlendirme ...*”, s. 36; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 125; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 174; PEHLİVAN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 282; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 188.

⁶⁸⁰ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 369-372; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 3169-3186; GERÇEKER, s. 1678-1683; TOROSLU, *Özel Kısım*, s. 35-40.

uygunluk nedeninden söz edilemeyeceği” hususunda mutlak bir görüş birliği içerisinde olduğu söylenebilir.

Biz, öğretide konuyu ele alan müelliflerin aksine, ilgilinin rızası haricindeki genel hukuka uygunluk nedenlerinin -sık karşılaşılmayacağını kabul etmekle birlikte- bazı somut olaylarda 84’üncü madde bakımından da geçerli olabileceği kanaâtini taşımaktayız. Bu bağlamda, konunun plânlı bir biçimde irdelenip aktarılabilmesi için, söz konusu hukuka uygunluk sebeplerinin ayrı başlıklar altında incelenmesinde fayda görüyoruz.

2. Genel hukuka uygunluk nedenlerinin TCK md. 84’teki suçlara tatbik edilebilirliği sorunu

a. Kanun hükmünü yerine getirme

Kanun hükmünün kişiye (faile) herhangi bir fiili gerçekleştirme hususunda bir yetki verdiği yahut görev yüklediği durumlarda, bu hükmün gereğini yerine getirmek üzere gerçekleştirilen tipik fiiller, tüm hukuk düzeni açısından “hukuka uygun” kabul edilmektedir. Bu -her şeyden önce- *“hukuk düzeninin kendisiyle çelişkiye düşmezliği”* ilkesinin bir gereğidir; zira faile tipik bir fiili gerçekleştirmesi hususunda yetki veren veya görev yükleyen hukuk düzeninin, diğer yandan faili bu tipik fiili dolayısıyla cezalandırma yoluna gitmesi kabul edilebilir bir durum değildir. Bu açıdan, hukukî dayanağını 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun *“Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.”* şeklindeki 24’üncü maddesinde bulan bu hukuka uygunluk nedeninin uygulamasında, “kanun” ifadesinin -KHK, tüzük, yönetmelik ve sair metinleri de kapsayacak biçimde- “normlar hiyerarşisinde yer alan her tür yazılı hukuk kuralı” olarak anlaşılması gerektiği açıktır⁶⁸¹. Öte yandan, bu hukuka uygunluk nedeninin somut olaya tatbiki için, failin kanun hükmünü -başta ilgili norm olmak üzere- hukuk düzeninin çizdiği sınırlar içerisinde yerine getirmesi zorunludur. Örneğin, idam mahkûmunu mevzuatta gösterilen şekilde asmak yerine -daha çok acı çekmesi için- elektrikli sandalyeye bağlayarak yahut -daha az acı çekmesi için- iğne vurarak öldüren cellâdın, her hâlde “nitelikli (tasarlayarak) insan öldürme” suçundan cezalandırılacağına şüphe yoktur.

⁶⁸¹ CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 296-301; DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 257; İÇEL, *Genel Hükümler*, s. 299; ZAHER, *Genel Hükümler*, s. 288.

84'üncü maddenin birinci ve ikinci fıkralarında düzenlenen ipotezlerin “kanun hükmünün yerine getirilmesi” biçiminde gerçekleşebileceğinde tereddüt yoktur. Örneğin, iyileşme umudu olmayan ve tedaviyi reddederek yatağında ölümü beklemeyi düşünen hastasını, tedaviyi reddedeceğini bilerek ve bu neticeyi isteyerek (yahut en azından öngörüp kabullenerek) “*Kemoterapi alsanız dahi, bu hastalığı yenebilme ihtimâliniz çok düşük... Biliyorsunuz, tedaviyi reddetme hakkınız var. Kemoterapi alırsanız bir ihtimâl toparlarsınız; ancak saçlarınız dökülür, elden ayaktan düşersiniz... Buna karşılık, kemoterapi almazsanız en fazla üç-beş ay yaşarsınız; fakat son günleriniz güzel geçer.*” şeklindeki sözlerle “tedaviyi reddetme hakkı” ve “tedavinin reddi hâlinde ortaya çıkabilecek muhtemel fayda ve riskler” konusunda bilgilendiren bir tıbbî onkoloji uzmanının, Hasta Hakları Yönetmeliği’nin 15/1-d ve 25’inci maddeleri çerçevesinde “hastayı aydınlatma yükümlülüğü”nü yerine getirdiğini; bu itibarla, hastanın kemoterapiyi reddederek kısa süre sonra vefat etmesi hâlinde, TCK md. 84/1-2 bakımından tipiklik arz eden⁶⁸² fiilin TCK md. 24/1 gereği hukuka uygun hâle geleceğini söylemek mümkündür. Buna karşılık, hekimin, bu açıklamaların hemen akabinde “*Yerinizde olsam kemoterapi almazdım.*” şeklinde sözler sarf etmesi durumunda, fiilin “hastayı aydınlatma yükümlülüğü”nün sınırlarını aşacağı ve dolayısıyla TCK md. 24/1’deki hukuka uygunluk nedeninden yararlanamayacağı açıktır. Burada, hekimin -cellât örneğindeki gibi- “merhamet” duygusu ile hareket etmiş olması sonucu değiştirmeyecektir.

84'üncü maddenin ilk iki fıkrasına ilişkin örnekleri çoğaltmak mümkündür. Meselâ bir acil tıp uzmanının, aşırı dozda uyuşturucu aldığı için komaya giren ve durumun kolluk kuvvetlerine bildirilmesi hâlinde intihar edeceğini söyleyen ünlü bir oyuncuyu kolluğa ihbar ettiği farazî olayda, suçu bildirme yükümlülüğünü (TCK md. 280) yerine getiren failin, md. 84/1 anlamında *tipik*, fakat -md. 24/1 dolayısıyla- *hukuka uygun* olan bu fiilinden ötürü cezalandırılmayacağı açıktır. Bu örnekte, failin birinci fıkradaki somut tehlikelere yönelik kastı araştırılacak; *kastın varlığı durumunda* hukuka aykırılık unsurunun (CMK md. 223/2-d), *kastın yokluğu durumunda ise* manevî unsurun (CMK md. 223/2-c) -ve dolayısıyla tipikliğinin gerçekleşmemiş olması dolayısıyla failin beraâtine hükmolunacaktır.

⁶⁸² “Kemoterapinin reddi” somut olayda hasta bakımından “zamana yayılmış bir intihar” niteliğinde olup hastanın “tedaviyi ret” kararını kuvvetlendiren bu bilgilendirme/aydınlatma açıklaması ile TCK md. 84/1’deki suçun davranış unsuru tamamlanmaktadır. (İntihar fiilinin, ihmâlî bir davranışla, örneğin, beslenmenin yahut tedavinin reddi suretiyle de gerçekleştirilebileceği hakkında bkz. Geride “İntiharın tanımı” başlığı.)

Buna mukabil, md. 84/3 ve md. 84/4 bakımından tipik fiillerin “kanun hükmünün yerine getirilmesi” çerçevesinde hukuka uygun hâle gelmesi, öyle sanıyoruz ki, mümkün değildir.

b. Yetkili merciin emrini yerine getirme

Türk Ceza Kanunu’nun 24’üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, yetkili bir merci tarafından verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emrin icrası suretiyle işlenen tipik fiillerden dolayı failin sorumlu tutulabilmesine imkân bulunmamaktadır. Burada emrin “hukuka aykırı” olduğu hâller ile “hukuka uygun” olduğu hâller arasında bir ayrım gitmek zorunludur. “Hukuka aykırı” ve fakat “bağlayıcı” bir emrin söz konusu olduğu hâllerde, emir, amir -ve dolayısıyla tüm hukuk düzeni- bakımından hukuka aykırılığını koruduğundan, memurun fiilini hukuka uygun kılmamakta, yalnızca bu kişinin kusurluluğunu ortadan kaldırmaktadır⁶⁸³. Nitekim 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 223’üncü maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendine göre, tipik fiilin “hukuka aykırı” ancak “bağlayıcı” emrin icrası suretiyle gerçekleştirildiği hâllerde failin beraâtine değil, kusur yokluğu dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmektedir. Buna karşılık, bağlayıcı emrin hukuka uygun olduğu hâllerde, emrin bağlayıcılığı yazılı bir hukuk normuna (md. 24/1’deki tabir ile kanuna) dayandığından, burada memur bakımından esasen “kanun hükmünü yerine getirme (md. 24/1)” hukuka uygunluk sebebi söz konusu olacaktır. Bu açıdan, aralarında esaslı bir fark bulunmayan “hukuka uygun emrin icrası” ile “kanun hükmünün yerine getirilmesi” hâllerini “görevin yerine getirilmesi” başlığı altında toplamak⁶⁸⁴ ve daha evvel “kanun hükmünün yerine getirilmesi”ne ilişkin olarak verilen örnekleri “hukuka uygun emrin icrası”na uyarlamak mümkündür. Kanser hastasına, emrinde çalıştığı tıbbî onkoloji uzmanının talimâtı uyarınca “tedaviyi reddetme hakkı”na ilişkin açıklamalar yapan ve bu hareketi ile hastanın zihninde “kemoterapiyi ret (zamana yayılmış intihar)” konusunda ilk ve etkili psikik nedeni oluşturan hemşirenin, “intihara azmettirme (md. 84/1)” bakımından *tipik*, fakat md. 24/2 dolayısıyla *hukuka uygun* olan bu fiilinden ötürü cezalandırılmayacağı açıktır.

⁶⁸³ KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 277.

⁶⁸⁴ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 296; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 277.

c. Meşrû savunma

Tarihin hemen her döneminde⁶⁸⁵ kabul gören meşrû savunma müessesesi, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 25’inci maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiştir. Hukukî esası ve temel mantığı *tabiî hukuk, tehlikesizlik (saikte meşrûluk), manevî cebir, kefare, hakların çatışması, tamamlayıcı koruma, hakkın doğrulanması, toplumsal sözleşme, yetki devri, hukuk için mücadele* gibi farklı nazariyelerle⁶⁸⁶ izah edilmeye çalışılan bu hukuka uygunluk nedenine⁶⁸⁷ göre; kendisine ve/veya üçüncü şahsa ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı, o anki hâl ve koşullara göre, saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu altında hareket eden fail, işlediği *tipik -fakat hukuka uygun-* fiilden ötürü herhangi bir ceza ya da güvenlik tedbirine muhatap kılınamayacaktır.

Kasten öldürme, kasten yaralama gibi suç tiplerinde pratiğine sıkça rastlanan bu hukuka uygunluk nedeninin 84’üncü maddedeki suçlar bakımından gündeme gelmesi, ilk bakışta, gerçekten de zor görünmektedir. Ancak, mesele üzerine biraz düşünüldüğünde, bir kimsenin meşrû müdafaa hâlinde -ve dolayısıyla hukuka tamamen uygun bir şekilde- intihara yönlendirilmesinin -nadiren de olsa- imkân dâhilinde olduğu anlaşılmaktadır.

84’üncü maddenin birinci ve ikinci fıkralarında düzenlenen ipotezlerin meşrû müdafaa koşulları altında gerçekleşebileceğinde tereddüt yoktur. Örneğin, bir kadının (K), nişanlısının (N) kafasına ve kendi (Ü) kafasına birer tabanca dayayarak “*Nişanlın (N) ya da ben (Ü); bir dakika sonra burada ikimizden biri ölmüş olacak! Karar senin!*” şeklinde sözler sarf eden ve kendisinden (K’den) derhâl bir seçim yapmasını isteyen eski sevgilisine (Ü’ye) “*Dur, yapma! Ama, yok, illâ sıkacaksan da kendi kafana sık, nişanlını bırak!*” demesi ve bunun üzerine şahsın (Ü’nün) intihar etmesi hâlinde, kadının md. 84/1-2 anlamında tipik olan fiilinin “üçüncü kişi lehine meşrû müdafaa” dolayısı ile hukuka uygun hâle geleceğini söylemek mümkündür.

⁶⁸⁵ Meşru savunma müessesesinin tarihçesi için bkz. DÖNMEZER/ERMAN, **Nazarî ve Tatbikî**, Cilt II, s. 107-109.

⁶⁸⁶ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 301-302; DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 264-265; DÖNMEZER/ERMAN, **Nazarî ve Tatbikî**, Cilt II, s. 109-116; İÇEL, **Genel Hükümler**, s. 308-309; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 276-277; TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 142; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 305.

⁶⁸⁷ Meşru savunmayı “kusurluluğa etki eden hâl” olarak ele alan azınlıktaki görüşler için bkz. ÖZEN, **Meşru Müdafaa**, s. 49 vd.

İlkinde nazaran çok daha sınırlı olmakla birlikte, meşrû müdafanın, 84'üncü maddenin dördüncü fıkrasında düzenlenen “intihara zorlama” ipotezi bakımından da uygulama alanı bulabileceği söylenebilir. Örneğin, midesinde etkisiz hâle getirilmesi imkânsız bir bomba düzeneği bulunan terör örgütü üyesinin, eylemi gerçekleştirmesi hâlinde yakınlarına zarar verileceğinden bahisle tehdit edilerek uçaktan atlamaya zorlanması durumunda, fail(ler)in md. 84/4 açısından *tipik*, fakat md. 25/1 dolayısıyla *hukuka uygun* olan bu fiil(ler)inden ötürü cezalandırılmayacağı açıktır. Burada, eylemciyi intihara zorlayan kişi(ler) uçakta yolcu ise “meşrû müdafaa”, üçüncü şahıs (örneğin eylemciyle telsiz görüşmesi yapan bir polis) ise “üçüncü kişi lehine meşrû müdafaa” söz konusu olacaktır.

Buna mukabil, “alenen intihara teşvik” bakımından meşrû müdafadan söz edebilmek, öyle sanıyoruz ki, mümkün değildir.

d. Zorunluluk hâli

“Kendisine veya başkasına ait bir hakka yönelik olup, meydana gelmesine bilerek neden olmadığı ve başka türlü korunma olanağı da bulunmayan ağır ve muhakkak tehlikeden kendisini veya bir başkasını kurtarmak zorunluluğu ile tipik bir fiil gerçekleştiren failin, bu fiilinden ötürü ceza ya da güvenlik tedbirine muhatap kılınamayacağını” ifade eden ve 765 sayılı Kanun döneminde “hukuka uygunluk nedeni” olarak kabul edilen zorunluluk (ıztırar, zorda kalma) hâlinin hukukî mahiyeti, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun yürürlüğe girmesi ile birlikte öğretilde tartışma konusu hâline gelmiştir. Hukukî esas ve temel mantığı *tabiî hukuk*, *zaruretin hukuka üstünlüğü*, *irade yokluğu*, *irade fesadı*, *manevî cebir*, *kendini koruma içgüdüsü*, *tehlikesizlik (saikte meşrûluk)*, *cezalandırmada sosyal fayda yokluğu*, *haklar çatışması* gibi farklı kuramlarla⁶⁸⁸ izah edilmeye çalışılan bu müessese hakkında ortaya konan tahliller incelendiğinde; zorunluluk hâlinin, tekçi teoriiyi⁶⁸⁹ benimseyen Yargıtay⁶⁹⁰ ve bir

⁶⁸⁸ DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 278-279; Zeynel T. KANGAL, *Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010, s. 56-77; Nevzat TOROSLU, *Zaruret Hâli*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1968, s. 19-40.

⁶⁸⁹ Zorunluluk hâlinin hukukî niteliğini tek bir hukuksal esasa dayandırmak suretiyle açıklamaya çalışan teoriler için bkz. KANGAL, s. 31-36; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 366-367.

⁶⁹⁰ CGK, T. 26/02/2008, E. 2007/1-281, K. 2008/37: “... 765 sayılı Yasadaki durumdan farklı olarak, 5237 sayılı Yasada hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlenmemiş olan zorunluluk hâli için...”

kısım yazarca⁶⁹¹ “kusurluluğu ortadan kaldıran bir hâl” olarak, yine aynı teoriyi benimseyen bir kısım yazarca⁶⁹² salt “hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir hâl (hukuka uygunluk nedeni)” olarak kabul edildiği, buna karşılık ayırma teorisini⁶⁹³ benimseyen bir kısım yazar⁶⁹⁴ tarafından ise -somut olayın koşullarına göre- bazen “kusurluluğu etkileyen hâl”, bazen “hukuka uygunluk nedeni” olarak ele alındığı görülmektedir.

Kanaâtimizce, CMK md. 223/2-d⁶⁹⁵ ve md. 223/3-b⁶⁹⁶ hükümlerinin açıklığı karşısında, zorunluluk hâlini “hukuka uygunluk nedeni” kabul edebilmeye imkân bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bu hâli “hukuka uygun nedeni” kabul edenlerin varlığı dolayısıyla, 84’üncü maddedeki fiilleri “zorunluluk hâli” bakımından incelemekte yarar vardır.

84’üncü maddenin birinci ve ikinci fıkralarında düzenlenen ipotezlerin zorunluluk hâli içerisinde gerçekleşebileceğine şüphe yoktur. Burada kasten öldürme suçlarında zorunluluk hâline ilişkin olarak verilen klâsik “dağcı” örneğini ele alacak olursak; aynı ip üzerinde tırmanış gerçekleştiren dağcıların, ipin kopacağına anlaşılmaması üzerine, en alttaki dağcıyı ipi kesmek suretiyle kendisini feda etmeye azmettirmeleri durumunda, üstteki dağcıların md. 84/1-2 anlamında tipiklik arz eden fiillerinin “zorunluluk hâli” dolayısı ile hukuka uygun hâle geleceğini söylemek mümkündür⁶⁹⁷. Kezâ, hukuka aykırılığın “üçüncü kişi lehine zorunluluk hâli”

⁶⁹¹ Mehmet Emin ARTUK / Ahmet GÖKCEN / Ahmet Caner YENİDÜNYA, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 4. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2009, s. 520; HAKERİ, **Genel Hükümler**, s. 384; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 281; ÖZGENÇ, **Genel Hükümler**, s. 398. Zaruret hâlini “kusurluluğu ortadan kaldıran hâl” kabul eden görüşler için bkz. TOROSLU, **Zaruret Hâli**, s. 49-60.

⁶⁹² CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 312; İÇEL, **Genel Hükümler**, s. 331; ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 220-221; SOYASLAN, **Genel Hükümler**, s. 397; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 148; TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 49; Zaruret hâlini “hukuka uygunluk nedeni” kabul eden görüşler için bkz. TOROSLU, **Zaruret Hâli**, s. 67-78.

⁶⁹³ Zorunluluk hâlinin birden çok görünüm şekli olabileceği yolundaki görüşler için bkz. KANGAL, s. 36-38; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 367-368.

⁶⁹⁴ DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 275; KANGAL, s. 48; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 368; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 315.

⁶⁹⁵ CMK md. 223/2-d: *Beraat kararı; ... yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması, ... hâllerinde verilir.*

⁶⁹⁶ CMK md. 223/3-b: *Sanık hakkında ... yüklenen suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi, ... hâllerinde kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir.*

⁶⁹⁷ Dinî inancı, siyasî görüşü yahut kuvvetli aile bağları dolayısıyla yaşamını birilerine/bir şeylere “feda” edenlerin istemli (iradî) ölümlemlerini, saikten hareketle “intihar” tanımı dışına çıkarmak, daha evvel belirttiğimiz gibi, mümkün değildir. Aynı yönde bkz. DURKHEIM, **İntihar**, s. 51: “*Esquirol* ‘Yalnızca soylu ve yüce gönüllü duygulara kulak verip kendisini kesin bir tehlikeye atan, kaçınılmaz bir ölüme atılan ve yasalara uymak, bağlandığı inancı korumak ya da ülkesini kurtarmak için kendini

dolayısıyla ortadan kalkması da muhtemeldir. Örneğin, müntehir dağcının aşağıdan seslenen biri tarafından ipi kesmeye (intihara) ikna edilmesi olayında durum böyledir.

Zorunluluk hâlinin, 84'üncü maddenin dördüncü fıkrasında düzenlenen “intihara zorlama” ipotezi bakımından gündeme gelmesi de imkân dâhilindedir. Örneğin, kendisiyle birlikte göçük altında kalan mesai arkadaşını “*Babamlara kazaya senin sebep olduğumu söyledim! Buradan sağ çıksan bile seni de, aileni de yaşatmazlar! Çocuklarının yaşamasını istiyorsan, o oksijen tüpünü hemen şimdi bana vereceksin!*” şeklindeki sözlerle, elindeki tek oksijen tüpünü kendisine vermeye zorlayan maden işçisinin, md. 84/4 açısından *tipik*, fakat “zorunluluk hâli” dolayısıyla *hukuka uygun* olan bu fiilinden ötürü cezalandırılmayacağı açıktır.

Buna mukabil, “alenen intihara teşvik (md. 84/3)” bakımından zorunluluk hâlinde söz edebilmek, öyle sanıyoruz ki, mümkün değildir.

e. Hakkın kullanılması

“‘Kanun hükmünü yerine getirme’ hukuka uygunluk nedeninin sivil vatandaşlar bakımından karşılığı⁶⁹⁸” olarak görülen bu hukuka uygunluk nedeni, Türk Ceza Kanunu’nun 26’ncı maddesinin birinci fıkrasında öngörülmüş olup, bu hükme göre, hakkını kullanan kişiye ceza verilmesi yahut güvenlik tedbiri uygulanması hiçbir surette mümkün değildir. Hakkın kullanılması suretiyle işlenen tipik fiilin hukuka uygunluğu, her şeyden önce fiilin antisosyal olmayışından ileri gelmektedir; zira hukuk düzeni bir kimseye belirli bir hak ve/veya yetki vermekle, bu kişinin menfaâtini karşıt menfaâtlere nazaran üstün tuttuğunu ilân etmiş olmaktadır⁶⁹⁹. Bu açıdan, hakkını kullanan bir kişiye ceza verilmesi, hukuk düzeni bakımından bir iç çelişki yaratacak; adalet duygusunu zedeleyerek hukuk güvenliğini sarsacaktır⁷⁰⁰.

feda eden kişi kesinlikle kendini öldüren bir kimse değildir.’ diye haykırıyor ve Decius, d’Assas vb. örneklerini anıyor. (...) Ama biliyoruz ki, ... intihara götüren güdülerin niteliği, intiharı tanımlamaya ve dolayısıyla onu kendisinden farklı olandan ayırt etmeye elvermez.”

⁶⁹⁸ ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 321.

⁶⁹⁹ SOYASLAN, *Genel Hükümler*, s. 373; TOROSLU, *Genel Hükümler*, s. 155.

⁷⁰⁰ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 328; DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 288; DÖNMEZER/ERMAN, *Nazarî ve Tatbikî*, Cilt II, k. no. 702; İÇEL, *Genel*

“Hakkın kullanılması” şeklinde bir hukuka uygunluk nedeninden söz edebilmenin ilk koşulu, şüphesiz, bir hakkın mevcudiyetidir. Fiili hukuka uygun kılan sübjektif haklar sınırlı sayıda olmayıp, bu hakların herhangi bir kamu yahut özel hukuk normundan, idarî bir tasarruftan, özel hukuka alanına giren hukukî bir işlemde, bir mahkeme kararından, hattâ örf ve âdetten dahi doğabileceği kabul edilmektedir⁷⁰¹. Somut olayda böyle bir hakkın mevcudiyeti tespit edildikten sonra, hakkın doğrudan doğruya sahibi (kendisine hak tanınan kişi) tarafından kullanılıp kullanılmadığı, -eğer gerekliyse- hakkın kullanımı için ilgili mercilerin sürece dâhil edilip edilmediği, “hakkın kötüye kullanması yasağı”na uyulup uyulmadığı ve bu çerçevede “hakkın kullanılması” ile “tipik fiil” arasında nedensellik ilişkisi bulunup bulunmadığı araştırılacak; tüm bu sorulara olumlu yanıt verilmesi hâlinde, tipik fiil “hukuka uygun” kabul edilecektir⁷⁰².

Öğretide, diğer suç tiplerinde pratiğine sıkça rastlanan bu genel hukuka uygunluk nedeninin 84’üncü maddedeki suçların yapısına uygun düşmediği savunuluyor ise de, mesele üzerine biraz düşünüldüğünde, bir kimsenin hukuka tamamen uygun bir şekilde intihara yönlendirilmesini mümkün kılan bir dizi hak akla gelmektedir.

84’üncü maddenin birinci ve ikinci fıkrası anlamında tipik sayılabilecek fiillerin “hakkın kullanılması” suretiyle işlenebileceğinde duraksama yoktur. Meselâ, bir kadının, kendisine nitelikli cinsel saldırıda bulunan ve hakkında şikâyetçi olması durumunda intihar edeceğini söyleyen eşini savcılığa şikâyet etmek suretiyle -doğrudan yahut en azından olası kasıtlı- intihara teşvik ettiği olayda, şikâyet hakkını kullanan failin, md. 84/1-2 anlamında *tipik*, fakat -md. 26/1 dolayısıyla- *hukuka uygun* olan bu fiilinden ötürü cezalandırılmayacağı açıktır. Aynı şekilde, “*Benden boşanacak olursan intihar ederim!*” diyen eşine, intihar etmesi ümidiyle -“hak arama hürriyeti” çerçevesinde, “dava hakkı”nı kullanarak- boşanma davası açan kadının

Hükümler, s. 340; SOYASLAN, **Genel Hükümler**, s. 373; TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 155; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 321;

⁷⁰¹ DÖNMEZER/ERMAN, **Nazarî ve Tatbikî**, Cilt II, k. no. 705; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 252; TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 156; SOYASLAN, **Genel Hükümler**, s. 373; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 321.

⁷⁰² CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 328-329; DÖNMEZER/ERMAN, **Nazarî ve Tatbikî**, Cilt II, k. no. 704-708; ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 225; İÇEL, **Genel Hükümler**, s. 343-345; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 253; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 289; ÖZGENÇ, **Genel Hükümler**, s. 292; SOYASLAN, **Genel Hükümler**, s. 374-375; TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 155-156; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 321.

fiilinde de durum böyledir. Her iki örnekte de, failin birinci fıkradaki somut tehlike (tipik netice) bakımından kastı araştırılacak; *kastın varlığı durumunda* hukuka aykırılık unsurunun, *kastın yokluğu durumunda ise* manevî unsurun gerçekleşmemiş olması dolayısıyla failin beraâtine hükmolunacaktır.

Kezâ, md. 84/1-2 bakımından tipik sayılabilecek “eleştiri” mahiyetindeki düşünce açıklamaları da, yine md. 26/1 uyarınca hukuka uygun hâle gelebilir. Bu gibi hâllerde fiili hukuka uygun kılan münhasıran “eleştiri hakkı” değil, bu hakkı da kapsamına alan “düşünceyi açıklama özgürlüğü”dür⁷⁰³. İntihara yönlendirme suçlarında hukukî konunun “hayat varlığı” olması dolayısıyla, sınırları son derece muğlak olan bu özgürlüğün somut olayda suiistimâl edilip edilmediğinin tespiti büyük önem taşımaktadır. Uygulamasına daha ziyade hakaret suçlarında rastlanan ve hudutları hemen her vakada tartışılan bu özgürlüğün çerçevesi belirlenirken, herkes için bağlayıcılık arz edecek genel nitelikte ölçütler ortaya konması kanaâtimizce hatalı olup, bu noktada tarafların statüsü ile taraflar arasındaki ilişkinin özellikle dikkate alınması gerekmektedir⁷⁰⁴. Bu çerçevede, örneğin, çok sayıda işçinin öldüğü bir maden kazası sonrasında “*Hepimiz, ama hepimiz suçluyuz! Sermaye karşısında dik duramadık, onlarca insanın kanına girdik! Cesaret edebilsem kafama sıkacağım; ama ona bile cesaretim yok!*” şeklinde bir açıklama yaparak görevinden istifa eden bakanın ana muhalefet partisi lideri tarafından “*Şu olanlar Japonya’da yaşansaydı, ilgili bakan, sabahı beklemez, o gece utancından intihar ederdi!*” sözleriyle intihara teşvik edildiği farazî olayda, maddî ve manevî unsurlar yönünden tipiklik arz eden fiilin “eleştiri hakkı” dolayısıyla hukuka uygun olduğunu söylemek mümkün olabilir. Burada, eleştiri mahiyetindeki sözlerin, kısaca hareketin “muhatapı intihara sürükleyecek” etkiye sahip olması gerektiği; aksi takdirde, tipikliğin “maddî unsur eksikliği” dolayısıyla gerçekleşmeyeceği unutulmamalıdır⁷⁰⁵. Meselâ, Tunceli Bağımsız Milletvekili Kamer Genç’in, geçici 15’inci maddenin ilgâsına ilişkin tartışmaları “*Eğer halk benim için 'Yargılansın!' derse, yargıyı beklemem intihar ederim!*” sözleriyle değerlendiren Kenan Evren’e, ulusal bir televizyon kanalı üzerinden “*Yargılansın! Herkes hak ettiği cezayı kendi eliyle ya da kanunla çekmelidir. Eğer birileri 'Kanunu beklemeyeyim, cezamı kendim çekerim!' derse de kendisini tebrik ederiz. Kenan Evren de öyle kahramanlık yapmasın. Kendisi büyük*

⁷⁰³ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 298.

⁷⁰⁴ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 303.

⁷⁰⁵ KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 116, 118.

bir suçludur. Ona tavsiye ediyorum, hemen bugünden tezi yok intihar etsin!" şeklinde seslendiği olayda⁷⁰⁶ durum böyledir. Zira savcılığa verdiği ifadede savcının “*Pişman mısınız?*” sorusuna “*Hiç pişman değilim, bugün olsa yine aynı şeyi yapardım!*”⁷⁰⁷ şeklinde yanıt veren ve “yargılanmayı hak edecek bir şey yapmadığına inandığı için” intiharı düşünen Kenan Evren’in, kendisini “büyük bir suçlu” olarak gören bir kimsenin sözlerini ciddiye almayacağı, dolayısıyla hareketin muhatabı intihara sürüklemek noktasında “elverişsiz” olduğu aşikârdır⁷⁰⁸.

84’üncü maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenen suç tipine uygun fiillerin de “hakkın kullanılması” suretiyle işlenebilmesi imkân dâhilindedir. Bu noktada akla, şüphesiz, ilk olarak “sanatı icra (öğrenme-öğretme-açıklama-yayma) hakkı” gelmektedir. Bir meslek ve/veya sanatın icrasına cevaz vermekle, hukuk düzeni, ilgili meslek ve/veya sanatı icra eden kişiye sübjektif bir hak tanımakta; böylelikle, icracının tipik fiilleri -tüm hukuk düzeni bakımından- hukuka uygun hâle gelmektedir⁷⁰⁹. Anayasanın “bilim ve sanat hürriyeti” kenar başlığını taşıyan 27’nci maddesi⁷¹⁰ ile güvence altına alınan bu hakkın, yazılı, işitsel ve/veya görsel bir eserde somutlaşması mümkündür. İntihara alenen teşvik suçu (md. 84/3) özelinde düşünüldüğünde, bu suç bakımından tipikliğin, kişileri intihara sürükleyecek bir romanın yayımlanması, aynı nitelikte bir müzik albümünün satışa sunulması, bir tiyatro oyunun sahnelenmesi yahut bir heykelin umuma açık bir yerde sergilenmesi ile ortaya çıkması muhtemeldir. Bu konuda verilebilecek en güçlü örnek ise, *Johann Wolfgang von Goethe*’nin 1774 yılında kaleme aldığı “*Die Leiden des jungen Werthers (Genç Werther’in Acıları)*” adlı ilk romanıdır. İmkânsız bir aşka tutulan ve nihayetinde başka bir seçeneği kalmadığına inanarak intihar eden *Werther* isimli gencin hikâyesini konu alan eser Avrupa’da büyük ilgi toplamış; -sayısı net bir

⁷⁰⁶ <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/24978958>

⁷⁰⁷ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/17971345.asp>

⁷⁰⁸ 6 Ekim 1989 tarihinde Turgut Özal’a şiir biçiminde bir mektup yazan Cemâl Süreya’nın “*Ülkemizi sizden / Sizi de kendi özel sıkıntılarımızdan / Kurtarmak için / Arkadaşım Muzaffer Buyrukçu’yla / Bir önerimiz var: / İntihar etmelisiniz! / Ben ve buyrukçu bu konuda / Dostça omuz veriyoruz size / Gelin, halkın önünde / Üçümüz birlikte intihar edelim / Yer: Kadıköy eski iskelesinin önü / Günü ve saati siz saptayın / Ülkemiz sizden kurtulsun / Biz de bir işe yaramış olalım.*” şeklindeki sözleri de -muhatabı intihara sürükleyecek etkiye sahip olmadığından- 765 sayılı Kanunun 454’üncü maddesinde gösterilen tipik harekete uymamaktadır. Nitekim, olayda, maddede gösterilen tipik netice de gerçekleşmemiştir. (<http://2.bp.blogspot.com/-FEYMKV94C1g/Ud8GlaugjYI/AAAAAAAAABXs/x4qV6qSywfE/>) Her iki olayda da, maddî unsurun gerçekleşmeme sebebi “failin ciddiyetsizliği” değil, “failin sözlerinin muhatap tarafından ciddiye alınabilecek nitelikte olmaması”dır.

⁷⁰⁹ ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 326.

⁷¹⁰ 1982 Anayasası, md. 27: *Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.*

şekilde tespit edilememekle birlikte- kitaptan etkilenen pek çok kişi, kendini *Werther*'le özdeşleştirerek yaşamına son vermiştir. “Sarı yelek-mavi frak-çizme” üçlüsünden oluşan kendine has giyim tarzı ve “alından, sağ göz üstüne tek kurşun” şeklindeki intiharı ile *Werther*'i taklit edenlerin sayısındaki bu hızlı artış, çok geçmeden, dinî ve mülkî otoritelerin dikkatini çekmiş; *Milano*'daki nüshaları Katolik rahiplerce satın alınıp imha edilen eserin basımı ve dağıtımı, başta *Leipzig* ve *Copenhag* olmak üzere, Avrupa'nın pek çok bölgesinde yasaklanmıştır⁷¹¹. Gerçekten de, eserin kamuoyu üzerinde bıraktığı etki öylesine güçlüdür ki; intihar vakalarının -özellikle basın yayın yoluyla⁷¹²- alenîleş(tiril)mesinin ilgili çevrede intihar oranlarını yükselttiğini ileri süren ve bu teorisini ABD-İngiltere örnekleminde hareketle ispatlamaya çalışan *David P. Phillips*, romanın iki yüzüncü yılında kaleme aldığı makalesinde⁷¹³, teorisini “*Werther Effect (Werther Etkisi)*”⁷¹⁴ şeklinde kavramlaştırmayı tercih etmiştir.

Ancak tüm bu olumsuz etkilerine rağmen, “*Genç Werther'in Acıları*” adlı eser, 1774'ten bu yana, dünyanın dört bir yanında tercüme edilmeye, basılmaya ve dağıtılmaya devam etmiştir. Ülkemizde de, bugün, pek çok farklı çevirisi ile “kitap” olarak satışa sunulan, oyunlaştırılan⁷¹⁵, hattâ Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü'nce “bale” şeklinde temsili gerçekleştirilen⁷¹⁶ bu eserin, 5237 sayılı Kanunun 84'üncü maddesinin üçüncü fıkrası karşısındaki konumu tartışılmaya değerdir. Öncelikle, tarihsel kaynaklar ve konuya ilişkin bilimsel çalışmalardan da

⁷¹¹ George Howe COLT, *November of the Soul: The Enigma of Suicide*, New York: Simon and Schuster, 2006, s. 87.

⁷¹² Bu konuda bkz. ARTUK, “*Medyada Şiddet ve Özellikle İntihar*”, s. 39-50.

⁷¹³ David P. PHILLIPS, “The Influence of Suggestion on Suicide: Substantive and Theoretical Implications of the Werther Effect”, *American Sociological Review*, Volume: 39, No: 3, June 1974, s. 340-354.

⁷¹⁴ Bu etki neticesinde gerçekleşen intiharlar ise sosyal psikiyatride ve sosyolojide “copycat suicide (taklit-yansıma intihar)” yahut “*contagious suicide/suicide épidémique* (bulaşıcı intihar)” olarak anılmaktadır. (İntiharı, 19. yüzyıl Fransa'sından hareketle, “bulaşıcı bir hastalık” olarak niteleyen görüş için bkz. Lisa Jo LIEBERMAN, *Une Maladie Epidémique: Suicide and Its Implications in Nineteenth-Century France*, New Haven: Yale University Press, 1987; MOREAU DE TOURS, Paul, *De la contagion du suicide*, Paris 1975.) *Durkheim* ise, 1897'de yayımlanan “*Le Suicide-Etude Sociologique* (İntihar-Toplumbilimsel İnceleme)” adlı eserinde, taklitçi intiharların varlığını kabul etmekle birlikte, çok sınırlı bir çevrede gerçekleşen bu tarz vakaların ulusal intihar istatistiklerine etkisinin çok zayıf olduğunu savunmaktadır. (DURKHEIM, s. 125-151. Aynı yönde bkz. COLT, s. 89; PHILLIPS, s. 340.) Bunda, kitle iletişim araçlarının o yıllarda henüz yaygınlaşmamış olmasının payı -şüphesiz- büyüktür.

⁷¹⁵ Uyarlamasını ve yönetmenliğini *Sercan Özınan*'ın yaptığı oyun, “Atlas Tiyatro Araştırmaları” topluluğunca dönem dönem sahnelenmektedir. Oyuncular: *Ece Çelikçapa, Esra Yaşar, Gizem Pilavcı, Özge Öztürk, Özgür Özcan*.

⁷¹⁶ Librettosu *Siner Gönenç Boquin*, koreografisi ise *Yannick Boquin* tarafından hazırlanan ve dünya prömiyeri İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nce 24 Aralık 2011'de gerçekleştirilen bale, ülkemizde ve dünyada yoğun ilgiyle karşılanmıştır.

anlaşılacağı üzere, alenî olarak satışa sunulan/sahnelenen bu eserin “gayrimuayyen eşhası intihara teşvik” etmeye elverişli birtakım öğeler içerdiğinde tereddüt yoktur. Manevî unsur açısından ise durum -görece- karmaşıktır. Zira söz konusu eseri kitap olarak satışa sunan, oyunlaştıran yahut “bale” şeklinde sahneleyen kişilerin, “gayrimuayyen eşhası intihara teşvik etmek” bakımından doğrudan kasıt ile hareket etmedikleri aşîkârdır. Buna mukabil, suçun olası kasıt ile işlenmesi de mümkün⁷¹⁷ olup bu yönden benzer bir değerlendirme yapabilmemize imkân yoktur; zira eserin kamuoyunda intihar eğilimini artırdığı ve hattâ -sayısı net olarak tespit edilememekle birlikte- dünyanın farklı ülkelerinde pek çok kişinin intiharına sebebiyet verdiği herkesçe bilinmektedir. Bu itibarla, kitabın yayımlanması fiiline iştirak eden kişilerin ilk baskıda muhtemel intihar neticelerini öngöremeyecekleri düşünülebilirse de, intihar olayları vuku bulmaya başladıktan sonra yapılan her baskıda, faillerin -en azından- “olası kasıt” düzeyinde kusurlu bulunduğu (bir başka ifade ile muhtemel somut tehlikeleri öngörüp kabullendiği) açıktır.

Maddî ve manevî unsurlar yönünden md. 84/3'teki suç tipine uygun düşen bu fiiller “hukuka aykırılık unsuru” çerçevesinde değerlendirildiğinde ise, karşımıza hukuka uygunluk nedenlerinden “sanatı yayma hakkı” çıkmaktadır. Bir kere, *Goethe*'yi henüz yirmi beşinde uluslararası üne kavuşturan bu eserin, ilk romanı olmasına karşın, oldukça yüksek bir edebî değeri haiz olduğu açıktır. Ancak, bir eserin sanatsal değeri, tek başına, tipik bir fiili hukuka uygun kılmaya yeterli olmayıp bu noktada “hakkın kullanılması (md. 26/1)” hukuka uygunluk nedenine ilişkin olarak saptadığımız şartların somut olayda sağlanması zorunludur. Buna göre, örneğin mezkûr eserin “bale” şeklinde sahnelenmesi fiilinde, faillerin 1982 Anayasası'nın 27'nci maddesi ile kendilerine tanınmış olan “sanatı yayma” haklarını ilgili mercilere gerekli bildirimlerde bulunarak kullandıkları, hakkın istimâli için tipik fiilin işlenmesinin zorunlu olduğu ve -dolayısıyla- hakkın kötüye kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, “alenen intihara teşvik” suçu (md. 84/3) bakımından tipik olan fiilin “sanatı yayma hakkı” dolayısıyla hukuka uygun hâle geldiğini söylemek mümkündür. Nitekim balenin -soruşturma konusu olmak bir yana- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nce

⁷¹⁷ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Özel Hükümler*, s. 87; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 125; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 175; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 188. Aksi görüş için bkz. HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “Hayata Karşı Suçlar”, s. 154; MERAN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 100.

sahneleniyor oluşu da, fiilin “sanatı yayma hakkının kullanılması” kapsamında mütalâa olunduğuna delâlet etmektedir.

İntihara alenen teşvik suçu (md. 84/3) bakımından tipe uygun fiilleri hukuka uygun kılabilcek bir diğer hak ise, yine “düşünceyi açıklama özgürlüğü” çerçevesinde ele aldığımız “eleştiri hakkı”dır. Örneğin, bir sivil toplum kuruluşu başkanının, günlük bir gazeteye, günbegün artan töre cinayetleri ile ilgili olarak “*Her yıl onlarca genç kızımızı toprağa koyuyoruz... Kalbi pas tutmuş bir adam, çekiyor silâhını, basıyor tetiğe... Öldürdüğü kendi öz kızı, öz kardeşi... Sonra da yakayı ele verince ‘Pişmanım, ben de istemezdim böyle olmasını; ama töre...’ diyor. Gerçekten samimiyseniz, o mermiyi yavrularımıza değil, sizi azmettirenlere, onu da beceremiyorsanız -son çare- kendi kafanıza sıkın; sıkın ki adalet yerini bulsun!*” şeklinde açıklamalar yaptığı farazî olayda, “gelecekte bir töre cinayetinin faili olması ve bundan pişmanlık duyması muhtemel eşhası”, özetle *gayrimuayyen* bir kitleyi hedef alan sözleriyle md. 84/3’teki tipe uygun bir fiil gerçekleştirmiş failin, “eleştiri hakkı”nı kullanmış olması dolayısıyla cezalandırılmayacağı açıktır. Buna karşılık, Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanı Melih Gökçek’in, mağduru olduğu bir cinsel saldırı suçu dolayısıyla gebe kalan ve md. 99/6’nın tanıdığı elektif kürtaj hakkını kullanmayı düşünen kadınlara hitaben, ulusal bir televizyon kanalı üzerinden “*Beden sana ait; o can Allah’a ait! Tecavüz edeni getir, cezasını ver; ... ama bu karındaki çocuğun suçu ne? (...) Onu da devlet alır, yetimhaneye koyar. (...) Onun da yaşama hakkı var. (...) Yaşamak istiyor, ‘Hayır yaşatmam ben!’ Niye? ‘O bir zina neticesinde olmuş bir çocuk.’ Çocuğun kabahati ne? Oradaki anası olacak kişinin yaptığı hatadan dolayı çocuk niye suçu (cezayı) çekiyor?! Anası çeksün, anası kendisini öldürsün!*” şeklinde seslendiği olayda⁷¹⁸ ise durum farklıdır. Öncelikle, Gökçek’in alenen sarf ettiği bu sözlerin, benzer bir durumu yaşamış/yaşayan/yaşayacak⁷¹⁹ gayrimuayyen eşhası intihara sürüklemeye (teşvik etmeye) elverişli olduğu konusunda duraksama yoktur; zira uğradığı cinsel saldırı neticesinde gebe kalan bir kadının genel olarak intihara meyyâl bir hâlet-i ruhiye

⁷¹⁸ 2 Haziran 2012 tarihinde, Samanyolu Televizyonu’na verilen röportajın videosu için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=qCCBFOLiLtc> Röportaja ilişkin haber için bkz. <http://www.haberturk.com/polemik/haber/747352-cocugun-ne-sucu-var-anasi-kendisini-oldursun->

⁷¹⁹ Esasen, Gökçek’in bu sözlerle tam olarak neyi amaçladığı anlaşılamamaktadır; zira gebe bir kadının intiharı hâlinde ceninin de bundan -az ya da çok- zarar göreceği açıktır. Bu açıdan, ceninin yasalarca tıpkı bir “kişi” gibi korunması gerektiğini savunan Gökçek, bu cümlelerle -sanıyoruz ki- “kürtaj yaptırmayı düşünen kadınlara” değil, “hâlihazırda kürtaj yaptırmış (kendi tabiriyle ‘cinayet işlemiş’) kadınlara” seslenmektedir.

içerisinde olduğunu tahmin etmek güç değildir⁷²⁰. Nitekim yasa koyucu da, yasa yapım sürecinde bu durumu dikkate almış; mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalanlar için elektif kürtaj hakkı süresini on haftadan (md. 99/2) yirmi haftaya (md. 99/6) çıkarmıştır. Hâl böyle iken, tipik somut tehlikeler bakımından -en azından olası- kasıt ile hareket eden, bir başka ifade ile “benzer durumdaki kadınların intihar düşüncelerinin/kararlarının kuvvetlenmesi ihtimâlini öngörerek kabullenen Gökçek’in “elektif kürtaj hakkı”nı kullanan kadınlara yönelik bu sözlerini “eleştiri hakkı” çerçevesinde mütalâa edebilmeye olanak yoktur.

Buna mukabil, md. 84/4 bakımından tipik bir fiilin “hakkın kullanılması” çerçevesinde hukuka uygun hâle gelmesi, öyle sanıyoruz ki, mümkün değildir.

f. İlgilinin rızası

Ceza normu ile korunan hukukî varlık veya menfaatin sahibinin bu varlık veya menfaâte yönelik eylemlere rıza gösterdiği hâllerde “ilgilinin (mağdurun⁷²¹) rızası”ndan söz edilmektedir. İlgilinin rızasının rızaya dayanılarak işlenen tipik fiili “hukuka uygun” hâle getirmesi, ancak TCK md. 26/2’de⁷²² gösterilen koşulların mevcudiyeti hâlinde mümkün olmaktadır. Buna göre, “hukuka uygunluk sebebi” sayılabilmesi için, rızanın, “kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakla ilişkin olması”, “kişinin bu hakla ilgili olarak rıza açıklama ehliyetinin bulunması”, “rızanın sarahaten veya zımnen ve fakat her hâlde usûlüne uygun olarak açıklanması” ve “tipik fiilin rıza ile uyumlu olması” gerekmektedir⁷²³.

⁷²⁰ Cinsel saldırıya uğrayanlarda ve özellikle de ergenlerde intihar eğiliminin yüksek olduğu yolundaki tespitler için bkz. Osman CELBİS / Mehmet KARACA / Bora ÖZDEMİR / Aysun Baransel ISIR, “Cinsel Suçlarda Muayene”, **Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 4, Şanlıurfa, 2004, s. 48; Davidson JR / Hughes DC / George LK / Blazer DG, “The association of sexual assault and attempted suicide within the community”, **Arch Gen Psychiatry**, Volume: 53, No: 6, 1996, s. 550-555; Tunga TÜZER / Hüseyin HOLAT / Nesrin DİLBAZ / Göksel BAYAM / Verda BİTLİS, “İntihar Girişimi İçin Riskli Olabilecek Davranışların Belirlenmesi”, **Kriz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, Ankara, 1995, s. 229-231. (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/21/70/727.pdf>)

⁷²¹ TCK md. 26 gerekçesi, paragraf 5: *Madde metnindeki “mağdurun rızası” ibaresi “ilgilinin rızası” veya “kişinin rızası” olarak değiştirilmiştir. Ceza sorumluluğunu kaldıran bir sebep olarak rıza, suçun oluşumu açısından fiilin işlenmesinden önce ve en geç işlendiği sırada açıklandığında etkili olur. Bu durumda herhangi bir mağduriyet söz konusu olmadığı için, “mağdur” yerine “ilgili” veya “kişi” kelimesi tercih edilmiştir.*

⁷²² TCK md. 26/2: *Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.*

⁷²³ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 310-321; ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 234; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 313.

TCK md. 84/4'teki suç tipleri ile başlamak gerekirse; bir defa, intihara sevk suçu bakımından “ilgilinin rızası”ndan söz edilemeyeceği açıktır. Zira ancak “algılama yeteneği gelişmemiş veya ortadan kaldırılmış kişiler” aleyhine işlenebilen bu suçta, mağdurun rıza açıklama ehliyeti bulunmamaktadır.

İntihara zorlama suçunda da, yine aynı şekilde, “ilgilinin rızası”ndan söz etmek mümkün olmayacaktır. Zira maddî ve/veya manevî cebir ile ifsat edilmiş bir rızanın hukuken geçerli kabul edilmesine olanak yoktur.

Üçüncü fıkra düzenlenen nitelikli hâle gelince; alenen intihara teşvik fiili ancak gayrimuayyen eşhas aleyhine işlenebildiğinden, burada da md. 26/2'nin tatbiki yoluna gidilemeyecektir. Zira bu gibi hâllerde, rızası aranacak ilgililerin tespitine imkân bulunmamaktadır.

Dördüncü fıkradaki hipotezler bir kenara bırakılacak olursa, maddede öngörülen seçimlik davranışlara muhatap olan kimsenin (intihara azmettirilen, teşvik edilen, intihar kararı kuvvetlendirilen yahut intiharı herhangi bir şekilde kolaylaştırılan) kişinin, her hâlde intihar yönünde bir irade ortaya koyduğu açıktır. Ancak, madde gerekçesinde, insanın -tüm diğer canlı türleri gibi- hayatını sürdürme konusunda bir içgüdüye sahip olduğu; bununla birlikte, algılama yeteneğinden yoksun bulunan yahut hastalığa yakalanmış kişilerin hayatlarını sona erdirmeye yönelik bir eğilim sergileyebileceği ifade edilmiş; ardından bu şartlar altında ortaya konan intihar iradesinin “hukuken muteber” bir irade olmadığının altı çizilmiştir⁷²⁴. Bir defa, intiharın yalnızca “algılama yeteneğinden yoksun” veya “hasta” kişilerce gerçekleştirilen bir eylem olarak ele alınması, kanaâtimizce anlaşılabilir bir durum değildir. Gerçekten de, ampirik veriler, intiharın pek çok farklı sebepten ileri gelebileceğini ortaya koymaktadır. İntiharı her hâlde bir ruh hastalığının neticesi kabul eden görüş ise, çoktan terk edilmiştir⁷²⁵.

Öğretide, ilgilinin rızası, bilhassa “intihara yardım” fiili bakımından ele alınmıştır. Bunun iki önemli sebebi vardır. Bir defa, ilk fıkradaki temel suç şeklinde yer alan bu fiilin, diğer üç fiilden “rızaya konu olabilirlik” noktasında ayrıldığı açıktır. Zira azmettirme, teşvik ve karar kuvvetlendirme fiilleri psişik-manevî etki

⁷²⁴ TCK md. 84 gerekçesi, paragraf 1.

⁷²⁵ Bkz. Geride “*Sosyolojik bir vakia olarak intihar*” başlığı.

yaratan fiiller olup bu fiillere muhatap olan kişinin bu hususta sarahaten rıza açıklamasında bulunması pek olası değildir⁷²⁶. Hattâ, bazı hâllerde örtülü bir rızadan söz etmek dahi mümkün olmamaktadır. Örneğin, cinsel saldırı dolayısıyla daha evvel üç defa intihara kalkıştığı bilinen bir kimseye yeniden cinsel saldırıda bulunulması şeklindeki farazî olayda durum böyledir⁷²⁷. Yardım bakımından ise, mağdurun kendisine yardım edildiğinden haberdar olmadığı durumlar⁷²⁸ müstesna, hemen her hâlde ilgilinin rızası mevcuttur. Konunun ayrıca ele alınmasına sebep bir diğer husus ise, “ötanazi” meselesidir. Zira ihmâl suretiyle intihara yardımın mümkün olduğunu kabul edenlere göre pasif ötanazide ve her hâlde hekim destekli (yardımlı) intiharda (physician-assisted/accompanied suicide) -ki bu intihar türü de öğretilde “aktif ötanazi” olarak görülmektedir- intihara yardım fiili, ilgilinin rızası ile gerçekleştirilmektedir.

Bir defa, tedaviye hastanın talebi üzerine hiç başlanmaması yahut son verilmesi hâlini⁷²⁹ ifade eden pasif ötanazide⁷³⁰, kanaâtimizce “intihara yardım” söz konusu değildir⁷³¹. Zira kanunda intihara yardımın ihmâlî davranışla işlenebileceğini öngören, diğer bir deyişle bu fiil bakımından ihmâlî “tipik” kılan bir norm bulunmamaktadır. Buna göre, hekimin tedavi noktasındaki hareketsizliği (ihmâlî, pasif davranışı), “garantör” sıfatı dolayısıyla, ancak 83’üncü madde çerçevesinde değerlendirilebilecektir. Ancak aklen sağlıklı ve bilinçli bir hastanın “kendi geleceğini belirleme” ve bu çerçevede “tedaviyi reddetme” hakkı (Hasta Hakları Yönetmeliği md. 15/1-d ve md. 25) her zaman bulunduğundan, bu gibi “tedaviyi ret” hâllerinde hastanın ret beyanı hekimin müdahale yükümlülüğünü (garantörlüğünü) ve dolayısıyla fiilin tipikliğini⁷³² ortadan kaldırmaktadır⁷³³.

⁷²⁶ Yakın bir arkadaşından yahut intihar konusunda farklı düşünen bir psikiyatrden intihar kararını teyit etmesini (kuvvetlendirmesini) isteyen bir kimsenin bu talebi, ilgilinin açık rızasının bulunduğu hâllere örnek gösterilebilir. Kezâ, benzer örnekler “teşvik” için de türetilir. Azmettirme bakımından ise, kanaâtimizce, ilgilinin açık rızasından söz edebilmek mümkün değildir.

⁷²⁷ İleride “İçtima” başlığı altında izah edileceği üzere, bu gibi hâllerde cinsel saldırı fiili, mağdurun intihar kararının -doğrudan veya olası kasıt ile- kuvvetlendirilmesi anlamına da gelmektedir.

⁷²⁸ Örneğin bileklerini kestiği için psikiyatri kliniğine yatırılan mağdurun odasına gizlice kesici alet bırakılması biçimindeki farazî olayda durum böyledir.

⁷²⁹ Mehmet Emin ARTUK / Caner YENİDÜNYA, “Ötanazi”, **Hukuk ve Etik Boyutuyla Ötanazi**, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Disiplinlerarası Hukuk Çalışmaları Serisi No. 1, Ed. Prof. Dr. Nur Centel, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2011, s. 107-140.

⁷³⁰ Benzer bir tanım için bkz. Muharrem ÖZEN / Meral Ekici ŞAHİN, “Ötanazi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 68, Sayı: 2010/4, Ankara Ocak 2010, s. 19: “Pasif ötanazi ... hekimin uygulaması gereken tedaviyi pasif kalıp uygulamayarak, ölüm neticesinin ortaya çıkmasına neden olmasıdır.”

⁷³¹ Aynı yönde bkz. ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 370.

⁷³² Kanaâtimizce, burada “kanun hükmünün yerine getirilmesi” (md. 24/1) dolayısıyla hukuka uygun hâle gelen bir tipik fiilden dahi söz edilemez; zira, md. 83 bakımından tipikliğin kaynağı “belli bir

Hekim yardımı ile gerçekleşen intiharlar ise, pasif ötanaziden farklıdır. Burada hekim, “tedaviyi ret (zamana yayılmış intihar) kararı almış kişiyi ‘ölüme terk’ etmek” biçimindeki pasif davranışın (ihmâlin) ötesine geçerek hastaya “yaşamını sonlandırmaya elverişli bir vasıta” temin etmekte, böylelikle ilgilinin talebi-rızası üzerine gerçekleştirdiği bu hareketi (aktif⁷³⁴ davranışı) ile md. 84/1’deki “intihara yardım” hipotezi bakımından tipik bir fiil icra etmektedir^{735, 736}. İsviçre’de, *Dignitas* ve *Exit International* adlı derneklerin belli hastalıklara yakalanmış ve intihar kararı almış kişilere “ücretsiz olarak⁷³⁷” sundukları hekim desteği, buna örnek verilebilir^{738,739}. Burada üzerinde durulması gereken mesele, intihara yardım hususunda gösterilen rızanın teorik açıdan, diğer bir deyişle md. 26/2 bakımından “geçerli” kabul edilip edilemeyeceğidir. Bu mesele ise, esas itibarıyla, hayat varlığının/yaşama hakkının “üzerinde mutlak surette tasarruf edilebilecek bir varlık/hak” olup olmadığı ile ilgilidir. Konuya TCK açısından bakıldığında, “intihara yardım” fiiline yönelik olarak açıklanan rızanın “konu” itibarı ile geçerli kabul

icraî davranışta bulunmak hususunda kanunî düzenlemelerden kaynaklanan bir yükümlülük” olup bu yükümlülüğü ortadan kaldıran norm, garantörlüğü ve dolayısıyla fiilin tipikliğini de ortadan kaldırmaktadır.

⁷³³ ÖZEN/ŞAHİN, s. 19.

⁷³⁴ Bu nedenle, hekim destekli intiharların da öğretide çoğunlukla “aktif ötanazi” kapsamında mütalâa edildiği görülmektedir.

⁷³⁵ Destek (yardım) talep eden kişinin sağlık durumunu tanım dışına çıkararak, hekim desteği ile gerçekleşen her intiharı “hekim destekli intihar” kategorisine sokan yazarlar da mevcuttur.

⁷³⁶ Dünya Tabipler Birliği’nin 1992 tarihli Lizbon bildirisine göre “Ötanazi gibi, hekim yardımlı intihar da etik değildir ve tıp mesleğinde olanlarca asla uygulanmamalıdır. Hekimin, bir kimseye yaşamını sona erdirmekte bilerek ve kararlı olarak yardım etmesi etik değildir.” (Aktaran: ÖZEN/ŞAHİN, s. 26.)

⁷³⁷ Yaşama hakkının “kendi kaderini tayin hakkı” ile “onurlu ölme hakkı”ndan bağımsız düşünülemeyeceğini savunan bu derneklerde, intihar yardımının ücretsiz sağlanması, yasa gereğidir. Bkz. İsviçre Federal Ceza Kanunu, md. 115: “*Celui qui, poussé par un mobile égoïste, a incité une personne au suicide, ou lui a prêté assistance en vue du suicide, sera, si le suicide a été consommé ou tenté, puni d’une peine privative de liberté de cinq ans au plus ou d’une peine pécuniaire.*” Buradaki “*mobile égoïste* (bencil saik)” ifadesinin, her şeyden önce “maddî menfaat temin etmek amacı”nı kapsadığına şüphe yoktur.

⁷³⁸ İsviçre Federal Ceza Kanunu md. 115’e göre, intihara yardımın hukuka uygun sayılması için yardımın hekim tarafından gerçekleştirilmesi yahut yardım edilen kişinin “hasta” olması şart olmayıp eylemin “bencil saikle” gerçekleştirilmemesi yeterlidir. Fakat, gerek *Exit International* gerekse *Dignitas*, “otolimitasyon” niteliğindeki prensipleri gereği, hekim destekli intihar başvurularını kabulde belli sıhhi gerekçeler aramaktadır. *Exit International*’ın resmî web sitesi olan <https://www.exit.ch/en/faq> adresinden: “*The Federal Supreme Court of Switzerland has recognised a person’s right to seek assistance to commit suicide. (...) even suicide assistance to young healthy people would technically be legal. In full of awareness of its enormous responsibility, however, EXIT has self-imposed restrictions through its by-laws and internal guidelines.*”

⁷³⁹ Buna karşılık, örneğin Litvanya Ceza Kanunu’nda (md. 134) “tedavisi imkânsız hastalığa دچار kimselerin intiharına yardım” fiili ayrıca düzenlenerek her hâlde suç kabul edilmiştir: *A person who, at the request of a terminally ill person, aids his suicide shall be punished by deprivation of the right to be employed in a certain position or to engage in a certain type of activities or by community service or by arrest or by imprisonment for a term of up to four years.*

edilemeyeceği aşikârdır⁷⁴⁰. Zira, daha evvel de ifade edildiği gibi, her türlü insan faaliyetinin ön şartını oluşturan “hayat varlığı”, ulusal ve uluslararası hukuk metinleri ile korunan bireysel varlıkların başında gelmektedir⁷⁴¹. Bireysel olduğu kadar toplumsal bir değeri de haiz bulunan⁷⁴² bu varlığın -felsefî açıdan tartışmalı olmakla birlikte- *vazgeçilmez, üzerinde tasarruf edilemez* ve toplumsal değeri dolayısı ile *üçüncü kişilerce dokunulmaz* olduğuna ise şüphe yoktur⁷⁴³. Nitekim, AİHM’nin 2002 tarihli *Pretty-Birleşik Krallık* kararı⁷⁴⁴ karşısında, intihara yardımcı yasaklayan md. 84/1 hükmünün Anayasa md. 90/5 ve AİHS md. 2 üzerinden aşılması da, şu an için mümkün görünmemektedir.

Nihayet, “ilgilinin rızası”nın -mağdurun kendisine yardım edildiğinden haberdar olmadığı durumlar⁷⁴⁵ müstesna- tüm yardım hâllerinde mevcut olduğu düşünüldüğünde, bu rızaya geçerlilik tanımının hükmün konuluş amacına da uygun düşmeyeceği açıktır.

Bu itibarla, md. 26/2 ve md. 84’ün, Türkiye’de *Exit International* yahut *Dignitas* benzeri oluşumlar önünde aşılmaz bir engel teşkil ettiği söylenebilir. Bununla birlikte, ilgilinin rızasının intihara yardım fiilleri bakımından belli hâllerde “hukuka uygunluk sebebi” sayılması gerektiği -*de lege ferenda*- savunulabilir.

⁷⁴⁰ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, *Genel Hükümler*, s. 310: “... TCK m. 81-85 hükümleri bakımından ... mağdurun rızası etki doğurmaz.”

⁷⁴¹ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 25-26; ÖMEROĞLU, “... intihara yönlendirme ...”, s. 11; ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 364; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 168; TOROSLU, *Özel Kısım*, s. 21.

⁷⁴² CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 82; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “*Hayata Karşı Suçlar*”, s. 143; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 64; Mahmut KOCA, *İntihara İkna ve Yardım Suçu (TCK m. 454)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul 1993, s. 52; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 115; PEHLİVAN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 270-271; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 125; TOROSLU, *Özel Kısım*, s. 21.

⁷⁴³ ARTUK, *Mukayeseli*, s. 17; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, s. 3171; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 81; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 115; PEHLİVAN, “*İntihara Yönlendirme Suçu*”, s. 270-271; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 125; ŞEN, *Ceza Kanunu Yorumu*, s. 267; YAŞAR/GÖKCEN/ARTUÇ, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 2818.

⁷⁴⁴ *Pretty v. United Kingdom*, T. 29/04/2002. Kararın kapsamlı tahlili ve eleştirisi için bkz. Sibel İNCEOĞLU, “İnsan Hakları Bakımından Ötanazi”, *YÜHFD*, Cilt: 3, Sayı: 2, İstanbul, 2006, s. 297-304.

⁷⁴⁵ Örneğin bileklerini kestiği için psikiyatri kliniğine yatırılan mağdurun odasına gizlice kesici alet bırakılması biçimindeki farazî olayda durum böyledir.

G. Manevî unsur

Manevî unsur, en kısa tabirle “fiil ile fail arasındaki psikolojik (psişik, manevî) bağ”ı ifade etmektedir⁷⁴⁶. Ceza hukukuna hâkim ilkelerin başında gelen “*nullum crimen sine culpa*” ilkesinin gereği olarak, suçtan söz edilebilmesi için, kanunî tanımdakine uygun şekilde işlenen fiilin -salt nedensel açıdan değil- psikolojik açıdan da faile bağlanabilmesi icap etmektedir⁷⁴⁷. Buna göre, fail ile tipik davranış ve netice arasında manevî bir bağın tespit edilemediği durumlarda, ceza normunun ihlâlinden de söz edilemeyecektir. Bu psişik bağın tezahür biçimleri ise “kasıt” ve “taksir”den ibarettir⁷⁴⁸. Suçun oluşması, kural olarak (md. 21/1, c.1), kastın varlığına bağlı olup taksirle işlenen fiillerin tecziyesi ancak taksirli sorumluluğa ilişkin açık bir hükmün mevcudiyeti hâlinde mümkün olabilmektedir. (md. 22/1) “Bilme” ve “isteme” unsurlarından oluşan kasıt, öğretide türlü ölçütlere göre sınıflandırılmakta ise de, bunlardan konumuz açısından en önemlileri “olası kasıt-doğrudan kasıt” ayrımı ile “tehlike kastı-zarar kastı” ayrımıdır.

Kastın varlığı her suç için “kural” olduğundan, biz burada her bir suç tipi açısından ayrı ayrı manevî unsur incelemesi yapmayı lüzûmsuz görüyor; bunun yerine, özellik arz eden hususları ayrı başlıklar hâlinde ele almanın daha isabetli olacağını düşünüyoruz.

1. TCK md. 84/1’de düzenlenen suçun manevî unsuru

Suçun kanunî tanımında zımnen veya açık bir şekilde gösterilen “netice”, “davranış” ve “nedensellik bağı” ile birlikte suçun maddî unsurunu oluşturmaktadır. Kasıt ise, suçun kanunî tanımındaki “bilme” ve/veya “isteme”ye konu olabilecek tüm unsurlar gibi, neticenin de bilinip istenmesini zorunlu kılmaktadır⁷⁴⁹. (md. 21/1, c.2) Burada bilinip istenmesi gereken netice, suç tanımında işaret edilen “zarar” veya

⁷⁴⁶ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 344.

⁷⁴⁷ TOROSLU, *Genel Hükümler*, s. 171. Tamamen failin sübjektif durumuyla ilgili olan bu unsura, bu nedenle, öğretide “sübjektif unsur” dendiği de görülmektedir. (Bkz. DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 306; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 131; ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 220 vd.)

⁷⁴⁸ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 344.

⁷⁴⁹ Esasen, bilinip istenebilecek unsurlar davranış ve netice ile sınırlı olup bu unsurlar dışında kalan diğer zorunlu unsurların istenebilmesine imkân yoktur. Aynı yönde bkz. ZAFER, *Genel Hükümler*, s. 232.

“zarar tehlikesi”dir⁷⁵⁰. Buna göre, somut tehlike suçu failinin, davranışının illî bir neticesi olarak meydana gelen somut tehlike bakımından en azından olası kastının bulunması icap etmektedir⁷⁵¹. Suç somut tehlikenin vukuu ile tamamlanacağından, burada, failin “tehlike kastı” ile hareket etmesi yeterlidir⁷⁵². Bununla birlikte, failin kastının -suç “zarar suçu” olsun olmasın- çoğunlukla “zarar kastı” şeklinde ortaya çıktığı da bir gerçektir.

84’üncü maddenin ilk fıkrasında düzenlenen suç da, yukarıda izah olunduğu üzere, somut tehlike suçlarından olup tıpkı md. 84/4’teki zarar suçları gibi neticeli suçlar arasında yer almaktadır. Hükümde taksirli sorumluluğa yer verilmediğinden, yukarıda sıralanan seçimlik davranışları gerçekleştiren failin, bu davranışları gerçekleştirdiği sırada, tipik somut tehlikeler yönünden en azından olası kastının bulunması gerekli ve yeterlidir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse; bu suçta, failin, tipik davranışa muhatap olan kimsenin *intihar kararı alacağını, mevcut intihar arzusunun yahut kararının kuvvetleneceğini* veya *intiharının maddeten ve/veya manen kolaylaşacağını* öngörerek bu tehlikeleri kabullenmesi suçun teşekkülü için kâfi gelecek; bunun ötesinde, ayrıca mağdurun intihar edeceğini (md. 84/2) bilip istemesi yahut bu ihtimâli öngörüp kabullenmesi aranmayacaktır. Buna göre, örneğin, çok sevdiği annesine, “kardeşinin (oğlunun) nitelikli cinsel istismar sonrası yakılarak öldürüldüğü” haberini veren ağabeyin, anılan somut tehlikeler bakımından en fazla bilinçli taksirle hareket etmiş olabileceği ve dolayısıyla da md. 84/1’den sorumluluğu cihetine gidilemeyeceği açıktır. Buna mukabil, aynı örnekte, çocuğu kaçıran şahısların, çocuğu öldürmeden evvel televizyonda annenin bir röportajına rastladıkları ve annenin “*Sahip çıkamadım yavruma! Çocuğum ölürse, ben bu vicdan azabıyla yaşayamam!*” şeklindeki sözlerine rağmen cinayeti işledikleri varsayılacak olursa, bu durumda bilinçli taksirden ziyade, olası kasıttan söz etmek gerekecektir. Nihayet, ilk örnekte, failin “anneye husûmet besleyen bir kimse”, verilen felâket

⁷⁵⁰ ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 231.

⁷⁵¹ Hamide ZAFER, “Halkın Bir Kısmını Aşağılayacak ve Onurunu Zedeleyecek Şekilde Tahkir Etme Cürmü (TCK md. 312/3)”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 42, Sayı: 1-2, İstanbul, 2004, s. 245. Buna mukabil, somut tehlike suçlarında tehlikeyi “objektif cezalandırılabilme şartı” kabul eden azınlık görüşüne göre, suçun unsurlarına dâhil olmayan somut tehlikenin bilinip istenmesi de şart değildir. Bu yönde bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 148; ÖZGENÇ, **Genel Hükümler**, s. 610.

⁷⁵² DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 356-357; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 191.

haberininse “uydurma” olduğu farz edilirse, burada artık “bilinçli taksir” yahut “olası kasıt” değil, apaçık “doğrudan kasıt” mevzubahis olacaktır⁷⁵³.

Somut tehlikelere yönelik doğrudan yahut olası kastın bulunduğu bu ve bu gibi hâllerde, failin kastı, belirtmek gerekir ki, çoğunlukla “zarar kastı” (md. 84/2) şeklinde ortaya çıkmakta; diğer bir deyişle, fail, tipik somut tehlikelerin ötesinde, mağdurun intihar ihtimâlini de en azından öngörüp kabullenmektedir. Zarar kastının tespit edilebildiği ve tipik hareketin mağdurun intiharı ile neticelendiği olaylarda, hükmün md. 84/2’den kurulacağı hususunda duraksama bulunmamaktadır. Ancak, son derece zayıf olmakla birlikte, failin salt tehlike kastı ile hareket etmiş olma ihtimâlinin de mevcut olduğunu gözden kaçırmamak gerekir⁷⁵⁴. Örneğin, kötürüm ve yatalak olan annesine, psikolojisini bozmak, kin kusmak ve onu ölüm arzusu içinde yaşatmak amacıyla “*Asalak gibi yaşıyorsun! Camdan aşağı atlamak istesen, onu da beceremezsin; kendini öldürmekten bile acizsin!*” şeklinde sözler sarf eden çocuğun fiili bakımından durum böyledir. Burada failin, tipik somut tehlikelere yönelik doğrudan kastının bulunduğu ve somut tehlikelerin vukuu ile teşvik yahut karar kuvvetlendirmeden (md. 84/1) sorumlu tutulacağına şüphe yoktur. Buna karşılık, yatalak olan mağdurun intihar ihtimâlinin “kabullenilmesi” bir yana, “öngörülebilmesi” dahi çoğunlukla zor olduğundan, bu gibi hâllerde ağır neticeye yönelik olarak kasıttan değil, ancak basit yahut bilinçli taksirden söz edilebilecektir. Fakat, yatalak dahi olsa, bir kimsenin intihar edebilmesi, örneğin zorlukla da olsa yüz üstü dönerek yastığında kendini boğması muhtemeldir. İşte bu gibi istisnâ hâllerde, failin sorumluluğu, md. 84/2’de düzenlenen “intihar” hâlinin mahiyetine göre çözümlenebilecektir. Biz bu hâli, ileride de izah edileceği üzere⁷⁵⁵, birinci fıkradaki suçun -“nitelikli hâli” değil- “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli” kabul ettiğimizden⁷⁵⁶, burada “zarar kastı” aranmayacak; kastı kapsamına girmese dahi⁷⁵⁷,

⁷⁵³ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 29; EREM/TOROSLU, **Özel Hükümler**, s. 389; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 29; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 118; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 276.

⁷⁵⁴ Aynı yönde bkz. KOCA, “**İntihara Yönlendirme**”, s. 35; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 124; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 188: “*Mağdurun ölmesi, bu suçta netice yüzünden cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren nitelikli hâl olduğu ve bu durumda neticeye yönelik taksir yeterli görüldüğü için, failin kastının ayrıca mağdurun ‘ölmesi’ni de kapsamı gerektirmez.*”

⁷⁵⁵ Bkz. İleride “*Suçta Etki Eden Nedenler*” başlığı.

⁷⁵⁶ Yasa koyucu, mağdurun hayat varlığı bakımından -artık bir tehlike değil- apaçık ve telâfisi imkânsız bir zarar teşkil eden “intihar” hâlini “(md. 84/1’deki) suçun netice sebebiyle ağırlaşmış hâli” şeklinde düzenlemekle, bu hâle ilişkin sorumluluğun sınırını taksir düzeyine kadar çekmiştir.

⁷⁵⁷ Bkz. TCK md. 23: *Bir fiilin, kastedilenden daha ağır veya başka bir neticenin oluşumuna sebebiyet vermesi halinde, kişinin bundan dolayı sorumlu tutulabilmesi için bu netice bakımından en azından taksirle hareket etmesi gerekir.*

fail, basit-bilinçli taksirle sebebiyet verdiği bu ağır neticeden sorumlu tutularak md. 84/2'den cezalandırılabilir⁷⁵⁸.

2. TCK md. 84/3'te düzenlenen suçun manevî unsuru

İntihara alenen teşvike gelince; maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenen bu fiilin hukukî mahiyeti de -tıpkı md. 84/2'deki hâl gibi- tartışmalı olup meseleye ilişkin olarak, öğretilde, ilki “müstakil suç⁷⁵⁹” ve diğeri “nitelikli hâl⁷⁶⁰” görüşü olmak üzere iki farklı görüş ileri sürülmektedir. Biz, bu fiilin “müstakil bir suç” olduğunu kabul etmekle birlikte, esasen bu tartışmanın manevî unsur açısından pratik bir önemi bulunmadığını düşünmekteyiz. Zira bu iki görüşten hangisi benimsenirse benimsensin, ilgili normda gösterilen maddî unsurların failce kasıt kapsamına girmesi gerektiğine şüphe yoktur. Buna göre, kastın -ilk görüşe göre suçun kurucu (aslî)⁷⁶¹, ikinci görüşe göre ise tâlî (arızî) unsuru olan- “aleniyet”i kapsamı zorunlu olup “aleniyet” unsuru ve “mağdurun gayrimuayyenliği” bakımından -asgarî olası⁷⁶²- kastı bulunmayan fail ancak md. 84/1-2'den sorumlu tutulabilir. Hükümde

⁷⁵⁸ Bu hâlin “nitelikli hâl” sayılması durumunda, cezanın ağırlaştırılabilmesi için, suçun kanunî tanımındaki diğer tüm unsurlar gibi “intihar (ölüm)” neticesinin de fail tarafından bilinmesi ve istenmesi zorunlu olacak; netice bakımından doğrudan yahut -en azından- olası kastın tespit edilemediği hâllerde hükmün tatbiki yoluna gidilemeyecektir. İkinci fıkradaki hâlin “nitelikli hâl” olduğu yolundaki görüş için bkz. ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 372; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3178; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 87; DONAY, s. 135; ERCAN, s. 494; HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, “Hayata Karşı Suçlar”, s. 152; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 65; MALKOÇ, **Açıklamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 1341; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 368; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 172-173; TOROSLU, **Özel Hükümler**, s. 37. Yazarlardan Özbek/Kanbur/Doğan/Bacağsız/Tepe'ye göre, “intiharin gerçekleşmesi” ifadesinden anlaşılması gereken “ölümün” değil, “intihara teşebbüsün gerçekleşmesi”dir.

⁷⁵⁹ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 370-371; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3172; ERCAN, s. 492; GERÇEKER, s. 1680; HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, s. 153; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 67; KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 30; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 119; ÖMEROĞLU, “... intihara yönlendirme ...”, s. 18; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 366-367; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 170; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 58; PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1399; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 280; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 271; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 185; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 36. Bu görüşü hükmün gerekçesi ile de desteklemek mümkündür. (TCK md. 84 gerekçesi, altıncı paragraf, ilk cümle: *Üçüncü fıkarda, başkalarını(n) intihara alenen teşvik edilmesi, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır.*)

⁷⁶⁰ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 87-89.

⁷⁶¹ ERCAN, s. 493; KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 30; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 119; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 58; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 37; YAŞAR/GÖKCEN/ARTUÇ, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 2820.

⁷⁶² Olası kasıt da netice itibarı ile kastın bir türü olduğundan, kanaâtimizce, tipik fiilin olası kasıt ile işlenmesine bir engel bulunmamaktadır.

taksirli sorumluluğa yer verilmediğinden, failin, tipik somut tehlikeler bakımından taksirle hareket ettiği hâllerde bu tehlikelerden sorumlu tutulamayacağı ise açıktır.

3. TCK md. 84/4'te düzenlenen suçların manevî unsuru

84'üncü maddenin son fıkrasında düzenlenen “intihara sevk” ve “intihara zorlama” suçları -özünde- “kasten öldürme” suçunun dolaylı faillik şeklindeki tezahürleri niteliğinde olup bunlardan ilki yalnızca “algılama yeteneği gelişmemiş veya ortadan kaldırılmış” kişilere karşı işlenebilmektedir. Bu yönüyle, failin “mağduru bakımından özgü suç⁷⁶³” niteliğindeki bu suçtan dolayı cezalandırılabilmesi için, mağdurun bu durumunu biliyor olması zorunludur.

Mağdurun ölümü ile tamamlanan ve bu nedenle “zarar suçu” niteliğinde olan “intihara sevk” ve “intihara zorlama” fiillerinin taksirle işlenemeyeceği hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Zira fıkra da taksirli sorumluluğa ilişkin bir ifadeye yer verilmediği gibi, cümlelerin sonunda da ayrıca failin kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacağına işaret edilmiştir. Buna göre, örneğin, çocukları intihara azmettirmeye elverişli öğeler içeren bir masal kitabını⁷⁶⁴, sakıncalı olup olmadığını kontrol etmeden, on yaşındaki çocuğuna okutan ebeveynin, muhtemel ölüm neticesinden sorumlu tutulabilmesi mümkün olmayacaktır.

Olası kasıt da netice itibarı ile kastın bir türü olduğundan, kanaâtimizce, tipik fiilin olası kasıt ile işlenmesine bir engel bulunmamaktadır⁷⁶⁵. Örneğin, üç senedir

⁷⁶³ Bkz. Geride “*Mağdur (Pasif Süje)*” başlığı.

⁷⁶⁴ Örneğin, Kirpi Yayıncılık tarafından okul öncesi çocuklar için piyasaya sürülen “7 Güne 7 Masal” adlı kitaptaki bir masal, yoğun eleştirilere konu olmuştur. (Haber detayı için bkz. <http://www.milliyet.com.tr/Yazar.aspx?aType=YazarDetayPrint&ArticleID=1337579>) Haberdan anlaşıldığı kadarıyla, biri “cimri”, öteki “yoksul” iki adamın hayatını konu alan bu masalda; yoksul adamın ekonomik sıkıntılar nedeniyle intihar etmeye karar verdiği, bu amaçla tavana bir ip bağlayıp ipi boynuna geçirdiği, ağırlığı dolayısıyla çöken tavandan onlarca altının yere saçıldığı ve nihayet yoksul adamın altınları alıp sırta kadem basması üzerine cimri ev sahibinin yoksulun bıraktığı iple intihar ettiği anlatılmaktadır. Kitabı TCK md. 84 çerçevesinde inceleyecek olursak; bir defa, intihar olgusunu idrak yeteneğinden yoksun gayrimuayyen etfale yönelik bu fiilin, maddî unsur bakımından “intihara sevk (md. 84/4)” teşkil ettiğine şüphe yoktur. Ancak, aynı şeyi manevî unsur bakımından söyleyebilmek, diğer bir ifadeyle zarar kastı ile hareket edildiğini iddia edebilmek mümkün değildir. Buna karşılık, muhtemel tehlike ve zararlar bakımından basit veya bilinçli taksiri bulunan yayımcıların, Basın Kanunu md. 20’de düzenlenen soyut tehlike-sırf hareket suçundan tecziyelerine bir engel bulunmamaktadır. (Bkz. İleride “*TCK md. 84/3 ile Basın Kanunu md. 20 arasındaki ilişki*” başlığı.)

⁷⁶⁵ Aksi görüş için bkz. HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 154; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 71: “*Suç kastla işlenir. Kast, failin, isnat yeteneği olmayan veya isnat yeteneği ortadan kaldırılmış olan bir kimseyi intihara teşvik ettiğini*

evde hapis tutup şiddet uyguladığı eşine, intihar yönünde doğrudan bir baskı yapmamakla birlikte, sürekli olarak “*Bu evden ancak tabutun çıkar!*” şeklinde sözler sarf eden kocanın, eşinin intiharı hâlinde, olası kasıt ile nitelikli intihara zorlamadan (md. 21/2, 82/1-d, 84/4) cezalandırılması gerekecektir. Bu noktada, mağdurun eyleminin “intihar” olarak nitelenebilecek bir eylem olması zorunluluğuna dikkat çekmekte yarar vardır. Buna göre; topuna üç mermi yerleştirdiği altıpatları, topunu rastgele çevirdikten sonra eşine veren ve eşini “*Ölmek istiyorsan, seni hiç uğraştırmadan, hemen şuracıkta kafana sıkabilirim... Ama, yok, yaşamak istiyorsan; şunu al ve şansını dene! Şansın yüzde elli... Boşa denk gelirse, söz, bırakacağım seni...*” şeklindeki sözlerle tetiği çekmeye zorlayan kocanın, bu defa “olası kasıtle nitelikli intihara zorlama”dan değil, “dolaylı faillik yoluyla ve olası kasıtle nitelikli öldürme”den (md. 21/2, 37/2, 82/1-d) sorumlu tutulacağı söylenebilir; zira tetiği “hürriyetine kavuşabilmek” ümidiyle çeken mağdurun bu eylemini “intihar” tanımını içerisine sokabilmek mümkün değildir⁷⁶⁶. Burada, olası kasıt ile bilinçli taksir arasındaki kalın çizgi de gözden kaçırılmamalıdır⁷⁶⁷.

İntihara sevk ve intihara zorlama suçları bakımından failin genel kasıt ile hareket etmesi yeterlidir. Bununla birlikte, md. 82’de sıralanan ve md. 84/4 bakımından tatbiki kabil⁷⁶⁸ olan nitelikli hâllerde, manevî unsurun özellik arz edeceğini belirtmek gerekir. Bir defa, burada cezanın ağırlaştırılabilmesi için, failin nitelikli hâller yönünden -en azından olası- kastının bulunması şarttır. (md. 21/1, c.2) Buna göre, mağdurun gebe⁷⁶⁹ olduğunu yahut kardeşi olduğunu bilmeyen failin, nitelikli intihara zorlamadan (md. 82/1-d, 82/1-f) tecziyesi mümkün olmayacaktır. İkinci olarak, md. 82/1-a’da düzenlenen nitelikli hâlin tatbiki açısından, failin taammüt (tasarlama) kastı ile hareket etmiş olması aranacak; bu kastın tespit edilemediği hâllerde, “basit intihara zorlama”dan hüküm kurulacaktır. Nihayet,

yahut cebir ve tehdit kullanarak bir kimseyi intihara zorladığını bilmesi ve intiharın gerçekleşmesini istemesidir. Öyleyse, sadece doğrudan kasttır. Bu suçun dolaylı kastla işlenmesi mümkün değildir.”

⁷⁶⁶ Burada mağdur ölüm neticesi bakımından “bilinçli taksir” ile hareket etmiş olduğundan, eylemin “intihar” olarak nitelenebilmesine imkân yoktur. (Bkz. Geride “İntiharın tanımı” başlığı.)

⁷⁶⁷ Örneğin, Konya’nın Ereğli ilçesinde, yaşadığı psikolojik problemler nedeniyle sürekli evden kaçan ve nihayetinde yakınları tarafından -son çare- eve kilitlenen kadının dördüncü kat penceresinden atlayarak intihar ettiği olayda, doğrudan yahut olası kastın varlığını iddia edebilmek son derece güçtür. Haber detayı için bkz. <http://www.ih.com.tr/video-eve-kilitlenen-kadin-pencereden-atlayarak-intihar-etti-52317/>

⁷⁶⁸ Bkz. İleride “Suça Etki Eden Nedenler” başlığı.

⁷⁶⁹ TCK md. 82/1-f: “Kasten öldürme suçunun ... Gebe olduğu bilinen kadına karşı ... İşlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.” Bu nitelikli hâl yönünden olası kastın kabul edilebilir olup olmadığı öğretide tartışmalıdır

cezanın saik dolayısıyla ağırlaştırıldığı hâllerde (örneğin md. 82/1-k'de), failin saikine bakılacak; teşdit sebebine ilişkin özel kastın saptanamaması durumunda, ilgili bent uygulanamayacaktır.

Nihayet, maddede öngörülen suçların TeMK md. 4/1-a'da sayılan amaçlar doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faâliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, artık bir “terör suçu”ndan söz edilecek; bu çerçevede, TCK md. 84'e göre tayin edilecek cezalar yarı oranında artırılacaktır. (TeMK md. 5) Bu durum, özellikle “intihar bombacısı”⁷⁷⁰ olarak bilinen kişilerin intihara zorlanması hâlinde gündeme gelebilecektir⁷⁷¹.

H. Suça etki eden nedenler

1. Netice sebebiyle ağırlaştırılmış hâl: İntiharın gerçekleşmesi

a. TCK md. 84/2'nin diğer fıkralarla ilişkisi

“İntihara yönlendirme” kenar başlıklı 84'üncü maddenin ilk fıkrasında başkasını intihara azmettiren, teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden kişinin iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hükme bağlanırken, “intiharın gerçekleşmesi” hâlini düzenleyen ikinci fıkra hapis cezasının alt ve üst sınırları dört yıl ile on yıl olarak belirlenmiş; üçüncü fıkra, başkalarını alenen intihara teşvik fiiline karşılık olarak üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası öngörülürken, nihayet dördüncü fıkra intihara sevk ve intihara zorlama ipotezleri düzenlenmiştir. Burada, “intiharın gerçekleşmesi”nin *nitelikli hâl* mi, yoksa *neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hâl* mi olduğu tartışmasına geçmeden evvel, söz konusu hâlin hangi fıkralar ile ilişkili olduğunun belirlenmesinde yarar vardır.

Öncelikle, son fıkradaki intihara sevk ve intihara zorlama suçlarının tamamlanabilmesi için “intihar (ölüm)” neticesinin gerçekleşmesi zorunlu olduğundan, bu fıkranın ikinci fıkra ile bir ilişkisi bulunmadığı açıktır. Yukarıda,

⁷⁷⁰ Bu kavram yerine, kendisini “Marksist-Leninist” olarak niteleyen örgütler “feda eylemcisi/savaşçısı” kavramını, “İslâmcı” olarak niteleyen örgütler ise “istişhat eylemcisi/müsteşhit” kavramını kullanmayı tercih etmektedirler.

⁷⁷¹ Bu gibi hâllerde, eylemciyi intihara yönlendiren şahıs “eylemcinin teşebbüs aşamasına geçmesi ile birlikte” kasten öldürme suçuna da iştirak etmiş sayılacak; binaenaleyh, md. 44'ün tatbiki gündeme gelecektir.

ilgili başlıkta⁷⁷² da ifade edildiği üzere, intihara sevk yahut intihara zorlama suçlarını elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayan fail, mağdurun intihar etmesi hâlinde tamamlanmış kasten öldürme suçundan (md. 84/4 sevkiyle md. 81-83), mağdurun hayatta kalması hâlinde ise öldürme suçuna teşebbüsten sorumlu olacaktır.

Üçüncü fıkra açısından ise, mesele biraz çetrefillidir. Öncelikle, alenen intihara teşvikin söz konusu olabilmesi için birilerinin “intihar” yahut “intihara teşebbüs” etmiş olması zorunlu olmadığından, “intiharın gerçekleşmesi” hâline ilişkin hükmün üçüncü fıkra ile birlikte uygulanması mantiken mümkün gözükmektedir. Ancak maddenin sistematigi dikkate alındığında, bu hükmü “alenen intihara teşvik”e ilişkin fıkranın ardına koymak yerine öncesine yerleştiren yasa koyucunun, söz konusu hâli yalnızca ilk fıkra ile ilişkilendirmek istediği anlaşılmaktadır⁷⁷³. Ayrıca, daha evvel de ifade edildiği üzere, üçüncü fıkradaki “alenen intihara teşvik suçu”, birinci fıkradaki suçun nitelikli hâli olmayıp tamamen müstakil bir suç tipidir⁷⁷⁴. Öğretide de destek bulan bu görüşe göre⁷⁷⁵; gayrimuayyen eşhasın elverişli davranışlarla alenen intihara

⁷⁷² “TCK md. 84/4’te düzenlenen suçların maddî unsuru” başlığı.

⁷⁷³ KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 32; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 121. Yazarlar, md. 82 ile md. 83 arasındaki ilişkiye de aynı nokta-i nazardan yaklaşmakta; md. 82’deki nitelikli hâllerin yalnızca icraî davranışla kasten öldürme suçu (md. 81) bakımından gündeme gelebileceğini ileri sürmektedir: KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 121: “Kanaâtimizce ihmâlî davranışla işlenen kasten öldürme suçu, icraî hareketle işlenen kasten öldürme suçundan ayrı, bağımsız bir suçtur. Kanunun 82’nci maddesindeki nitelikli hâller, 81’inci maddeden hemen sonra, sırf bu madde bakımından düzenlenmiştir. Diğer taraftan ... 82’nci maddedeki nitelikli hâllerin 83’üncü madde bakımından da geçerli olacağını ileri sürmek, suçta kanunilik ve belirlilik ilkelerine de aykırıdır.” Aynı yönde bkz. CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 73; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 162. Aksi görüş için bkz. HAKERİ, **Kasten Öldürme Suçları**, s. 211; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Özel Hükümler**, s. 155; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3004.

⁷⁷⁴ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 370-371; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3172; ERCAN, s. 492; GERÇEKER, s. 1680; HAFİZOĞULLARI/KETİZMEN, s. 153; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 67; KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 30; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 119; ÖMEROĞLU, “... intihara yönlendirme ...”, s. 18; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 170; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 58; PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1399; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 280; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 271; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 185; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 36. Yazarlardan Koca/Üzülmmez’e göre bu gibi hâllerde, meydana gelen ölüm neticeleri bakımından en azından olası kasıt ile hareket etmiş bulunan ve “öngelen tehlikeli hareket (md. 83/2-b)” niteliğindeki “intihara alenen teşvik” hareketleri dolayısıyla “garantör” sıfatını taşıyan failin -md. 84/2’den değil- “ihmâl suretiyle kasten öldürme (md. 83)” suçundan cezalandırılması gerekmektedir. Bu görüşün eleştirisi için bkz. PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 280, dpn. 94.

⁷⁷⁵ KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 32; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 121. Yazarlar, md. 82 ile md. 83 arasındaki ilişkiye de aynı nokta-i nazardan yaklaşmakta; md. 82’deki nitelikli hâllerin yalnızca icraî davranışla kasten öldürme suçu (md. 81) bakımından gündeme gelebileceğini ileri sürmektedir: KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 121: “Kanaâtimizce ihmâlî davranışla işlenen kasten öldürme suçu, icraî hareketle işlenen kasten öldürme suçundan ayrı, bağımsız bir suçtur. Kanunun 82’nci maddesindeki nitelikli hâller, 81’inci maddeden hemen sonra, sırf bu madde bakımından düzenlenmiştir. Diğer taraftan ... 82’nci maddedeki nitelikli hâllerin

teşvikinde başvurulacak hüküm, neticede birileri intihar etmiş olsun ya da olmasın, her hâl ve kârda yalnızca üçüncü fıkradır⁷⁷⁶. “İşlenen fiilin ağırlığıyla orantılı” bir ceza vermek mecburiyetinde (md. 3/1) olan hâkimin bu gibi durumlarda yapabileceği tek şey, alt sınırdan uzaklaşmak ve cezayı teşdiden belirlemekten (md. 61/1) ibarettir.

Bu tespitler ışığında, “intiharın gerçekleşmesi” hâlini düzenleyen ikinci fıkranın yalnızca birinci fıkra ile birlikte tatbik edilebileceğini söylemek mümkündür. Olması gereken hukuk bakımından ise, “intiharın gerçekleşmesi”ne ilişkin bu hâlin üçüncü fıkradan sonra düzenlenerek “alenen teşvik suçu” ile de ilişkilendirilmesi, kanaâtimizce, isabetli olacaktır.

b. TCK md. 84/2’de düzenlenen hâlin hukukî mahiyeti

TCK md. 84/2’de düzenlenen “intiharın (ölümün) gerçekleşmesi” hâlinin hukukî mahiyeti öğretide tartışma konusu olmuştur. Bir düşünceye göre⁷⁷⁷, ikinci fıkra, birinci fıkradaki suçun nitelikli hâlini düzenlemektedir. Buna göre, cezanın ağırlaştırılabilmesi için, suçun kanunî tanımındaki diğer tüm unsurlar gibi “intihar (ölüm)” neticesinin de fail tarafından bilinmesi ve istenmesi zorunlu olup, netice bakımından *doğrudan* yahut *-en azından- olası* kastın tespit edilemediği hâllerde hükmün tatbikine imkân bulunmamaktadır. Bir başka düşünceye göre⁷⁷⁸ ise, ikinci fıkroda gösterilen hâl, birinci fıkradaki suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâlini teşkil etmektedir. Buna göre, hükmün uygulanabilmesi için, failin bu netice

83’üncü madde bakımından da geçerli olacağını ileri sürmek, suçta kanunilik ve belirlilik ilkelerine de aykırıdır.” Aynı yönde bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 73; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 162. Aksi görüş için bkz. HAKERİ, **Kasten Öldürme Suçları**, s. 211; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Özel Hükümler**, s. 155; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3004.

⁷⁷⁶ Aynı sonuca, farklı gerekçe ile varan görüş için bkz. TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 190: “... TCK md. 214/3’te suç işlemeye tahrik açısından, failin bu suça azmettiren olarak cezalandırılacağı ayrıca belirtilmiştir. Bu yönde bir düzenlemeye TCK md. 84/3 bakımından yer verilmediği için bu nedenle bir kişinin intihar etmesi durumunda, faili bundan dolayı sorumlu tutmak mümkün değildir.”

⁷⁷⁷ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 372; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3178; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 87; DONAY, s. 135; ERCAN, s. 494; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “Hayata Karşı Suçlar”, s. 152; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 65; MALKOÇ, **Açıklamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 1341; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 368; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 172-173; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 188; TOROSLU, **Özel Kısım**, s. 37. Yazarlardan *Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe*’ye göre, “intiharın gerçekleşmesi” ifadesinden anlaşılması gereken “ölümün” değil, “intihara teşebbüsün gerçekleşmesi”dir.

⁷⁷⁸ KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 36; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 125-126; MERAN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 99; ÖZEN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 56; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 271; ÖMEROĞLU, “**... intihara yönlendirme ...**”, s. 14.

bakımından en azından taksirle hareket etmesi gerekli ve yeterlidir. (md. 23) Nihayet, “nitelikli hâl” ve “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl” kavramlarını eş anlamlı kabul eden üçüncü bir düşünceye göre⁷⁷⁹, bu fıkra “birinci fıkradaki suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış-nitelikli hâli” düzenlenmektedir.

Neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlar, suçun teşekkülü için gerekli olandan “daha ağır” ya da “başka” bir zararlı veya tehlikeli neticenin meydana gelmesi ve failin en azından taksir seviyesinde kusurunun bulunması hâlinde cezası ağırlaştırılan suçları ifade etmektedir⁷⁸⁰. Muhtevasında “temel bir suç tipi” ile ona bağlı olarak gerçekleşen “özel bir netice”yi barındırması dolayısıyla “karma tipli⁷⁸¹” kabul edilen bu suçlar, ilki “gerçek”, ikincisi “görünüşte neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlar” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Buna göre, temel suç tipinin sonucu olan ağır neticenin -kasten gerçekleştirilmiş olsa dahi- bağımsız suç oluşturmadığı hâllerde “görünüşte neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç”tan, ağır neticeye yönelik kastın bağımsız bir suçtan cezalandırılma sonucunu doğurduğu hâllerde “gerçek neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç”tan söz edilmektedir^{782, 783}. Bu suçlarda temel suç tipi “zarar suçu” olabileceği gibi, “soyut” yahut “somut” tehlike suçu da olabilir⁷⁸⁴.

⁷⁷⁹ PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1399.

⁷⁸⁰ Veli Özer ÖZBEK, “Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 4, Ankara: Seçkin Yayınevi, Ağustos 2007, s. 227; Gürkan ÖZOCAK, **Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012, s. 265; TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 209.

⁷⁸¹ Koray DOĞAN, **Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011, s. 17. (Aktaran: HAKERİ, **Genel Hükümler**, s. 256.)

⁷⁸² KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 221: “*Neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlardan bir kısmı failin ağır netice bakımından yalnızca taksirle hareket etmesini gerektirir (gerçek neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlar). Örneğin kasten yaralamanın neticesi sebebiyle ağırlaşmış şeklini oluşturan ölüm neticesi bakımından failin taksirinin varlığı şarttır. (m. 87/4) (...) Esasen failin ağır netice bakımından kasten hareket ettiği hâllerde, artık ortada başka bir suç vardır ve doğrudan bu suça ilişkin hükmü uygulamak gerekmektedir. (...) Bu gibi hâllerde ... doğrudan kasten öldürme (m. 81) suçu oluşur. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlardan bir kısmında, gerçekleşen ağır neticeler bakımından failin sorumluluğu için en azından taksirli hareket etmesi aranır (görünüşte neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlar). Ancak ... ağır neticeler kasten gerçekleştirilseler dahi bağımsız bir suçu oluşturmamakta ve ancak bu ağır neticeleri yaptırım altına alan ilgili hüküm sayesinde cezalandırılabilirler.*”

⁷⁸³ DOĞAN, s. 27-28; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 221. Bu ayrımı, “hukukî konu” temelinde, farklı şekilde yapan yazarlar için bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 407; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 271: “*Bir fiilin kastedilenden daha ağır bir neticenin oluşmasına sebebiyet verdiği suçlar, gerçek neticesi sebebiyle ağırlaşan suçlar; bir fiilin kastedilenden başka bir neticenin oluşumuna sebebiyet verdiği suçlar ise gerçek olmayan neticesi sebebiyle ağırlaşan suçlar olarak adlandırılmaktadır. (...) Korunan hukukî yararı kriter olarak kabul eden bu tasnifte, kasten gerçekleştirilen neticenin ve meydana gelen ikinci neticenin oluşturduğu suçların koruduğu hukukî yararın aynı olması hâlinde gerçek ..., farklı olması hâlinde gerçek olmayan neticesi sebebiyle ağırlaşan suçtan söz edilir.*”

⁷⁸⁴ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 220. Kezâ, temel suç tipinin neticesi gibi, ağır netice de “tehlike” olarak gösterilebilir. (Bkz. ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 273.) Örneğin, 84’üncü maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen hâl “intihara kalkışma” olarak gösterilmiş olsaydı, bu hâlin de yine “netice sebebiyle ağırlaşmış hâl” teşkil ettiğini söylemek mümkün olacaktı.

Bu çerçevede md. 84/2'ye dönmek gerekirse; kanaâtimizce, “intihar”ın kelime anlamı⁷⁸⁵ dolayısıyla “mağdurun ölümü” şeklinde anlaşılması gereken “intiharın gerçekleşmesi” hâli, birinci fıkradaki suçun “nitelikli” hâli değil, madde gerekçesinde de ifade edildiği üzere⁷⁸⁶, “neticesi sebebiyle ağırlaşmış” hâli niteliğindedir. Temel neticenin “tehlike”, ağır neticeninse “zarar” olarak tayin edildiği bu düzenlemede “kasıt-kasıt kombinasyonu” da mümkün olduğundan, işbu suç “görünüşte neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlar” arasında yer almaktadır.

“Nitelikli hâl” ve “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl” kavramları -sanılanın⁷⁸⁷ aksine- farklı kavramlar olup bu ikisi arasındaki fark özellikle manevî unsur bakımından ortaya çıkmaktadır⁷⁸⁸. Buna göre, nitelikli hâllerden sorumluluk için failin kastının mevcudiyeti zorunlu iken (md. 21 ve md. 30), neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâller açısından taksirin varlığı yeterlidir. (md. 23) Bir başkasını azmettirme, teşvik, karar kuvvetlendirme yahut yardım biçimindeki seçimlik davranışlardan bir veya birkaçı ile intihara yönlendiren failin “mağdurun intiharı” yönünden -en azından olası- kasıt ile hareket etmiş olması kuvvetle muhtemel⁷⁸⁹ ise de, manevî unsurun somut olayda bilinçli taksir biçiminde ortaya çıkması da şüphesiz mümkündür. Bu konuda, yukarıda verilen yatalak hasta örneği⁷⁹⁰ hatırlanmalıdır.

“Nitelik hâl” görüşünün reddine bağlı olarak ortaya çıkan bir diğer sonuç ise, ispata ilişkindir. Bilindiği üzere, “*şüphenin sanık lehine yorumlanması (in dubio pro reo)*” ilkesini mutlak bir ilke kabul eden Ceza Muhakemesi Kanunu’na göre, tipik davranışların kasıt yahut -duruma göre- taksir ile gerçekleştirildiğinin ispatı failin tecziyesi bakımından zorunlu olup bu husustaki en ufak bir tereddüt dahi failin beraâtini (md. 223/2-c) gerektirmektedir. Bu açıdan, intihar neticesinin (ağır

⁷⁸⁵ Bkz. “*İntiharın tanımı*” başlığı. “İntiharın gerçekleşmesi”ni “mağdurun intihara teşebbüs etmesi” şeklinde anlayan ayrık görüş için bkz. ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 368; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 172-173.

⁷⁸⁶ TCK md. 84 gerekçesi, paragraf 5: *Maddenin ikinci fıkrasında, intihara teşvik ve yardım suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli düzenlenmiştir.*

⁷⁸⁷ PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1399.

⁷⁸⁸ KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 36; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 125-126.

⁷⁸⁹ KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 36; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 125-126.

⁷⁹⁰ İntihar edebileceğini düşünmediği yatalak annesine, psikolojisini bozmak ve onu ölüm arzusu içerisinde yaşatmak amacıyla “*Asalak gibi yaşıyorsun! Camdan aşağı atlamak istesen, onu da beceremezsin; kendini öldürmekten bile acizsin!*” şeklinde sözler sarf eden çocuğun, tipik somut tehlikeler (md. 84/1’de düzenlenen temel suç tipi) bakımından doğrudan kastı olsa da, intihar neticesi (md. 84/2’de düzenlenen ağır netice) bakımından basit yahut en fazla bilinçli taksiri bulunduğu iddia edilebilir.

neticenin) faile sübjektif isnadiyeti noktasında basit taksirin tespitini yeterli gören “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl” müessesesinin kabulüyle, bu fıkranın tatbikine ilişkin ispat sorunlarının büyük ölçüde aşılabacağını söylemek mümkündür⁷⁹¹.

2. TCK md. 82’deki nitelikli hâllerin TCK md. 84 bakımından tatbik edilebilirliği meselesi

Türk Ceza Kanunu’nun ikinci kısmının “*Hayata Karşı Suçlar*” başlıklı birinci bölümü beş maddeden (md. 81-85) ibaret olup bu maddelerde sırasıyla “kasten öldürme (md. 81-83)”, “intihara yönlendirme (md. 84)” ve “taksirle ölüme sebebiyet verme (md. 85)” fiilleri yaptırıma bağlanmaktadır. Bu hükümlerden ilk üçü incelendiğinde, 81’inci ve 83’üncü maddelerin kasten öldürme suçunun icraî ve ihmâlî biçimlerini, 82’nci maddenin ise bu suçun nitelikli hâllerini düzenlediği görülmektedir. Bu noktada, 85’inci madde ile -manevî unsurdaki farklılık dolayısıyla- ilgisi bulunmayan, kasten öldürmenin ihmâlî biçimini düzenleyen 83’üncü maddeyle ilişkisi ise tartışmalı olan nitelikli hâllerin (md. 82) 84’üncü madde bakımından tatbik edilebilirliğinin tartışılması zorunludur.

Kanaâtimizce, 84’üncü maddenin birinci ve üçüncü fıkralarında yer verilen suç tipleri bakımından meselenin hâlli kolaydır. Zira bu suçların maddî unsuru kasten öldürme suçunun maddî unsurundan farklı olup iki suç tipi de birbirinden ve “kasten öldürme” suçundan tümüyle bağımsızdır. Bu açıdan, md. 81 anlamında tipik olmayan *intihara azmettirme*, *intihara teşvik*, *intihar kararını kuvvetlendirme*, *intihara yardım (f.1)* ve *alenen intihara teşvik (f.3)* fiillerinin “kasten öldürmeye ilişkin nitelikli hâllerin gerçekleştiğinden bahisle” daha ağır bir ceza ile müeyyidelendirilebilmesine imkân yoktur^{792, 793}. Bununla birlikte, “işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı” bir ceza vermek mecburiyetinde (md. 3/1) olan hâkimin, örneğin “töre saikiyle intihara azmettirme” şeklinde vuku bulan bir olayda, failin saikini (md. 61/1-g) gerekçe göstermek suretiyle cezayı teşdiden belirlemesi -şüphesiz- mümkündür.

⁷⁹¹ KOCA, “*İntihara Yönlendirme ...*”, s. 36; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 125-126.

⁷⁹² TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 189. Genel hükümler çerçevesinde izahat için bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 128: “... suçun nitelikli hâlinde, o suçun temel şekline ilişkin tüm unsurlar yanında ayrıca en azından bir tane özel unsur bulunmaktadır. (...) Esasen temel suç tipinin bütün özelliklerini taşımayan bir hâle, o suçun nitelikli hâli denemez.”

⁷⁹³ Bununla birlikte, 82’nci maddedeki nitelikli hâllerin, kanaâtimizce -de lege ferenda- md. 84/1-3 bakımından da geçerli kabul edilmesi gerekir.

İntihara sevk ve intihara zorlama fiilleri bakımından ise, mesele tartışmalıdır. Bu iki ipotezi düzenleyen dördüncü fıkraya bakıldığında, işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk edenler ile cebir veya tehdit kullanmak suretiyle kişileri intihara mecbur edenlerin “kasten öldürme” suçundan sorumlu tutulduğu görülmektedir. Kuralı net bir şekilde koymakla birlikte, müeyyide konusunda başka hükme/ahkâma yollama yapan norm, bu yönüyle tipik bir “eksik ceza normu”⁷⁹⁴, niteliğindedir. Bu gibi düzenlemelerde temel görev uygulamacıya düşmekte; emir ya da yasak öngören hükümler ile ceza müeyyidesi öngören hükümlerin uygulamacı tarafından bir araya getirilmesi icap etmektedir⁷⁹⁵. Öğretide bir kısım yazara göre⁷⁹⁶, md. 84/4 “... *kasten öldürme suçundan* ...” diyerek açıkça 81’inci maddenin müeyyide hükmüne göndermede bulunduğundan, md. 82’de yer alan nitelikli hâllerin md. 84/4 ile birlikte tatbik edilebilmesine imkân bulunmamaktadır. Buna karşılık, bizim de katıldığımız hâkim görüşe göre⁷⁹⁷, buradaki atıf -salt 81’inci maddedeki müeyyide hükmüne değil- kül hâlinde “kasten öldürme suçu hükümlerine” yapılmış bir atıf olup, 82’nci maddedeki nitelikli hâllerin md. 84/4 ile birlikte tatbikine bir engel bulunmamaktadır. Bu bağlamda, örneğin, mağdurun; taammüt kastıyla (md. 82/1-a), canavarca hisle veya eziyet çektirmek suretiyle (md. 82/1-b), yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle (md. 82/1-g)⁷⁹⁸, bir suçun gizlenmesi amacıyla (md. 82/1-h)⁷⁹⁹, bir

⁷⁹⁴ TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 32-34: “Kural ... belirli bir hareketi yapmama veya yapma emridir. Müeyyide ise ... kuralın ihlâlini izlemesi gereken hukukî bir sonuçtur. (...) kural ve müeyyide bir tek kanun hükmünde yer almayabilir. Nitekim norm bazen çeşitli hükümlere dağılmış hâldedir. Bu hükümler ya sadece kuralı veya sadece müeyyideyi içerirler. Bu tür hükümlere eksik ... hükümler denir.”

⁷⁹⁵ Zeki HAFIZOĞULLARI, **Ceza Normu: Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1987, s. 285. (Aktaran: Tuğrul KATOĞLU, “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bakımından Hukukî Güvenlik İlkesi”, **Kamu Hukukçuları Platformu Hukuk Güvenliği**, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sayı: 277, Şubat 2015, s. 164-166.)

⁷⁹⁶ HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 154; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 71; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 289, 296. Yazarlar mevcut düzenlemeyi bu şekilde yorumlamakla birlikte, söz konusu nitelikli hâllerin de lege ferenda intihara sevk ve intihara zorlama hâllerini de kapsamı gerektiğini ifade etmektedir.

⁷⁹⁷ CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 93; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 189; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 174. Bu tartışmaya adı geçen eserde doğrudan yer vermeyen Centel/Zaher/Çakmut, intihara sevk ve intihara zorlama fiillerini işleyen kişiler hakkında kasten öldürme suçuna ilişkin cezaların uygulanacağını belirttikten sonra, parantez içerisinde “TCK m. 81 vd.” hükümlerine atıf yapmakla, md. 82’deki nitelikli hâllerin tatbik sahasını md. 84/4’e doğru genişletmiş görünmektedirler.

⁷⁹⁸ Örneğin, bir hâkimin, hakkında mahkûmiyet kararı verdiği bir şahsın yakınları tarafından intihara zorlanması durumunda, söz konusu nitelikli hâlin gerçekleştiğinden söz edilebilir.

⁷⁹⁹ Örneğin, bir cinsel saldırı vakasına tanık olan şahsın failer tarafından intihara zorlanması durumunda, söz konusu nitelikli hâlin gerçekleştiğinden söz edilebilir.

suçun işlenememesinden dolayı duyulan infialle (md. 82/1-i)⁸⁰⁰ ve bilhassa kan gütme⁸⁰¹ yahut töre saikiyle⁸⁰² (md. 82/1-j ve k) intihara sevk edildiği/zorlandığı hâllerde, temel cezanın mezkûr bentler uyarınca “ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası” olarak tayin edilmesi gerekeceğine şüphe yoktur. Kezâ, tipik fiilin “gebe olduğu bilinen bir kadına (md. 82/1-f)” yahut “üstsoy, altsoy, eş veya kardeşe (md. 82/1-e)” karşı işlenmesi durumunda da, yine “nitelikli intihara zorlama”dan söz edilebilecektir. İntihara sevk hâllerinde ise, suç aynı zamanda muhtemelen “çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı” işlenmiş olacağından, mağdurun içinde bulunduğu durum hem cezalandırmanın dayanağını hem de cezanın ağırlaştırılma sebebini (md. 82/1-e) oluşturacaktır⁸⁰³.

İ. Özel görünüş şekilleri

1. Teşebbüs

a. TCK md. 84/1-3’te düzenlenen suçlara teşebbüs

Öğretide, 84’üncü maddenin ilk üç fıkrası teşebbüse elverişlilik açısından ayrı ayrı incelenmiş; bir kısım yazar⁸⁰⁴ tüm fıkraları teşebbüse elverişsiz kabul ederken, bir kısım yazar⁸⁰⁵ icra hareketlerinin bölünebilir olması koşuluyla ilk fıkraya teşebbüsün mümkün olduğunu, bir kısım yazar⁸⁰⁶ ise yalnızca ikinci fıkranın teşebbüse elverişli olduğunu savunmuştur. Nihayet dördüncü bir grup yazar ise⁸⁰⁷, tüm fıkralara teşebbüsü olanaklı görmektedir.

⁸⁰⁰ Örneğin, mağdura yönelik nitelikli cinsel saldırı girişimi başarısızlıkla sonuçlanan failin, mağduru infiale kapılarak intihara zorlaması durumunda, söz konusu nitelikli hâlin gerçekleştiğinden söz edilebilir.

⁸⁰¹ Örneğin, failin, kan davası dolayısıyla babasını öldüren şahsı görev bilinciyle intihara zorlaması durumunda, söz konusu nitelikli hâlin gerçekleştiğinden söz edilebilir.

⁸⁰² Örneğin, tecavüz dolayısıyla gebe kalan reşit bir kadının töre saikiyle intihara zorlanması durumunda, söz konusu nitelikli hâlin gerçekleştiğinden söz edilebilir.

⁸⁰³ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 189.

⁸⁰⁴ İlk üç fıkraya teşebbüsün tümünden imkânsız olduğunu ileri süren yazarlar için bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 90; HAZİFOĞULLARI/KETİZMEN, **“Hayata Karşı Suçlar”**, s. 152-153; HAFİZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 66-68; PEHLİVAN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 290.

⁸⁰⁵ TCK md. 84/1’e teşebbüsü-icra hareketlerinin bölünebilir olması koşuluyla mümkün kabul eden yazarlar için bkz. ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 371; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 175; ÖZEN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 56. Yazarlar ikinci ve üçüncü fıkralara teşebbüsü ise tartışmamıştır.

⁸⁰⁶ Yalnızca ikinci fıkraya teşebbüsün mümkün olduğunu savunan (birinci ve üçüncü fıkraları teşebbüse elverişsiz kabul eden) yazarlar için bkz. KOCA, **“İntihara Yönlendirme ...”**, s. 37; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 126; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 189.

⁸⁰⁷ ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s. 370; ERCAN, s. 494.

84'üncü maddenin birinci ve üçüncü fıkralarında düzenlenen suçlar “somut tehlike suçu” olup bu suçların teşebbüse elverişliliği bakımından üzerinde durulması gereken ilk husus, somut tehlikenin “objektif cezalandırılabilme şartı” sayılıp sayılamayacağıdır. Daha evvel değinildiği gibi, öğretide bir kısım yazar⁸⁰⁸ somut tehlikenin “objektif cezalandırılabilme koşulu” olduğunu ileri sürerken, ekseriyeti oluşturan diğer bir kısım yazar tehlikeyi “netice” kabul etmektedir. Bu iki görüş arasındaki çatışma, teşebbüs bakımından büyük önem arz etmektedir; zira bilindiği gibi, fail, objektif cezalandırılabilme şartı içeren suçlarda, bu şart gerçekleşmedikçe, bütün unsurlarıyla birlikte tamamlanmış suçtan dahi cezalandırılamamaktadır. Buna göre, somut tehlikeyi “objektif cezalandırılabilme şartı” addeden düşüncenin kabulü hâlinde, md. 84/1 ve 84/3'teki suçlara teşebbüs mümkün olmayacaktır. Biz bu tartışmayı yukarıda yapmış ve tüm somut tehlike suçlarında olduğu gibi burada da somut tehlikenin “netice”, yani “suçun unsuru” sayılması gerektiği kanaatine varmış olduğumuzdan, bu noktada teşebbüse engel bir durum söz konusu değildir.

Üzerinde durulması gereken ikinci konu ise, bir tür “neticeli suç” kabul ettiğimiz somut tehlike suçlarına teşebbüsün genel olarak mümkün olup olmadığıdır. Tehlike suçlarının teşebbüse elverişliliği öğretide tartışmalıdır. Tehlike suçlarına teşebbüsü “tehlikenin tehlikesi (*pericolo del pericolo*)” olarak gören ve bunun bir “tehlike” kabul edilemeyeceğini savunan bir kısım yazara göre⁸⁰⁹, tehlike suçlarına teşebbüs mümkün değildir. Bir başka düşünceye göre ise, somut tehlike suçlarına teşebbüs mümkün olmamakla birlikte, icra hareketleri bölünebilen sırf hareket-soyut tehlike suçları teşebbüse elverişli nitelik arz etmektedir⁸¹⁰.

Meseleyi teşebbüsün iki şekli⁸¹¹ bakımından ayrı ayrı ele alacak olursak; kanaâtimizce, bir defa, bölünebilir icra hareketlerinden oluşan tüm tehlike suçları teşebbüse elverişli olup bu değerlendirme somut tehlike suçları açısından da geçerlidir⁸¹². Buna göre, “soyut tehlike suçlarına teşebbüs” için verilen “muhatabına

⁸⁰⁸ Somut tehlike suçlarında tehlikeyi “objektif cezalandırılabilme şartı” kabul eden azınlık görüşü için bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 148; ÖZGENÇ, **Genel Hükümler**, s. 610.

⁸⁰⁹ Bu görüş, İtalyan öğretisinde özellikle *Manna*, *Mantovani* ve *Petrocelli* tarafından savunulmuştur. (Aktaran: ÖZCAK, **Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs**, s. 274.)

⁸¹⁰ Örneğin bkz. ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 406.

⁸¹¹ Teşebbüs aşamasında kalmış suçun tamamlanmış suça göre eksiği “doğrudan doğruya işlenmesine başlanan icra hareketlerinin tamamlanamaması” yahut “tipik neticenin gerçekleşmemesi”dir.

⁸¹² Devrim AYDIN, “**Suç Teşebbüs**”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 55, Sayı: 1, Ankara 2006, s. 110-111. (<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2006-55-01/AUHF-2006-55-01-Aydin.pdf>)

ulaşmamış tehdit-hakaret mektubu” örneği, md. 84/1’deki suç tipine aynen uyarlanabilecek; intihar kararını kuvvetlendirmeye elverişli bir kısa mesajın muhatabına ulaşmadan, anne babası tarafından yakalandığı hâllerde md. 84/1’deki somut tehlike suçuna teşebbüsten söz edilebilecektir. Kezâ “alenen intihara teşvik” suçu bakımından da aynı değerlendirmeyi yapmak mümkündür. Bunun yanında, tipik bir davranışın varlığına rağmen somut tehlikenin (neticenin) meydana gelmediği (diğer bir deyişle davranışın somut olayda “yetersiz” kaldığı) ve dolayısıyla suçun tamamlanamadığı hâllerde de, yine, md. 84/1’deki suça teşebbüsten hüküm kurulabilecektir. Örneğin, mağdurun, intihar kararını kuvvetlendirmeye elverişli mesajı okuyup bundan etkilenmediği farazî olayda durum böyledir.

TCK md. 35’e göre, teşebbüsten söz edilebilmesi için, failin, işlemeyi kastettiği suçun icrasına elverişli davranışlarla doğrudan doğruya başlaması gerekmektedir. Tecziyesi kabil davranışların zorunlu bir niteliği olan elverişlilik, kastedilen suçun icrası amacıyla gerçekleştirilen davranışların suçun kanunî tanımındaki unsurları gerçekleştirebilme iktidarını ifade etmektedir⁸¹³. “Tipik neticeyi” -yahut somut tehlike suçları özelinde ifade etmek gerekirse “somut tehlikeyi”- meydana getirebilme iktidarından yoksun bir davranışın “elverişli” kabul edilebilmesine ve dolayısıyla cezaî yaptırımla karşılanabilmesine olanak yoktur. Bu itibarla, 84’üncü maddenin birinci fıkrasında düzenlenen suç tipi bakımından, tipik davranışların elverişliliği araştırılacak; davranışın mağdurun hayat varlığını tehlikeye düşürmeye elverişli olmadığı hâllerde, teşebbüsten de söz edilemeyecektir. Davranışın bu nitelikte olup olmadığı belirlenirken, mağdurun içinde bulunduğu psişik durum, fail ile mağdur arasındaki ilişkiler ve failin mağdur üzerindeki etkisi özellikle göz önünde bulundurulacaktır⁸¹⁴. Bu noktada, daha evvel verdiğimiz Kamer Genç-Kenan Evren örneğine dönecek olursak⁸¹⁵; bu olayda, “yargılanmayı hak edecek bir şey yapmadığına inandığı için” intiharı düşünen Kenan Evren’in, kendisini “büyük bir suçlu” olarak gören bir muhalifin sözlerini hiçbir şekilde umursamayacağı, dolayısıyla davranışın fıkra da öngörülen somut tehlikeleri meydana getirmeye “elverişli” olmadığı aşikârdır. Burada maddî unsurun gerçekleşmeme sebebi “failin ciddiyetsizliği” değil, “failin sözlerinin muhatap tarafından ciddiye alınabilecek nitelikte olmaması”dır. Bu gibi hâllerde işlenemez suçtan söz etmek gerekecektir.

⁸¹³ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 370.

⁸¹⁴ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 116.

⁸¹⁵ Bkz. Geride “*Hakkın Kullanılması*” başlığı.

Bununla birlikte, davranışın elverişliliği açısından, fail ile mağdur arasında sıkı bir ilişki bulunması her zaman şart değildir. Buna göre, elverişlilik “olay anındaki şartlara göre⁸¹⁶” değerlendirilecek; örneğin, çatıdaki bir kimseye aşağıdan “*Atla, atla, atla!*” şeklinde seslenen fail, mağduru hiç tanımıyor olsa dahi, intihar kararını kuvvetlendirmeden cezalandırılabilir. Belirtmek gerekir ki, intihara yardım hâllerinde, değerlendirme fail ve mağdurun kişiliğinden daha da soyutlanacak; elverişlilik meselesi büyük ölçüde “vasıtanın elverişliliği” noktasında yoğunlaşacaktır.

“İntiharın gerçekleşmesi” hâlini düzenleyen ikinci fıkranın ise, teşebbüs bakımından ayrıca incelenmesi gerekmektedir. Hatırlanacağı üzere, biz, ikinci fıkra da düzenlenen bu hâli -madde gerekçesinden⁸¹⁷ ve öğretideki azınlık görüşünden⁸¹⁸ mülhem olarak- “birinci fıkradaki suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli” kabul etmiştik. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlar, hatırlanacağı gibi, suçun teşekkülü için gerekli olandan *daha ağır* ya da *başka* bir zararlı veya tehlikeli neticenin meydana gelmesi ve failin en azından taksir seviyesinde bir kusurunun bulunması hâlinde cezası ağırlaştırılan suçları ifade etmektedir⁸¹⁹. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçların teşebbüse elverişliliği ise, tıpkı tehlike suçlarına teşebbüs meselesi gibi, öğretide tartışmalıdır. Bir kısım yazara göre⁸²⁰, neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlara teşebbüs hiçbir şekilde mümkün değildir. Bu suçlara teşebbüsü “neticesi sebebiyle ağırlaşmış teşebbüs” ve “ağırlaşmış neticeye teşebbüs” şeklinde ikili bir ayrıma giderek inceleyen diğer bir kısım yazar⁸²¹ ise, “neticesi sebebiyle ağırlaşmış teşebbüs”ün mümkün olduğu konusunda uzlaşmakta, buna karşılık “ağırlaşmış neticeye teşebbüs” hususunda ortak bir kanaâte varamamaktadır⁸²².

⁸¹⁶ Adem SÖZÜER, **Suça Teşebbüs**, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1994, s. 187.

⁸¹⁷ TCK md. 84 gerekçesi, paragraf 5: *Maddenin ikinci fıkrasında, intihara teşvik ve yardım suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli düzenlenmiştir.*

⁸¹⁸ KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 36; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 125-126; MERAN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 99; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 56; ŞEN, **Ceza Kanunu Yorumu**, s. 271; ÖMEROĞLU, “... intihara yönlendirme ...”, s. 14.

⁸¹⁹ ÖZBEK, “Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar”, s. 227-228; ÖZCAK, **Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs**, s. 265.

⁸²⁰ AYDIN, s. 107-108; İÇEL, **Genel Hükümler**, s. 466; ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 406.

⁸²¹ Bu ayrım hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. HEINRICH, s. 450-458; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 377-378. Belirtmek gerekir ki, *Koca/Üzülmmez, Heinrich* ile aynı yolu izlemekle birlikte, bu tasnifi “netice sebebiyle ağırlaşmış teşebbüs-netice sebebiyle ağırlaşmış suça teşebbüs” biçiminde yapmaktadır.

⁸²² Ağırlaşmış neticeye teşebbüsü mümkün kabul eden görüş için bkz. DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 448; HEINRICH, s. 450-458; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 377-378. Aksi görüş için bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, s. 412; ÖZBEK, “Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar”, s. 242.

Biz, burada, genelden özele doğru gitmenin yararlı olacağı kanaatindeyiz. Buna göre, ilk olarak, gerçek neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlara teşebbüsün mümkün olmadığını belirtmek gerekir. Zira “gerçek neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlarda” ağır neticeye kasteden fail, “ağırlaşmış neticeye teşebbüs”ten değil, özünde müstakil bir suç olarak düzenlenen bu ikinci fiile teşebbüsten cezalandırılacaktır. Örneğin, md. 87/4⁸²³ bakımından durum böyledir⁸²⁴. Ancak, md. 84/2’de düzenlenen “intiharın gerçekleşmesi” hâli ilk fıkradaki suçun “görünüşte neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli” olduğundan, bu noktada md. 84/2’ye dair bir problem bulunmamaktadır.

Diğer yandan, meselenin “neticesi sebebiyle ağırlaşmış teşebbüs” ve “ağırlaşmış neticeye teşebbüs” şeklinde iki ayrı başlık altında ele alınması son derece isabetli olup “neticesi sebebiyle ağırlaşmış teşebbüs”ün kabulüne hiçbir engel bulunmamaktadır. İstenmeyen ağır neticenin gerçekleştiği, buna karşılık kastedilen temel suç tipinin ise teşebbüs aşamasında kaldığı bu hâllere, gebenin arzu edilmeyen ölümü ile sonuçlanan başarısız çocuk düşürtme operasyonlarını örnek vermek mümkündür⁸²⁵. Ancak, md. 84/1’deki suçun teşebbüs aşamasında kaldığı hâllerde, ağır neticenin (intiharın) gerçekleştiğinden söz edebilmek de mümkün olmayacağından, md. 84/2 bakımından tartışılması gereken esas konu “ağırlaşmış neticeye teşebbüs”ün mümkün olup olmadığıdır.

“Ağırlaşmış neticeye teşebbüs” hâllerinde, fail -tamamlanmış yahut teşebbüs aşamasında kalmış- temel suç tipi yanında, ağır netice bakımından da kasten hareket etmekte; ancak bu ağır netice failin tüm çabalarına rağmen gerçekleşmemektedir⁸²⁶. Diğer bir ifadeyle, failin temel suç tipini işlerken ağır neticeye yönelik kastı da bulunmakta ve fakat istenen ağır netice meydana gelmemektedir⁸²⁷. Kasıt kapsamına giren ağır neticenin gerçekleşmediği bu hâllerde, temel suç tipinin tamamlanmış olup olmamasına göre, iki farklı ihtimâlden⁸²⁸ söz etmek mümkündür. Bu ihtimâlleri md. 84/1-2 çerçevesinde, “karar kuvvetlendirme” örneği üzerinden ele almak gerekirse;

⁸²³ TCK md. 87/4: *Kasten yaralama sonucunda ölüm meydana gelmişse, yukarıdaki maddenin birinci fıkrasına giren hallerde sekiz yıldan oniki yıla kadar, üçüncü fıkrasına giren hallerde ise oniki yıldan onaltı yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.*

⁸²⁴ Gerçekten de, bu ihtimâlde, örneğin hasmını tokatlayarak öldürmeye çalışan kişi, “ölüm neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralamaya teşebbüs”ten (md. 35, 87/4) değil, doğrudan doğruya “öldürmeye teşebbüs”ten (md. 35, 81-82) cezalandırılacaktır.

⁸²⁵ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 378.

⁸²⁶ HEINRICH, s. 451-453.

⁸²⁷ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 378.

⁸²⁸ Buna göre, kastedilen ağır netice her hâlde gerçekleşmezken, temel suç tipi ilk ihtimâlde gerçekleşmekte, ikinci ihtimâlde ise teşebbüs aşamasında kalmaktadır. (HEINRICH, s. 451-453.)

intihar etmesi arzulanan mağdur her hâlde hayatta kalmakta, buna mukabil ilk ihtimâlde karar kuvvetlendirme gerçekleşirken, ikinci ihtimâlde karar kuvvetlendirme fiili dahi teşebbüs aşamasında kalmaktadır. İşte bu ihtimâllerin her ikisinde de, bize göre, failin “ağırlaşmış neticeye teşebbüs”ten tecziyesi mümkündür⁸²⁹. Buna göre, nasıl “yüze nitrik asit (kezzap) atmaya teşebbüs” hâlinde fail “kasten yaralamanın ağırlaşmış neticesine (87/2-d’ye) teşebbüs”ten cezalandırılıyorsa, bir kimseyi “intiharını (md. 84/2’deki ağır neticeyi) arzulayarak” intihara yönlendiren kişi de -temel suç tamamlanmış (md. 84/1’deki somut tehlikeler ortaya çıkmış) olsun olmasın- md. 84/2’deki “ağırlaşmış neticeye teşebbüs”ten cezalandırılabilir⁸³⁰.

Bu noktada, bu yorumun md. 84/1’in tatbik sahasını aşırı ölçüde daralttığı, hattâ hükmün uygulanma imkânını tümünden ortadan kaldırdığı düşünülebilirse de, gerçekte durum böyle değildir. Zira, bir kere, ağır neticeye yönelik basit veya bilinçli taksirin bulunduğu istisnâ hâllerde, taksir-teşebbüs bağdaşmazlığı dolayısıyla, “ağırlaşmış neticeye (md. 84/2’ye) teşebbüs” kesinlikle mümkün olmayacaktır. Ağır neticenin öngörülüp kabullenilmekle birlikte, doğrudan bilinip istenmediği “olası kasıt” hâllerine gelince; burada mesele olası kasıt ile teşebbüsün bağdaşp bağdaşmadığı noktasında düğümlenmektedir. Öğretide tartışmalı⁸³¹ olan bu konuyu, biz, “neticenin kastı belirleyeceği” yönündeki prensibi benimseyerek fail lehine çözümlediğimizden, kanaâtimizce, burada da “ağırlaşmış neticeye teşebbüs”ten söz edilemeyecektir⁸³². Bu itibarla, ağırlaşmış neticeye teşebbüs -genelde⁸³³ ve md. 84/2

⁸²⁹ HEINRICH, s. 452; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 378.

⁸³⁰ Aynı yönde bkz. DONAY, s. 136; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 127; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 189. Ağırlaşmış neticeye teşebbüste Koca/Üzülmaz doğrudan kastı gerekli görürken, Tezcan/Erdem/Önok olası kasıtle da ağırlaşmış neticeye teşebbüs edilebileceğini savunmaktadır.

⁸³¹ Olası kasıt ile teşebbüsün mümkün olduğu görüşünü savunan yazarlar için bkz. Pervin Aksoy İPEKÇİOĞLU, **Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009, s. 168-170; ÖNDER, **Ceza Hukuku Dersleri**, s. 387; ÖZTÜRK/ERDEM, **Uygulamalı Ceza**, s. 319; SÖZÜER, **Suça Teşebbüs**, s. 162-165. Bizim de katıldığımız aksi görüş için bkz. DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 424; İÇEL, **Genel Hükümler**, s. 449; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 163-165; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, **Genel Hükümler**, s. 449; TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 263.

⁸³² KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 378; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 127. Aksi yönde bkz. TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 189: “Eğer bu fıkrayı suçun neticesi sebebiyle ağırlaşan hâli olarak kabul edersek, bize göre ağır neticeye yönelik kastın da bulunması mümkün olduğundan, mağdurun ölümünün istenildiği veya göze alındığı söylenebildiğinde, faili TCK m. 84/2’ye teşebbüsten sorumlu tutmak mümkün olabilecektir.” Ağırlaşmış neticeye olası kasıt ile teşebbüs edilebileceği yolundaki görüş için bkz. HEINRICH, s. 451. Bu görüşün eleştirisi için bkz. ÖZBEK, “**Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suç**”, s. 242: “İspat zorlukları ve sorumluluğun sınırını olağanüstü genişletiyor olması karşısında ... anlatılan şekilde bir teşebbüsünü mümkün olmadığı söylenebilir.”

özelinde- yalnızca ağırlaşmış netice bakımından doğrudan kastın bulunduğu hâllerde söz konusu olabilecek; kusurun bu raddeye ulaşmadığı sair hâllerde (olası kasıt ve basit-bilinçli taksir hâllerinde) ise, ağır netice (intihar neticesi) gerçekleşmedikçe, md. 84/2’den hüküm kurulamayacaktır.

Nihayet, md. 84/1’deki suç gibi somut tehlike suçu olan “alenen intihara teşvik suçu” da teşebbüse elverişli sayılmak gerekir⁸³⁴. Örneğin, gayrimuayyen eşhasa iletilmek üzere YouTube’a yüklenen “yol gösterme (intihara yardım)” mahiyetindeki bir videonun ön inceleme neticesinde umumun erişimine açılmadan silinip engellendiği farazî olayda durum böyledir.

b. TCK md. 84/4’te düzenlenen suçlara teşebbüs

Türk Ceza Kanunu’nun 84’üncü maddesinin dördüncü fıkrasında, ilki “intihara sevk”, ikincisi “intihara zorlama” olmak üzere, iki farklı suç tipine yer verilmektedir. Bu suçlarda, teşebbüs bakımından tespiti gereken ilk husus, suçların tamamlanma anıdır. Hatırlanacağı üzere⁸³⁵, biz -öğretide lâfzî yorumla aksi sonuca ulaşanlara rağmen⁸³⁶- bu suçların “intihar (ölüm)” ile tamamlanmış sayılacağı kanaâtine varmış; bu yönüyle bu iki suçun “zarar suçu” niteliğinde birer “neticeli suç” olduğu tespitini yapmıştık. Esasen, lâfzî yorumun aksi yönde bir sonuç vereceğine inanan yazarların da nihayetinde bu yorumu reddettikleri düşünüldüğünde, öğretideki tüm yazarların bir şekilde aynı noktaya vardığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte, hayat varlığına yönelen bu suçun tamamlanma anına ilişkin olarak sağlanan görüş birliği, ne yazık ki, teşebbüs hipotezleri bakımından söz konusu değildir.

Kanaâtimizce, burada, teşebbüs tartışması yapılabilecek hâlleri ayrı ayrı tespit etmek ve tartışmayı bu hâller üzerinden yürütmek isabetli olacaktır. Bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla, intihara sevk ve intihara zorlama suçları bakımından

⁸³³ KOCA/ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, s. 378.

⁸³⁴ Kezâ, nitelikli hâllere teşebbüs “bu hâllere yönelik doğrudan kastın tespit edilebildiği hâllerde” mümkün olduğundan, bu fiili “birinci fıkradaki suçun nitelikli hâli” kabul eden görüşe göre de, durum aynıdır. (Bkz. ZAFER, **Genel Hükümler**, s. 396.)

⁸³⁵ Bkz. Geride “TCK md. 84/4’te gösterilen suç tiplerinin maddî unsuru” başlığı.

⁸³⁶ ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 370; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 174. Düzenlemede intihar (ölüm) neticesinden açıkça söz edilmemiş olmasına dikkat çeken bir kısım yazar; hükmün, bu hâliyle, suçun tamamlanması bakımından “mağdurun ölümü”nü şart koşmadığını ileri sürmekle birlikte, failin -ölüm gerçekleşsin ya da gerçekleşmesin- her hâlde kasten öldürme suçuna ilişkin yaptırıma muhatap kılınmasını sonuçlayan bu katı lâfzî yorumu reddetmektedir.

“teşebbüs” tartışmasına konu olabilecek üç hâl mevcuttur. Bunlardan birincisi, doğrudan doğruya icrasına başlanan -sevk yahut zorlama biçimindeki- tipik davranışın tamamlanamaması hâlidir. Tipik davranışın tamamlandığı, buna karşılık tipik neticenin failin elinde olmayan nedenlerle gerçekleşmediği diğer iki hâl gelince; bunlardan ilkinde mağdur sevk yahut zorlamaya rağmen intihara kalkışmamakta, ikincisinde ise intihara kalkışmakla birlikte bu kalkışma intihar ile neticelenmemektedir. Bu noktada, elverişliliğin “teşebbüs” bakımından zorunlu bir önkoşul niteliğinde olduğu; davranış ve vasitanın sevk yahut zorlamaya elverişli bulunmadığı hâllerde, teşebbüsten de söz edilemeyeceği (işlenemez suçun gündeme geleceği) unutulmamalıdır.

Son ipotezle başlamak gerekirse; sevk yahut zorlamaya bağlı olarak intihara kalkışan mağdurun yaşamını yitirmediği bu ipotezde, mağduru intihara sevk eden veya intihara zorlayan kişinin “kasten öldürme” suçuna teşebbüsten cezalandırılacağı hususunda -tespit edebildiğimiz kadarı ile- bütün yazarlar hemfikir olup bizce de bu konuda duraksamaya yer yoktur. Bununla birlikte, bu kanaâti paylaşan bir kısım yazar⁸³⁷, “intihara zorlama” bakımından hükme bir şerh düşmekte; fıkra da geçen “... *intihara mecbur edenler* ...” ifadesinden hareketle “intihara zorlamaya teşebbüs”ün mümkün olmadığını iddia ederek, bu hâlde sorumluluğun -md. 84/4 sevkiyle değil- md. 37/2 sevkiyle gerçekleşeceğini ileri sürmektedir. Bizce, sorumluluğu son kertede kasten öldürme hükümlerine (md. 81-83) dayandırması hasebiyle pratikte bir fark yaratmayan bu görüşün kabulüne, yine de, imkân bulunmamaktadır. Zira düzenleme, lâfzî açıdan sorunlu olmakla birlikte, böyle bir yorumu gerektirecek kadar hatalı da değildir.

Mağdurun sevk yahut zorlamaya rağmen intihara kalkışmadığı ikinci ipotez bakımından ise, mesele biraz çetrefillidir. Yukarıda sıralanan ipotezler arasında herhangi bir ayırım yapmaksızın “intiharın gerçekleşmediği her hâlde md. 84/4’e -ve dolayısıyla öldürmeye- teşebbüsün söz konusu olacağını” savunan bir kısım yazara

⁸³⁷ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 184: “... TCK m. 84/4 gereksiz olduğu gibi, aynı zamanda yanlış anlamaya da yol açacak bazı belirsizlikler içermektedir. Şöyle ki, maddede ‘intihara mecbur edenler’ denildiği için, kasten öldürme suçundan dolayı failin cezalandırılması için intiharın (ölümün) gerçekleşmiş olması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Kanaatimizce genel hüküm olan TCK m. 37/2’ye dayanarak, mağdurun intihar teşebbüsünde bulunması durumunda da, kasten öldürmeye teşebbüsten dolayı fail cezalandırılabilirdir.”

göre⁸³⁸, fail, ilk ipotezde olduğu gibi burada da intihara sevk yahut intihara zorlamaya (md. 84/4) -dolayısıyla öldürmeye (md. 81-83)- teşebbüsten cezalandırılacaktır. İkinci bir görüşe göre ise⁸³⁹, mağdurun intihara kalkıştırılması teşebbüs için zorunlu olup intihara kalkışmanın gerçekleşmediği hâllerde TCK md. 84/4 anlamında cezalandırılabilir bir fiilden söz etmek mümkün olmayacaktır.

Nihayet, “doğrudan doğruya icrasına başlanan tipik davranışın tamamlanamaması” ipotezi bakımından da öğretide fikir ayrılığı mevcut olup bu ihtilâfın tarafları ikinci ipotezdeki ihtilâfın tarafları ile aynıdır. Buna göre, failin intihara sevk yahut zorlamaya teşebbüsten tecziyesi için mağdurun intihara kalkışmasını şart kabul edenler, bu ipotezde de failin cezalandırılmayacağını savunmaktadır.

Kanaâtimizce, bu sorunun çözümlenmesi için evvelâ teşebbüsün unsurları üzerinde durmak gerekir. Teşebbüs, esasen, ilki “pozitif” diğeri “negatif” unsur olmak üzere iki unsurdan ibaret olup pozitif unsur “icra davranışlarına başlanması” ve “davranışın elverişliliği”ni, negatif unsur ise “doğrudan doğruya işlenmesine başlanan icra hareketlerinin tamamlanamaması” yahut “tipik fiildeki sonucun gerçekleşmemesi”ni ifade etmektedir⁸⁴⁰. Bu açıdan, md. 84/4’e ilişkin olarak verilen birinci ipotez teşebbüsün negatif unsurundaki ilk ipoteze, ikinci ve üçüncü ipotezler ise negatif unsurdaki ikinci ipoteze karşılık gelmekte; böylelikle fail, sevk yahut zorlama biçimindeki tipik davranışın icrasına başlamakla teşebbüs alanına girmektedir. Buna göre, örneğin, algılama yeteneğini uyuşturucu ile ortadan kaldırarak mağduru intihara sevk etmeyi hedefleyen failin tecziyesi için, mağdurun intihara kalkışması, algılama yeteneğini yitirmesi ve hattâ uyuşturucunun damara

⁸³⁸ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 189: “TCK m. 84/4’te öngörülen dolaylı faillik açısından ise suç teşebbüse elverişlidir.” Bu görüşü salt “intihara zorlama” açısından savunuyor görünen yazarlar için bkz. CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 90: “Failin ... mağduru intihara mecbur etmesi hâlinde, ölüm sonucu gerçekleşmezse, eylem, insan öldürmeye teşebbüs sayılmalıdır.” Bu görüşü benimsediğini salt “intihara sevk” örneği üzerinden dile getiren yazar için bkz. ÖZEN, “... intihara yönlendirme ...”, s. 61: “Bize göre, kişiyi intihar ettirmek için algılama yeteneği ortadan kaldırılır ve fakat kişi intihar etmezse, kasten öldürmeye teşebbüs söz konusu olmalıdır. Çünkü, intihar gerçekleşmiş olsaydı, kasten öldürme suçu oluşacaktı.” Kanaâtimizce gerek Centel/Zaher/Çakmut gerekse Özen bu görüşü her iki suç tipi açısından da savunmakla birlikte, çalışmalarını kısa tutmak adına birer örnekle yetinmiş görünmektedir. Zira intihara sevk ile intihara zorlama fiilleri arasında bu açıdan ayırım yapmayı gerektirecek bir sebep bulunmamaktadır.

⁸³⁹ HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, “**Hayata Karşı Suçlar**”, s. 70; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 154; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 291; ŞEN, s. 273. Yazarlardan Şen’e göre, bu gibi hâllerde, failin md. 84/1’den cezalandırılması gerekecektir.

⁸⁴⁰ ÖZCAK, **Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs**, s. 212.

zerki dahi gerekmeyecek; uyuşturucu zerkine yönelik somut bir çabanın ortaya konması ile “intihara sevke teşebbüs (md. 35, 84/4)” gerçekleşecektir. Kezâ, intihar ettirilmek istenen mağdura “*Birazdan orada olacağım... Eğer geldiğimde yaşıyor olursan, çocuklarını ölmüş bil!*” şeklinde bir tehdit mesajı gönderen fail de, mesaj muhatabı tarafından okunmuş olsun ya da olmasın, her hâlde “intihara zorlamaya teşebbüs”ten cezalandırılabilir.

Nihayet, konu öğretide ele alınmamış olmakla birlikte, intihara sevk ve intihara zorlama suçu faillerinin gönüllü vazgeçme (md. 36) müessesesinden yararlanmasına bir engel bulunmadığını da belirtmek gerekir. Buna göre, örneğin, sevk yahut zorlama suretiyle intihara kalkışmasına sebep olduğu kişiyi intihar teşebbüsünü müteakiben hastaneye götürerek kurtaran fail, kasten öldürme suçuna teşebbüsten değil, yalnızca o evreye kadar tamamlanan -cebir (md. 108), tehdit (md. 106) ve benzeri- suçlardan sorumlu tutulabilecektir.

Uygulamadaki duruma gelince; Yargıtay’ın, “intihara zorlamaya teşebbüs” meselesine ilişkin yayımlanmış bir kararına rastlanamamakla birlikte, 2014 tarihli yayımlanmamış bir kararında⁸⁴¹, “teşebbüs aşamasında kalmış intihara zorlama” niteliğinde bir vakayı ele aldığı; on beş yaşındaki kız kardeşine silâh zoruyla intihar mektubu yazdırdıktan sonra elindeki silâhı mağdureye vermeye çalışan ve mağdurenin silâhı almaması üzerine yere doğru bir el ateş edip tehditler savurarak olay yerinden ayrılan sanığın “intihara zorlamaya teşebbüs”ten değil, salt “tehdit” suçundan cezalandırılması gerektiğine kanaât getirerek md. 84/4 delâletiyle md. 29, 35, 62/1, 82/1-d ve e’den kurulan mahkûmiyet hükmünü bozduğu görülmektedir. Karar ayrıntılı incelendiğinde, özel dairenin bozma kararını “mağdurenin intiharına yönelik kastın bulunmaması” gerekçesi üzerine inşa ettiği ve failin eylemini “hayat varlığına yönelik bir saldırıdan bahisle gerçekleştirilmiş nitelikli (md. 106/2-a) bir tehdit”ten ibaret saydığı anlaşılmaktadır⁸⁴². Kanaâtımızca, burada, öğretmeni ile ilişkisi olduğu sanılan kız kardeşine silâh zoruyla intihar mektubu yazdıran ve silâhı mağdurenin eline tutuşturmaya çalışan failin md. 84/4’teki suçu işlemeyi kastettiği,

⁸⁴¹ 1. CD, T. 26/02/2014, E. 2014/4105, T. 2014/1172.

⁸⁴² Mezkûr karar metninden: “... mağdurenin bu eyleme dayalı olarak intihara teşebbüs etmediği olayda ... sanığın kastının mağdurenin intihar etmesine yönelik olmayıp, davranışlarını sürdürmesi halinde yaşamına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit etmekten ibaret olduğu ve TCK’nun 102/2-a maddesi uyarınca, cezalandırılması gerektiğinin gözetilmemesi ... bozmayı gerektirmiş olup ...”

ardından elverişli hareketlerle bu suçun doğrudan doğruya icrasına başladığı ve fakat icra hareketlerini elinde olmayan nedenlerle tamamlayamadığı; bu itibarla -kısaca- “intihara zorlamaya teşebbüs” ettiği açıktır. Buna göre, failin, kız kardeşinin tabancayı almayacağını anlayıp suçu işlemekten “gönülsüzce” vazgeçtiği ana kadarki hareketleri dolayısıyla “nitelikli intihara zorlamaya teşebbüs”ten (md. 84/4 sevkiyle, md. 35, 82/1-d ve e’den), gönülsüz vazgeçmeyi müteakiben tabancayı ateşlemek suretiyle savurduğu tehditler dolayısı ile de ayrıca md. 106/2-a’dan tecziyesi gerekmektedir.

2. İştirak

TCK’nın “*Genel Hükümler*” başlıklı birinci kitabında, 37 ilâ 41’inci maddelerde düzenlenen iştirak kuralları, “*Özel Hükümler*” başlıklı ikinci kitapta yer alan her bir suç tipine -yapısı elverdiği ölçüde- uygulanabilen genel nitelikte kurallar olup normal şartlarda herhangi bir fiile iştirak hâllerinin kanunî tanımda ayrıca düzenlenmesi olağan değildir. Örneğin, azmettirmeye ilişkin ilkelere 37’nci maddede yer veren yasa koyucu, insan öldürme suçunu 81 ilâ 83’üncü maddede düzenlemiş; “öldürmeye azmettirme”, “öldürmeye yardım” gibi hâllere dair başkaca bir hüküm sevk etmemiştir. Buna karşılık, yasa koyucunun -intihara yönlendirme de dâhil olmak üzere- bazı suç tiplerinde iştirak kavramlarından yararlandığı, bu suçların kanunî tanımını iştirak ipotezleri üzerinden kurguladığı görülmektedir. Örneğin, md. 227’de düzenlenen “fuhşa teşvik” yahut md. 298/2’de düzenlenen “açlık grevine teşvik” suçlarında durum böyledir⁸⁴³. Bu gibi suçlarda iştirak kavramlarının açıkça zikredilme sebebi, esas fiilin -örneğin 227’nci madde bakımından fuhşun, 298’inci madde bakımından açlık grevinin yahut 84’üncü madde bakımından intiharın- ceza kanununda başlı başına suç sayılan (tipik) bir fiil olmamasıdır. Bu normlar sayesinde, iştirake ilişkin hükümler (md. 37-41) üzerinden tecziyesi mümkün olmayan şeriklik hâlleri cezalandırılabilir hâle gelmekte; böylelikle belli hukukî varlık ve menfaatler cezaî himaye altına alınmaktadır.

Kanunî tanımı iştirak kavramları üzerine inşa edilmiş olan fuhşa teşvik (md. 227), açlık grevine teşvik (md. 298/2), intihara yönlendirme (md. 84/2) gibi suçlarda iştirak kavramlarının norma dâhil edilme sebebi, daha evvel de belirtildiği gibi, esas

⁸⁴³ Bu suçlarda “teşvik” kavramı, md. 84/3’te olduğu gibi, geniş anlamıyla kullanılmış olup esasen tüm iştirak ipotezlerini kapsamaktadır.

fiilin -örneğin 227'nci madde bakımından fuhşun, 298'inci madde bakımından açlık grevinin yahut 84'üncü madde bakımından intiharın- tek başına suç teşkil etmemesidir. Bu açıdan, bu gibi suçlara iştirakte dikkat edilmesi gereken ilk husus, iştirak edilen fiilin “fuhuş”, “açlık grevi” yahut “intihar” değil, “fuhşa teşvik”, “açlık grevine teşvik” yahut “intihara yönlendirme” fiilleri olduğudur⁸⁴⁴.

84'üncü maddenin iştirak bakımından tahlilinde ele alınması gereken bir diğer husus, dördüncü fıkra ile dolaylı faillik müessesesini düzenleyen 37'nci madde arasındaki ilişkidir. Bir defa intihara sevk ve intihara zorlama suçlarının “kasten öldürme suçunun dolaylı faillik şeklindeki tezahürleri” olduğuna, daha önce de defaâtle vurgulandığı gibi, şüphe yoktur. Bununla birlikte, bu iki hâlin, 84'üncü maddenin son fıkrasında ayrıca ele alınmakla “intihara yönlendirme”nin özel birer şekline dönüştüğü ve böylelikle md. 81-83'ten ayrılarak “müstakil bir suç tipi” niteliği kazandığı da gözden kaçırılmamalıdır. Bu bakımdan, kasten öldürme suçunun dolaylı faillik şeklindeki tezahürlerine tekabül eden bu iki ipotezin müstakil bir suç tipi olarak düzenlenmiş olması karşısında, artık dolaylı faillik müessesesinin işletilmesine de ihtiyaç bulunmayacağı açıktır. Buna göre, söz konusu fiilleri gerçekleştiren aktif süje “kasten öldürme suçunun dolaylı faili” olarak değil, -azınlıkta kalan yazarlarca⁸⁴⁵ da ifade edildiği üzere- “intihara sevk veya zorlama (md. 84/4) suçunun doğrudan faili” olarak cezalandırılacaktır.

İştirak bakımından ele alınması gereken ikinci ve esas mesele ise, md. 84'teki fiillerin iştirake elverişliliğidir. Dördüncü fıkradaki suçlar ile başlamak gerekirse; bu fıkra düzenlenen fiillere şerik (azmettiren yahut yardım eden) sıfatıyla iştirakin mümkün olduğu hususunda hiçbir tereddüt bulunmamaktadır. Örneğin, bir kimsenin, akıl hastası eşini intihara sevk etmeye azmettirilmesi yahut bu kimseye (müstakbel faile) fiili nasıl işleyeceği konusunda yol gösterilmesi hâlinde “intihara sevk suçuna iştirak”ten söz edilebilecektir. Kezâ, intihara zorlama suçu bakımından türetilebilecek benzer örneklerde de durum böyledir. Müsterek faillğe gelince; burada da durum şeriklik hâllerinden farklı değildir. Buna göre, evlilik dışı ilişki

⁸⁴⁴ Aynı yönde bkz. GERÇEKER, s. 1682: “*İntihara yönlendirme suçuna iştirak her hâli ile mümkündür. Burada karıştırılmaması gereken husus, konunun failin eylemine katılma olduğudur.*”

⁸⁴⁵ CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 88; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 371; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 176; PEHLİVAN, “**İntihara Yönlendirme Suçu**”, s. 285-289. Yazarlardan Centel/Zaher/Çakmut’un “dolaylı faillik” tartışmasında vardıkları nihâî kanaâte katılmakla birlikte, “intihara sevk ve intihara zorlamanın ‘nitelikli hâl’ teşkil ettiği” yolundaki görüşlerini paylaşıyoruz.

sonrası gebe kalan kız kardeşi maddî ve/veya manevî cebirle intihara zorlayan erkek kardeşlerin, fiil üzerinde ortak hâkimiyet kurmuş olmaları hâlinde, “müşterek fail” sıfatı ile ayrı ayrı cezalandırılmaları mümkün olacaktır. Nihayet, bu suçların “dolaylı faillik” şeklinde işlenmesine de bir engel bulunmamaktadır⁸⁴⁶. Örneğin, bir kimsenin bir başkasını intihara zorlamaya veya sevk etmeye icbar edilmesi hâlinde, “dolaylı faillik yoluyla intihara zorlama”dan söz edilebilecektir. Bu gibi hâllerde, mağduru intihara zorlayan veya sevk eden kişi değil, bu kişiyi “*longa manus*” olarak kullanan üçüncü kişinin cezalandırılması gerekecektir.

Birinci ve üçüncü fıkralarda düzenlenen suçlara iştiraki de, yine, iki başlık altında incelemek gerekir. Bir defa, bu suçlara şerik (azmettiren yahut yardım eden) sıfatıyla katılmanın önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır⁸⁴⁷. Örneğin, bir psikiyatrin, intihara meyyâl hastasının eşi tarafından “hastanın intihar kararını kuvvetlendirmeye” azmettirildiği farazî olayda durum böyledir. Burada “azmettirmeye azmettirme”, “teşvike yardım”, “karar kuvvetlendirmeye teşvik”, “yardım için vasıta temini” gibi kombinasyonların her biri için sayısız örnek türetmek ve bunlara “aleniyet” ile “gayrimuayyen mağdur” öğelerini ilâve etmek suretiyle örnekleri md. 84/3’teki suç tipine (“alenen intihara teşvik” suçuna) uyarlamak mümkündür.

Birinci ve üçüncü fıkralarda “müşterek faillik” ve “dolaylı faillik” bakımından ise, öğretide bir kısım yazar⁸⁴⁸, ikili bir ayrıma gitmekte; manevî nitelikteki ilk üç seçimlik davranışın (azmettirme, teşvik, karar kuvvetlendirme) “bedensel icra ve maddî davranış” gerektiren bu müesseselerle bağdaşmayacağını ileri sürmektedir. Kanaâtimizce, bu görüşe katılabilmek mümkün değildir⁸⁴⁹. Zira azmettirme, teşvik ve karar kuvvetlendirmenin manevî karakteri “netice” ile sınırlı olup ettiren yapıdaki bu fiillerin “davranış” unsuru dış dünyada yazı, söz, resim ve benzeri şekillerde somutlaşarak maddî bir nitelik kazanmaktadır. Buna göre, örneğin,

⁸⁴⁶ Dolaylı faillik meselesi, öğretideki eğilime paralel olarak burada, “iştirak” başlığı altında ele alınmış olsa da, esasen bu müessesenin “iştirak” ile bir ilgisi bulunmadığının altını çizmek gerekir. (Bkz. TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 282.)

⁸⁴⁷ CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 91; ERCAN, s. 494; GERÇEKER, s. 1682; KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 38; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 128; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 372; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 176; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s. 190; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 2821.

⁸⁴⁸ KOCA, “**İntihara Yönlendirme ...**”, s. 38; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 128; ÖZEN, “**... intihara yönlendirme ...**”, s. 52.

⁸⁴⁹ Aynı yönde bkz. CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 91.

mağdurun intihar kararını kuvvetlendirmeye yönelik uzun bir mesajın/mektubun iki kişi tarafından yazıldığı hâllerde, müşterek faillikten söz edilebilecektir. İntihar düşüncesi bulunan bir kimsenin kokain partisinde psikolojik açıdan âdetâ çapraz ateşe alınmak suretiyle intihara teşvik edildiği farazî olayda, kezâ, durum böyledir. Dolaylı faillik açısından örnek türetmek ise, müşterek faillğe nazaran çok daha kolaydır. Sözelimi bir psikiyatrin tehdit suretiyle hastasını intihara teşvik etmeye zorlandığı olayda, psikiyatrı buna zorlayan kişinin “dolaylı faillik yoluyla intihara teşvik”ten (md. 37/2, 84/1-2) sorumlu tutulacağına şüphe yoktur. Dolaylı failliğin daha ilginç şekillerde ortaya çıkması da mümkündür. Örneğin, mağdurun intiharına sebep olacağı bilinen uydurma bir felâket haberinin gazeteciler vasıtasıyla mağdura ulaştırıldığı hâllerde, yine -tereddütsüz- dolaylı faillikten söz edilecektir.

Bu itibarla, 84’üncü maddede düzenlenen suçların iştirakin her türüne elverişli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

3. İçtima

a. TCK md. 84/1 ve 84/3’te düzenlenen suç tipleri bakımından değerlendirme

i. Zincirleme suç

İlk fıkrada basit, ikinci fıkrada neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli düzenlenmiş olan, dört seçimlik davranış ve dört seçimlik neticeden müteşekkil suç (md. 84/1) ile alenen intihara teşvik suçunda (md. 84/3), suçların içtimaı bakımından üzerinde durulması gereken ilk husus, fiilin bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda, bir kişiye karşı, birden fazla işlenmesi ihtimâlidir. TCK md. 43/1’de “zincirleme suç” adı altında düzenlenen bu ihtimâlde, normalde birden çok olan suç sayısı, hükümde gösterilen koşulların sağlanması ile “varsayımsal olarak” bire inmekte; böylelikle “fiil sayısınca suç” ve “fiil sayısınca ceza” kuralları fail lehine esnetilmektedir. Buna göre, failin, her biri aynı suç tanımına uygun, hukuka aykırı ve kusurlu birden fazla fiili, kastın yenilendiğini gösterecek makbûl (fazla uzun olmayan) aralıklarla, aynı kişiye karşı, tek suç işleme kararına dayanılarak gerçekleştirmesi hâlinde, bu koşulları sağlayan fiillerin sayısına bakılmaksızın, tek bir suçtan hüküm kurulacak ve fakat ceza dörtte bir ilâ dörtte üç oranında arttırılacaktır. Zincirleme suça ilişkin koşullar incelendiğinde, müessesenin md. 84/1

ile ihdas edilen suçun bünyesine uygun düştüğü anlaşılmaktadır⁸⁵⁰. Örneğin, intihar üzerine çalışmalar yapan bir psikoloğun, denek olarak gördüğü bir danışanını, bilinçaltına nüfuz ederek, ağır ağır intihara yönlendirdiği farazî olayda durum böyledir. Burada, birinci fıkrada öngörülen seçimlik davranış ve neticelerin kül hâlinde tek bir suç tipi teşkil ettiği gözden kaçırılmamalıdır. Buna göre, başlangıçta zihninde intihar düşüncesi bulunmayan bir kimsenin sırasıyla önce intihara azmettirildiği, ardından oluşan intihar kararının kuvvetlendirildiği ve nihayet -örneğin beş ayın sonunda- intiharına yardım edildiği hâllerde dahi, tüm bu fiiller tek bir suç kabul edilerek md. 43/1'in tatbiki yoluna gidilebilecektir.

Zincirleme suç kabul edilen fiillerin mağdurun intiharı ile noktalandığı hâllerde nasıl bir yol izleneceği ise, bu suç bakımından, öğretide tartışılmış değildir. Bir defa, md. 84/2'de düzenlenen "intihar" hâlini "birinci fıkradaki suçun nitelikli hâli" kabul eden görüşe göre, meselenin hâlli oldukça kolaydır. Zira, md. 43/1, c.2'de, bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekillerinin aynı suç sayılacağı açıkça ifade edilmiştir. Buna mukabil, fıkra metninde yahut madde gerekçesinde, suçun temel şekli ile neticesi sebebiyle ağırlaşmış şeklinin aynı suç sayılıp sayılmayacağı hususuna yer verilmemiştir. Kanaâtimizce, bir suçun neticesi sebebiyle ağırlamış şeklinin o suçun temel şeklinden ayrı, bağımsız bir suç teşkil ettiğini ileri sürebilmek mümkün değildir⁸⁵¹. Bu itibarla, başlangıçta zihninde intihar düşüncesi bulunmayan bir kimsenin, azmettirme, karar kuvvetlendirme ve yardım fiillerini müteakiben yaşamına son vermesi hâlinde, öncelikle dört-on yıl aralığında (md. 84/2) temel ceza (md. 61/1) belirlenecek, ardından bu temel ceza dörtte bir ilâ dörtte üç oranında arttırılacak sonuç cezaya (md. 61/5) ulaşılabilecektir.

⁸⁵⁰ CENTEL/ZAHER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 90; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, **"Hayata Karşı Suçlar"**, s. 152; HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 65; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 372; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 177; ÖZEN, **"... intihara yönlendirme ..."**, s. 53; PEHLİVAN, **"İntihara Yönlendirme Suçu"**, s. 291. Aksi görüş için bkz. TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 190: "... bu suçun değişik zaman aralıklarında aynı kişiye yönelik olarak işlenmesi mümkün değildir. Söz gelimi, intihara yönlendirilen kişinin ölmemesi üzerine, yeniden yönlendirme söz konusu olduğunda zaten birden fazla intihara yönlendirme suçunun aynı suç işleme kararına dayandığı söylenemez."

⁸⁵¹ Aynı yönde bkz. HAKERİ, **Genel Hükümler**, s. 582: "(...) Zira bir suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâli gerçekleştiğinde, ortaya kanunun farklı bir bölümünde düzenlenmiş, suçun temel şeklinden tamamen bağımsız olan ayrı bir suç çıkmamaktadır. Özellikle temel suça yapılan atfın bu suçu da kapsamı, genelde temel suç ile aynı maddede ya da hemen devamındaki maddede düzenlenmiş olması, suçun temel şekli ile sıkı bir ilişki içerisinde olması ... içtima hususunda bu suçların temel suç ile aynı suç kapsamında değerlendirilmesi gereğini doğurmaktadır."

Üçüncü fıkradaki “alenen intihara teşvik” suçu da, yine, kanaâtimizce zincirleme suç müessesesiyle bağdaştırılabilir bir nitelik arz etmektedir. Müstakil bir suç tipi oluşturan bu hâlde, mağdurun gayrimuayyen olmasının “filin aynı kişiye karşı işlenmesi” koşulu bakımından sorun teşkil edebileceği düşünülse de, bu sorun md. 43/1, c.3 hükmü⁸⁵² ile aşılabilecektir. Buna göre, örneğin, kişisel *blog* hesabında “intihar güncesi” başlığı altında yazdığı günlük yazılarla takipçilerini intihara teşvik eden kişi, md. 84/3 ve 43/1 sevkiyle cezalandırılabilir.

İntihara teşvik fiilinin farklı zamanlarda, önce muayyen bir kişiye, ardından bu kişiyi de içine alan gayrimuayyen bir topluluğa karşı işlenmesi durumunda ise, md. 43/1’in tatbiki yoluna gidilemeyecektir. Zira bu gibi hâllerde, zincirleme suça ilişkin diğer tüm koşullar sağlansa dahi, “fiillerin aynı kişiye karşı işlenmesi” koşulunun sağlanabilmesine imkân yoktur.

Zincirleme suçun koşullarından biri de, işlenen suçun, md. 43/3’te sayılan suçlardan biri olmamasıdır. Mezkûr hükme bakıldığında, md. 84/1 ve 84/3’te düzenlenen suçların bu suçlar arasında yer almadığı görülmektedir. Suçun hukukî konusunu oluşturan “hayat varlığı”nın bireysel ve toplumsal önemi⁸⁵³ dikkate alındığında, yağma suçunu zincirleme suç kapsamı dışına çıkaran hükmün md. 84/1 ve 84/3’te düzenlenen suçları istisna tutmamasını anlayabilmek mümkün değildir⁸⁵⁴. Kanaâtimizce, *de lege ferenda*, hükmün tâdil edilmesinde ve md. 84/1-3’te düzenlenen suçun fıkra kapsamına alınmasında büyük yarar vardır.

ii. Aynı türden fikrî içtima⁸⁵⁵

Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir davranışla işlendiği hâllerde söz konusu olan “aynı türden fikrî içtima” md. 43/2’de düzenlenmiş olup bu gibi durumlarda, yasa koyucu, md. 43/1 hükmünün tatbikini öngörmektedir.

⁸⁵² TCK md. 43/1, c.3: *Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır.*

⁸⁵³ Bkz. “Hukukî konu” başlığındaki açıklamalar.

⁸⁵⁴ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 90; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 372; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAŞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 177; ÖZEN, “... intihara yönlendirme ...”, s. 53; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 291; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 190.

⁸⁵⁵ Esasen bu hâlin, 43’üncü maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiş olması hasebiyle, kanun sistematigi gereği, “zincirleme suç” başlığı altında incelenmesi gerekmekte ise de, biz burada çoğunluğa uyarak, meseleyi “aynı türden fikrî içtima” başlığı altında ele almayı pratik açıdan daha uygun görüyoruz.

İlk iki fıkrayla başlamak gerekirse; bu fıkraların aynı türden fikrî içtimaa elverişli olduğu hususunda duraksamaya yer yoktur⁸⁵⁶. Örneğin, birlikte intihar etmeye karar vermiş bir çifte potasyum klorür (KCl) temin edilmesi biçimindeki farazî olayda durum böyledir. Kezâ, toplumsal histeri veya psikoz hâllerinde rastlandığı ifade edilen toplu intihar vakalarında da, aynı türden fikrî içtima söz konusu olabilecektir⁸⁵⁷. Burada önemli olan, mağdurun “muayyen” kimseler olmasıdır⁸⁵⁸. Bu gibi hâllerde, fail hakkında tek bir cezaya hükmedilecek, akabinde alt ve üst sınırlar arasında saptanan temel ceza dörtte bir ilâ dörtte üç oranında arttırılacaktır. Bu noktada, md. 43/2’deki göndermenin salt md. 43/1, c.1’e değil, ilk fıkranın tamamına yapıldığı gözden kaçırılmamalıdır. Buna göre, örneğin, intihara azmettirilen kişilerden ilkinin psikolog desteğiyle kararından döndüğü, diğerinin intihara kalkıştığı, bir diğerininse intihar ettiği farazî olayda, md. 43/1, c.2 hükmüne gidilecek; bu çerçevede, suçun temel şekli (md. 84/1) ile neticesi sebebiyle ağırlaşmış şekli (md. 84/2) “aynı suç” sayılarak, temel ceza md. 84/2’deki makasa göre tayin edilecektir.

Üçüncü fıkroda düzenlenen alenen intihara teşvik suçu ise, yapısı gereği, aynı türden fikrî içtimaa elverişsizdir⁸⁵⁹. Zira bu fiilin müstakil bir suç olarak düzenlenme sebebi zaten “fiilin birden çok gayrimuayyen şahsa karşı işlenmesi” olup üçüncü fıkroda cezanın md. 43/2 uyarınca arttırılması, yaptırımın aynı sebepten (aynı haksızlıktan ötürü) ikinci kez teşdidi sonucu doğuracaktır⁸⁶⁰. Bu noktada, gayrimuayyen sayıda kişiden oluşan, iki veya daha fazla bağımsız topluluğun tek bir davranışla intihara teşviki hâlinde md. 43/2 ve md. 84/3’ün birlikte uygulanabileceği düşünülebilirse de, esasen buna da imkân bulunmamaktadır. Örneğin, birden çok dil seçeneği bulunan bir internet sitesi vasıtasıyla Fransızca, Çince, Urduca bilen farklı insan gruplarına intihar çağrısı yapılması şeklindeki farazî olayda durum böyledir. Bu gibi hâllerde, birbirinin dilini anlamayan farklı insan toplulukları, md. 84/3 anlamında yine “tek bir gayrimuayyen şahıs topluluğu” sayılacak; dolayısıyla aynı türden fikrî içtima hâli söz konusu olmayacaktır.

⁸⁵⁶ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 90; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 128; ÖZEN, “... intihara yönlendirme ...”, s. 53; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 291; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 190.

⁸⁵⁷ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 90; ERMAN/ÖZEK, s. 80; KOCA, “İntihara Yönlendirme”, s. 38; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 128; PEHLİVAN, s. 291.

⁸⁵⁸ KOCA, “İntihara Yönlendirme”, s. 39; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 128.

⁸⁵⁹ Aynı yönde bkz. KOCA, “İntihara Yönlendirme”, s. 38; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 127; ÖZEN, “... intihara yönlendirme ...”, s. 53.

⁸⁶⁰ KOCA, “İntihara Yönlendirme”, s. 38; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 127.

iii. Farklı türden fikrî içtima

Fikrî içtima, failin aynı davranışla farklı suçları veya aynı suçu birden fazla işlediği hâlleri ifade etmektedir. Suçların farklı olduğu hâllerde “farklı türden fikrî içtima”, aynı olduğu hâllerde ise “aynı türden fikrî içtima” söz konusu olmaktadır. Yasa koyucu, bunlardan ilkinin md. 43/2’de “Zincirleme suç” başlığı altında, ikincisini ise md. 44’te⁸⁶¹ “Fikrî içtima” başlığı altında düzenleme yoluna gitmiştir. Buna göre, ilk hâlde, birden çok defa işlenen suça ilişkin olarak tek bir temel ceza belirlenip bu ceza -md. 43/1 gereği- dörtte bir ilâ dörtte üç oranında arttırılırken, ikinci hâlde -md. 44 uyarınca- yalnızca en ağır cezayı gerektiren suçtan tek bir temel cezaya hükmolunmaktadır. Madde gerekçesinde⁸⁶², bu durumun nedeni olarak “*non bis in idem*” ilkesi gösterilmiştir.

84’üncü maddenin birinci fıkrasında düzenlenen fiiller, farklı türden fikrî içtimaa sıklıkla konu olabilmektedir. Bu noktada, farklı türden fikrî içtimanın gerçekleştiği hususunda tereddüde mahâl bulunmayan hâllere verilebilecek en klâsik örnek, md. 188 ile md. 84/1 arasındaki fikrî içtima hâlleridir. Örneğin, uyuşturucu kuryesinin, “altın vuruş” yaparak intihar edeceğini söyleyen alıcıya bu durumu bilerek uyuşturucu sattığı farazî olayda, fiilin mezkûr hükümlerden her ikisi bakımından da tipik sayılacağı açıktır. “Uyuşturucu madde satma suçu” bakımından doğrudan, “intihara yardım” -daha doğrusu “md. 84/1-2’deki neticeler”- bakımından ise -asgarî- olası kastın⁸⁶³ söz konusu olduğu bu gibi durumlarda, fail, intihar neticesi (netice sebebiyle ağırlaşmış hâl) vuku bulmuş olsa dahi, her hâl ve kârda, daha ağır cezayı gerektiren uyuşturucu satma suçundan (md. 188/3) cezalandırılacaktır.

Farklı türden fikrî içtimaa (md. 44) konu olacağına şüphe bulunmayan bir diğer örnek ise, “‘intihar bombacısı’ yahut ‘canlı bomba’ olarak anılan kişilerin intihara yönlendirilmesi” biçimindeki vakalardır. Bu gibi vakalarda, canlı bombanın eylemi neticesinde birilerinin yaşamını yitirmesi hâlinde, eylemciyi intihara yönlendiren kişi veya kişilerin md. 84/1 anlamında tipiklik arz eden fiillerinin aynı zamanda “nitelikli

⁸⁶¹ TCK md. 44: *İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.*

⁸⁶² TCK md. 44 gerekçesi, paragraf 1-2: *Madde metninde, farklı neviden fikri içtima düzenlenmiştir. Kişi, işlediği bir fiil ile birden fazla suçun oluşumuna neden olabilir, ancak non bis in idem kuralı gereğince bu fiilden dolayı ancak bir defa cezalandırılabilir.*

⁸⁶³ Buna karşılık, md. 84/1’deki somut tehlikeler bakımından basit-bilinçli taksirin söz konusu hâllerde ise, kanunilik ilkesi gereği, md. 84/1’in ihlâlinden söz etmek mümkün olmayacaktır.

öldürmeye azmettirme” (md. 38, 81, 82/1-c) sayılacağına ve bu noktada gündeme gelecek farklı türden fikrî içtima probleminin -daha ağır cezayı gerektirmesi hasebiyle- md. 81-82 lehine çözümleneceğine şüphe yoktur⁸⁶⁴.

Farklı türden fikrî içtima noktasında tereddüt yaratan hâllerin sayısı ise oldukça fazladır. Gerçekten de, hemen her gün gazetelerde, hakarete (md. 125-130), tehdide (md. 106), şantaj (md. 107), iftiraya (md. 267), eziyete (md. 96), kötü muameleye (md. 232), işkenceye (md. 94-95), cinsel taciz (md. 105), saldırı (md. 102) yahut istismara (md. 103) maruz kalan yahut tefeciye (md. 241) borçlanan kişilerin intihar haberlerine rastlanmaktadır. Bu gibi hâllerde failin intihar neticesinden sorumlu tutulup tutulamayacağı -TCK bakımından- son derece tartışmalı olup bu meselenin bazı ülkelerde⁸⁶⁵ açık hükümlerle çözüme kavuşturulduğu görülmektedir. Konuyu 765 sayılı Kanunun 454’üncü maddesi çerçevesinde, “aile içi şiddet” vakası⁸⁶⁶ üzerinden ele alan Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 1950 tarihli bir kararında⁸⁶⁷, “*intihara ikna suçunun teşekkül edebilmesi için, müntehire karşı failin suimuamelede bulunması ve müntehirin de maruz kaldığı suimuameleden bizar olarak intihar*

⁸⁶⁴ Aynı yönde bkz. ÖZEN, “... intihara yönlendirme ...”, s. 54.

⁸⁶⁵ Örneğin Gürcistan, Hırvatistan, Moldova, Letonya ve Litvanya’da, ceza kanununun ilgili hükümlerinde, TCK md. 84/1’deki gibi iştirak ipotezlerine yer verilmemiş; bunun yerine, suçun maddî unsuru, hakaret, kötü muamele, işkence ve benzeri fiiller üzerinden formüle edilmiştir. Dolayısıyla, bu suçları “intihara yönlendirme”den ziyade “intihara sürüklenme” olarak adlandırmak daha isabetli olacaktır. Gürcistan Ceza Kanunu md. 115: “*Bringing to the point of suicide or attempted suicide by intimidation or violent treatment or by systematically abusing the honour or dignity of the victim, shall be punishable by up to three years of restriction of freedom or by imprisonment up to five years in length.*” Hırvatistan Ceza Kanunu md. 96/4: *Whoever treats a person who is in a state of subordination or dependence in a cruel or inhuman way and thereby negligently causes the suicide of that person shall be punished by imprisonment for three months to three years.*” Moldova Ceza Kanunu md. 150: “*(1) Inciting suicide or an attempt at suicide through systematic persecution, slander, insults, or the humiliation of the victim’s dignity by the guilty person shall be punished by imprisonment for up to 4 years. (2) Inciting suicide or an attempt at suicide:... d) by cruel behavior; shall be punished by imprisonment for 2 to 6 years.*” Letonya Ceza Kanunu md. 124/1: “*For a person who commits leading a person to commit suicide or attempt suicide by cruel treatment of the victim or systematic demeaning of his or her personal dignity, if such person has not been in financial or other dependence upon the offender, the applicable punishment is deprivation of liberty for a term not exceeding three years or temporary deprivation of liberty, or community service.*” Litvanya Ceza Kanunu md. 133: “*A person who abets a person to commit a suicide or procures the person’s suicide by a cruel or deceitful conduct shall be punished by a restriction of liberty or by arrest or by imprisonment for a term of up to four years.*” Bu son hükümde intihara sürüklenme suçunun seçimlik davranışı olarak gösterilen “hileli davranışlar”, TCK bakımından “dolaylı faillik yolu ile öldürme” kabul edilmek gerekir.

⁸⁶⁶ Olayda, uzun süredir kötü muameleye maruz kalan ve daha evvel iki defa intihara teşebbüs etmiş bulunan müntehire, eve geç saatte ve sarhoş vaziyette gelen eşiyle yaşadığı tartışma sonrası evi terk etmiş; akabinde komşusunun kendisini eve almaması üzerine yine eve geri dönmüş ve nihayet eşinin ağır hakaretlerine tahammül edemeyerek kendini ateşe vermiştir. Karardan anlaşıldığı kadarıyla, olay esnasında, koca, bir süre eşinin yanısını seyretmiş; eşinin sokağa fırlaması üzerine ise, battaniye ve teneke suyla alevi söndürmeye çalışmış ve fakat bunda başarısız olmuştur. Olayın sonunda, kadın hayatını kaybetmiş, eşiyse vefat haberi üzerine üzüntü ve ızdıraptan baygınlık geçirmiştir.

⁸⁶⁷ 5. CD, T. 07/04/1950, 1950-261/17. (Aktaran: ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 35-37.)

ettiğinin sübutu”nun kâfi olamayacağını belirtmiş, ayrıca “*fail tarafından bu neticenin kasıt ve istihdaf edildiğinin sübutu*” gerektiğini ileri sürmüştür. Bu prensipten hareketle, somut olayda eşini kurtarmaya çalışan ve bunda başarılı olamayınca üzüntüden bayılan kocanın “kötü muamele” niteliğindeki fiilleri “eşini intihara sevk etmek maksadı ile” gerçekleştirmediği kanaatine varan özel daire, bu değerlendirme neticesinde failin intihardan sorumlu tutulamayacağına karar vermiş ve yerel mahkemenin beraât hükmünü onama yoluna gitmiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’nın “intihar neticesine yönelik doğrudan ve özel kasıt” iddiası üzerine dosyayı itirazen inceleyen Ceza Genel Kurulu da, yine, dosyayı “manevî unsur” yönünden ele almış ve nihayetinde 5. Ceza Dairesi kararını yineleyerek -“özel kasıt” yokluğundan- mağdurun beraâti gerektiğine hükmetmiştir⁸⁶⁸. Meseleyi baştan sona “manevî unsur” çerçevesinde ele alan Yargıtay, bu kararıyla, 454’üncü maddedeki “intihar” vakiasını -“objektif cezalandırılabilme şartı” olarak değil- “netice” olarak gördüğünü zımnen ifade etmiş ve failin kastının bu neticeyi kapsadığı hâllerde, suçun teşekkül etmiş sayılacağını net bir biçimde ortaya koymuştur.

Benzer bir vaka⁸⁶⁹ yine 765 sayılı Kanun döneminde, fakat bu defa otuz yıl kadar sonra yeniden Yargıtay önüne gelmiş; dosyaya bakan 1. Ceza Dairesi, verdiği kararda⁸⁷⁰, yerel mahkemenin md. 449/1’e müstenit mahkûmiyet hükmünü “md. 452/2’nin⁸⁷¹ tatbiki gerektiğinden bahisle” bozmuştur. Kararı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’nın itirazı üzerine inceleyen Ceza Genel Kurulu ise⁸⁷² -başsavcılığın itiraz gerekçesine tümüyle paralel olarak- “olayda müessir fiil ile intihar neticesi arasında illiyet bağı bulunmadığını”, daha doğru bir ifade ile bu ikisi arasındaki illiyet bağının “mağdurun ‘araya giren’ intihar eylemi” ile kesildiğini belirterek, olayda md. 452/2 ve md. 454’ün uygulanmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Kararlar incelendiğinde, Yargıtay’ın, bu defa, meseleyi “intihara ikna ve yardım”

⁸⁶⁸ YCGK, T. 29/01/1951, 1951/2-17. (Aktaran: ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 35-37.)

⁸⁶⁹ Bu olayda da, yine, eşine kötü muamelede bulunan bir koca ve kocanın kötü muamelesinden bıkarak intihar yolunu seçmiş bir kadın söz konusudur. Kararda zikredilen otopsi raporundan, kadının, eşi tarafından darp edildikten iki gün sonra, ası suretiyle yaşamına son verdiği anlaşılmaktadır.

⁸⁷⁰ 1. CD, T. 06/03/1980, E. 1979/4059, K. 1980/1000.

⁸⁷¹ 765 sayılı Kanun md. 452/2: *Eğer telefi nefis failin fiilinden evvel mevcut olup da failce bilinmiyen ahvalin birleşmesi veyahut failin idaresinden hariç ve gayrimelhuz esbabın inzımanı ile vukua gelirse, 448’inci maddede beyan olunan ahvalde beş seneden, 449’uncu maddede muharrer ahvalde yedi seneden ve 450’nci maddede yazılı ahvalde fail on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır.*

⁸⁷² YCGK T. 12/05/1980, E. 180/1-151, K. 1980/206.

suçundan (md. 454) ziyade, md. 452/2 çerçevesinde değerlendirdiği görülmektedir⁸⁷³.

Öğretide, bu kararları tartışan *Artuk*⁸⁷⁴, her iki CGK kararını da isabetli bulunduğunu belirtmektedir. Bir defa, yazara göre, md. 454'teki suçun teşekkülü bakımından “ikna” ve “yardım”ın birlikte gerçekleşmesi zorunlu olup inceleme konusu olaylarda “intihara yardım” olarak nitelenebilecek herhangi bir eyleme rastlanmamaktadır⁸⁷⁵. Diğer yandan, olaylarda “ikna”, yani -yazara göre- “azmettirme”den söz edebilmek de mümkün değildir⁸⁷⁶. Bununla birlikte, yazara göre, bu gibi olaylarda, failin intiharın maddî ve manevî koşullarını “mağdurun intiharını sağlamak” amacı ile hazırlaması hâlinde, “intihara ikna ve yardım”dan ve hattâ “kasten öldürme”den hüküm kurulabilecektir⁸⁷⁷. Nihayet, ilk olayda, kocanın müdahalede kasten geciktiğinin ispatı “ihmâlî davranışla kasten öldürme”den hüküm kurulabilmesine imkân sağlayacaktır⁸⁷⁸.

Meseleyi yine 765 sayılı Kanunun 454'üncü maddesi çerçevesinde ve yine aynı örnek üzerinden ele alan *Önder*⁸⁷⁹ de, bu gibi durumlarda failin eylemi ile mağdurun ölümü arasındaki illiyet bağının kesileceğini, diğer yandan intihar neticesine yönelik kastın tespit edilmesinin de mümkün olmadığını ileri sürmektedir.

Nihayet *Erem*⁸⁸⁰ ise, kötü muamele (765 sayılı TCK md. 478) niteliğindeki fiilleri “taammüden intihar” olarak adlandırmakta ve kötü muamelenin “mağduru intihara yönlendirmek saikiyle” gerçekleştirildiğinin ispatı hâlinde fiilin “kasten öldürme” sayılacağını ileri sürmektedir. Yazara göre, bu gibi hâllerde, mağdurun intiharı, “öldürme fiilinin son icra safhası”nı oluşturmaktadır. Kanunîlik ilkesine aykırı düşen bu yorumu kabul edebilmek, bizce, mümkün değildir.

⁸⁷³ 1. CD ve YCGK kararlarının kapsamlı tahlili için bkz. ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 38-41.

⁸⁷⁴ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 35-44.

⁸⁷⁵ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 37.

⁸⁷⁶ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 37.

⁸⁷⁷ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 38-44. Bu hâl, öğretide, “manevî vasıta ile öldürme” olarak anılmaktadır. Kanunîlik ilkesine aykırı düşen bu yorumu kabul edebilmek, bizce, mümkün değildir.

⁸⁷⁸ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 38.

⁸⁷⁹ ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 82. Belirtmek gerekir ki, *Önder*, *Artuk*'tan farklı olarak, “ikna” ve “yardım”ı birlikte aramıyor; 454'üncü maddedeki “... *ikna ve yardım* ...” ifadesini, mehzaz kanundan hareketle “... *ikna veya yardım* ...” şeklinde yorumlamaktadır. (ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 80.)

⁸⁸⁰ EREM, “**Ceza Hukukunda İntihar**”, s. 498.

5237 sayılı Kanun dönemi uygulamasına gelince; bu tarz vakaları md. 84/1 çerçevesinde mütalâa eden bir Yargıtay kararına henüz rastlanamamış olmakla birlikte, 2012 tarihli bir özel daire kararından⁸⁸¹ Yargıtay'ın eski dönemdeki yaklaşımını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. “*Sürekli alkol alıp, ailesine karşı maddî ve manevî sorumluluklarını yerine getirmeyen ve ölen eşini başka kadınlarla aldattığı anlaşılan sanığın, mağdura sistematik şekilde fizikî, ekonomik ve manevî şiddet uyguladığı, aile birliğinin gereklerine aykırı olarak, şefkatle bağdaşmayan davranışlarda bulunduğu*” olayda, özel daire, sanığın eyleminin md. 84/1-2 çerçevesinde mütalâa edilemeyeceği yönündeki yerel mahkeme kararını tasdik etmekle birlikte, eylemin eziyet suçuna (md. 96) vücut verebileceğine dikkat çekmiş ve dosyayı bu çerçevede yeniden değerlendirilmek üzere oybirliğiyle yerel mahkemeye iade etmiştir.

5237 sayılı Kanun döneminde ortaya konan bilimsel içtihadı bakıldığında, konunun öğretide ilgi gördüğünü söyleyebilmek pek mümkün görünmemektedir. Meseleyi etraflıca ele alan Özen'e göre⁸⁸², kötü muameleye bağlı intihar hâllerinde, evvelâ failin intihar neticesini öngörüp öngörmediğinin, eğer öngörmüş ise bu neticeyi kabullenip kabullenmediğinin tespit edilmesi ve nihayet olası kastın varlığı hâlinde, failin olası kasıt ile intihara yönlendirmeden (md. 21/2, 84/1) sorumlu tutulması gerekmektedir. İntihar neticesine yönelik doğrudan kastın bulunması ihtimâlini ayrıca tartışmayan yazara göre, bu prensibin işçi-işveren, er-komutan ilişkileri ile bunlara benzer sair hiyerarşik ilişkilere uygulanması da mümkündür.

Bizce, yukarıda sıraladığımız tüm hâllerde, evvelâ neticenin faile psişik açıdan bağlanabilir olup olmadığının tespiti zorunludur. Bununla birlikte, suçun basit şeklinin oluşması bakımından md. 84/1'deki somut tehlikelerin vukuu yeterli olduğundan, burada manevî unsur değerlendirmesine konu edilecek netice “intihar” değil, “md. 84/1'deki tipik somut tehlikeler”dir. Buna göre, hakarete, iftiraya, eziyete, kötü muameleye, işkenceye, cinsel taciz, saldırı yahut istismara veya benzer fiillere maruz kalmış kişilerin intiharında, failin birinci fıkradaki somut tehlikeler yönünden kastının bulunup bulunmadığı araştırılacak; bu neticeler yönünden kastın tespiti hâlinde, suçun temel şeklinin manevî unsur yönünden tekemmül ettiği sonucuna ulaşılabacaktır. Mağdurun intiharı ile sonuçlanan vakalarda ise, failin netice

⁸⁸¹ 1. CD, T. 03/05/2012, E. 2009/6614, K. 2012/3501 (Karar yayımlanmamıştır.)

⁸⁸² ÖZEN, “... intihara yönlendirme ...”, s. 55.

sebebiyle ağırlaşmış bu hâle ilişkin taksiri, md. 84/2'nin tatbiki bakımından yeterli olacak; bu ağır netice bakımından olası kasıt dahi aranmayacaktır⁸⁸³.

Bu gibi hâllerde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise, fiilin doğal bir sonucu olarak meydana gelen somut tehlikelerin, somut olayda, faile objektif açıdan isnat edilebilir olup olmadığıdır. Daha evvel de ifade edildiği üzere, “netice” ve “davranış” arasında doğal bir nedenselliğin tespit edilemediği yahut tespit edilen doğal nedenselliğin normatif bir isnadiyet hükmü ile tamamlanamadığı hâllerde, fiilin “failin eseri” sayılabilmesine imkân bulunmamaktadır⁸⁸⁴.

Bu noktada, kamuoyunda “intikam pornosu (revenge porn⁸⁸⁵)” olarak bilinen vakaları örnek olarak ele almak mümkündür. Kabaca “bir kimsenin cinsel içerikli görüntülerinin, geçmişte ilişkiye girdiği bir kişi tarafından, intikam saiki ile alenîleştirilmesi (umuma iletilmesi)⁸⁸⁶”ni ifade eden ve internet üzerindeki denetimin yetersizliği dolayısıyla etkin mücadelede güçlük çekilen intikam pornosu, kişinin sosyal hayatını alt üst etmekte; arkadaşları ve ailesi tarafından dışlanan, okulunu, işini, yaşadığı çevreyi değiştirmek zorunda kalan mağdur, içine düştüğü ruhsal bunalım neticesinde yaşamına son verebilmektedir⁸⁸⁷. Son yıllarda Türkiye’de ve dünyada sıkça yaşanan bu tarz fiillerin, her şeyden önce, TCK’nın “özel hayatın gizliliğini ihlâl” kenar başlıklı 134’üncü maddesini ihlâl ettiği kolaylıkla söylenebilir⁸⁸⁸. Anayasanın 20’nci maddesinde tanınan “özel hayatın gizliliği hakkı”nı cezaî himayeye kavuşturan ve iki ayrı fıkra da iki ayrı suç ihdas eden bu norma göre, bir başkasının özel hayatının gizliliğini; *herhangi bir şekilde ihlâl eden kişi* bir ilâ üç yıl (md. 134/1, c.1), *görüntü veya ses kaydı almak suretiyle ihlâl eden*

⁸⁸³ İkinci fıkradaki “intiharın gerçekleşmesi” hâlini bizim gibi “netice sebebiyle ağırlaşmış hâl” kabul eden Özen’in “intihar” bakımından olası kasıt araması, kanaâtimizce, anlaşılabilir değildir.

⁸⁸⁴ DEMİRBAŞ, *Genel Hükümler*, s. 237; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Genel Hükümler*, s. 125-127; ÖZTÜRK/ERDEM, *Uygulamalı Ceza*, s. 197.

⁸⁸⁵ ABD’de, konuyu kamuoyu gündemine taşımak, yasaların intikam pornosu ile mücadele noktasındaki yetersizliğine dikkat çekmek ve mağdurlara hukukî destek vermek amacıyla “*Cyber Civil Rights Initiative*” tarafından başlatılan “*End Revenge Porn*” kampanyası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.endrevengeporn.org/>

⁸⁸⁶ Bu tarz fiillerin, intikam saiki dışında başka saiklerle, örneğin mağduru cinsel ilişkiye yahut bir miktar para vermeye zorlamak üzere işlenmesi de -şüphesiz- mümkündür. Ancak, kavramın “intikam pornosu” olması hasebiyle, biz, bu gibi hâlleri tanıma dâhil etmemek taraftarıyız.

⁸⁸⁷ İntikam pornosu mağduru, on yedi yaşındaki Brezilyalı *Julia Rebecca*’nın intiharına ilişkin haberler için bkz. <http://www.bustle.com/articles/9485-revenge-porn-legislation-called-for-in-brazil-following-17-year-olds-suicide>. İntikam pornosu mağduru, on beş yaşındaki Kanadalı *Amanda Todd*’un intiharına ilişkin haberler için bkz. www.milliyet.com.tr/15-yasindaki-kiz-intihar-etti/dunya/dunyadetay/23.10.2012/1616286/default.htm, www.bbc.com/news/world-europe-27076991, www.gazetevatan.com/dunyayi-sarsan-olayin-ardindan-turk-sapik-cikti-628718-gundem/

⁸⁸⁸ KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 499.

kişi iki yıl ilâ altı yıl (md. 134/1, c.2), *görüntü veya ses kayıtlarını hukuka aykırı olarak ifşâ etmek suretiyle ihlâl eden kişi* ise iki ilâ beş yıl (md. 134/2) hapis cezası ile cezalandırılmaktadır⁸⁸⁹. Kapsamının genişliği dolayısıyla âdetâ bir “torba hüküm”⁸⁹⁰ niteliğinde olan bu hükmün, bireylerin cinsel yaşamına ilişkin faaliyetler ile “çıplaklık” gibi “gizli hayat alanı”na⁸⁹¹ dâhil olguları da kapsadığına şüphe yoktur. Ancak, sebep olunan zararın boyutları göz önüne alındığında, fiile karşılık olarak öngörülen yaptırımın “genel önleme” bakımından yetersiz olduğu açıktır. Bu noktada, çalışmamız çerçevesinde cevaplanması gereken soru, failin, görüntü veya ses kayıtları hukuka aykırı olarak ifşâ edilen mağdurun intiharından “intihara azmettiren” sıfatı ile (md. 84/1) sorumlu tutulup tutulamayacağıdır. Daha evvel de ifade edildiği üzere, “azmettirme” biçimindeki seçimlik fiilin “mağdura intihar kararı aldirmaya elverişli herhangi bir vasıta” ile gerçekleştirilmesi mümkün olup “felâket haberi veren uydurma bir mektup” dahi, somut olayın koşullarına göre, “elverişli vasıta” sayılabilmektedir. TCK md. 134/2’de gösterilen “ifşâ” hareketinin “mağdura intihar kararı aldirmaya elverişli bir davranış” olduğuna ise şüphe yoktur⁸⁹². Kezâ, cinsel içerikli görüntüleri ifşâ edilen bir kimsenin intihar kararı alması (intihara azmetmesi) ve bu kararını icraya koyarak intihara kalkışması hayat tecrübelerine göre son derece olağan olup bu neticelerin objektif açıdan faile yüklenebilmesine de, bizce, bir engel bulunmamaktadır. Bu çerçevede, herhangi bir hukuka uygunluk nedeninden söz etmeye olanak bulunmayan bu gibi durumlarda, manevî unsura ilişkin bir değerlendirme yapılacaktır; “intihara azmetme” biçimindeki tipik somut tehlike bakımından doğrudan ya da olası kastın, ağırlaşmış netice (intihar neticesi) açısından ise taksirin tespiti edilebildiği her hâlde failin tecziyesi (md. 84/1-2) yoluna gidilebilecektir.

İntikam pornosu bakımından yaptığımız bu değerlendirmeyi cinsel taciz (md. 105), cinsel saldırı (md. 102) yahut cinsel istismar (md. 103) neticesinde yaşanan intihar vakalarına doğru genişletmek, somut olayın koşullarına göre, mümkün

⁸⁸⁹ Ifşâ edilen görüntü ve/veya seslerin bizzat fail tarafından kaydedilmiş olması ikinci fıkranın tatbiki bakımından zorunlu olmayıp, her iki fıkranın aynı kişi tarafından ihlâl edildiği hâllerde gerçek içtima yoluna gidilerek her iki suçtan ayrı ayrı hüküm kurulması icap etmektedir. Aynı yönde bkz. ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 549-550.

⁸⁹⁰ KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 500; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 549. Bu açıdan, yazarlar, hükmü belirlilik -ve dolayısıyla kanunilik- ilkesi bakımından eleştirmektedir.

⁸⁹¹ Hamide ZAFER, *Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Ceza Hukukuyla Korunması (TCK m.132-134)*, 1. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2010, s. 12-14.

⁸⁹² Mağdurun kafasında, hâlihazırda, bir intihar düşüncesinin mevcut olması hâlinde, artık “azmettirme”den değil, duruma göre “teşvik”ten yahut “karar kuvvetlendirme”den söz edilebilecektir.

olabilecektir. Buna karşılık, örneğin, hakarete maruz kalan bir kimsenin intiharı bakımından aynı değerlendirmeyi yapmak çok da kolay gözükmemektedir⁸⁹³. Zira hemen herkes tarafından, her gün sayısız defa işlenen bu suçta, faillerin md. 84/1'deki somut tehlikeler bakımından olası kasıt ile hareket ettiğini söyleyebilmek çoğu kez imkânsızdır. Bu nedenle, kanaâtimizce, “intihara teşebbüs” yahut en azından “intihar” vakıasının hakaret, iftira ve intihara sebebiyet vermesi muhtemel tüm sair fiiller açısından, *de lege ferenda*, “netice sebebiyle ağırlaşmış hâl” olarak düzenlenmesinde yarar vardır⁸⁹⁴. Bu sayede, bu neticeye yönelik basit taksirin varlığı, cezanın ağırlaştırılması için yeterli olacak; yaptırım ile fiilin haksızlığı arasındaki oransızlık giderilebilecektir.

Nihayet bu başlıkta, “ölüm orucu çağrısı” şeklinde gerçekleşen fiillerin, içtima bakımından ayrıca ele alınmasında yarar vardır. Bir defa, ölüm orucu eylemlerinin “zamana yayılmış birer intihar^{895, 896}” olduğuna ve buna yönelik çağrılarının -mağdurun muayyen olup olmamasına ve “aleniyet” koşulunun sağlanıp sağlanmamasına göre- md. 84/1 yahut md. 84/3 anlamında tipiklik arz edeceğine şüphe bulunmamaktadır. Ancak yasaya bakıldığında, konuya ilişkin olarak sevk edilen hükmün md. 84/1 ve 84/3'ten ibaret olmadığı görülmektedir. Bu noktada, “*Hak kullanımını ve beslenmeyi engelleme*” kenar başlıklı 298'inci madde⁸⁹⁷ hükmünün dikkatli incelenmesi gerekmektedir. Hükümlü ve tutukluların beslenme ve sair haklarını cezaî himaye altına alan bu maddede, birinci fıkra “hak kullanımının

⁸⁹³ Hakaret suçu mağdurunun intiharı ile sonuçlanan örnek bir vaka için bkz. http://www.radikal.com.tr/agri_haber/kiz_ogrencinin_kitap_hirsizligi_yuzunden_intihar_ettigi_iddias_i-1306549 Ağrı'nın Diyadin ilçesi Taşbasamak köyünde yaşanan olayda, iddialara göre, on iki yaşındaki mağdur öğretmenleri tarafından, arkadaşlarının önünde “kitap hırsızlığı” yapmakla suçlanmış ve aynı günün akşamı ahırda kendini asarak yaşamına son vermiştir.

⁸⁹⁴ Örneğin Moldova Ceza Kanunu'nun insan (yetişkin) ticareti suçuna müteallik maddesi (md. 165/3-b) ile çocuk ticaretine müteallik maddesinde (md. 206/3-d) benzer düzenlemelere yer verilmiştir.

⁸⁹⁵ Aynı yönde bkz. Mustafa Bayram MISIR, “Direnme Hakkı, Şiddet ve Ölüm Orucu Üzerine Bir Değini”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 65, Sayı: 1, Kış 2007, s. 45: “(...) Ölüm orucu eylemi, şiddetin kullanım biçimi bakımından bir intihar eylemidir. Ölüm orucu eyleminde, şiddetin sonuçları bakımından ... sivil itaatsizlik eylemlerinde görülen makul sınırı aştığı söylenebilir. Fakat 5237 sayılı Yasa kapsamında, eylem gerek içerdiği şiddet unsuru, gerekse de kamu vicdanına çağrı unsuru bakımından suç oluşturmaz.”

⁸⁹⁶ İntihar fiilinin, ihmâlî bir davranışla, örneğin, beslenmenin yahut tedavinin reddi suretiyle de gerçekleştirilebileceği hakkında bkz. Geride “İntiharın tanımı” başlığı.

⁸⁹⁷ TCK md. 298: (1) Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutukluların haberleşmelerini, ziyaretçileriyle görüşmelerini, ... her ne suretle olursa olsun engelleyenler ... bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar. (2) Hükümlü ve tutukluların beslenmesini engelleyenler hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir. Hükümlü ve tutukluların açlık grevine veya ölüm orucuna teşvik veya ikna edilmeleri ya da bu yolda kendilerine talimat verilmesi de beslenmenin engellenmesi sayılır. (3) Beslenmenin engellenmesi nedeniyle kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâllerinden biri veya ölüm meydana gelmiş ise, ayrıca kasten yaralama veya kasten öldürme suçlarına ilişkin hükümlere göre cezaya hükmolunur.

engellenmesi”, ikinci fıkra ise “beslenmenin engellenmesi” hâlini düzenlemektedir. Burada üzerinde durulması gereken kritik hüküm, esasen md. 298/2, c.2 ve 298/3 hükmüdür. Hükümlü ve tutukluların beslenmesini engelleyenler hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası öngören md. 298/2, c.1’in devamı niteliğinde olan bu iki hükümde; önce hükümlü ve tutukluların açlık grevine veya ölüm orucuna teşvik veya ikna edilmeleri ya da bu yolda kendilerine talimat verilmesi “beslenmenin engellenmesi (md. 298/2, c.1)”ne denk sayılmış (md. 298/2, c.2); ardından üçüncü fıkrada, teşvik-ikna-talimat nedeniyle ortaya çıkabilecek ölüm ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralanma hâllerine ilişkin olarak, md. 81-83 ve md. 87 hükümlerine yollama yapılmıştır. Kanaâtimizce, bu hüküm karşısında, tutuklu ve hükümlülere yönelik “ölüm orucu” çağrılarını “farklı türden fıkri içtima” çerçevesinde ele alabilmek mümkün değildir. Gerçekten de, burada, TCK md. 84 ile TCK md. 298/2 arasında “görünüşte normlar çatışması”⁸⁹⁸ (görünüşte içtima⁸⁹⁹)” ortaya çıkacak ve bu çatışma -md. 44’e gidilmeksizin- “özel normun önceliği ilkesi” uyarınca md. 298/2⁹⁰⁰ lehine çözümlenecektir⁹⁰¹. Buna göre, hükümlü ve tutukluları açlık grevine veya ölüm orucuna teşvik veya ikna edenlerle bu yolda kendilerine talimat verenler “beslenmenin engellenmesi” dolayısıyla iki ilâ dört yıl cezasına çarptırılacak; hareketin md. 87’deki hâllerden birine veya mağdurun ölümüne sebep olması hâlinde ise, md. 298/3 uyarınca, kasten yaralama veya kasten öldürme suçlarına ilişkin hükümlere göre ayrıca cezaya hükmolunacaktır.

⁸⁹⁸ TOROSLU, **Genel Hükümler**, s. 84-86.

⁸⁹⁹ DEMİRBAŞ, **Genel Hükümler**, s. 494-496.

⁹⁰⁰ TCK md. 298/2: Hükümlü ve tutukluların beslenmesini engelleyenler hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir. Hükümlü ve tutukluların açlık grevine veya ölüm orucuna teşvik veya ikna edilmeleri ya da bu yolda kendilerine talimat verilmesi de beslenmenin engellenmesi sayılır.

⁹⁰¹ Aksi görüş için bkz. MISIR, “**Direnme Hakkı, Şiddet ve Ölüm Orucu Üzerine Bir Değini**”, s. 45: “5237 sayılı Yasa’da intihara yönlendirme suç olarak düzenlenmiş ise de, ölüm orucu eylemcileri, taleplerini kamuya vicdanî bir çağrı olarak sunarken, eyleme bir yönlendirme sonucu başlamadıklarını özel olarak vurgulamaktadırlar. Ancak, eylemcinin bir teşvik sonucu eyleme başladığı somut olarak kanıtlanabilir ise, bu durumda, eylemciyi intihara teşvik eden, 84’üncü maddedeki suçu işlemiş olacaktır.” Ancak yazar, mezkûr makalenin yayımlandığı tarihten beş sene sonra kaleme aldığı “*Teşvik de Devlet Müdahalesi de ‘Hukuken’ Savunulamaz*” başlıklı bir başka yazıda görüşünü değiştirerek sevk maddesini -son kertede- TCK md. 298/2 olarak tespit etmiştir: “(...) eylemcinin bir teşvik sonucu eyleme başladığı somut olarak kanıtlanabilir ise, bu durumda, gene eylemci değil eylemciyi intihara teşvik eden, 84’üncü maddedeki suçu da değil, bu konudaki özel hükme göre, 298’inci maddede de benzeri şekilde beslenmeyi engelleme ve grevi teşvik suç sayıldığından bu suçu işlemiş olacaktır.” (<http://www.bianet.org/bianet/hukuk/142070-tesvik-de-devlet-mudahalesi-de-hukuken-savunulamaz>)

b. TCK md. 84/4'te düzenlenen suç tipleri bakımından değerlendirme

i. Zincirleme suç

“İntihara sevk” ve “intihara zorlama” fiillerinin, bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda, bir kişiye karşı, birden fazla işlenmesi pratikte mümkün görünmektedir. Ancak, daha evvel belirtildiği gibi, zincirleme suçun koşullarından biri de, işlenen suçun, md. 43/3'te sayılan suçlardan biri olmamasıdır. Mezkûr hükme bakıldığında, kasten öldürme suçunun zincirleme suç hükümlerinin tatbik sahası dışında bırakıldığı görülmektedir. Bu noktada, “kastan öldürme suçunun dolaylı faillik şeklindeki birer tezahürü” olan intihara sevk ve intihara zorlama suçlarında failin “... *kasten öldürme suçundan sorumlu* ...” (md. 84/4) tutulduğu dikkate alındığında, md. 43/1'in bu suçlar yönünden kesinlikle uygulanamayacağı anlaşılmaktadır.

ii. Aynı türden fikrî içtima

İntihara sevk ve intihara zorlama suçlarının birden fazla kişiye karşı tek bir davranışla işlenmesi (md. 43/2) de, yine, pratik açıdan mümkün olmakla birlikte, burada da md. 43/3'teki istisna hükmü devreye girmektedir. Buna göre, örneğin, tek bir davranışla birden çok tam akıl hastasını intihara sevk eden yahut birden çok kişiyi maddî-manevî cebirle intihara zorlayan fail hakkında, teşdit edilmiş tek bir cezaya değil, mağdur sayısınca cezaya hükmedilmesi gerekecektir.

iii. Farklı türden fikrî içtima

İntihara sevk ve intihara zorlama suçu faillerinin kasten öldürme suçundan sorumlu tutulduğu ve bu suçun temel şekline ilişkin yaptırımın yasada müebbet hapis cezası olarak belirlendiği dikkate alındığında, bu iki suçu bünyesinde barındıran fikrî içtima ipotezlerinin -daha ağır cezayı gerektirmesi bakımından- hemen her durumda md. 84/4 ve md. 81-83 lehine çözümleneceği açıktır.

Maddî ve manevî cebir fiilleri intihara zorlama suçunun birer unsuru olarak düzenlendiğinden, intihara zorlama suçu failinin ayrıca cebir (md. 108) yahut tehdit (md. 106) suçundan cezalandırılması da, yine, mümkün olmayacaktır. Bu noktada,

suçun “tamamlanmış” yahut “teşebbüs aşamasında kalmış” olmasının bir önemi yoktur. Buna karşılık, gönüllü vazgeçme hâllerinde durum farklı olacaktır. Buna göre, suçun icra hareketlerini tamamlamaktan gönüllü vazgeçen yahut kendi çabalarıyla neticenin (intiharın) gerçekleşmesini önleyen fail, “intihara sevk yahut intihara zorlamaya teşebbüs”ten değil, yalnızca “tamam olan kısım”dan, yani maddî ve/veya manevî cebir ile -varsa- intihar teşebbüsüne bağlı yaralanmalardan (md. 37 uyarınca) cezalandırılabilir. Burada maddî cebir dolayısıyla verilecek ceza kasten yaralama hükümlerine (md. 86-88) istinat edecek ise de, kanaâtimizce bu cezanın md. 108 uyarınca arttırılması md. 36 hükmüne aykırı düşecektir.

Nihayet, intihara sevk ve intihara zorlama suçlarının bir plânın icrası suretiyle, millî, etnik, ırkî veya dinî bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi maksadıyla, bu grupların üyelerine karşı işlenmesi hâlinde soykırım (md. 76/1-a) suçundan söz edilebilecektir. Bu gibi hâllerde, failer, soykırım suçu dolayısıyla ağırlaştırılmış müebbet hapse mahkûm edilirken, soykırım kapsamında işlenen intihara sevk ve intihara zorlama suçları açısından ise, mağdur sayısınca gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır. (md. 76/2) Kezâ, intihara sevk ve zorlamanın siyasal, felsefî, ırkî veya dinî saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plân doğrultusunda sistemli olarak gerçekleştirildiği hâllerde de durum böyledir. (md. 77/1-a, 77/2)

J. Yaptırım ve muhakeme

1. Yaptırım

a. Genel olarak

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’na göre, suç karşılığında uygulanan cezalar “hapis cezası” ve “adlî para cezası”ndan (md. 45) ibaret olup “hapis cezası” “ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası” (md. 47), “müebbet hapis cezası” (md. 48) ve “sürelî hapis cezası” (md. 49) olmak üzere üç çeşittir. İlgili ceza normunda yaptırım olarak adlî para cezasına yer verilmeyen hâllerde doğrudan adlî para cezasına hükmedilmesi mümkün değilse de, “kısa -daha açık bir ifade ile ‘bir yıl veya daha az (md. 49/2)’- sürelî” hapis cezalarının suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki

özelliklere göre adlî para cezasına (md. 50/1-a) yahut md. 50/1’de sıralanan sair seçenek yaptırımlara çevrilmesi mümkündür.

Hakim, somut olayda; suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları, suçun işlendiği zaman ve yeri, suçun maddî konusunun önem ve değerini, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını, failin güttüğü amaç ve saiki göz önünde bulundurarak, işlenen suçun kanunî tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında “temel ceza”yı belirleyecek (md. 61/1); ardından sırasıyla olası kasıt (md. 61/2 sevkıyla md. 21/2), teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsî sebeplere ilişkin hükümler ile takdirî indirim nedenlerini⁹⁰² nazara alarak “bireyselleştirilmiş sonuç ceza”yı saptayacaktır. (md. 61/5)

İşlediği suçtan dolayı iki yıl⁹⁰³ veya daha az süreli hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası, “daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla süreli hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması” ve “mahkemede tekrar suç işlemeyeceği yönünde bir kanaât oluşması” koşulu ile ertelenebilecektir. (md. 51/1)

Terörle Mücadele Kanunu’na (TeMK) göre, tipik fiilin, anayasada tarif edilen cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, lâik, ekonomik düzeni değiştirmek, Türkiye Cumhuriyeti devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, devletin ve cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak, yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amaçları doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faâliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde artık bir “terör suçu”ndan (TeMK md. 4/1-a) söz edilecek; bu çerçevede, TCK md. 84’e göre tayin edilecek cezalar yarı oranında artırılacaktır.

⁹⁰² TCK’nın “Takdirî indirim nedenleri” kenar başlıklı 61’inci maddesi: (1) Fail yararına cezayı hafifletecek takdirî nedenlerin varlığı halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine, müebbet hapis; müebbet hapis cezası yerine, yirmi beş yıl hapis cezası verilir. Diğer cezaların altıda birine kadarı indirilir. (2) Takdirî indirim nedeni olarak, failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri gibi hususlar göz önünde bulundurulabilir. Takdirî indirim nedenleri kararda gösterilir.

⁹⁰³ TCK md. 51/1, c. 2: Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır.

(TeMK md. 5) Bu durum, özellikle “intihar bombacısı”⁹⁰⁴ olarak bilinen kişilerin intihara yönlendirilmesi olaylarında⁹⁰⁵ gündeme gelebilmektedir.

Son olarak, sanık hakkında, hapis ve/veya adli para cezalarının yanı sıra, Türk Ceza Kanunu’nun 52 ilâ 60’ıncı maddelerinde sayılan zorunlu/ihtiyarî güvenlik tedbirlerine hükmolunur/hükmolunabilir.

“*İntihara yönlendirme*” kenar başlıklı 84’üncü madde incelendiğinde, yasa koyucunun, korunan hukukî yararın ihlâl derecesine göre, her bir tipik fiil için farklı bir yaptırım belirlediği görülmektedir. Bu açıdan; birinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarda öngörülen fiillerin, daha evvel değinilen hususlar yönünden ayrı alt başlıklarda incelenmesi, kanaâtimizce daha isabetli olacaktır.

b. TCK md. 84/1-2’de düzenlenen suçun yaptırımı

84’üncü maddenin ilk iki fıkrasına göre; başkasını intihara azmettirme, teşvik etme, başkasının intihar kararını kuvvetlendirme ve başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım etme şeklindeki seçimlik hareketlere karşılık olarak öngörülen ceza iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası olup neticesi sebebiyle gerçekleşmiş hâlin (intiharın) gerçekleştiği durumlarda alt sınır dört yıla, üst sınır ise on yıla yükselmektedir.

Burada dikkat çeken ilk husus, hükümlerde seçenек yaptırım olarak adli para cezasına yer verilmemiş olmasıdır. Yaptırım üst sınırlarının beş yıl (f.1) ile on yıl (f.2) olması itibarı ile bu tercihin ceza siyaseti açısından yerinde bir tercih olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Türk Ceza Kanunu incelendiğinde; yasa koyucunun, hukukî konusu ne olursa olsun, yaptırım üst sınırı -ihlâlînin ciddiyetine paralel olarak- üç yılı aşan suç tiplerinde böyle bir seçenек sunmaktan kaçındığı görülmektedir⁹⁰⁶.

⁹⁰⁴ Bu kavram yerine, kendisini “Marksist-Leninist” olarak niteleyen örgütler “feda eylemcisi/savaşçısı” kavramını, “İslâmcı” olarak niteleyen örgütler ise “istişhat eylemcisi/müsteşhit” kavramını kullanmayı tercih etmektedirler. (İstişhat “şehit olmak” fiilinin dönüşlü hâli olup “kendi kendini şehit etmek, şehit olacağını bile bile ölüme gitmek” manâsına gelmektedir.)

⁹⁰⁵ Bu gibi hâllerde, eylemciyi intihara yönlendiren şahıs “eylemcinin teşebbüs aşamasına geçmesi ile birlikte” kasten öldürme suçuna da iştirak etmiş sayılacak; binaenaleyh, md. 44’ün tatbiki gündeme gelecektir.

⁹⁰⁶ Yaptırım üst sınırı “üç yıl” olarak belirlenen ve karşılığında seçenек yaptırım olarak adli para cezasına hükmedilebilen suçlar “mala zarar verme (md. 151/1)”, “mühür bozma (md. 203/1)” ve “gizliliğin ihlâlî (md. 285/1-2)” suçlarından ibarettir. TCK’da, yaptırım üst sınırı üç yıldan fazla olup

Hükümlerle ilgili olarak dikkat çeken bir diğer husus, tipik fiile (md. 84/1-2) karşılık olarak öngörülen cezanın, kasten öldürme suçları (md. 81-83) için öngörülen cezadan oldukça az olmasıdır. Bu noktada, bir başkasının hayat varlığını “intihara azmettirme, intihara teşvik etme, intihar kararını kuvvetlendirme ve/veya intihara yardım etme” biçimindeki seçimlik hareketlerle kasten tehlikeye koyan (f.1) yahut zarara uğratan (f.2) şahsın, bir başkasını ihmâli yahut icraî davranışla kasten öldüren (md. 81-83) şahsa nazaran daha az hapis cezası ile cezalandırılıyor oluşunu anlamak, esasen, mümkündür; zira ikinci durumda mağdurun ölümünü sonuçlayan esas (tabiri caizse “can alıcı”) davranış fail tarafından gerçekleştirilirken, ilk durumda mağdur-fail tarafından bu neticeye “yönlendirilmiş” olmakla birlikte- kendi hayatına yine kendi kararı, kendi isteği⁹⁰⁷ ve -en önemlisi- kendi davranışı ile son vermektedir⁹⁰⁸. Buna karşılık, suçun hukukî konusunu oluşturan hayat varlığının bireysel ve toplumsal önemi⁹⁰⁹ dikkate alındığında, fiile karşılık olarak öngörülen yaptırımın “genel önleme” bakımından yeterli olduğunu söyleyebilmeye olanak yoktur.

Burada tartışmaya değer bir başka husus da, yaptırım olarak tayin edilen hapis cezasının alt ve üst sınırlarıdır. TCK md. 3/1’e göre, suç işleyen kişi hakkında, “işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı” ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunması zorunludur. TCK md. 84/1 hükmüne bakıldığında; failin tecziyesi için “mağdurun intihar yahut intihara teşebbüs etmiş olması” gibi bir koşula yer verilmediği, suçun fıkra da gösterilen somut tehlikelerin vukuu ile tamamlanmış sayıldığı, bu çerçevede normun farklı kombinasyonlarda gerçekleştirilen hareketlerle ihlâl edilebileceği görülmektedir. Buna göre, örneğin, intihara azmettirdiği kardeşinin⁹¹⁰ -akabinde- intihar kararını kuvvetlendiren ve maddî-manevî yardımları ile intihara teşebbüs edip

karşılığında seçenек yaptırım olarak adlî para cezasına hükmedilebilen herhangi bir suç ise bulunmamaktadır.

⁹⁰⁷ ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 7; MERAN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 97. Yazarlara göre, 765 sayılı Kanunun 454’üncü maddesi ile 5237 sayılı Kanunun 84’üncü maddesinde (f.2 ve f.3) gösterilen suçlar için kasten öldürme suçlarına nazaran daha az ceza öngörülmüş olması, müntehirin ölümüne rızasının bulunmasından kaynaklanmaktadır. Kanaâtimize, bu tespit kısmen doğru olmakla birlikte eksiktir; zira yasa koyucu mağdurun ölümüne rıza göstermesine ya da ölümü sonuçlayan davranışın bizzat mağdur tarafından gerçekleştirilmesine tek başına hiçbir kıymet vermemekte, her iki vakıanın birlikte gerçekleşmesini aramaktadır. Bu noktada, ilk duruma mağdurun ölümüne rıza göstermekle birlikte ölümü sonuçlayan fiili faile işlettiği “talep üzerine öldürme” ipotezi, ikinci duruma ise mağdurun ölümü sonuçlayan davranışı bizzat gerçekleştirilmekle birlikte ölümüne rıza göstermediği “intihara sevk veya zorlama (md. 84/4)” ipotezi örnek verilebilir. Buna göre fail(ler), iki vakıadan birinin eksik olduğu bu ipotezlerde, her hâl ve kârda kasten öldürme suçundan (md. 81-83) sorumlu tutulmaktadır.

⁹⁰⁸ Bu nedenle, kasten öldürme suçlarında (md. 81-83) mağdur “maktûl” olarak anılırken, md. 84/2 açısından bir “maktûl”den söz edebilmeye imkân yoktur.

⁹⁰⁹ Bkz. “*Suçun hukukî konusu*” başlığındaki açıklamalar.

⁹¹⁰ Daha evvel ifade ettiğimiz gibi, md. 82’deki nitelikli hâllerin -de lege ferenda- md. 84/1-2 açısından da uygulanabilmesi gerekmektedir.

sakat kalmasına sebep olan bir kişiye verilecek cezanın, intihara teşvik ettiği arkadaşının intihara teşebbüs etmesini dahi sağlayamayan birine verilecek cezadan çok daha ağır olması gerektiği söylenebilir^{911, 912}. Bu ise, şüphesiz, takdir yetkisinin kullanımına fırsat verecek genişlikte bir ceza makasının mevcudiyeti hâlinde mümkün olup md. 84/1’de öngörülen cezanın alt ve üst sınırlarının buna imkân tanımadığı aşikârdır. Bu açıdan, birinci fıkradaki makasın -neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâle ilişkin ikinci fıkrada olduğu gibi- genişletilmesi ceza siyaseti bakımından daha doğru olacaktır.

“Temel ceza”nın daha evvel değindiğimiz ölçütler (md. 61/1) çerçevesinde -alt sınırdan yahut teşdiden- takdir edilmesini müteakip, cevaplanması gereken bir diğer soru, verilen hapis cezasının ertelenebilir yahut seçenek yaptırımlara çevrilebilir nitelikte, daha doğrusu “nicelikte” olup olmadığıdır. Daha evvel ifade edildiği üzere, seçenek yaptırımlara (md. 50/1) çevirmede üst sınır bir yıl iken (md. 49/2 ve 50), ertelemelerde bu süre iki yıla, hattâ fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıla çıkmaktadır. (md. 51/1) Öğretide⁹¹³, temel cezanın alt sınırının md. 84/1’de iki yıl, md. 84/2’de dört yıl olarak belirlenmiş olması dolayısıyla, cezanın adlî para cezasına yahut sair seçenek yaptırımlara çevrilemeyeceği, erteleme bakımından ise yalnızca ilk fıkranın alt sınırından verilecek cezaların ertelemeye elverişli olduğu ifade edilmektedir. Bu görüşü kabul etmeye imkân yoktur; zira bir cezanın ertelenebilirliği yahut seçenek yaptırımlara çevrilebilirliği noktasında yapılacak değerlendirmede esas alınması gereken ceza “temel ceza” değil, “bireyselleştirilmiş sonuç ceza”dır. Bu bağlamda, temel cezayı alt sınırdan tayin eden mahkemenin, ardından sırasıyla olası kasıt (md. 22/2) ile haksız tahrik (md. 29) indirimlerine ve nihayet takdirî indirimine (md. 62/1) başvurmak suretiyle bir yılın altında bir sonuç cezaya hükmedebileceği

⁹¹¹ HAFIZOĞULLARI/KETİZMEN, s. 152-153; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 63; PARLAR/HATİPOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 1401. 765 sayılı Kanunun 454’üncü maddesi bakımından “ikna” ve “yardım”ı seçimlik hareket kabul den görüş için bkz. ÖNDER, **Şahıslara ve Mala Karşı**, s. 80.

⁹¹² TCK md. 84/1 ve 84/3’teki fiillere bağlı olarak gerçekleşen intihar teşebbüslerinde, failin, meydana gelen yaralanmalardan sorumlu tutulabilmesine -kanunilik ilkesi gereği- imkân bulunmamaktadır. Kanaâtimizce, haksızlık ile yaptırım arasında sağlıklı bir denge kurulabilmesi için, 87’nci maddedeki belli hâllerin md. 84/1 ve 84/3’teki suçlar açısından da “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl” olarak kabul edilmesi gerektiği -de lege ferenda- savunulabilir.

⁹¹³ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 92; MERAN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 101; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 372; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 177; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 63; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 293; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 2822.

düşünüldüğünde, birinci ve ikinci fıkraların ihlâli dolayısıyla verilecek cezaların -diğer koşulların mevcudiyeti hâlinde- seçenek yaptırımlara çevrilebileceği ve ertelenebileceği söylenebilir⁹¹⁴.

Tipik fiilin terör örgütü faâliyeti çerçevesinde işlenmesi mümkün olduğundan, suçun terör suçuna (TeMK md. 4/1-a) dönüşmesi ve bu çerçevede, TCK md. 84/1-2'ye göre tayin edilecek cezanın yarı oranında artırılması gündeme gelebilir. (TeMK md. 5)

Son olarak, sanık hakkında, hapis veya seçenek yaptırımların yanı sıra, TCK'nın 52 ilâ 60'ıncı maddelerinde sayılan zorunlu/ihtiyarî güvenlik tedbirlerine hükmolunur/hükmolunabilir.

c. TCK md. 84/3'te düzenlenen suçun yaptırımı

84'üncü maddenin üçüncü fıkrasına göre, başkalarını alenen intihara teşvik suçu için öngörülen ceza üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasıdır.

İlk iki fıkrada olduğu gibi, burada da; seçenek yaptırım olarak adlî para cezasına yer verilmemiş olması ve tipik fiile karşılık olarak öngörülen cezanın kasten öldürme suçları (md. 81-83) için öngörülen cezaya nazaran oldukça düşük tutulması dikkat çekmektedir. Bu konulara ilişkin olarak daha evvel md. 84/1-2 açısından yaptığımız tespit ve eleştiriler, md. 84/3 hükmü için de aynen geçerlidir.

Burada eleştiri konusu yapılabilecek bir diğer husus ise, yine “işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı” bir cezaya hükmedilebilmesine fırsat verecek genişlikte bir ceza makasının adem-i mevcudiyetidir. İlgili başlıkta⁹¹⁵ da ifade edildiği üzere, alenen intihara teşvik suçunun teşekkülü için “gayrimuayyen eşhasın elverişli davranışlarla intihara alenen teşvik edilmesi”, daha açık bir ifade ile “intihara azmettirici, teşvik edici, intihar kararını kuvvetlendirici yahut intiharı herhangi bir surette kolaylaştırıcı davranış neticesinde bir veya birden çok kimsenin hayat varlığı bakımından yukarıdaki somut tehlikelerin ortaya çıkması” yeterli olup tipik fiil neticesinde

⁹¹⁴ Aynı yönde bkz. KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 39; KOCA/ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, s. 128.

⁹¹⁵ Bkz. Geride “TCK md. 84/3'te düzenlenen suçun maddî unsuru” başlığı.

birilerinin intihar yahut intihara teşebbüs etmiş olması şart değildir. Bu açıdan, md. 84/2’de öngörülen neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâlin md. 84/3 ile birlikte tatbik edilemiyor⁹¹⁶ oluşu da göz önüne alındığında, üç ilâ sekiz yıllık makasın, alenen intihara teşvik neticesinde yüzden fazla kişinin intiharına (ölümüne) sebebiyet veren bir faile “işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı” bir ceza verilebilmesine olanak tanımadığı söylenebilir⁹¹⁷. Kanaâtimizce, burada yapılması gereken; “birilerinin intiharı”nın “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl” yahut “nitelikli hâl” olarak maddeye/fıkraya ilâve edilmesi ya da ikinci fıkra ile üçüncü fıkranın yerleri değiştirilerek neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâle ilişkin dört ilâ on yıllık makasın alenen intihara teşvik suçu bakımından da tatbikine imkân tanınmasıdır.

İntihara alenen teşvik suçunun yaptırımını ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir başka mesele, cezanın seçenek yaptırımlara çevrilebilirliği ve ertelenebilirliği meselesidir. Buna ilişkin yapılacak değerlendirmede esas alınacak ceza “bireyselleştirilmiş sonuç ceza” olduğundan, mahkeme temel cezayı alt sınırdan tayin ettikten sonra -örneğin- olası kasıt (md. 22/2) ile yaş küçüklüğü (md. 31/3) indirimlerine ve takdirî indirimine (md. 62/1) başvurmak suretiyle bir yılın altında bir “sonuç ceza”ya ulaşabilecek ve nihayet -diğer koşulların mevcudiyeti hâlinde- bu cezayı seçenek yaptırımlara çevirip erteleyebilecektir⁹¹⁸. Bu itibarla, üçüncü fıkranın ihlâli dolayısıyla verilecek cezanın ertelemeye ve seçenek yaptırımlara çevirmeye elverişli olmadığı yolundaki hâkim görüşe katılamıyoruz⁹¹⁹.

Tipik fiilin terör örgütü faâliyeti çerçevesinde işlenmesi mümkün olduğundan, suçun “terör suçu”na (TeMK md. 4/1-a) dönüşmesi ve bu çerçevede, TCK md. 84/3’e göre tayin edilecek cezanın yarı oranında artırılması gündeme gelebilir. (TeMK md. 5) Örneğin, bir terör örgütü yöneticisinin, örgüt üyelerini, internet

⁹¹⁶ KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 32; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 121; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, *Ceza Özel Hukuku*, s. 190. Tartışma için bkz. “TCK md. 84/3’te düzenlenen suçun maddî unsuru” başlığı.

⁹¹⁷ Bu gibi hâllerde, meydana gelen ölüm neticeleri bakımından en azından olası kasıt ile hareket etmiş bulunan ve “öngelen tehlikeli hareket (md. 83/2-b)” niteliğindeki “intihara alenen teşvik” hareketleri dolayısıyla “garantör” sıfatını taşıyan failin “ihmâl suretiyle kasten öldürme (md. 83)” suçundan cezalandırılması gerektiği yolundaki görüş için bkz. KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 32; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 121.

⁹¹⁸ Aynı yönde bkz. KOCA, “İntihara Yönlendirme ...”, s. 39; KOCA/ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, s. 128.

⁹¹⁹ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, *Kişilere Karşı*, s. 92; MERAN, *Kişilere Karşı Suçlar*, s. 101; ÖZBEK, *İzmir Şerhi*, s. 372; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, *Özel Hükümler*, s. 177; ÖZEN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 63; PEHLİVAN, “İntihara Yönlendirme Suçu”, s. 293; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, s. 2822.

üzerinden, yurdun muhtelif şehirlerinde intihar saldırıları gerçekleştirmeye davet ettiği (örneğin azmettirdiği⁹²⁰) farazî olayda durum böyledir.

Son olarak, sanık hakkında, hapis veya seçenek yaptırımların yanı sıra, Türk Ceza Kanunu’nun 52 ilâ 60’ıncı maddelerinde sayılan zorunlu/ihtiyarî güvenlik tedbirlerine hükmolunur/hükmolunabilir.

d. TCK md. 84/4’te düzenlenen suçların yaptırımı

84’üncü maddenin dördüncü fıkrasına göre, işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk ile cebir veya tehdit kullanmak suretiyle kişileri intihara zorlama suçlarının faili kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacaktır. Buna göre, tipik fiilin sübuta erdiğinin tespitini müteakiben, md. 84/4 sevkiyle kasten öldürme suçuna ilişkin hükümlere gidilecek; temel ceza bu hükümlere göre tayin olunduktan sonra, bireyselleştirilmiş sonuç ceza (md. 61-62) belirlenecektir.

Daha evvel “*TCK md. 84/4’te düzenlenen suçların maddî unsuru*” başlıklı kısımda da ifade edildiği üzere, 765 sayılı Kanunda ayrıca düzenlenmeyen “intihara sevk” ve “intihara zorlama” fiilleri, bu dönemde, öğretide “kasten öldürme suçunun dolaylı faillik yolu ile işlenen özel birer biçimi” kabul edilmiş; bu fiilleri işleyen kişiler hakkında kasten öldürme suçuna ilişkin yaptırımların uygulanması gerektiği belirtilmiştir⁹²¹. Akla ve suç genel teorisine uygun görünen bu düşüncüyü aynen benimseyen yasa koyucu, 5237 sayılı Kanunda meseleye ilişkin açık ve müstakil bir hüküm sevk etmiş ise de, değişikliğin “gereksiz” ve dahası -yeni tartışmalara yol açması hasebiyle- “başarısız” bir değişiklik olduğunu itiraf etmek gerekir⁹²².

Burada tartışmaya değer ilk mesele, 82 ve 83’üncü maddelerin md. 84/4 ile birlikte tatbik edilebilirliği meselesidir. Bu soruya verilecek yanıt her iki madde açısından da olumludur; zira yasa koyucu, md. 84/4’te salt md. 81’e değil, “failin

⁹²⁰ TCK md. 84/3’teki “teşvik” ifadesinin “azmettirme”, “karar kuvvetlendirme” ve “yardım” ipotezlerini de kapsadığı unutulmamalıdır.

⁹²¹ Örneğin bkz. ARTUK, “**Mukayeseli ...**”, s. 24.

⁹²² “Yönlendirme” kavramı kapsamına dâhil edilmesi zor olan (maddî) cebir ve tehdit ipotezlerinin “İntihara yönlendirme” kenar başlığı altında düzenlenmesi, öğretide –haklı olarak– eleştirilmiştir. Bu yönde bkz. DONAY, s. 136; ÖMEROĞLU, “**... intihara yönlendirme ...**”, s. 16.

‘kasten öldürme suçu’ndan sorumlu tutulacağını” belirtmekle kül hâlinde kasten öldürme hükümlerine (md. 81-83) atıf yapmıştır⁹²³. Buna göre, md. 84/4’ün ihlâli dolayısıyla belirlenecek temel ceza; herhangi bir kimseyi manevî cebir (tehdit) ile intihara zorlayan şahıs için müebbet hapis cezası (md. 81) olacakken, örneğin kızını töre saikiyle intihara zorlayan baba için ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası (md. 82/1-d ve k), bu duruma seyirci kalan anne içinse yirmi ilâ yirmi beş yıl hapis yahut yine -takdire- ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası (md. 83/3⁹²⁴, md. 82/1-d ve k) olacaktır. İntihara sevk hâllerinde ise, suç aynı zamanda muhtemelen “çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı” işlenmiş olacağından, mağdurun içinde bulunduğu durum hem cezalandırmanın dayanağını hem de cezanın ağırlaştırılma sebebini (md. 82/1-e) oluşturacaktır⁹²⁵.

Hükme ilişkin olarak tartışılması gereken bir diğer mesele ise, md. 37/2, c.2’deki artırım sebebinin intihara sevk (md. 84/4) bakımından dikkate alınıp alınmayacağı meselesidir. Konuyu tartışan bir grup yazara göre⁹²⁶, işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş veya ortadan kaldırılmış bulunan kişiler -akıl hastalığı örneğinde olduğu gibi- kusur yeteneğinden de mahrum olacağından, bu gibi hâllerde intihara sevk dolayısıyla verilecek cezanın md. 37/2 uyarınca üçte birden yarısına kadar artırılması zorunludur. Bu yorumun kabulü hâlinde, intihara sevk suretiyle altı yaşındaki bir çocuğun ölümüne sebep olan fail hakkında verilecek ceza -md. 82/1-e ve md. 37/2 uyarınca- aynı sebepten (mağdurun çocuk olması nedeniyle) iki defa artırılabilir. Kanaâtimizce, md. 82/1-e’deki artırım hükmü md. 37/2 karşısında “özel hüküm” niteliğinde olduğundan, aynı sebeple cezada iki defa artırım yapılmasını sonuçlayan bu düşüncede isabet bulunmamaktadır.

“İntihara sevk” ve “intihara zorlama” fiillerinde yaptırımın ağır olması dolayısıyla, verilecek cezanın paraya çevrilmesi ve/veya ertelenebilmesi pratikte pek

⁹²³ 82’nci madde ile 84’üncü madde arasındaki ilişki bakımından yapılan genel değerlendirme için bkz. “TCK md. 82’deki nitelikli hâllerin TCK md. 84 bakımından tatbik edilebilirliği meselesi” başlığı.

⁹²⁴ TCK md. 83/3: *Belli bir yükümlülüğün ihmâli ile ölüme neden olan kişi hakkında, temel ceza olarak, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmi yıldan yirmi beş yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine on beş yıldan yirmi yıla kadar, diğer hallerde ise on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunabileceği gibi, cezada indirim de yapılmayabilir.*

⁹²⁵ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, **Ceza Özel Hukuku**, s. 189.

⁹²⁶ ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 371; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 176.

muhtemel gözükme de, teorik olarak -teşebbüs, haksız tahrik, yaş küçüklüğü ve akıl hastalığına müteallik indirimler (md. 61/5) ile takdirî indirimin (md. 62) bir arada uygulanması kaydı ile- mümkündür. Buna göre, bireyselleştirilmiş sonuç ceza, md. 82 ile md. 84/4’ün bir arada tatbikini gerektiren hâllerde iki yılın, diğer hâllerde bir yılın dahi altına düşürülebilecek; böylelikle “erteleme” ve -nitelikli intihara sevk ve nitelikli intihara zorlama hâlleri müstesna- “seçenek yaptırımlara çevirme” müesseselerine başvurmak kabil olacaktır. Bu itibarla, dördüncü fıkranın ihlâli dolayısıyla verilecek cezanın ertelemeye ve seçenek yaptırımlara çevirmeye elverişli olmadığı yolundaki hâkim görüşe katılamıyoruz⁹²⁷.

Tipik fiilin terör örgütü faâliyeti çerçevesinde işlenmesi mümkün olduğundan, suçun “terör suçu”na (TeMK md. 4/1-a) dönüşmesi ve bu çerçevede md. 81-83’e göre tayin edilecek cezanın yarı oranında artırılması yahut müebbet hapis cezasına hükmolunmuş ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çevrilmesi gündeme gelebilir. (TeMK md. 5) Örneğin, bir kimsenin, çocuğunun öldürüleceğinden bahisle, intihar bombacısı olmaya zorlandığı farazî olayda durum böyledir.

Son olarak, sanık hakkında, hapis veya seçenek yaptırımların yanı sıra, TCK’nın 52 ilâ 60’ıncı maddelerinde sayılan zorunlu/ihtiyarî güvenlik tedbirlerine hükmolunur/hükmolunabilir.

2. Zamanaşımı

a. Dava zamanaşımı

Dava zamanaşımına ilişkin olarak, 5237 sayılı Kanunun 66’ncı maddesinde, suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırına (md. 66/4) ve failin yaşına (md. 66/2)⁹²⁸ göre farklı süreler belirlenmiştir. 84’üncü maddede düzenlenen suçlar 66’ncı madde çerçevesinde ele alındığında; birinci fıkrayı ihlâl eden fiillerin sekiz, ikinci ve üçüncü fıkraları ihlâl eden fiillerin on beş, son fıkrayı -dolayısıyla 81 ilâ 83’üncü maddeleri- ihlâl eden fiillerin ise yirmi (md. 83), yirmi beş (md. 81 ve 83) yahut otuz

⁹²⁷ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, **Kişilere Karşı**, s. 92; MERAN, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 101; ÖZBEK, **İzmir Şerhi**, s. 372; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, **Özel Hükümler**, s. 177; ÖZEN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 63; PEHLİVAN, **“İntihara Yönlendirme Suçu”**, s. 293; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 2822.

⁹²⁸ TCK md. 66/2: *Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının; on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer.*

(md. 82 ve 83) yıllık dava zamanaşımı sürelerine tâbî olacağını söyleyebiliriz. Bu süreler, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup on beş yaşını doldurmamış olanlar için yarıya, on beş yaşını doldurmuş olup on sekiz yaşını doldurmamış olanlar içinse üçte ikiye inmektedir. (md. 66/2)

Dava zamanaşımının başlama anı (md. 66/6) ile durma ve kesilmesine ilişkin genel hükümler (md. 67) bu suçlar yönünden de aynen geçerlidir. Kesilme hâlinde, yukarıda gösterilen süreler en fazla yarı oranında uzayacaktır. (md. 67/4)

b. Ceza zamanaşımı

Ceza zamanaşımına ilişkin olarak, 5237 sayılı Kanunun 68'inci maddesinde, hükmolunan cezanın ağırlığına ve failin yaşına (md. 68/2) göre farklı süreler belirlenmiştir. 84'üncü maddede düzenlenen suçlar bu madde çerçevesinde ele alındığında; birinci fıkranın ihlâli dolayısıyla verilen cezaların on, ikinci ve üçüncü fıkraların ihlâli dolayısıyla verilen cezaların on veya yirmi, son fıkranın -dolayısıyla 81 ilâ 83'üncü maddelerin- ihlâli dolayısıyla verilen cezaların ise -temel cezada yapılan indirimde göre- on, yirmi, yirmi dört, otuz yahut kırk yıllık dava zamanaşımı sürelerine tâbî olacağını söyleyebiliriz. Bu süreler, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup on beş yaşını doldurmamış olanlar için yarıya, on beş yaşını doldurmuş olup on sekiz yaşını doldurmamış olanlar içinse üçte ikiye inmektedir. (md. 68/2)

Ceza zamanaşımının başlama anı (md. 68/5) ile durma (5320 sayılı Kanun md. 15) ve kesilmesine (md. 71) ilişkin genel hükümler, bu suçlar yönünden de aynen geçerlidir.

3. Muhakeme

a. Soruşturma ve kovuşturma

TCK md. 73/1-2'ye göre, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suç hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için, ilgilinin (şikâyet hakkına sahip kimsenin) fiili ve failin kim olduğunu öğrendiği tarihten itibaren altı ay içinde şikâyet hakkını kullanması gerekmektedir. Bir suçun soruşturulması ve

kovuşturulmasının şikâyetle bağlı olabilmesi için ise bu hususun kanunda açıkça belirtilmiş olması zorunlu olup kanunda böyle bir muhakeme şartına yer verilmeyen hâllerde soruşturma ve kovuşturma re'sen yürütülmektedir.

84'üncü maddeye bakıldığında, yasa koyucunun; hayat varlığının “insanın yararlandığı diğer bütün varlıkların kaynağı” olması ve hayat varlığına yönelik tecavüzlerin, binaenaleyh, geniş anlamda tüm diğer hukukî varlık ve menfaâtlere de dolaylı bir saldırı teşkil etmesi hasebiyle, tıpkı diğer hayata karşı suçlarda olduğu gibi, 84'üncü maddedeki suçlarda da, takip için şikâyet şartı aramadığı görülmektedir. Bu nedenle, 84'üncü maddenin ihlâli hâlinde, soruşturma ve kovuşturmanın görevli ve yetkili makamlarca re'sen takip edilecektir.

b. Görevli ve yetkili mahkeme

5235 sayılı Kanunun 6545 sayılı Kanun ile tâdil edilen 8'inci ve 11'inci maddelerine göre ceza mahkemeleri, asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri ile özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemelerinden ibaret olup (md. 8) kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, sulh ceza hâkimliği⁹²⁹ ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işlere asliye ceza mahkemelerince bakılır. (md. 11) Yine 6545 sayılı Kanunun 12'nci maddesine göre; maddede sayılan suçlar ve 3713 sayılı Kanun (TeMK) kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işler, ağır ceza mahkemelerinin görev alanına girmektedir. 18/06/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun ile sulh ceza mahkemelerinin yerini alan sulh ceza hâkimlikleri ise, kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, yürütülen soruşturmalarda hâkim tarafından verilmesi gereken kararları almak, yapılması gereken işleri yapmak ve bunlara karşı yapılan itirazları incelemekle görevlidir. (5235 sayılı Kanun md. 10/1)

Buna göre, 84'üncü maddenin ilk üç fıkrasının ihlâli dolayısıyla açılacak davalar asliye ceza mahkemesinde, son fıkrasının ihlâli dolayısıyla açılacak davalar

⁹²⁹ 18/06/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun ile sulh ceza mahkemelerinin yerini alan sulh ceza hâkimlikleri, kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, yürütülen soruşturmalarda hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları almak, işleri yapmak ve bunlara karşı yapılan itirazları incelemekle görevlidir. (5235 sayılı Kanun md. 10/1)

ise ağır ceza mahkemesinde görülecek; buna karşılık, soruşturma evresinde hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları alma, işleri yapma ve bunlara karşı yapılan itirazları inceleme görevi her hâlde sulh ceza hâkimliklerine ait olacaktır.

Yetkili mahkemenin tespiti ise, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yetkiye ilişkin hükümlerine göre yapılacaktır. Buna göre, davaya bakmak yetkisi kural olarak suçun işlendiği yer mahkemesine ait olup (CMK md. 12/1) sair hâllerde CMK md. 12 vd. hükümlerine başvurulacaktır. Suçun işlendiği yer mahkemesi bir ilâ üçüncü fıkralar bakımından “somut tehlikenin gerçekleştiği yer mahkemesi” iken, dördüncü fıkra bakımından gerek “tipik davranışın gerçekleştiği yer mahkemesi”nin gerekse “intiharın gerçekleştiği yer mahkemesi”nin yetkili kabul edilebilmesi mümkündür⁹³⁰.

c. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB), kısaca, kurulan hükümün (mahkûmiyet kararının) sanık hakkında hukukî sonuç doğurmamasını ifade etmektedir. (CMK md. 231/5) Bu müessesede, sanık hakkında varılan hüküm açıklanmadığından; sanık “mahkûm” sıfatını kazanmamakta, verilen karar adlî sicile işlenmemekte⁹³¹ (CMK md. 231/13) ve hüküm aleyhine itirazdan (CMK md. 231/12) başka bir yola başvurulamamaktadır. Mahkemenin, müsnet suça ilişkin olarak yapılan yargılama sonunda hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebilmesi için; hükmolunan sonuç cezanın *iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası* olması (CMK md. 231/5), sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, sanığın yeniden suç işlemeyeceği kanaatine varılması, suçtan doğan zararın, aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi ve nihayet sanığın kabulü (CMK md. 231/6) gerekmektedir.

⁹³⁰ Nur CENTEL / Hamide ZAFER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. Bası, İstanbul: Beta Yayınevi, Ekim 2012, s. 511: “Ülke içinde gerçekleşen mesafe suçlarında da karma teori kabul edilerek suç, hareketin ve neticenin meydana geldiği her yerde işlenmiş sayılabilir. Mahkemeler bu hâllerde, aralarında anlaşarak bir yeri yetkili görmelidir. Kanımızca, ülke içinde işlenen mesafe suçlarıyla bir kısmı ülke dışında gerçekleşen mesafe suçlarının işlendiği yerin tespitinde farklı ölçütlerin benimsenmesi kendi içinde çelişki yaratabilir. Yerel yetkiyi belirlerken başka, millî yetkiyi belirlerken başka ölçütlere yer vermektense, zaten istisnâî olarak ortaya çıkan bu hâllerde tüm yerleri yetkili saymak, kolaylık sağlayacaktır.” İkinci fıkra bakımından salt ölümün (intiharın) gerçekleştiği yer mahkemesini yetkili kabul eden görüş için bkz. YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, s. 2822.

⁹³¹ CMK md. 231/13: *Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi hâlinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.*

Meseleyi 84'üncü madde özelinde ele almak gerekirse; bireyselleştirilmiş sonuç cezanın iki yılın altına inmesi -teorik olarak- “nitelikli intihara sevk ve intihar zorlama” hâllerinde dahi mümkün olduğundan, HAGB müessesesine her bir fıkra açısından ayrı ayrı başvurulabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak, daha evvel “erteleme” bahsinde de değinildiği üzere, bu ihtimâlin özellikle son fıkra yönünden oldukça düşük olduğunu kabul etmek gerekir.

SONUÇ

İntihara teşebbüs fiili hukukumuzda -yerinde olarak- başlı başına cezalandırılabilir bir fiil sayılmadığından, bir başkasının intiharına herhangi bir şekilde katılanların iştirak hükümleri (TCK md. 37-41) çerçevesinde tecziyesine de imkân bulunmamaktadır. Bu nedenle, diğer pek çok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de, intihara iştirak ipotezleri -tıpkı fuhşa iştirak (md. 227) gibi- 84’üncü maddede ayrıca düzenlenmiş; tipikliğin sınırları 765 sayılı Kanunun 454’üncü maddesine kıyasla genişletilerek hayat varlığı daha etkin bir korumaya kavuşturulmuştur. Maddede düzenlenen fiillerin aktif süjesi “müntehir” olmadığından, yürürlüğe girdiği hâliyle “*intihar*” biçiminde olan madde kenar başlığının sonradan “*intihara yönlendirme*” şeklinde tâdil edilmesi ile ciddi bir hata düzeltilmiştir. Benzer bir değişikliğin “*Fuhuş*” kenar başlıklı 227’nci maddede de yapılması yerinde olacaktır.

84’üncü madde ile getirilen değişikliklerden en önemlisi, hükmün tatbik sahasını aşırı ölçüde daraltan “ikna ve yardım” ifadesinin yerine seçimlik hareketlerin konması olmuştur. Diğer yandan, fevkalâde muğlak bir kavram olan “ikna” kavramının hükümden çıkarılması da, yine, isabetli bir tercihtir. Nihayet, “intiharin gerçekleşmesi” hâlinin 84’üncü maddenin ikinci fıkrasında “netice sebebiyle ağırlaşmış hâl” olarak düzenlenmesiyle, cezalandırma eşiği -olması gerektiği gibi- geri çekilmiş; mülgâ kanun dönemindeki “netice-objektif cezalandırılabilme koşulu” tartışmalarına da son verilmiştir. Bununla birlikte, gerekçedeki açık ifadeye rağmen öğretide hâlen “nitelikli hâl” kabul edilen ve fıkralar arasındaki sıralama dolayısıyla üçüncü fıkra bakımından uygulanamayan bu hâlin, “neticesi sebebiyle ağırlaşmış hâl” olduğuna açıkça dikkat çekilerek ve bu defa “alenen intihara teşvik” suçu bakımından da tatbiki kabil olacak şekilde yeniden düzenlenmesinde, kanaâtimizce, fayda vardır.

Öğretide “soyut tehlike” görüşünü benimseyenler bulunmakla birlikte, birinci fıkradaki suçun “somut tehlike suçu” olduğu hususunda, bizce, duraksamaya yer yoktur. Zira “azmettirme”, “teşvik”, “karar kuvvetlendirme” ve “kolaylaştırma” fiillerinin her biri “ettirgen” çatıda türetilmiş fiiller olup bu çatıdaki fiillerin tamamlanmış sayılabilmesi için muhataba “yaptırılmak/ettirilmek istenen”in muhatapça “yapılmış/edilmiş” olması gerektiği açıktır. Örneğin, bir kimseyi

güldürmekten yahut kandırmaktan söz edilebilmesi için, o kimsenin söylenene/yapılana “gülmüş” veya “kanmış” olması gerektiğine şüphe yoktur. Dolayısıyla, ilk fıkradaki suçun “intihara azmettirici davranış”, “intihara teşvik edici davranış”, “intihar kararını kuvvetlendirici davranış” ve “intiharı herhangi bir şekilde kolaylaştırıcı davranış” biçimindeki seçimlik davranışlar ile bunlara illî olarak bağlanabilen seçimlik tehlikelerden (neticelerden) meydana geldiğini ve tipikliğin, mağdurun *intihar kararı alması*, *intihar isteğinin* yahut *kararının kuvvetlenmesi* veya *intiharının herhangi bir şekilde kolaylaşması* ile gerçekleşeceğini söylemek mümkündür.

Ortaya koyduğumuz bu özgün yaklaşıma göre, failin md. 84/1 uyarınca tecziyesi için -anılan somut tehlikeler dışında- “intihar hazırlıklarına başlama”, “intihara kalkışma” gibi yoğun somut tehlikeler yahut “intihar” gibi bir zarar neticesi aranmayacak; salt muhatabın psişik olarak intihara yaklaştırılması ile suç tamamlanmış sayılacaktır. Burada, azmettirme, teşvik, karar kuvvetlendirme ve yardım ipotezlerinin tanımlanmasında başvurulacak kaynak, yine şüphesiz, 38 ve 39’uncu madde hükümleri ile bu kavramlara ilişkin olarak ortaya konan yargısal ve bilimsel içtihatdır. Bununla birlikte, “yardım” kavramı TCK terminolojisi bakımından “teşvik” ve “karar kuvvetlendirme” ipotezlerini de içerdiğinden, yardımın seçimlik hareket olarak düzenlendiği bir hükümde teşvik ve karar kuvvetlendirme ifadelerine ayrıca yer vermenin gereksiz olduğunu; bu itibarla, fıkranın “*Başkasını intihara azmettiren ya da başkasının intiharına yardım eden kişi...*” şeklinde tâdil edilmesi hâlinde anlamından bir şey yitirmeyeceğini söylemek, öyle sanıyoruz ki, mümkündür.

Birinci fıkradaki suç bakımından, mağdurun intihar yahut intihara teşebbüs etmediği hâllerde, itiraf etmek gerekir ki, ciddi ispat güçlükleri ile karşılaşılacak; tipik tehlikelerin vukuunun ispatlanamadığı hâllerde, “*in dubio pro reo*” ilkesi gereği şüpheli/sanık hakkında takipsizlik/beraât kararı verilecektir. Bu noktada, biz, kanunî tanımda aranan somut tehlikelerin tespiti güç neticeler olduğunu kabul etmekle birlikte, düzenlemeyi, korunan hukukî varlığın ehemmiyeti bakımından -yine de- isabetli buluyor; bu itibarla, “intihara kalkışma”nın -diğer bazı yabancı ceza kanunlarındaki gibi- objektif cezalandırılabilme şartı olarak hükme açıkça eklenmesi yolundaki önerilere sıcak bakmıyoruz.

Üçüncü fıkra metni ilk fıkra metni ile karşılaştırıldığında, ilk fıkroda dört farklı seçimlik davranıştan söz eden yasa koyucunun, üçüncü fıkroda salt “intihara (alenen) teşvik”i düzenlediği; buna karşılık, “azmettirme”, “karar kuvvetlendirme” ve “yardım” hipotezlerine hükümde yer vermediği görülmektedir. Öğretide ele alınmamış olan bu konuda, biz, fevkalâde tuhaf sonuçlara yol açan katı lâfzî yorumu reddediyor; fıkroda yer alan “teşvik” sözcüğünün -iştirak müessesesindeki dar anlamıyla değil- sözlükteki karşılığıyla, “şevklendirme, isteklendirme, özendirme, cesaretlendirme” biçiminde anlaşılması gerektiğini savunuyoruz. Hükümün konuluş amacına uygun düşen bu yoruma göre, md. 84/3’te yer alan “intihara (alenen) teşvik” ifadesi, azmettirme, teşvik, karar kuvvetlendirme ve -her hâlde faili cesaretlendirdiğine şüphe bulunmayan- yardım hipotezlerinin tamamını kapsayacak; böylelikle, hükümün lâfzından kaynaklanması muhtemel sakıncalar giderilmiş olacaktır. Bu yorum, yasa koyucunun TCK’nın toplam sekiz farklı maddesinde geçen bu sözcüğü -39’uncu madde hariç- hiçbir hükümde teknik anlamı ile kullanmamış olması hasebiyle, “kanunîlik” ilkesiyle çelişmiyorsa da, hükümün amaca uygun şekilde tâdil edilmesinde, kanaâtimizce, yarar vardır.

Alenen intihara teşvik suçu -önceleri eleştirilmekle birlikte- bugün herkesçe kabul edilen görüşe göre, ancak “gayrimuayyen eşhas” aleyhine işlenebilmekte; mağdurun çok sayıda ve fakat “muayyen” olduğu hâllerde, ancak ilk fıkranın tatbiki yoluna gidilebilmektedir. Bununla birlikte, madde gerekçesindeki “*Bu suçun oluşabilmesi için belli bir kişinin muhatap alınması gerekmemektedir.*” biçimindeki ifadenin yanlış anlaşılmaya müsait olduğu da açıktır. Bu açıdan, işbu fıkranın mağdurun gayrimuayyenliğine açıkça dikkat çekilerek tâdil edilmesi, bizce, isabetli olacaktır.

Yine üçüncü fıkradaki “teşvik” ifadesi -gerek dar yoruma gerekse bizim benimsediğimiz geniş yoruma göre, her hâlde- “ettirgen” çatıda olduğundan, bu suç da -yine ilk fıkradaki suç gibi- “somut tehlike suçu” niteliğindedir. Buna göre, alenen intihara teşvik suçu, “umuma yönelik olarak gerçekleştirilen ‘intihara özendirici-intiharı kolaylaştırıcı’ bir davranış” ve “bu davranışa illî olarak bağlanabilen bir somut tehlike”den oluşmakta; “gayrimuayyen eşhastan bir veya birkaçı intihara azmetmedikçe yahut bir veya birkaçının intihar kararı/düşüncesi kuvvetlenmedikçe/intiharı kolaylaşmadıkça” tipiklikten söz edilememektedir.

Belirtmek gerekir ki, bu hükmün uygulamasında karşılaşılabilecek ispat sorunu, ilk fıkradaki ispat sorununa nazaran çok daha ciddidir. Buna mukabil, Basın Kanunu'nun 20'nci maddesinde düzenlenen suç apaçık bir “soyut tehlike suçu” olup teşekkülü bakımından herhangi bir tehlike yahut zarar neticesinin vukuunu gerektirmeyen bu suçun TCK md. 84/3'teki suçtan ayırt edilmesi güç değildir. Ancak, gerek bu iki madde arasındaki ilişkiyi netleştirerek öğretideki tartışmalara bir son verebilmek gerekse hükmün tatbikini kolaylaştırarak hayat varlığını daha etkin bir korumaya kavuşturabilmek adına, md. 84/3'ün tâdil edilmesi ve fıkra düzenlenmiş suçun soyut tehlike suçuna dönüştürülmesi, bizce, *de lege ferenda*, zorunludur.

Nihayet üçüncü fıkranın “*Bu fiilin basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, kişi dört yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*” biçimindeki ikinci cümlesinin ilgâsı kanaâtimizce isabetsiz olup yaptırım -suçun işleniş şekline ve bireyler üzerindeki tesir gücüne paralel olarak artıran- bu cümle “gereksiz” bir hüküm olduğu yönündeki eleştirilere hak verebilmeye imkân yoktur.

Son fıkradaki suçların mahiyeti ise, birinci ve üçüncü fıkralardaki suçların aksine, görece daha net olup “kasten öldürme”ye denk sayılmaları bakımından ancak “mağdurun ölümü” ile tamamlanan bu suçlar tipik birer “zarar suçu”dur. Ancak buna rağmen, öğretide, hüküm eleştirilmekte ve lâfız itibarı ile suçun “tehlike suçu” olduğu ileri sürülmektedir. Kanaâtimizce, bu eleştiriye katılabilmek mümkün değildir.

Bununla birlikte, son fıkranın, ilk üç fıkraya nazaran, eleştiriye çok daha fazla açık olduğuna şüphe yoktur. Her şeyden önce, hükümde düzenlenen “intihara sevk” ve “intihara zorlama” ipotezlerinin TCK md. 37 ve 81-83 çerçevesinde tecziyesi mümkün olup “kasten öldürmenin ‘dolaylı faillik’ şeklindeki tezahürleri”ne tekabül eden bu fiillerin yasada ayrıca düzenlenmesine, bize göre, ihtiyaç bulunmamaktadır. Nitekim, 765 sayılı Kanun döneminde bu sorun “dolaylı faillik” müessesesi üzerinden çözümlenmiş; algılama yeteneğinden yoksun olanları intihara yönlendirenler ile bir kimseyi maddî-manevî cebir kullanmak suretiyle intihara zorlayanların kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacağı kabul edilmiştir. Diğer yandan, söz konusu fiilleri işleyen bir kimsenin “kasten öldürme” suçundan sorumlu

tutulacağına dikkat çeken ve böylelikle bir anlamda “mâlûmu ilâm” eden bu hükmün, “*İntihara yönlendirme*” kenar başlığı altında düzenlenmiş olması da anlaşılabilir bir durum değildir. Bu itibarla, pek çok tartışmayı beraberinde getiren ve karşılaştırmalı hukukta benzerine ender rastlanan (örneğin bkz Hırvatistan Ceza Kanunu md. 96/3) bu hükmün yasadan çıkarılması yahut en azından 81’inci maddeye “ikinci fıkra” olarak eklenmesi, kanaâtimizce, isabetli olacaktır.

Mezkûr fıkra ile ilişkin bir diğer temel sorun “sevk” ifadesidir. Altı farklı suçun kanunî tanımında yer alan bu ifade ceza hukukuna -görece- yabancı ve müphem bir ifade olup, yine üçüncü fıkradaki “teşvik” gibi, bu ifadenin de tefsiri zorunludur. Sözlükteki karşılığı ile “sürükleme, itme” manâsına gelen bu kelimenin yerine “... *sürükleyen* ...” ifadesinin konması bir bilinmeyen başka bir bilinmeyenle açıklamak anlamına geleceğinden, biz burada söz konusu kavramı -Türk Ceza Kanunu’nun “*Fuhuş*” ve “*Halkı askerlikten soğutma*” kenar başlıklı maddelerindeki (sırasıyla md. 227 ve 318) anlamı ile- kullanmayı uygun görüyor; bu çerçevede “*intihara sevk*”i “mağduru yaşamını sonlandıracak hareketi gerçekleştirmeye -bir adım dahi olsa- yaklaştıran ve bu neticeye nedensel olarak bağlanabilen, maddî ve manevî cebir haricindeki her tür davranış” biçiminde tanımlıyoruz.

Dördüncü fıkranın eleştiri konusu yapılabilecek bir diğer yönü, “algılama (anlama, idrak) yeteneği gelişmemiş veya ortadan kaldırılmış” kişiler ile “salt isteme yeteneğinden yoksun” kişiler arasında gözetilen izahı güç ayrımıdır. Gerçekten de, TCK md. 84/4 hükmü incelendiğinde, yasa koyucunun intihara sevk pasif süjesi olarak yalnızca “algılama yeteneği gelişmemiş veya ortadan kaldırılmış” kişileri işaret ettiği görülmektedir. Buna göre, örneğin, tiki dolayısıyla karşısındakinin hareketlerini aynen taklit eden -ve dolayısıyla “isteme” yeteneğinden yoksun bulunan- “algılama” yeteneğine sahip bir kimsenin (kendi) bileğini kesmeye sevk edilmesi durumunda, kasten öldürme hükümleri -md. 84/4 sevkiyle değil- doğrudan doğruya uygulanacaktır. Pratikte bir fark yaratmamakla birlikte, bu durum, esas itibarı ile “gereksiz” olan hükmün, aynı zamanda üzerine fazlaca düşünülmeden kaleme alındığını göstermektedir.

Yine “*intihara sevk*” bakımından hükme getirilebilecek bir diğer eleştiri, algılama yeteneğini “iradî olarak” aldığı alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle

muvakkaten yitirenlerin “intihara sevk” mağduru sayılmamasına ilişkindir. Hükümdeki “... kaldırılan ...” ifadesinden kaynaklanan ve failin -md. 37 sevkıyla de olsa- neticede yine “kasten öldürme” suçundan sorumlu tutulması hasebiyle pratikte bir fark yaratmayan bu ayırım da, kanaâtimizce, hükmün özensizce formüle edildiğinin bir delilidir.

Yine son fıkra bakımından eleştiri konusu yapılabilecek bir diğer husus, hükümde geçen “... *cebir veya tehdit* ...” ifadesidir. Cebir, bize göre, maddî cebir ile manevî cebri kapsayan bir üst kavram olduğundan, bu kavramı maddî cebre indirgeyen TCK terminolojisi, kanaâtimizce, tashihe muhtaçtır. Buna göre, “intihara zorlama” suçunun davranış unsurunu “yaşamını sonlandırmaya elverişli hareketleri gerçekleştirmesini sağlamak amacıyla, kişi üzerinde maddî ve/veya manevî cebir uygulamak” şeklinde tespit etmek mümkün olup “korkutma” ve “şantaj”ın da “intihara zorlama” bakımından “tipik” sayılacağına kuşku yoktur. Buna göre, örneğin, işlediği bir suç nedeniyle hakkında yakalama kararı çıkarılan bir kimseyi “yaşamına son vermemesi hâlinde kolluk güçlerine teslim edeceğinden bahisle” intihara zorlayan fail, md. 84/4 ve dolayısıyla md. 81-82 uyarınca cezalandırılabilir.

Öğretide, belli yaşın altındaki kişilerin peşinen ve kategorik olarak “intihara sevk mağduru” sayılıp sayılamayacakları tartışılmış; bu tartışmalarda, çoğunluk, intihara yönlendirilen “her yaştan çocuğu” kayıtsız şartsız intihara sevk mağduru kabul ederken, bir kısım yazar ise “on sekiz yaş” sınırını on iki yahut on beşe çekerek yine benzer bir kategorik eşik tespit etmek yoluna gitmiştir. Kanaâtimizce, herhangi bir yasal dayanağı bulunmayan bu eşikleri kanunîlik ilkesiyle bağdaştırabilmek mümkün değildir. Dahası, bazı yabancı ülke yasalarında (misâl Macaristan Ceza Kanunu md. 160/5’te) örneklerine rastlanan bu uygulamayı “olması gereken hukuk” bakımından savunabilmek de olanak dışıdır; zira, Macaristan örneğinden hareketle izah etmek gerekirse, on dört yaşını doldurmasına yalnızca bir gün kalmış bir çocuğun kayıtsız şartsız “intihara sevk” ve dolayısıyla “kasten öldürme” mağduru kabul edilmesinin fevkalâde adaletsiz sonuçlar doğurabileceği açıktır. Bu itibarla, biz, mevcut düzenlemenin isabetli olduğunu düşünüyor; bu konuda yaş eşiği getiren ve yargı organlarınca dikkate alınması muhtemel bilimsel içtihadın gözden geçirilmesi gerektiğine inanıyoruz.

TCK'nın “*Genel Hükümler*” başlıklı birinci kitabında tipikliğin ihmâlî davranışla gerçekleştirilebileceğine ilişkin bir hükme yer verilmemiş olması, md. 84/1 ve md. 84/3'te düzenlenen suçların ihmâl suretiyle işlenip işlenemeyeceği hususunda kuramsal bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bize göre, ihmâlin TCK'nın özel bölümünde yahut özel ceza kanunlarında yer alan suçlar bakımından “tipik” bir davranış olarak kabulüne imkân bulunmadığından, bu iki suç yalnızca icraî davranışla (hareketle) işlenebilecek; buna karşılık, koşulların mevcudiyeti hâlinde, fail, md. 83 yahut md. 96 uyarınca cezalandırılabilir. Bununla birlikte, pratikte ihmâl suretiyle işlenmeye elverişli tüm suçlarda tartışmaya sebebiyet veren bu belirsizliğin, kanunîlik ilkesi gereği, açık bir yasal düzenleme ile acilen giderilmesi zorunludur.

Öte yandan, bir kimseyi intihara azmettiren, teşvik eden, o kişinin intihar kararını kuvvetlendiren yahut intiharını herhangi bir şekilde kolaylaştıran kişinin, bu öngelen tehlikeli eylemi dolayısıyla “mağdurun garantörü (md. 83/2-b)” konumuna geleceğine şüphe yoktur. Kezâ, “alenen intihara teşvik” suçu failleri bakımından da durum böyledir. Buna göre, örneğin, bir kimseye intiharı için vasıta temin eden kişi yahut internet üzerinden tarikat üyelerine toplu intihar çağrısı yapan tarikat lideri, ilgililerin intiharını önlemekle yükümlü olacak; öngelen tehlikeli eylemden doğan bu garantörlüğün gereğini -imkânı bulunmasına rağmen- yerine getirmemesi durumunda ise “ihmâlî davranışla kasten öldürme”den sorumlu tutulacaktır. Bu itibarla, bu gibi hâllerde öngelen tehlikeli eyleme bağlı garantörlüğü kabul etmeyen, dahası bu konuyu gündemine dahi almayan Yargıtay'ın içtihadı eleştiriye açıktır.

84'üncü maddedeki suçların “hukuka aykırılık unsuru” bakımından dikkatle irdelenmesi icap etmektedir. Bilimsel içtihadı bakıldığında, konuyu ele alan müelliflerin istisnasız tamamının “84'üncü madde anlamında tipik bir fiili hukuka uygun kılan herhangi bir nedenden söz edilemeyeceği” hususunda mutlak bir görüş birliği içerisinde olduğu söylenebilir. Biz ise, bu genel kanının aksine, ilgilinin rızası haricindeki hukuka uygunluk nedenlerinin bazı somut olaylarda 84'üncü madde bakımından da geçerli olabileceği kanaâtini taşıyor ve bu çerçevede mevcut bilimsel içtihadın gözden geçirilmesi gerektiğine inanıyoruz.

İncelemeye konu suçlar ile ilgili bir diğer temel tartışma, 82'nci maddedeki nitelikli hâllerin 84'üncü maddedeki fiiller bakımından tatbik edilebilirliğine ilişkindir. Bir defa, “intihara sevk” ve “intihara zorlama” durumlarında failin “kasten öldürme” suçundan sorumlu tutulacağı açıkça belirtildiğinden, söz konusu nitelikli hâllerin bu iki ipotez bakımından uygulanabileceği açıktır. Buna karşılık, 84'üncü maddenin -genel olarak- kasten öldürme suçuna ilişkin hükümlerle (md. 81-83) doğrudan ilişkilendirilmemiş olması hasebiyle, kasten öldürmeye ilişkin bu hâllerin ilk üç fıkra bakımından tatbikine imkân bulunmamaktadır. Bize göre, bu nitelikli hâllerin, *de lege ferenda*, 84'üncü maddedeki diğer suçlar açısından da geçerli olmasında fayda vardır.

Birinci ve üçüncü fıkralarda öngörülen suçlar, “İçtima” başlığı altında belirtildiği üzere, zincirleme suç (md. 43/1) ve aynı türden fikrî içtimaa (md. 43/2) elverişli bir yapı arz etmektedir. Bununla birlikte, bu başlıkta en dikkat çekici husus, bilhassa birinci fıkradaki suç bakımından ortaya çıkması muhtemel “farklı türden fikrî içtima” ipotezleridir. Hemen her gün gazetelerde, hakarete (md. 125-130), tehdide (md. 106), şantaja (md. 107), iftiraya (md. 267), eziyete (md. 96), kötü muameleye (md. 232), işkenceye (md. 94-95), cinsel taciz (md. 105), saldırı (md. 102) yahut istismara (md. 103) maruz kalan yahut tefeciye (md. 241) borçlanan kişilerin intihar haberlerine rastlanmaktadır. Bu gibi hâllerde failin intihar neticesinden sorumlu tutulup tutulamayacağı -TCK bakımından- son derece tartışmalı olup bu meselenin bazı ülkelerde açık hükümlerle çözüme kavuşturulduğu görülmektedir. 765 sayılı Kanun döneminde yargısal ve bilimsel içtihadı konu olmakla birlikte, mer’i kanun bakımından -birkaç yazar haricinde- hiç kimsenin tartışmadığı bu meseleyi, biz, “objektif isnadiyet” ve “manevî unsur” incelemesi ile çözüme kavuşturmuş bulunuyoruz. Buna göre, hakarete, iftiraya, cinsel tacize/saldırıya/istismara yahut benzer fiillere maruz kalmış olması dolayısıyla intihara meyleden kimseler bakımından, evvelâ ortaya çıkan somut tehlikelerin (md. 84/1) faile objektif açıdan isnat edilebilirliği incelenecek; objektif isnadiyet hükmünün pozitif olması hâlinde failin bu tehlikeler (neticeler) yönünden kastı araştırılarak sorumluluk tespiti tamamlanacaktır. Bu çerçevede, örneğin, intikam pornosu mağduru bir kimsenin intihara azmetmesi, intihara kalkışması yahut intihar etmesi hâlinde, fail, kendisine objektif açıdan isnat edilmesi mümkün olan bu neticelere yönelik -asgarî- olası kastının tespiti kaydı ile bu neticelerden sorumlu

tutulabilecektir. İntikam pornosu bakımından yapılan bu değerlendirmeyi cinsel taciz (md. 105), cinsel saldırı (md. 102) yahut cinsel istismar (md. 103) neticesinde yaşanan intihar vakalarına doğru genişletmek de, yine bize göre, mümkündür. Buna karşılık, örneğin, hakarete maruz kalan bir kimsenin intiharı bakımından aynı değerlendirmeyi yapmak çok da kolay gözükmemektedir. Bu nedenle, kanaâtimizce, “intihara teşebbüs” yahut en azından “intihar” vakiasının hakaret, iftira, terk⁹³² ve intihara sebebiyet vermesi muhtemel sair fiiller açısından, *de lege ferenda*, “netice sebebiyle ağırlaşmış hâl” olarak düzenlenmesinde yarar vardır. Bu sayede, bu neticeye yönelik basit taksirin varlığı, cezanın ağırlaştırılması için yeterli olacak; yaptırım ile fiilin haksızlığı arasındaki oransızlık giderilebilecektir.

Nihayet, 84’üncü maddenin bir ilâ üçüncü fıkralarında belirlenen yaptırımların “genel önleme” noktasında zayıf kaldığını söylemek mümkündür. Buna göre, bir defa, hayat varlığının bireysel ve toplumsal önemi dolayısıyla, mezkûr fıkralardaki ceza alt sınırlarının yukarı çekilmesi gerektiği aşîkârdır. Diğer taraftan, ceza üst sınırlarının alt sınıra paralel olarak tâdil edilmesi ve ceza makaslarının genişletilmesi de, yine kanaâtimizce, isabetli olacaktır. Zira hatırlanacağı üzere, bu suçlarda failin tecziyesi için “mağdurun intihar yahut intihara teşebbüs etmiş olması” şart olmayıp fıkrada gösterilen somut tehlikelerin vukuu suçun tamamlanması bakımından yeterli sayılmaktadır. Bu itibarla, mezkûr, son derece farklı kombinasyonlarla ihlâl edilebilmektedir. Buna göre, örneğin, intihara azmettirdiği kardeşinin intihar kararını kuvvetlendiren ve maddî-manevî yardımları ile intihara teşebbüs edip sakat kalmasına sebep olan bir kişiye verilecek cezanın, intihara teşvik ettiği arkadaşının intihara teşebbüs etmesini dahi sağlayamayan birine verilecek cezadan çok daha ağır olması gerektiği söylenebilir. Bu ise, şüphesiz, takdir yetkisinin kullanımına fırsat verecek genişlikte bir ceza makasının mevcudiyeti hâlinde mümkün olup md. 84/1 ve md. 84/3’te öngörülen ceza alt ve üst sınırlarının buna imkân tanımadığı açıktır.

⁹³² TCK md. 97/2’deki ağır neticelerden “ölüm” neticesinin “intihar” hâline de teşmil edilebileceği yolundaki görüş için bkz. Özlem YENERER ÇAKMUT, “Türk Ceza Yasası’nda Terk Suçu (TCK m. 97)”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Prof. Dr. Aydın Aybay’a Armağan, Cilt: 65, Sayı: 2 İstanbul, 2007, s. 68: “... terk edilen kişi kapıldığı büyük acı, üzüntü ve içinde bulunduğu çaresizlik nedeniyle intihar edecek olursa, yine terk ile ölüm neticesi arasında nedensellik bağının var olduğu kabul edilmeli ve failin sorumluluğu bu duruma göre belirlenmelidir.” TCK md. 95/4 hükmüne de kolaylıkla uyarlanabilen bu yorum bizce “kabul edilebilir” olmakla birlikte, kanaâtimizce, “intihar” vakiasının bu ve bu gibi hükümlerde açıkça düzenlenmesinde yarar vardır.

KAYNAKÇA

A) Kitaplar

ALPTEKİN, Kâmil / DUYAN, Veli, **İntihar ve İntiharı Önleme**, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, Mart 2012.

ARSLAN, Çetin / AZİZGAĞOĞLU, Bahattin, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Ankara: Asil Yayınevi, Kasım 2004.

ARTUK, Mehmet Emin / GÖKCEN, Ahmet / YENİDÜNYA, Ahmet Caner, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, C. 2, Ankara: Adalet Yayınevi, Temmuz 2014.

ATALAY, Ayşe Özge, **Türk Ceza Hukukunda Fuhuş Suçu**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Haziran 2013.

BECCARIA, Cesare, **Suçlar ve Cezalar Hakkında**, Çev. Sami Selçuk, Ankara: İmge Kitabevi, Eylül 2014.

CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. Bası, İstanbul: Beta Yayınevi, Ekim 2012.

CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide / ÇAKMUT, Özlem Yenerer, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, Cilt I, İstanbul: Beta Yayıncılık, Mart 2011. (Kişilere Karşı)

CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide / ÇAKMUT, Özlem Yenerer, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, İstanbul: Beta Yayıncılık, Kasım 2011.

COLT, George Howe, **November of the Soul: The Enigma of Suicide**, New York: Simon and Schuster, 2006.

ÇAĞLAYAN, M. Muhtar, **Türk Ceza Kanunu**, Cilt III, Ankara: Yetkin Yayınları, 1962.

DARAGENLİ, Vesile Sonay, **Tehlike Suçları**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998.

DEMİRBAŞ, Timur, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011. (Genel Hükümler)

DOĞAN, Koray, **Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011.

DONAY, Süheyl, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2007.

DÖNMEZER, Sulhi, **Ceza Hukuku Özel Kısım Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, 12. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi, (Tarih belirtilmemiş). (Kişilere ve Mala Karşı Cürümler)

DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir, **Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım**, Cilt I, İstanbul: Filiz Kitabevi, Ekim 1999. (Nazarî ve Tatbikî)

DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir, **Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım**, Cilt II, İstanbul: Filiz Kitabevi, Ekim 1999. (Nazarî ve Tatbikî)

DURKHEIM, Emile, **İntihar**, Çev. Prof. Dr. Özer Ozankaya, İstanbul: Cem Yayınevi, Ocak 2013.

ERCAN, İsmail, **Ceza Hukuku Genel Hükümler-Özel Hükümler**, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları, Kasım 2009.

EREM, Faruk / TOROSLU, Nevzat, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 8. Baskı, Ankara: Savaş Yayınevi, 2000. (Özel Hükümler)

ERMAN, Sahir / ÖZEK, Çetin, **Ceza Hukuku Özel Bölüm Kişilere Karşı İşlenen Suçlar (TCK 448-490)**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1994.

ESKİN, Mehmet, **İntihar: Açıklama, Değerlendirme, Tedavi, Önleme**, Ankara: Çizgi Tıp Yayınevi, 2003.

ESQUIROL, Jean-Étienne Dominique, **Des Maladies Mentales Considérées Sous les Rapports Médical, Hygiénique et Médico-légal**, Volume: I, New Jersey: J.B. Baillière, 1838.

EVİK, Vesile Sonay, **Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, Ekim 2011.

GERÇEKER, Hasan, **Yorumlu ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, Cilt II, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.

GÜLŞEN, Recep, **Ceza Hukukunda Ceza Sorumluluğunu Kaldıran Nedenlerden Kaza, Mücbir Sebep, Cebir ve Tehdit**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Şubat 2007.

GÜNDAY, Metin, **İdare Hukuku**, Ankara: İmaj Yayınevi, Ekim 2011.

HAFIZOĞULLARI, Zeki / ÖZEN, Muharrem, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar**, Ankara: US-A Yayıncılık, Eylül 2011. (Kişilere Karşı Suçlar)

HAKERİ, Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Adalet Yayınevi, 17. Baskı, Ağustos 2014. (Genel Hükümler)

HAKERİ, Hakan, **Kasten Öldürme Suçları (TCK 81-82-83)**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006. (Kasten Öldürme)

HART, H. L. A., **Hukuk, Özgürlük ve Ahlâk**, Çev. Erol Öz, Ankara: Dost Kitabevi, 2014.

HEINRICH, Bernd, **Ceza Hukuku Genel Kısım – I**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.

İÇEL, Kayıhan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul: Beta Yayınevi, Nisan 2014. (Genel Hükümler)

İNCEOĞLU, Sibel, **Ölme Hakkı (Ötanazi)**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999. (Ölme Hakkı)

İPEKÇİOĞLU, Pervin Aksoy, **Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009.

KANGAL, Zeynel T., **Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.

KATOĞLU, Tuğrul, **Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003.

KOCA, Mahmut, **İntihara İkna ve Yardım Suçu (TCK m. 454)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1993. (İntihara İkna ve Yardım)

KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ekim 2012. (Genel Hükümler)

KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2013. (Özel Hükümler)

KÖSEMİHAL, Nurettin Şazi, **Durkheim Sosyolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, Ekim 1971.

KUNTER, Nurullah, **Suçun Kanunî Unsurları Nazariyesi**, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1949.

KUNTER, Nurullah, **Suçun Maddî Unsurları Nazariyesi (Hareket-Netice-Sebebiyet Alâkası)**, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1954. (Suçun Maddî Unsurları Nazariyesi)

KÜÇÜKTAŞDEMİR, Özgür, **Türk Ceza Hukukunda Maddî ve Manevî Cebir**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2012.

LESTER, David, **Making Sence of Suicide: An in-depth look at why people kill themselves**, Philadelphia: The Charles Press Publishers Incorporation, 1997.

LESTER, Gene / LESTER, David, **Suicide: The gamble with death**, New Jersey: Englewood Cliffs Prentice-Hall, 1971.

LIEBERMAN, Lisa Jo, **Une Maladie Epidémique: Suicide and Its Implications in Nineteenth-Century France**, New Haven: Yale University Press, 1987.

MALKOÇ, İsmail, **Açıklamalı Türk Ceza Kanunu**, Cilt II, Ankara: Yetkin Yayınları, 2013.

MERAN, Necati, **Kişilere Karşı Suçlar**, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, Ocak 2008.

MINOIS, George, **İntiharın Tarihi: İstemli Ölüm Karşısında Batı Toplumu**, Çev. Nermin Acar, Ankara: Dost Kitabevi, Nisan 2008. (İntiharın Tarihi)

ODAĞ, Celâl, **İntihar (Özkıym): Tanım-kural-sağaltım**, İzmir: Halime Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Vakfı Yayınları, No: 2, 2002.

ONAR, Sıddık Sami, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, Cilt II, İstanbul: Hak Kitabevi, 1966.

ÖNDER, Ayhan, **Ceza Hukuku Dersleri**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1992.

ÖNDER, Ayhan, **Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1994. (Şahıslara ve Mala Karşı)

ÖZBEK, Veli Özer, **TCK İzmir Şerhi**, Cilt II, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008. (İzmir Şerhi)

ÖZBEK, Veli Özer / KANBUR, Mehmet Nihat / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar / TEPE, İlker, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayınevi, Mayıs 2011. (Genel Hükümler)

ÖZBEK, Veli Özer / KANBUR, Mehmet Nihat / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar / TEPE, İlker, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayınevi, Eylül 2014. (Özel Hükümler)

ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2014. (Genel Hükümler)

ÖZOCAK, Gürkan, **Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012.

ÖZTÜRK, Bahri / ERDEM, Mustafa Ruhan, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ekim 2014. (Uygulamalı Ceza)

PARLAR, Ali / HATİPOĞLU, Muzaffer, **5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu**, Cilt II, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2010.

SOYASLAN, Doğan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Güncelleştirilmiş 4. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2012. (Genel Hükümler)

SÖZÜER, Adem, **Suç Teşebbüs**, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1994.

ŞEN, Ersan, **Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu**, Cilt I, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2006. (Ceza Kanunu Yorumu)

TEZCAN, Durmuş / ERDEM, Mustafa Ruhan / ÖNOK, Rıfat Murat, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2014. (Ceza Özel Hukuku)

TOROSLU, Nevzat, **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukukî Konusu**, Ankara: AÜHF Yayınları, No: 273, 1970. (Suçun Hukukî Konusu)

TOROSLU, Nevzat, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2005. (Genel Hükümler)

TOROSLU, Nevzat, **Ceza Hukuku Özel Kısım**, Ankara: Savaş Yayınevi, Ekim 2010. (Özel Kısım)

TOROSLU, Nevzat, **Zaruret Hâli**, Ankara: Sevinç Matbaası, 1968.

ÜZÜLMEZ, İlhan, **Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Hürriyete Karşı İşlenen Suçlar Sistemi Çerçevesinde Tehdit, Şantaj ve Cebir Kullanma Suçları**, Ankara: Turhan Kitabevi, Şubat 2007. (Tehdit, Şantaj ve Cebir)

YAŞAR, Osman / GÖKCAN, Hasan Tahsin / ARTUÇ, Mustafa, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, Cilt II, Ankara: Adalet Yayınevi, 2010. (Yorumlu-Uygulamalı)

ZAFER, Hamide, **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75**, İstanbul: Beta Yayınevi, Kasım 2013. (Genel Hükümler)

ZAFER, Hamide, **Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Ceza Hukukuyla Korunması (TCK m.132-134)**, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi, 2010.

B) Makaleler

ARTUK, Mehmet Emin, “İntihar ve İntihara Yardım Suçu Üzerine Bir Deneme”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Ceza Muhakemeleri Usûlü Kanununda Yapılan Son Değişiklikler Sempozyumu Özel Sayısı, Cilt: 4, Sayı: 1-2, 1994. (“İntihar ve İntihara Yardım”)

ARTUK, Mehmet Emin, “Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukukunda İntihara İkna ve Yardım Suçu”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1-3, İstanbul, 1995, s. 7-60. (“Mukayeseli ...”)

ARTUK, Mehmet Emin, “Medyada Şiddet ve Özellikle İntihar Haberlerinin Sunumunun Toplum Üzerindeki Etkileri ve Bunun Önlenmesi”, **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, İstanbul, 2003, s. 25-50. (“Medyada Şiddet ve Özellikle İntihar”)

ARTUK, Mehmet Emin / ALŞAHİN, Mehmet Emin, “Objektif Cezalandırılabilme Şartı ve Zamanaşımı”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Cilt: 19, Sayı: 2, İstanbul, 2013, s. 17-44. (“Objektif Cezalandırılabilme Şartı ...”)

ARTUK, Mehmet Emin / ALŞAHİN, Mehmet Emin, “Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi Suçu (TCK m. 98)”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 1, İstanbul, s. 1-36. (“Yardım veya Bildirim ...”)

ARTUK, Mehmet Emin / YENİDÜNYA, Caner, “Ötanazi”, **Hukuk ve Etik Boyutuyla Ötanazi**, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Disiplinlerarası Hukuk Çalışmaları Serisi No. 1, Ed. Prof. Dr. Nur Centel, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2011, s. 107-140.

AYDIN, Devrim, “Suça Teşebbüs”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 55, Sayı: 1, Ankara, 2006, s. 85-113.

BAYRAKTAR, Köksal, “Kasten Adam Öldürme”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Cilt: 19, Sayı: 2, İstanbul, 2013, s. 57-77.

ÇAĞLAYAN, M. Muhtar, “Ötanezi ve İntihar”, **Adalet Dergisi**, Sayı: 1, İstanbul, 1966.

DARAGENLİ, Vesile Sonay, “Tehlike Suçları”, **Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan**, İstanbul, 1999, s. 163-188.

DURAN, Gökhan Yaşar, “Askerî Ceza Kanununda Kendini Askerliğe Yaramayacak Hale Getirmek Suçu (AsCK m.79)”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Cilt: 19, Sayı: 2, İstanbul, 2013, s. 1031-1064.

EREM, Faruk, “Ceza Hukukunda İntihar”, **Yargıtay Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 4, Ankara, 1990, s. 490-502.

FREUD, Sigmund, “Yas ve Melankoli”, **Kriz Dergisi**, Çev. R. Uslu, Oğuz E. Berksun, Cilt: 1, Sayı: 2, Ankara, 1993, s. 1-4.

HAFIZOĞULLARI, Zeki / KETİZMEN, Muammer, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Hayata Karşı Suçlar”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 66, Sayı: 1, Ankara, Kış 2008, s. 143-154. (“Hayata Karşı Suçlar”)

HAKERİ, Hakan, “İhmâlî Suçlar”, **Ceza Hukuk Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 4, Ankara: Seçkin Yayınevi, Ağustos 2007, s. 137-169.

HAKERİ, Hakan / YAĞMUR, Fatih / AKKAYA, Harun / ÜNAL, Esra / SARI, Seyfullah / ERDEM, Feyzullah / DURMUŞ, Berna / BULUĞ, Ufuk, “İkili İntihar Girişimi Durumunda Birinin Hayatta Kaldığı Olgularda Yasal Süreç”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 100, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Aralık 2014, s. 35-38.

İNCEOĞLU, Sibel, “İnsan Hakları Bakımından Ötanazi”, **YÜHFD**, Cilt: 3, Sayı: 2, İstanbul, 2006, s. 289-306.

JR, Davidson / DC, Hughes / LK, George / DG, Blazer, “The association of sexual assault and attempted suicide within the community”, **Arch Gen Psychiatry**, Volume: 53, No: 6, 1996, s. 550-555.

KATOĞLU, Tuğrul, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 61, Sayı: 2, 2012, s. 657-693.

KATOĞLU, Tuğrul, “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bakımından Hukukî Güvenlik İlkesi”, **Kamu Hukukçuları Platformu Hukuk Güvenliği**, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sayı: 277, Şubat 2015, s. 141-183.

KOCA, Mahmut, “İntihara Yönlendirme Suçu (TCK m. 84)”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 12, Nisan 2010, s. 19-40. (“İntihara Yönlendirme”)

KOÇ, Sermet / CAN, Muhammet, “Ölüm Kavramı ve Ölü Muayenesi”, **Klinik Gelişim**, Adli Tıp Özel Sayısı, İstanbul, 2009, s. 11-23.

MISIR, Mustafa Bayram, “Direnme Hakkı, Şiddet ve Ölüm Orucu Üzerine Bir Değini”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 65, Sayı: 1, Kış 2007, s. 38-47.

ÖMEROĞLU, Ömer “Hukuksal Açıdan Ölme Hakkı ve Kabul Edilebilirliği Sorunu”, **EÜHFD**, Cilt: 13, Sayı: 3-4, 2009, s. 85-103.

ÖMEROĞLU, Ömer, “İntihar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun intihara bakış açısının ve intihara yönlendirme suçuna ilişkin düzenlemesinin değerlendirilmesi”, **Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi**, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sayı: 67-68, s. 7-20. (“... intihara yönlendirme ...”)

ÖZBEK, Veli Özer, “Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 4, Ankara: Seçkin Yayınevi, Ağustos 2007, s. 223-246.

ÖZEN, Muharrem / ŞAHİN, Meral Ekici, “Ötanazi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 68, Sayı: 2010/4, Ankara Ocak 2010, s. 15-37.

ÖZEN, Mustafa, “İntihara Yönlendirme Suçu”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 16, Ankara: Seçkin Yayınevi, Ağustos 2011, s. 32-67.

PEHLİVAN, Ali, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda İntihara Yönlendirme Suçu”, **Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması**, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukukta Genç Yaklaşımlar Konferans Serisi No. 1 Ceza Hukuku, Ed. Prof. Dr. Nur Centel, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 261-299. (“İntihara Yönlendirme Suçu”)

PHILLIPS, David P., "The Influence of Suggestion on Suicide: Substantive and Theoretical Implications of the Werther Effect", **American Sociological Review**, Volume: 39, No: 3, June 1974, s. 340-354.

SAYIL, Işık / CANAT, Saynur / TUĞCU, Handan, "Onaltı intihar olgusunun psikolojik otopsi yöntemi ile değerlendirilmesi", **Kriz Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 2, Ankara, 2003, s. 1-6.

TATLILIOĞLU, Kâsım, "Sosyal Bir Gerçeklik Olarak İntihar Olgusu: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme", **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 12, Yıl: 12, Sayı: 2, Güz 2012, s. 135-157.

TÜZER, Tunga / HOLAT, Hüseyin / DİLBAZ, Nesrin / BAYAM, Göksel / BİTLİS, Verda, "İntihar Girişimi İçin Riskli Olabilecek Davranışların Belirlenmesi", **Kriz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, Ankara, 1995, s. 229-231.

YENERER ÇAKMUT, Özlem, "Türk Ceza Yasası'nda Terk Suçu (TCK m. 97)", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Prof. Dr. Aydın Aybay'a Armağan, Cilt: 65, Sayı: 2 İstanbul, 2007, s. 49-76.

ZAFER, Hamide, "Halkın Bir Kısımını Aşağılayacak ve Onurunu Zedeleyecek Şekilde Tahkir Etme Cürmü (TCK md. 312/3)", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 42, Sayı: 1-2, İstanbul, 2004, s. 232 vd.

C) Ansiklopediler

Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., "İntihar", **Meydan Larousse: Büyük Lûgat ve Ansiklopedi**, Cilt: 6, İstanbul: Meydan Yayınevi, 1973, s. 352-354.

Gelişim Yayınları A.Ş., "İntihar", **Büyük Larousse**, Cilt: 11, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1986, s. 5724.

HÖKELEKLİ, Hayati, "İntihar", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: 22, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005, s. 351-353.

D) Yargı Kararları

Askerî Yargıtay 2. Daire, T. 01/03/2006, E. 2006/276, K. 2006/270.

Askerî Yargıtay 5. Daire, T. 04/02/1987, E. 1987/92, K. 1987/71.

Askerî Yargıtay Daireler Kurulu, T. 12.10.2000, E. 2000/149, K. 2000/149.

Askerî Yargıtay Daireler Kurulu, T. 06/01/2005, E. 2005/6, K. 2005/4.

Askerî Yargıtay Daireler Kurulu, T. 28/09/2006, E. 2006/163, K. 2006/162.

Yargıtay 1. CD, T. 06/03/1980, E. 1979/4059, K. 1980/1000.

Yargıtay 1. CD, T. 03/05/2012, E. 2009/6614, K. 2012/3501.

Yargıtay 1. CD, T. 11/04/2013, E. 2010/6485, K. 2013/3121.

Yargıtay 1. CD, T. 04/12/2013, E. 2013/4118, T. 2013/7481.

Yargıtay 1. CD, T. 26/02/2014, E. 2014/4105, T. 2014/1172.

Yargıtay 5. CD, T. 07/04/1950, 1950-261/17.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, T. 26/02/2008, E. 2007/1-281, K. 2008/37.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, T. 29/01/1951, 1950-2/17.

E) İnternet Kaynakları (Son erişim kontrol tarihleri: 01.08.2015)

<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/688/1018.pdf?show>

<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2006-55-01/AUHF-2006-55-01-Aydin.pdf>

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/21/64/608.pdf>

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1679/17897.pdf>

<http://eksisozluk.com/acisiz-intihar-yontemleri--680653>

<http://eksisozluk.com/intihar-icin-gecerli-sebepler--48534>

<http://eksisozluk.com/intihar-sebepleri--37772>

<http://eksisozluk.com/intihar-yontemleri--81695>

http://www.klinikgelisim.org.tr/eskisayi/klinik_2009_22/03.pdf

<http://tr.instela.com/en-mantikli-intihar-yontemi--53732>

<http://tr.instela.com/intihar-yontemleri--81808>

<http://www.antoloji.com/kurtulustur-intihar-siiri/>

<http://www.bbc.com/news/world-europe-27076991>

<http://www.bianet.org/bianet/hukuk/142070-tesvik-de-devlet-mudahalesi-de-hukuken-savunulamaz>

<http://www.bustle.com/articles/9485-revenge-porn-legislation-called-for-in-brazil-following-17-year-olds-suicide>

<http://www.endrevengeporn.org>

<http://www.gazetevatan.com/bir-garip-intihar-girisimi--566281-yasam/>

<http://www.gazetevatan.com/dis-agrisina-dayanamadi-intihar-etti--657467-dunya/>

<http://www.haberler.com/intihar-icin-catiya-cikan-vatandas-atla-6820152-haberi/>

<http://www.haberself.com/h/4257>

<http://www.haberturk.com/polemik/haber/747352-cocugun-ne-sucu-var-anasi-kendisini-oldursun>

<http://www.ihb.com.tr/haber-adanada-intihar-girisimini-goren-vatandas-adamsan-atlarsin-301073/>

<http://www.milliyet.com.tr/15-yasindaki-kiz-intihar-etti/dunya/dunyadetay/23.10.2012/1616286/default.htm>

<http://www.milliyet.com.tr/samsun-da-intihar-girisimi--gundem-1958232/>

<http://www.milliyet.com.tr/Milliyet-Tv/video-izle/-Atla--diye-tempo-tuttular-PPD7yrQtT0VH.html>

<http://www.nisanyansozluk.com>

<http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/24978958>

<http://www.tdk.gov.tr>

<http://www.youtube.com/watch?v=qCCBFOLiLtc>

http://www.youtube.com/watch?v=h6sLcE_IJV0

<http://www.youtube.com/watch?v=YQFKYtqYVzc>

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında Trabzon'da dünyaya gelen yazar, 2006'da Kabataş Erkek Lisesi'nden mezun olmuş; aynı yıl burslu olarak yerleştiği Bilkent Üniversitesi Endüstri Mühendisliği bölümünde bir dönem geçirdikten sonra, üniversite içi yatay geçişle hukuk fakültesine kaydolmuştur. Haziran 2013'te lisans öğrenimini bitiren yazar, yine aynı yıl Galatasaray Üniversitesi Kamu Hukuku Yüksek Lisans programına kabul edilmiş olup hâlen Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Galatasaray Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı Soyadı : Özgün ÖZYÜKSEL
Tez Başlığı : İntihara Yönlendirme (TCK md. 84)
Danışman : Doç. Dr. Ümit KOCASAKAL

JÜRİ ÜYELERİ

Unvanı ve Adı Soyadı

İmza

Doç. Dr. Ümit KOCASAKAL

Prof. Dr. Çetin ARSLAN

Doç. Dr. Vesile Sonay EVİK

Savunma Tarihi

25.8.2015

Enstitü Müdür V.

Yard. Doç. Dr. Ahmet Fahri Negüs